Homiliae In Lucam (Greek)

Origen of Alexandria (c. AD 185–253)

SermonIndex.net / Church Fathers

Sections praef to 30

Origevves Homilien Zu Lukas

Incipit prologiis beati Hieronymi presbyteri in Omelias Origenis super Lucam evangelistam.

HIERONYMUS PAULAE ET EUSTOCHIO.

Ante paiicos dies quorundam in Matthaeum et Lucam commentarios vos legisse dixistis, e quibus alter et sensibus hebes esset et verbis, alter in verbis luderet, in sententiis dormitaret. Quamobrem petistis, ut contemptis istiusmodi nugis saltem triginta et novem Adamantii nostri in Lucam omelias, sicut in graeco interpreter — molestam rem et tormento similem alieno, ut ait TulUus, stomacho et non suo scribere; quam tamen idcirco nunc faciam, quia subhmiora non poscitis. Siquidem illud quod ohm Romae sancta Blaesilla efflagitaverat, ut viginti sex tomos ilhus in Matthaeum et quinque ahos in Lucam et triginta duos in Johannem nostrae hnguae traderem, nec virium mearum nec otii nec laboris esse perspicitis. En quantum apud nie et auctoritas vestra et voluntas valet! Praetermisi pauluhim Hebraicarum Quaestionum libros, ut ad arbitrium vestrum lucrativi operis haec, qualiacunque sunt, non mea, sed aliena dictarem, praesertim cum a sinistro oscinem corvum audiam crocitantem, ct mirum in modum de cunctarum avium ridcrc coloribus, cum totus ipse tenebrosus sit. Fateoritaque, o antequam ille objiciat, in his Origenem tractatibus quasi puerum talis ludere. Alia sunt virilia eius et senectutis seria; quae si libuerit, si potuero, si Dominus, ut in latimim sermonem vertam, dederit commeatum, et praetermissum prius opus explevero, tunc videre poteritis, immo per vos Romana lingua cognoscet, quantum boni et ante nescierit et scire nunc coeperit. Praeterea commentarios viri eloquentissimi Hilarii et beati martyris Victorini, quos in Matthaeo diverso sermone, sed una gratia Spiritus ediderunt, post paucos dies ad vosmittere disposui, ne ignoretis, quantum in nostris quoque hominibus sanctarum scripturarum quondam studium fuerit.

ExpUcit prologus. Incipiunt omeUae Origenis in Lucam numero triginta novem versae ab Eusebio Hieronymo in latinum, dictae in diebus dominicis.

Incipit omelia prima.

Homilia I — In exordium Lucae usque acl eum locum, ubi ait: >scribere tibi, optime Theophile<

Sicut olim in populo Judaeorum multi prophetiam pollicebantur, et quidam erant pseudoprophetae — e quibus unus fuit Ananias, filius Azor —, alii vero prophetae, et erat gratia in populo discernendorum spirituum, per quam alii inter prophetas recipiebantur, nonnulli quasi ab >exercitaissimis trapezitis< reprobabantur, ita et nunc in novo instrumento >multi conati sunt< scribere evangelia, sed non omnes

Ἐπειδὴ ὑπέρογκον ἦν τὸ ἐπιχείρημα ἄνθρωπον ὄντα θεοῦ διδακαλίαν καὶ ῥήματα συγγράφειν, εἰκότως ἀπολογεῖται ἐν τῷ προοιμίῳ.

Ὥσπερ δὲ ἐν τῷ πάλαι λαῷ πολλοὶ προφητείαν ἐπηγγέλλοντο, ἀλλὰ τούτων τινὲς μέν ἦσαν φεδοπροφῆται,

τινὲς δὲ ἀληθῶς προφῆται, καὶ ἦν χάρισμα τῷ λαῷ διάκρισις πνευμάτων, ἀφ’ οὗ ἐκρίνετο ὅ τε ἀληθὴς προφήτης καὶ ὁ ψευδώνυμος·

οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τὰ εὐαγγέλια >πολλοί< ἠθέλησαν γράψαι, ἀλλ’ >οἱ δόκιμοι τραπεζῖται<

recepti. Et ut sciatis non solum quatuor evangelia, sed plurima esse conscripta, e quibus haec, quae habemus, electa sunt et tradita ecclesiis, ex ipso prooemio Lucae, quod ita contexitur, cognoscamus: > Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem<. Hoc quod ait: >conati sunt<, latentem habet accusationem eorum, qui absque gratia Spiritus sancti ad scribenda evangelia prosiluerunt. Matthaeus quippe et Marcus et Joannes et Lucas non sunt >conati< scribere, sed Spiritu sancto pleni scripserunt evangelia. >Multi< igitur >conati sunt ordinare narrationem de his rebus, quae manifestissime cognitae sunt in nobis<. Ecclesia quatuor habet evangelia, οὐ πάντα ἐνέκριναν, ἀλλα τινα αὐτῶν ἐξελέξαντο.

Τάχα δὲ καὶ τὸ >ἐπεχείρησαν < λελῃθυῖαν ἔχει κατηγορίαν τῶν προπετῶς καὶ χωρὶς χαρίσματος ἐλθόντων ἐπὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν εὐαγγελίων. Ματθαῖος γὰρ οὐκ >ἐπεχείρησεν< ἀλλ’ ἔγραφεν ἀπὸ ἁγίου πνεύματος, ὁμοίως καὶ Μᾶρκος καὶ Ἰωάννης, παραπλησίως δὲ καὶ Λουκᾶς.

haeresis plurima, e quibus quoddam scribitur secundum Aegyptios, aliud juxta Duodecim Apostolos. Ausus fuit et Basilides scribere evangelium et suo illud nomine titulare. >Multi conati sunt< scribere, sed quatuor tantum evangelia sunt probata, e quibus super persona Domini et Salvatoris nostri proferenda sunt dogmata. Scio quoddam evangelium, quod appellatur secundum Thomam, et juxta Mathiam; et alia plura legimus, ne quid ignorare videremur propter eos, qui se putant aliquid scire, si ista cognoverint. Sed in his omnibus nihil aliud probamus,

nisi quod ecclesia, id est quatuor tantum evangelia recipienda. Haec idcirco, quia in principio lectum est: >multi conati sunt ordinare narrationem de his rebus, quae

Τὸ μέντοι ἐπιγεγραμμένον κατὰ Αἰγυπτίους εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τῶν Δώδεκα εὐαγγέλιον οἱ συγγράψαντες >ἐπεχείρησαν<. Ἤδη δὲ ἐτόλμησε καὶ Βασιλείδης γράψαι κατὰ Βασιλείδην εὐαγγέλιον. >Πολλοὶ μὲν οὖν ἐπεχείγησαν<.

φέρεται γὰρ καὶ τὸ κατὰ Θωμῶν εὐαγγέλιον καὶ τὸ κατὰ Ματθίαν καὶ ἄλλα πλείονα.

Ταῦτά ἐστι τῶν ἐπιχειρησάντων· τὰ δὲ τέσσαρα μόνα προκρίνει ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία.

Λόγος ἐστὶ παραγραπτέος Ἰωάννην ἔτι περιόντα βίῳ ἐπὶ Νέρωνος τὰ συγγεγραμμένα εὐαγγέλια συναγαγεῖν·

confirmatae sunt in nobis<. Illi tentaverunt atque >conati sunt< de his rebus scriber, quae nobis manifestissime sunt compertae. Affectum suum Lucas indicat ex sermone, quo ait: >in nobis manifestissime sunt ostensae<, id est >πεπληροφορημένων<, quod uno verbo latinus sermo non explicat. Certa enim fide et ratione cognoverat neque in aliquot fluctuabat, utrum ita esset an aliter. Hoc autem illis evenit, qui fidelissime crediderunt et id, quod propheta obsecrat, consecuti sunt et dicunt: >confirma me in sermonibus tuis<. Unde et Apostolus de his, qui errant firmi atque robusti, ait: >ut sitis radicati et fundati in fide<. Si quis enim radicatus in fide est atque fundatus, licet tempestas fuerit exorta, licet venti flaverint, licet se imber effuderit, non convelletur, non corruet, quia >super petram< aedificium solida mole fundatum est. Nec putemus oculis istis carnalibus firmitatem fidei dari, quam mens et ratio

καὶ τὰ μὲν ἐγκρῖναι καὶ ἀποδέξασθαι, ὧν οὐδὲν ἡ τοῦ διαβόλου ἐπιβουλὴ καθήψατο, τὰ δὲ ἀπολέξασθαι καὶ καταργῆσαι, ὅσα μὴ τῆς ἀληθείας ἐχόμενα συνέγνω.

Ὅ γε μὴν Λουκᾶς εἴπών· >περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων< τὴν διάθεσιν ἑαυτοῦ ἐμφαίνει, ὅτι οὐδὲν ἀμφιβάλλων οὐδὲ εἰκάζων, ἀλλὰ πάντα μετὰ παῤῥησίας ἐβεβαίωσεν ὡς εὖ εἰδώς. Πεπληροφόρητο γὰρ καὶ ἐν οὐδενὶ ἐδίσταζεν, πότερον οὕτως ἔχει ἢ οὔ. Τοῦτο δὲ γίνεται περὶ τοὺς βεβαίως πιστεύοντας καὶ εὐχομένους καὶ ἐπιτυχόντας καὶ εἰπόντας· >βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου<. Καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν βεβαίων φησίν· >ἵνα ἦτε ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι τῇ πίστει.<

Οὐ γὰρ ἁπλῶς <πεπιστευμένων> εἶπεν, ἀλλὰ >πεπληροφορημένων<, τὸ ἀπαράβατον τοῖς λεγομενοις μαρτυρῶν.

Οὐδὲν γὰρ οὕτως πληροφορεῖ ὡς νοῦς καὶ λόγος·

tribuit. Infideles quique credant signis atque portentis, quae humana acies contuetur. Fidelis vero et prudens atque robustus rationem sequaturet verbum et sic dijudicet, quid verum quidve falsum sit.

>Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis< In Exodo scriptum est populus videbat vocem Dei< . Et certe vox auditur potius quam videtur, sed propterea ita scriptum est, ut ostenderetur nobis aliis oculis >videre vocem Dei<, quibus illi adspiciunt, qui merentur. Porro in evangelio non vox cernitur, sed sermo, qui voce praestantior est. Unde nunc dicitur: > sicut tradiderunt nobis, qui a principio ipsi ὅφις γαρ οὐ πΔηροφορει, επει οὐκ ἀπὸ σημείων καὶ τεράτων ὁρατῶν κρίνεται τὰ πράγματα, ἀλλὰ λόγῳ κρίνεται, ποῖα τὰ ἀληλθῆ καὶ ποῖα τὰ ψευδῆ. >Πραγμάτων< δέ φησιν, ἐπειδήπερ οὐ κατὰ φαντασίαν κατὰ τοὺς τῶν αἱρετικῶν παῖδας ἐδραματούργησεν Ἰησοῦς τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν, ἀλλὰ τυγχάνων ἀλήθεια πρὸς ἀλήθειαν τὰ πράγματα.

>Οἱ αὐτόπται<, φησι, > καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου < . Ἐν μέν τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται, ὅτι > ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου <. Καίτοι γε φωνὴ οὐ βλέΠεται, ἀλλ’ ἀκούεται, ἵνα δηλωθῇ παραδόξως, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ φωνὴ βλέπεται, οἷς βλέπεται. Ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ οὐχ ἡ φωνὴ βλέπεται, ἀλλ᾽ ὁ κρείττων viderunt et iniuistri fuerunt sermonis< . Igitur apostoli ipsi viderunt sermonem, non quia adspexerant corpus Domini Salvatoris, sed quia Verbum viderant. Si enim juxta corpus vidisse Jesum hoc est: Dei vidisse sermonem, ergo et Pilatus, qui condemnavit Jesum, sermonem Dei vidit, et Judas proditor et omnes, qui clamaverunt: > crucifige, crucifige eum, tolle de terra talem< , Dei viderunt sermonem. Sed absit, ut quisquam incredulus sermonem Dei videat. Videre sermonem Dei tale est, quale Salvator ait: >Qui vidit me, vidit et Patrem, qui misit me< .

> Sicut tradiderunt nobis, qui a principio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis < Clam Lucae sermonibus edocemur, quod cujusdam doctrinae finis sit ipsa doctrina,

τῆς φωνῆς λόγος. Διὰ τοῦτο· Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ’ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου< Οὐκοῦν οἱ ἀπόστολοι >αὐτόπται τοῦ λόγου< ἦσαν οὐ μόνον ἑωρακότες τὸν Ἰησοῦν κατὰ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸν θεοῦ λόγον. Εἰ γὰρ τὸ ἑωρακέναι τὸν Ἰησοῦν κατὰ σῶμα >αὐτόπτην τοῦ λόγου< γίνεσθαι ἦν, καὶ Πιλᾶτος >αὐτόπτης< ἦν >τοῦ λόγου< καταδικάξων αὐτὸν καὶ Ἰούδας ὁ προδότης καὶ πάντες οἱ λέγοντες· >σταύρου, σταύρου αὐτόν<. Ἀλλ’ ἀπείη λέγειν, ὅτι ἐκεῖνοι ἦσαν >αὐτόπται τοῦ λόγου< Τὸ οὖν ἰδεῖν τὸν λόγον ἐκεῖ ἐννοεῖται, ὅπου ἔλεγεν ὁ σωτήρ· >Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ ἑώρακε τὸν πατέρα τὸν πέμψαντά με<.

Καὶ λεληθότως δέ τι καλὸν μάθημα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Λουκᾶς ἐνταῦθα,

alterius vero doctrinae finis in opere computetur. Verbi gratia: scientia geometriae finem habet ipsam tantum scientiam atque doctrinam. Alia vero scientia est, cujus finis opus exigit, velut medicina. Oportet me rationem et dogmata scire medicinae,

non ut tantummodo noverim, quid debeam facere, sed ut faciani. id est, ut secem vulnera. victum moderatum castigatumque disponam, aestus febrium impulsu venarum sentiam, ut curationibus cyclicis humorum abundantiani siccem, temperem atque restringam. Quae si quis tantum scierit et non opere fuerit subsecutus, cassa erit eius scientia. Simile quid scientiae medicinae et operi etiam in notitia ministerioque sermonis est. Unde scribitur: <sicut tradiderunt nobis, qui a principio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis>, ut ex eo, quod dixit: <ipsi viderunt>, doctrinam et scientiam significari, ex eo vero, quod ait: >ministri fuerunt sermonis<, demonstrari opera cognoscamus. <Visum est et mihi subsecuto ab initio>. Inculcat ac replicat, quoniam ea, quae scripturus est, non rumore cognoverit, sed ab initio ipse fuerit consecutus.

ὅτι τινῶν μὲν θεωρημάτων τὸ τέλος ἡ θεωρία ἐστίν, τινῶν δέ θεωρημάτων τὸ τέλος ἡ πρᾶξις. Ἵνα μὲν οὖν διὰ τοῦ αὐτόπται> δηλώσῃ τὸ θεωρητικόν, διὰ δέ τοῦ >ὑπηρέται< τὸ πρακτικὸν αὐτῶν παραστήσῃ, > αὐτόπται καὶ ὑπηρέται> εἶπεν διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀδιάστατον. διὰ γὰρ τοῦ αὐτόπται> τὸ θεωρητικὸν τῆς τοῦ σαρκωθέντος λόγου θεότητος, ἣν ἑώρακεν > ὁ ἑωρακὸς> τὸν Χριστὸν τῇ πίστει καὶ δι’ αὐτοῦ >τὸν πατέρα<, διὰ δέ τοῦ ὑπηρέται> τὸ πρακτικόν· πρᾶξις γὰρ

θεωρίας ἀνάβασις. Δύνασαι δὲ καὶ ἑτέρως ἐκλαβεῖν τό· ὑπνρέται γενόμενοι τοῦ λόγου< ἤτοι τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου, ὅν παρεδίδου ὁ σωτήρ, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου, ᾧ καὶ ἐξυπηρέτησαν παρόντες οἱ μαθηταί. Τὸ δέ· >ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν> δηλοῖ ὡσανεὶ ὅτι λέγει, ὅτι· τάχα ἂν καὶ κινδυνεύσαιμι, εἰ παρηκολουθηκὼς πᾶσιν ἀκριβῶς ἤμελλον σιωπῇ παραδιδόναι τηλικαῦτα πράγματα. γράφω δὲ οὐ ψιλὴν ἀκοήν, φησίν, παραλαβών, ἀλλ’ ἀκριβῶς παρηκολουθηκὼς ἄνωθεν πᾶσιν. Ἐπαινεῖ δὲ τὸν μακάριον Λουκᾶν καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων· οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ>. Ἔδοξε κἀμοὶ ἄνωθεν παρηχολουθηκότι> διαβεβαιοῦται, ὅτι >ἄνωθεν παρηκολούθησεν<, οὔ τισι τῶν εἰρημένων,

Unde et ab apostolo Paulo merito collaudatur dicente : <cujus laus in evangelio per omnes > Hoc enim de nullo alio dicitur, nisi de Luca dictum traditur.

ἀλλὰ >πᾶσιν< τοῖς αὐτόπταις καὶ ὑπηρέταις, ἵνα μὴ τῇδε κἀκεῖσε περιφερόμενος ἀποτραπῇς τῆς εὐθείας ὁδοῦ· οὐ γὰρ ἕτερα κατηχηθείς, ἕτερα νῦν παρὰ τῆσδε τῆς γραφῆς ἐνηχηθήσῃ, ἀλλὰ περὶ ὧν τὴν γνῶσιν εἴληφας τελεωτέραν δόξῃ >τὴν ἀσφάλειαν>.

<Visum est et mihi assecuto a principio omnia diligenter ex ordine tibi scribere, optime Theophile>. Putet aliquis, quod ad Theophilum quempiam evangelium scripserit.

Omnes qui nos auditis loquentes, si tales fueritis, ut diligamini a Deo, et vos >theophili< estis et ad vos evangelium scribitur. Si quis >theophilus< est, iste et optimus et fortissimus est, hoc quippe significantius graeco sermone dicitur:

>κράτιστος<. Nemo >theophilus< infirmus est. Et quomodo scriptum est de populo Israhel, quando egrediebatur ex Aegypto, quod <non fuerit in tri-

Εἰκὸς δέ ὑπολαμβάνειν τινός, ὅτι Θεοφίλῳ τινὶ ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον, ὃς εἷς ἦν τῶν πιστευσάντων καὶ ζέων τῷ πνεύματι καὶ ἀπλήστως ἔχων περὶ τὰς τοῦ κυρίου πράξεις τε καὶ λόγους, ὅνπερ ἐποίει ἀσφαλέστερον καὶ τὰ νῦν γραφόμενα. Ἀλλὰ καὶ πάντες, ἐὰν τοιοῦτοι ὦμεν ὡς ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ φιλεῖσθαι, >θεόφιλοί< ἐσμεν. Εἰ δέ τις >θεόφιλος<, οὗτος καὶ >κράτιστος<· οὐδεὶς γὰρ >θεόφιλος< ἀσθενής. Καὶ ὥσπερ γέγραπται ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐξερχομένου ἐκ τῆς Αἰγύπτου. ὅτι >οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν

bubus eorum infirmus< : sic audacter loquar, quod omnis, qui >theophilus< est, sit robustus, habens fortitudinem et robur tam a Deo quam a sermone ejus, ut cognoscere possit eorum verborum, quibus eruditus est, veritatem, intellegens sermonem evangelii in Christo: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

ὁ ἀσθενῶον<, οὕτως εἴποιμι ἄν, ὅτι πᾶς >θεόφιλος< κράτιστός ἐστιν ἔχων τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἐπιγνώσεταί τις, >περὶ ὧν κατηχήθη λόγων τὴν ἀσφάλειαν<, συνεὶς τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου· ἐπαγγέλλεται τοίνυν τῆς γνώσεως τὸ βέβαιον, ἵνα, ἅπερ ἐκεῖνος ἀκοῇ παρέλαβε, ταῦτα καὶ γράμμασιν ἐντυγχάνων ἀσφαλέστερον κατέχῃ καὶ τὴν πίστιν διατηρῇ.

De eo, quod scriptum est: x > autem justi ambo in conspectu Dei, ambulantes in omnibus manclatis et justificationibus Domini sine x <

Qui volunt peccatis suis obtendere aliquam excusationera, existimant nullum esse absque peccato et utuntur testimonio, quod in Job scriptum est : x <nemo mundus a sorde, nec si unius quidem diei fuerit vita ejus super terram ; numerabiles autem menses x <ejus Cujus sonum tantummodo proferunt, interpretationem penitus ignorantes. Adversus quos breviter respondebimus, quoniam absque peccato esse in scripturis dupliciter intellegatur, ut sit alterum nunquam omnino peccasse, alterum peccare desiise. Si igitur aiunt eum absque peccato dici, qui nunquam peccaverit, et nos assentimus nullum esse absque peccato, quia omnes homines aliquando peccavimus. licet postea virtem secuti

> Ἦσαν δέ x <, φησίν, x > Οἱ θέλοντες συναγορεύειν ἑαυτῶν ταῖς ἁμαρτίαις οἴονται ἀδύνατον εἶναι Πάντῃ ἀναμάρτητον εἶναί τινα, καὶ χρῶνται τὰ τοῦ Ἰώβ. x > καθαρὸς ἀπὸ x <

Τὸ δέ ἀναμάρτητον δισσῶς νοεῖται. τὸ μέν ἐν τῷ μηδέΠοτε ἡμαρτηκέναι, τὸ δέ ἐν τῷ μηκέτι ἁμαρτάνειν. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ μηδέποτε peccato clici, qui imnquam pecἁμαρτῆσαι οὐδεὶς ὄν εἴη ἀναμάρ- canerit, et nos assentimus nuUum τητος. πάντες

γὰρ ἄνθρωποί ποτε esse absque peccato, quia omnes ἥμαρτον, καὶ x > ὕστερον x >

simus. Si vero sic intellegunt hominem non esse absque peccato, ut negent quempiam post vitia ita se ad virtutes referre, ut nunquam omnino peccet, falsa eorum sententia est. Potest enim fieri, ut, qui ante peccaverit, peccare desinens sine peccato esse dicatur. Sic et Dominus noster Jesus Christus x >exhibuit sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam x < non quia ecclesiasticus vir nunquam habuerit maculam, sed quia nequaquam ultra maculetur ; x >non habentem x <, non quod ruga x >veteris x < in eo aliquando non fuerit, sed quod eam habere desierit. In hmic modum et illud, quod sequitur, est intellegendum: >ut sit sancta et x < non quod a principio immaculata fuerit — hoc enim suspicari quidem de homine non potest, quod anima ejus maculosa culosa non fuerit — sed quod reputetur pura atque sincera, quae maculari ultra desierit. Haec idcirco dicimus, ut doceremus posse hominem ob id.

Δυνατὸν δὲ ἐκ τοῦ μηκέτι ἁμαρτάνειν χρηματίσαι ἀναμάρτητον.

οὕτω γὰρ καὶ ὁ χριστὸς παρέστησεν ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα(, οὐχ ὅτι οὐδέποτε ἐσπίλωται ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἢ γέγονεν ἐν ῥυτίδι τοῦ παλαιοῦ x < ἀλλὰ ὅτι οὐκ ἔχει x <.

Παράδειγμα δὲ τοῦ δύνασθαι ἄνθρωπον παρὰ τὸ quod peccare desivit, vocari absque peccato et <immaculatum > Unde et manif estissime de Zacharia et Elisabeth scribitur : erant >justi ambo in conspectu Dei am- bulantes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela <. Diligentius laudes Zacha- riae et Elisabeth, quas sanctus Lucas in sua scribit historia, con- templemur, non tantum ut scia- mus illos fuisse laudabiles, sed ut sanctum zelum assumentes etiam ipsi laude digni efficiamur. Potuerat erat simphciter scribere : >erant justi ambo, ambulantes in omnibus mandatis < nunc autem neces- sario additur: >erant justi ambo in conspectu Dei < Potest quippe. fieri, ut sit aliquis justus in con- spectu hominum, sed >in con- spectu Dei < non sit. Verbi gratia: quando non habet homo, quod de me mali loquatur, et in me universa considerans nihil , cui detrahat, reperit, justus sum > conspectu < hominum. Finge om- nes de me aequalem habere sen- tentiam, et quaerere, quid detrahant, hant, et tamen invenire non posse, sed consono me ore laudare, justus sum >in conspectur < homi-

μηκέτι ἁμαρτάνειν χρηματίζειν ἀνα- μάρτητον

τὰ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν καὶ τὴν Ἐλισάβετ. <Ἦσαν > γὰρ φησι, >δίκαιοι καὶ πορευόμενοι ἄμεμπτοι <

Ἐδύνατο δὲ γεγράθαι τό· >Ἦσαν δίκαιοι ἐν νῦν δὲ ἡ προσθήκη ἀναγκαία τοῦ ἐνώπιον > τοῦ θεοῦ < γεγράφθαι τό· ταῖς ἐντολαῖς <

Ὅταν γὰρ ἄνθρωπος μηδὲν ἔχη φαῦλον λέγειν περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ τὰ βλεπόμενά μου κατανοῶν ἐπαινεῖ, δίκαιός εἰμι <ἐνώπιον > ἀνθρώπων.

num pluiiniorum. Verum ho- minum non est certum judicium; nesciunt enim, utrum in abscondito cordis mei aliquando peccaverim, utrum viderim mulierem ad concupiscendum eam, et adulterium mihi in corde sit natum. Ignorant homines, cum me viderint secundum vires meas eleemosynam facere, utrum propter mandatum Dei fecerim an hominum laudem favoremque quaesierim. Difficilis res est x >in conspectu x < Ἐνδέχεται γὰρ κατὰ μὲν τὸ φαινό- justum esse, ut non ob aliam τῶν causam quid boni facias, nisi propter ipsum bonum, et Deum tantum quaeras boni operis retri Initorem. Tale quid et Apostokis loquitur : x >quorum laus non ex hominibus, minibus, sed ex x < Beatus atque laudabiUs. Homines x <.

Οὐκ οἴδασι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸ κρυπτόν μου, πότε ἥμαρτον ἐμβλεψας γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ὥστε λογισθῆναί μοι τὴν ἐν καρδίᾳ μοιχείαν. I Ναί, ἔπαινός ἐστι τέλειος τὸ εἶναι δίκαιον x > ὅτι, ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν ἔπαινον, τοῦ θεοῦ ἔπαινός ἐστιν, ὥστε τὸν θεὸν ἀποδοῦναι τὸν ἔπαινον τῷ ἐπαινετῷ. αὐτὸς γὰρ ἐπίσταται καὶ τῶν ἀνθρώπον τὰς καρθίας μονώτατος.

Ἐνδέχεται γὰρ κατὰ μὲν τὸ φαινό μενον δίκαιτον εἶναί τινα>ἐνώτιον<τῶν ἀνθρώπων, κατὰ δὲ τὸ κρυπτὸν τῆς διανοίας μὴ εἶναι τοιοῦτον ἐμφω- λεύοντας κεκτημένον λογισμοὺς πο-

Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ, ὅταν λέγῃ περί τινων· ὧν ὁ ἔπαινος qui x >in conspectu x < justus est I οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐκ τοῦ Οἱ γὰρ ἄνθρωποι

quamvis certum judicium habere videantur, tamen non possunt ad liquidum pronuntiare. Evenit quippe interdum, ut laudent eum, qui non est laudabilis, et ei detrahant, qui minime detractione dignus est. Solus Deus et in laude et in vituperatione justus est judex. Unde digne et nunc additur ij in laude justorum: x > erant justi ambo in conspectu x < Ad tale quid et Salomon nos in Proverbiis cohortatur, dicens: x >provide bona in conspectu Dei et x <. Sequitur Zachariae et Ehsabeth aha laudatio: >ambulantes in omnibus mandatis et justificationibus x <. Quando bene et recte de ahquibus judicamus, x >in justificationibus x < gradimur; quando hoc aut

οὐκ οἴδασι κατ’ ἀξίαν ἐπαινεῖν, I πρὸς τὸ φαινόμενον μόνον ὁρῶντες, ἀγνοοῦντες δὲ τὰ κεκρυμμένα, παρ’ οἷς Πρὸ τῆς ἁπλανοῦς ἡ πεπλανημένη δόξα πολλάκις εὐημερεῖ, καὶ ἑτέρως μέν αὐτοί, ἑτέρως δέ τὸ θεῖον τοὺς βίους Μόνος δέ ὁ θεὸς οἶδεν ἀξίως καὶ ἐπαινέσαι τὸν ἐπαινετὸν καὶ τοῦ ψεκτοῦ τὴν κρίσιν ἀξίως ποιῆσαι, I ἐπειδὴ βλέπει ἐν τῷ x < καὶ οὐ μόνον τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς λογισμούς· γυμνὴ γὰρ αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἡ φύοις θεωρεῖται καὶ ὁ σκοπὸς κατανοεῖται. I Ἀναγκαίως πρόσκειται τό· ἦσαν δίκαιοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ὁ Σολομῶν.

προνοοῦ x < λέγων, ἐνώπιον κυρίου καὶ x < Ἴδωμεν δέ τῶν μακρίων τούτων τὸν ἔπαινον· x > ἐν ταῖς ἐντολαῖς φησί, καὶ δικατώμασι τοῦ x <. Ὅταν μέν κρίνωμεν περὶ τῶν ἑτέρων καλῶς, x > δικαιώμασι x < πορευόμεθα, illud facimus, x <in x > illius ambulamus. Unde puto et sanctum Lucam, volentem eos praedicare laude perfecta, dixisse: x >erant justi ambo, ambulantes in omnibus mandatis et justificationibus x < Dicat mihi quispiam: si laus ista peiiecta est, quid sibi vult hoc, quod dicitur: x >sine x < ? Sufficiebat enim dicere: x >ambulantes in omnibus viis et justificationibus x < nisi posset fieri, ut ambulet quis in omnibus mandatis Dei, et tamen x >sine x < non ambulet. Et quomodo potest evenire, ut x >in omnibus mandatis et justificationibus x < ambulans sub quercla sit ? Cui breviter dicam: nisi hoc ita esset, nunquam in aho loco nosceremus scriptum

ὅταν δὲ ποιῶμεν τάδε ἢ τάδε, x > ἐντολαῖς x < πορευόμεθα. Μήποτε οὖν ταύτην τὴν διαφορὰν ἐπιστάμενος ὁ Λουκπᾶς, ὡς κατ’ τούτους βιοῦντας, τὸν ἔπαινον τοῦτον ἀπέδωκεν. πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ γυρίου x < . Ἴσως ἐρεῖ τις· διὰ τί πρόσκειται τούτοις τό· x >

Ἤρκει γὰρ αὐτοῖς πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς τοῦ θεοῦ καὶ x < εἰ μὴ ἄρα ἔστιν ποοεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ x < οὐκ x > δέ.

Πῶς τοίνυν φησίν, x > ἔστι πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς x < οὐκ x > δέ; Φημὶ δὲ οὖν πρὸς αὐτόν, ὅτι, εἰ μὴ ἦν τοῦτο, οὐκ referri: x >juste id, quod justiim est, x < Msi enim esset justum aliquid, quod non juste sequeremur, nequaquam nobis praecieretur, ut juste id, quod justum tum est, sequeremur. Quando enim facimus mandatum Dei et in conscientia nostra vanae gloriae sorde respergimur, ut placeamus hominibus, aut alia, quaecunque non placet Deo, boni operis causa praecedit, quamvis faciamus praeceptum Dei, tamen et injuste id, quod justum est, sequimur. Difficile ergo est, am- bulare x >in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine x < secundum testimonium et laudem Dei in Christo Jesu, quae reddenda est in die judicii ab eo, cui x >omnes nos mani-

ἂν ἐλέγετο· x > τὸ δίκαιον x < ἐπεὶ καὶ τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται. Ἐκεῖνος δὲ x > ποιεῖ ὁ μηδενὶ ποιῶν πρὸς ἐπίδειξιν, τὴν τῶν ἀνθρώπων θηρώμενος δόξαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἔν μόνον βλέπων καὶ Πρὸς αὐτὸ τὸν σκοπὸν ἰθύνων.

Ἐπὰν γὰρ ποιῶμεν τὰς ἐντολάς, ὥστε ἐν τῷ συνειδότι ῥύπον κενοδοξίας ἢ ἀνθρωπαρεσκείας ἢ ἑτέρου τινος τοιουτου εχειν, κἂν δοκῶμεν ποιεῖν τὴν ἐντολήν, οὐκ illud x > non facimus x > ποιοῦμεν

Ἔργον οὖν ἐστιν πορεύεσθαι x > ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου x < κατ’ ἔπαινον ἀποδοθησόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ.

festari oportet ante tribunal ejus, ut recipiat unusquisque, quae per corpus gessit, sive bona, sive x < x >Omnes enim stabimus ante tribunal Dek, ut recipiamus, quod meremur in Christo Jesu : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA III.

De eo, quod scriptum est: >apparuit ei angelus Domini, stans a dextris altaris incensi<

Quae corporalia sunt et sensu carent, ut videantur ab alio, ipsa lu nihil efficiunt, sed tantummodo oculus alterius intentus in ea, sive vohierint illa sive noluerint, videt, quo aciem contemplationemque direxit. Quid enim potest est homo aut alia res, quae crasso circumdatur corpore, cum in praesenti fuerit, facere, ne cernatur? E contrario ea, quae superna sunt et divina, etiam cum in praesenti fuerint, non videntur, nisi ipsa voluerint; et in voluntate eorum est videri vel non videri. Gratia Dei fuit, ut appareret Abrahae vel ceteris prophetis, non quod oculus tantum cordis Τὰ αἰσθητά, ἵνα βλέπηται, οὐδέν ἐνεργεῖ, ἀλλ’ ὁ ὑγιὴς ὀφθαλμὸς ταθείς, εἴτε βούλεται τὸ αἰσθητὸν βλέπεσθαι εἴτε μή, βλέπει αὐτό. Οὐ τοιαῦτα δὲ τὰ θεῖα, οὐδ’ ἐν τῷ παρόντι, ὁρώμενα χωρὶς τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας. Καὶ γοῦν χάριτι θεὸς >ὤφθη< τῷ Ἀβραὰμ ἤ τινι τῶν ἁγίων, οὐ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀβραὰμ Abraham in causa fuerit, ut cerneret Deum, sed quod gratia Dei ultro se adspiciendam praebuerit viro justo. Hoc autem non solum super Deo Patre intellegas, sed etiam super Domino Salvatore et super Spiritu sancto et, ut ad minora perveniam, super Cherubim et Seraphim. Fieri enim potest, ut et nunc loquentibus nobis assistat angelus, et tamen, quia non meremur, eum videre nequeamus. Quamvis enim oculus sive corporis sive animae nostrae se ad contemplandum intendat, nisi sponte apparuerit angelus et se videndum praebuerit, ille, qui videre desiderat, non videbit. Itaque ubicunque scriptum fuerit: >apparuit Deus< illi vel illi, et ut nunc: >apparuit ei angelus Domini, stans a dextris altaris incensi< ita ut dixi intellege. Sive Deus sive angelus Abrahae vel Zachariae, cum noluerit vel voluerit, aut non videbitur aut videbitur. Et hoc non tantum in >praesenti saeculo< dicimus, sed etiam in futuro, cum migraverimus e mundo, quod non omnibus vel Deus vel angeli

μόνου αἰτίου γενομένου τοῦ βλέπεσθαι αὐτῷ τὸν θεόν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ παρασχόντος ἑαυτὸν εἰς ἐμφανιστὸν τῷ δικαίῳ, ἀξίῳ γενομένῳ τῆς ὀπτασίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄγγελος, ὅσον οὐ βούλεται βλέπεσθαί τινι ἡμῶν, παρὼν οὐ βλέπεται. Καὶ μὴ θαυμάσῃς ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰ ὁ θεὸς θέλων >ὤφθη< τῷ Ἀβραάμ, μὴ θέλων δὲ οὐκ >ὤφθη< τῷ δεῖνι, καὶ >ἄγγελος ὤφθη< τῷ Ζαχαρίᾳ, καὶ μὴ θέλων οὐκ ἂν >ὤφθη< αὐτῷ.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν >ἐνεστῶτα< >αἰῶνα<, ἐὰν ἐξέλθωμεν, ἴσθι, ὅτι οὐ παντὶ φαίνεται ὁ θεὸς ἢ οἱ ἄγγελοι, appareant, quo scilicet et angelos et Spiritum sanctum et Dominimum Salvatorem et ipsum Deum Patrem is, qui de corpore exierit, statim mereatur videre; sed ille tantum videbit, qui mundum habuerit cor et talem se praebuerit, ut Dei sit dignus adspectu. Et quamvis in eodem loco sint, qui mundo corde est, et is, qui adhuc aliqua sorde respergitur, unus locus nec nocere quem poterit nec juvare, quia, qui mundum cor habuerit, Deum videbit, qui autem non

talis fuerit, id quod alii cernitur non videbit. Tale quid mihi intellegendum et de Christo, quando in corpore videbatur, quod non, quicunque eum videbant, poterant videre. Videbant quippe tantum corpus illius, secundum vero quod Christus erat, eum videre non poterant. Porro discipuli eum videbant et magnitudinem divinitatis illius contem-

ἀλλὰ ἕκαστος τῶν βλεπόντων τῷ καθαρὰν ἔχειν καρδίαν καὶ παρεσκευάσθαι πρὸς τὸ βλέπειν τὸν θεὸν ὄψεται τὸν θεόν. Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ δύο, ὁ μὲν καθαρὰν ἔχων καρδίαν, ὁ δὲ ἐβδελυγμένην·

ὁ μὲν ὄψεται, ἐπεὶ οὐκ ἐν τόπῳ βλέπεται ὁ θεός, ἀλλὰ καθαρᾷ καρδίᾳ, ὁ δὲ οὐκ ὄψεται αὐτόν. Οὕτω νοητέον καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

Μὴ γὰρ οἷου, ὅτι πάντες οἱ βλέποντες χριστὸν ἔβλεπον.

Ἔβλεπον Χριστοῦ σῶμα, Χρι- στὸν δέ, καθ’ ὅ Χριστός ἐστιν, οὐκ ἔβλεπον. Ἐβλέπετο δὲ ὑπὸ μόνων τῶν ἀξίων βλέπειν τὸ μέγεθος αὐτου.

plabantur. Propter quod puto et ad Philippum, deprecantem atque dicentem: >ostende nobis Patrem, et sufficit nobis<, respondisse Salvatorem: >tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem<. Neque enim Pilatus, qui videbat Jesum, intuebatur Patrem nec proditor Judas, quia nec ipse Pilatus nec Judas Christum, secundum hoc quod erat Christus, videbant, nec multitudo, quae coartabat eum. Illi tantum videbant Jesum, quos adspectu suo dignos arbitrabatur. Laboremus ergo et nos, ut et impraesentiarum nobis Deus appareat — sanctus quippe scripturarum sermo promisit: >quoniam invenietur ab his, qui non tentant eum, apparet autem his, qui non sunt increduli in eum< — et in futuro saeculo non abscondatur a nobis, sed videamus eum >facie ad faciem< et habeamus fiduciam bonae vitae fruamurque conspectu omnipotentis Dei in Christo Jesu et Spiritu sancto: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Ἐπηγγείλατο δέ καὶ ἡ γραφή· >ὅτι εὑρίσκεται τοῖς μὴ πειράζουσιν αὐτόν, ἐμφανίξεται δέ τοῖς μὴ απιστουσιν αὐτῷ<.

De eo, quod scriptum est: x >Ne timeas, Zachariar, usque ad eum locum, ubi ait de Joanne: x >praecedet coram ipso in spiritu et virtute Heliae <.

Διὰ συγκαταβάσεως > ὤφθη ὁ x < τῷ Ζαχαρίᾳ, οὐδὲ γὰρ φθαρτοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς δύναταί τις ἰδεῖν ἄφθαρτον σῶμα· ἐκ x < δὲ > ὤφθη ἐστὼς ὁ ἄγγελος τοῦ x < ὅτι αἴσια αὐτῷ ἤμελλε προαγγεῖλαι. >τοῦ x < δὲ τοῦ x <

Zacharias, cum angelum vidisset, expavit. Nova quippe facies humanis obtutibus se praebens turbat mentem animumque consternat. Unde angelus, sciens hanc humanam esse naturam, primum perturbationi medetur, dicens: x >noli timere, Zacharia <, et trepidantem refocillat novo-

ἐπειδὴ ἦν καὶ ἕτερον θυσιαστήριον χαλκοῦν τὸ τῶν ὁλοκαρπωμάτων. x < δέ φησιν, > Ζαχαθρώπῳ x <. ξενίζουσα γὰρ ὅφις ἀνθρώπῳ φαινομένη οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑπομονητή. ὅμως ἐπιστρέφει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ταραχῆς ὁ ἄγγελος εἰπών. μὴ φοβοῦ, x < καὶ ἀνακτᾶται αὐτὸν διὰ τοῦ εὐαγγελίξεσθαι τὴν γέννησιν Ἰωάννου λέγων· ἠκούσθη ἡ δέησίς x <.

24, 5 —19 dCW 24, 5 –19 + 25, 19 –25 S (Hom. III) 23, 11 14 + (Hom. IV) 24. 6 ἐκ—8 προαγγ. X ξ 24, 8 τοῦ- 8 τοῦ— 19 a 24, 11 –19 19U*VX

que laetificat nuntio inferens: x >exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth pariet filium, et vocabis nomen ejus Joannem; et erit tilai gaudium et exultatioc. Quando justus quis oritur in mundo et stadium hujus vitae ingreditur, ministri nativitatis ejus laetantur et se in sublime efferunt. Quando vero ille nascitur, qui malae vitae praeparatus est, et quasi ob poenas in ergastulum relegatur, minister consternatur et concidit. Vis exemplum accipere sancti viri, cujus omnis fructus in laude sit ? Vide Jacob duodecim genuisse mares, qui omnes populi Dei et partis ilhus patriarchae et principes exstiterunt : in his omnibus Jacob laetabatur pater, sicut et nunc de Joannis nativitate cunctis gaudium nuntiatur; et qui semel ob utilitatem aliorum ad liberorum opera descenderit et se volu- erit huic ministerio mancipare, obsecret Deum, ut talis e fihis suis ingrediatur saeculum, super cujus nativitate laetior sit.

Ἐπειδὴ πάντες οἱ ὁρῶντες ἀγγέλους ἐφοβοῦντο, μήπως ὡς μέλλοντες λαβεῖν αὐτῶν τὰς ψυχὰς παρεληλύθεισαν, ὡς καὶ ὁ Μανῶέ φησιν, διὰ τοῦτο λύων αὐτοῦ τὴν ἀγωνίαν ὁ ἄγγελος εἶπεν τό· >μὴ x < μόνον οὐ τελευτᾷς, φησίν, ἔνθα λύπη καὶ δάκρυα, ἀλλὰ καὶ ζῇς καὶ τεκνοποιεῖς καὶ >χαρὰ μεγάλη ἔσται x <. x > γάρ >σοι υἱὸν ἡ x < οὗ οὐ γέγονε μείζων ἐν γεννητοῖς x <. Εἶτά φησιν· > Πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ x <. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντες Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ x > ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ προδρόμου διαγγέλλοντος τὴν τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίαν, τὴν πόντων ἡμῖν γεγονυῖαν τῶν ἀγαθῶν πρόξενον.

Scribitur crgo de Joanne: x >erit niagnus in conspectu x < Hoc, quod dicitur: x >erit magnus in conspectu < magnitudinem animae Joannisostendit, quae oculis Dei pateat ; x > est aliquid minus, quod proprie in animae virtute conspicitur. Ego ita intellego et illud, quod in evangelio dicitur: x >nolite contemnere unum de minimis x < qui in ecclesia sunt. x > ibi ad distinctionem majoris intellegitur. Non mihi praecipitur, ut eum, qui grandis est, non contemnam, quia non potest contemni ille, qui grandis est, sed dicitur mihi : >ne contemnas unum ex x < Ut autem scias, quod x < et x < non fortuito dicatur, sed cum ea ratione, Ciuam posuimus, scriptum est: x >quicunque scandalizaverit unum de minimis x <.

Τὸ δὲ εἰπεῖν. ἔσται x < μέγεθος ἐμφαίνει τῆς Ἰωάννου ψυχῆς, καὶ μέγεθος βλεπόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ἔστι γάρ τι μέγεθος ψυχῆς κατ’ ἀρετήν, ὅ ἐστιν ὁρώμενον κυρίῳ, καὶ ἔστι τις σμικρότης ψυχῆς.

Ἐγὼ οὕτως ἀκούω τοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. >μὴ καταφρονήσητε τῶν μικρῶν x <, τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

<Μικρὸν γὰρ ἐκεῖτὸν ἐναντίον τοῦ μεγάλου λέγει, οὐ χρείαν ἔχων ἐντολῆς περὶ τοῦ μεγάλου, ἵνα καὶ τοῦτο εἴπῃ. οὐδὲ γὰρ καταφρονεῖται ὁ μεγας.

Ὅτι δὲ ὁ x < οὐ τυχόν ἐστι, δῆλον ἐκ τοῦ· > ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρων x <.

>Minimus < scandalizatur, grandis scandalum non potest sustinere. Sequitur de Joanne: >et Spiritu sancto replebitur adhuc de utero matris suae <. Et nativitas Jo- annis plena miraculo est. Quo- modo enim Domini nostri et Sal- vatoris ad- ventitm Archangelus nuntiavit, ita et Joannis ortum Archangekis nuntiat. >Spiritu sancto replebitur adhuc de utero matris suae <. Popuhis Jvidae- orum facientem Dominum nostrum <signa atque portenta < et curantem infirmitates eorum ne- quaquam videbat; Joannes vero adhuc in matris utero constitutus exsultat et teneri non potest, et ad adventum matris Jesu de utero gestit erumpere. >Ecce enim <

Μέγας γὰρ οὐ σκανδαλίζεται. ἀλλ’ ὁ μέγας παντὸς σκανδάλου κρείττων ἐστίν.

Οὐ πᾶς δὲ μέγας εὐδόκιμος, ἀλλ’ ὁ >ἐνώπιον κυρίου μέγας < τοῦτ’ ἔστιν ὁ δίκαιος καὶ πιστός.

Ὁ μέν οὖν λαὸς οὐκ οἶδε τὸν σωτῆρα ἤδη ποιοῦντα >σημεῖα καὶ τέρατα < ὁ δέ Ἰωάννης ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ὢν σκιρτᾷ, ἡνίκα ἦλθεν ἡ μήτηρ Ἰησοῦ. > Ἰδοὺ γὰρ < φησίν, >ὡς ἐγένετο ὁ ἀσπασμός σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλαιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου < Πνεῦμα οὖν ἅμιον εἶχεν ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς ὢν ὁ Ἰωάννης.

ait Elisabeth, >ut facta est saluta- tio tiia in aures meas, exsultavit in gauclio in- fans in utero meo < Ad- huc in utero matris erat Joannes et jam Spiritum sanc- tumhabebat. Non enim illud principium erat substantiae ejus atque naturae,

Deinde scriptura loquitur, quod >plurimos fihorum Israhel con- >ἐπιστρέψαι <. Ὁ μὲν Ἰωάννης <πολ- vertct ad Dominum Deum ipso- δοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπέστρεψε rum <. Joannes >plurimos < conver- tit, Dominus autem non plures, sed omnes, Hoc opus illius est, ut omnes convertatadDeum Patrem.

I Ὁ λόγος αἰνίττεται, ὅτι σχεδὸν εἰπεῖν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες ἦσαν ἐκ τῆς ὁδοῦ πλανηθέντες τοῦ νόμου καὶ ῥεμ- βόμενοι περὶ >ἐντάλματα καὶ διδα- σκαλίας ἀνθρώπων < , ἐξ ὧν >πολλοὺς < ἐπέστρεψεν ἡ διδασκαλία Ἰωάννου ἐπὶ τὸν Χριστὸν τὸν κύριον καὶ θεὸν τῶν ὅλο,ν, ὅς ἐστιν ἡ ἀληθὴς ὁδός. I Αὐτὸς μὲν οὖν >πολλοὺς <λέγεται πρὸς γύριον τὸν θεὸν αὐτῶν <, γατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν, ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντας ἐφώτι- σεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τὸ ἔργον ἐστίν.

Δέγεται >δυνάμει < Ἠλίας ὁ Ἰωάννης καὶ ὡς πρόδρομος γεγονὼς τῆς πρώ- της τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὡς καὶ ὁ Θεσβίτης τῆς δευτέρας, καὶ ὡς ἀσκητὴς καὶ ὡς παρθένος καὶ ὡς ἐν ἐρήμοις τὰ πολλὰ διάγων καὶ ὡς πεπαῤῥη- >Et praecedet coram Christo in spiritu et virtute Heliae Non ait: in anima Heliae, sed: >in spiritu et virtute Heliae Fuit in Helia virtus et spiritus, sicut in omnibus prophetis, et secundum dispensationem corporis in ipso quoque Domino Salvatore, de quo post paululum ad Mariam lodicitur: >Spiritus sanctus superneniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi qui fuerat in Heha, venit in Joannem, et virtus, quae in illo erat, in hoc quoque apparuit. Ille translatus est, hic vero praecursor Domini fuit et mortuus est ante eum, ut et ad inferna descendens ilHus praedicaret adventum. Ego puto, quod sacramentum Joannis usque hodie expleatur in mundo. Quicunque crediturus est in Christum Jesum, ante spiritus et virtus Joannis ad animam illius σιασμένως ἐλέγχο)ν τοὺς ἁμαρτάνοντας βασιλεῖς τε καὶ ἰδιώτας. Διό καὶ εἰκότως ἐκλήθη >δυνάμει Ἠλίας· οὐ γὰρ ἐναργεῖ πράγματι ἦν Ἠλίας ὁ Ἰωάννης, ὥς φασιν οἱ μετεμψύχωσιν δοξάζοντας, λέγοντες, ὅτι ἡ ψυχὴ Ἠλίου εἰς Ἰωάννην ἦλθεν. Οὐ γὰρ >ἐν ψυχῇ Ἠλίου φησίν — οὐ γὰρ ἦν μετεμψύχωσις — ἀλλ' >ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου Ἦν γὰρ ἐπὶ τὸν Ἠλίαν πνεῦμα καὶ δύναμις, εἶτ' οὖν πνευματικὸν χάρισμα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ ἕκαστον τῶν προφητῶν. Τὸ οὖν Πνεῦμα, ὅπερ ἦν ἐν Ἠλίᾳ, γέγονεν ἐν ἰωάννῃ. Πλὴν καὶ ὁ Ἠλίας οὔπω ἀπέθανεν, καὶ οὐ δυνατόν, οὐδὲ κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, μίαν φυχὴν ἐν ἐνὶ καιρῷ ἐν δύο σώμασιν ἐνεγεῖν. Ἐκεῖνος ἀναλήφθη, οὗτος δέ πρόδρομος γέγονε τοῦ σωτῆρος. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς πρὸς μετεμψύχωσιν βουλομένοις τὸ ῥῆμα βιάζε

venit et >praeparat Domino perfectum < et in asperitatibus planas facit vias et dirigit semitas. Non illo tantum tempore praeparatae sunt viae et directae semitae, sed usque hodie adventum Domini Salvatoris spiritus Joannis virtusque praecedit. O magna mysteria Domini et dispensationis ejus! Angeli praecurrunt Jesum, angeli cotidie aut adscendunt aut descendunt super salutem hominum in Christo Jesu : cui est gloria et irnperium in saecula saeculorum. Amen.

σθαι χώραν δίδωσιν ἡ ἱστορία. Ἐτόλμησαν γὰρ πολλοὶ ταύτην ἐπιῤῥῖφαι τὴν θεωρίαν τῇ τοῦ κυρίου φωνῇ, Καὶ εἰ μέν ἐν Ἠλίας ἀποθανών, ἐδίδοτο Πρὸς τοῦτο χ·ώρα αὐτοῖς, εἰ δὲ μετὰ σώματος ἀνελήφθη, πῶς ψυχὴ ἡ ἐνσώματος εἰς ἕτερον σῶμα μετεκομίσθη; Ἀλλὰ τό· ἐν πνεύματι > ὡς ἀποδέδοται, ἐν προφητικῷ λέγει χαρίσματι. I

'Απέθανε πρὸ τοῦσωτῆρος, ἵνα καὶ τοῖς ἐν ᾅδῃ πρόδρομος γεγονὼς τοῦ σωτῆρος κηρύξῃ τὴν κατάβασιν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Homilia V — De eo, quod Zacharias obmutuit

Zacharias sacerdos, cum in templo offert incensum, silentio conclemnatur et reticet, immo tantum nutibus loquitur, et mutus usque ad ortum Joannis fihi perseverat. Quo haec tendit historia? Silentium Zachariae

Καταδικάζεται σιωπᾶν Ζαχαρίας ὁ ἱερεύς, ὁ λειτουργὸς τοῦ θεοῦ ὁ τὰς θυσίας προσφέρων, καὶ σιωπᾷκαῖσιωπῶν μόνον διένευεν, καὶ διέμεινε κωφὸς μέχρι τῆς γεννήσεως Ἰωάννου. Τί οὖν ταῦτα; Ἡ τοῦ Ζαχαρίου σιωπὴ <σιωπὴ > τῶν προφητῶν

silentium prophetarum est in populo Israhel. Nequaquam loquitur eis Deus, et <sermo, qui principio erat apud Patrem Deus<, ad nos transiit, nobisque non tacet Christus, apud illos usque hodie silet: quamobrem et Zacharias propheta tacuit. Manifestissime etenim ex sermonibus ipsius comprobatur, quod et propheta fuerit et sacerdos. Quid sibi vult autem hoc, quod sequitur: >annuebat eis< et damnum nutibus compensabat? Ego puto talia esse opera, quae absque sermone atque ratione nihil nutibus differunt. Ubi vero ratio et sermo praecesserit et ita opus fuerit subsecutum, non debent existimari simplices nutus, qui ornantur sermone atque ratione. Si igitur videris conversationem Judaeorum sine ratione atque sermone,

ἐστιν ἐν τῶ πάλαι λαῶ τοῦ θεοῦ. Οὐκέτι γὰρ θεὸς λαλεῖ αὐτοῖς, ἀλλὰ μεταβέβηκεν <ὁ ἐν λόγος — ὁ λόγος, ὁ πρὸς τὸν θεόν, ὁ θεὸς λόγος< — πρὸς ἡμᾶς καὶ παρ’ ἡμῖν οὐ σιωπᾷ, παρ’ ἐγείνοις δὲ σεσιώπηκεν. Διὰ τοῦτο σιωπᾷ ὁ προφήτης Ζαχαρίας· καὶ γὰρ προφήτης γεγονέναι λέγεται.

Τί δέ· >καὶ διένεθεν αὐτοις<; Τὸ >διανεύειν < διαμένοντα κωφὸν τοιοῦτόν ἐστιν· αἱ χωρὶς λόγου πράξεις οὐδέν διαφέρουσι νεύσεων, αἱ δέ μετὰ λόγου πράξεις οὐκ εἰσὶ νεύσεις· κοσμοῦνται γὰρ ὑπὸ τοῦ λόγου.

Ἐὰν οὖν ἴδῃς Ἰουδαίων τὴν πολιτείαν ἄλογον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτοὺς διδόναι λόγον, περὶ ὧν πράτ

ita ut non queant eorum, quae agunt, rationem reddere, intellege id, quod tunc in Zacharia processit, in imagine in illis hucusque compleri. Circumcisio eorum nutibus similis est. Nisi enim circumcisionis ratio reddatur, nutus est circumcisio et opus mutum. Pascha et aliae sollemnitates nutus magis sunt, quam veritas. Usque hodie populus Israhel surdus et <mutus> est ; neque poterat fieri, ut non surdus esset et <mutus> qui a se sermonem abjecerat. Et olim quidem Moyses loquebatur: >ego autem ἄλογος sum< — quod licet aliter latinus expresserit, tamen proprie transferri potest: >absque sermone sive ratione < —, et postquam hoc ait, accepit rationem sive sermonum quem confessus fuerat se antea non habere. Populus autem Israhel in Aegypto, priusquam legem acciperet, absque sermone atque ratione quodammodo < erat; deinde accepit sermonem, cujus imago fuit Moyses. Iste igitur non confitetur modo, quod tunc confessus

τουσι, βλέπε τὸν τύπον τὸν γεγενημένον ἐπὶ Ζαχαρίου διαμένοντος κωφοῦ καὶ διανεύοντος αὐτοῖς.

Κατὰ τοῦτο αὐτοῖς περιτομὴ χωρὶς λόγου νεύματα, καὶ Πάσχα καὶ προσευχαί.

Ἔστι γὰρ κωφὸς νῦν ὁ λαὸς καὶ ἄλαλος· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἤμελλεν κωφὸς καὶ ἄλογος καὶ ἄλαλος εἶναι, ἐκβαλὼν τόν λόγον ἀφ’ ἑαυτοῦ

est in Moyse, eo quod sit >mutus < et ἄλογος, sed nutibus et indicat se non habere sermonem et non habere rationem. Nonne tibi videtur confessio esse stulti καὶ μὴ δυνάμενος περὶ μηδενὸς λόγον ἀποδοῦναι νομικοῦ ἢ προφητικοῦ λόγου; tiae, quando nullus eorum potest legalium praeceptorum et prophetici vaticinii rationem reddere? Cessavit esse Christus in

eis, reliquit eos sermo, completum est iliud, quod in Isaia scribitur: >relinquetur filia Sion sicut tabernaculum in vinea, et ut custodia in cucumerario, ut civitas, quae expugnatur<. Quibus relictis salus translata est ad nationes, ut ilii concitentur ad zelum. Intuentes ergo dispensationem et arcanum Dei, quomodo Israhel abjectus sit in salutem nostram, cavere debemus, ne forte et ilii nostri causa ejecti sint, et nos majori supplicio digni simus, propter quos et alii derelicti sunt, et nos nihil dignum adoptione Dei et ejus clementia fecerimus, qui adoptavit nos et in suos filios reputavit in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILA VI.

De eo, quod scriptum est : Com autem concepisset Elisabeth, abscondebat , usque ad eum locum, ubi ait: Hic erit . magnus<.

>Quando concepit abscondebat se mensibus quinque, dicens: quia sic mihi fecit Dominus in diebus, quibus respexit auferre obprobrium meum in hominibus < Quaero quam ob causam, postquam intellexit se esse praegnantem, decUnarit ? Nisi faUor, haec est : Etiam hi, qui nuptiis copulati sunt, non omne tempus coitus Uberum inter se habent, sed est tempus, quando recedunt ab opere nuptiarum. Si enim vir senex fuerit et mulier anus, pudoris est maximi servire

I Τῷ Ζαχαρίᾳ μὲν ἐπῆλθεν ἡ ἐπιτίμησις, ἐπληροῦτο δὲ ὁ λόγος καὶ ἐπαύετο ἡ κόλασις· >συνέλαβε < γὰρ ἡ στεῖρα, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἰκον < ὁ ἱερεύς· καὶ μὲν ἡ γυνή· σώφρων γὰρ ἦν· αἰδεῖται, ὅτι ἐπὶ γήρως ἀνδρὶ συνήφθη· τοῦτο δὲ ἐγένετο διὰ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ διὰ τὴν τῶν ἐπαγγελιῶν πλήρωσιν.

<Οὐ > πᾶς καιρὸς δέδοται ἐν γάμῳ οὖσι τῆς κοινωνίας τῆς γαμικῆς, ἀλλ’ ἔστιν, ὅτε δεῖ ταύτης ἀφιστᾶν ἤδη γεγηρακότας καὶ ὑπὸ τῆς προνοίας ἀποκεκλεισμένους πρὸς τὸ συλλαμβάνειν τὰ ἔργα τοῦ γάμου. eos libidini, servire conjugio, quae carie corporis et senecta et Dei videntur voluntate sublata. Haec autem, quia ad sermonem angeli et dispensationem Dei rursum viro fuerat copulata, erubescebat,

quod anus et pene decrepita ad opus juvenum revertisset. Unde et >abscondebat se mensibus quinque non usque ad nonum mensem, donec partus ingrueret, sed usque quo conciperet et Maria. Quando enim illa concepit et venit ad eam et >facta est salutatio in ejus, >exsultavit in gaudio infans in utero Elisabeth, etprophetavit. Et> Spiritu sanctoper plena ea locuta est, quae evan gelicus cermo describit. Et diffamata sunt per omnem montanam verba haec. Quando

’ Επεὶ οὖν αὕτη κατ’ οἰκονομίαν διὰ τὸν τοῦ ἀγγέλου λόγον >συνέλαβεν ἠσχύνετο, εἰ μὴ] πρεσβῦτις <οὖσα > μετ’ ἀνδρὸς κοιμᾶται, πτεν ἑαυτὴν ἐπὶ μῆνας πέντε καὶ Καρία συλλάβῃ. Ὅτε γὰρ Μαρία συνέλαβε καὶ ἦλθε πρὸς αὐτήν,

καὶ >ὅτε ἐγένετο ὁ ἀσπασμὸςἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἐλισάβετ, καὶ προεφήτευσεν ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἐκ >πνεύματος ἁγίου ἐλάλησε τὰ ἀναγεγραμμενα.

Καὶ >ἐλαλήθη ἐν τῇ ὀρεινῇ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα<. Λαληθέντων οὖν αὐτῶν ὡς περὶ θείας συλλή

enim in populo rumor egressus est habere eam in utero prophetam et majus esse homine, quod gestabat, tunc non absconditur, sed tota hbertate se prodit et exsultat habere se in utero praecursorem Salvatoris.

Deinde scriptura commemorat, quod mense conceptus Ehsabeth >missus< sit Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, laeae, cujus nomen Xazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen Joseph de domo David; et nomen virginis >. Rursum mea mente volvens quaero, quare Deus, cum semel Salvatorem judicaret nasci ex , non elegerit puellam absque sponso, sed eam potissimum, quae jam fuerat >desponsata < Et nisi faUor, causa est: Debuit de ea virgine nasci, quae non solum sponsum haberet, sed, ut Matthaeus scribit, jam viro tradita fuerat, hcet eam

ψεως καὶ ὡς περὶ προφήτου μέλλοντος γεννᾶσθαι ἐν τῷ λαῷ, οὐκ ἐτι ἑαυτὴν περιέκρυβεν(, ἀλλ’ , εἰ δεῖ οὕτο)ς εἰπεῖν, καὶ ἐπαῤῥησιάσατο, ὅτι ἄρα γέννημα εἴη αὐτῆς ὁ πρόδρομος τοῦ κυρίου. Τέως μέντοι εἰ καὶ ὡς σώφρων ᾐδεῖτο, ὅτι ἐπὶ γήρως ἀνδρὶ συνέστη, ἀλλ’ οἶν διὰ τὸ παράδοξον ἔχαιρεν.

Εἶτα μετὰ ταῦτα γέγραπται, ὅτι τῷ μηνὶ τῷ , τῆς συλλήψεως Ἐλισάβετ δηλαδή, ἀπεστάλη ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα . Τί δήποτε κρίνας ὁ θεὸς ἐκ παρθένου γεννῆσαι τὸν σωτῆρα οὐκ ἐπελέξατο >παρθένον < ἀμνήστευτον ;

Μήποτε οὖν οἰκονομία ἦν καὶ τὸ μνηστῆρα αὐτὴν ἔχουσαν συλλαβεῖν, ὡς μὴ δοκεῖν αἰσχύνην φέρειν ἐπὶ τοῦ σώματος

vir necdum nosset, ne turpitudinem virginis habitus ipse monstraret, si virgo videretur utero tumenti. Unde eleganter in cujusdam martyris epistola scriptum

repperi, Ignatium dico, episcopum Antiochiae post Petrum secundum, qui in persecutione Romae pugnavit ad bestias: principem saeculi hujus latuit virginitas Mariae< ; latuit propter latuit propter nuptias, latuit quia habere virum putabatur. Si enim non habuisset sponsum et, ut putabatur, virum, nequaquam potuisset <principi mundi hujus> abscondi. Statim enim cogitatio diabolo tacita subrepsisset : quomodo ista, quae non concubuit cum viro, praegnans est ? debet iste conceptus esse divinus, debet ahquid humana natura esse sublimius. E contrario disposuerat Ἐβούλετο δὲ ὁ σωτὴρ καθ’ ὅλην Salvator dispensationem suam τὴν οἰκονομίαν λανθάνειν τὸν διά et assumptionem corporis igno- αὐτῆς τὸ σύλλημμα; Δι ὁ καλῶς ἐν μιᾷ, τῶν μάρτυρός τινος ἐπιστολῶν γέγραπται — τὸν ’ Ιγνάτιον λέγω, τὸν μετὰ τὸν μακάριον Πέτρον τῆς Ἀντιοχείας δεύτερον ἐπίσκοπον, τὸν ἐν τῷ διωγμῷ ἐν Ῥώμῃ θηρίοις μαχησάμενον — · >καὶ ἔλαθε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας<.

Ὡς, εἰ μὴ ἐγεγόνει ὁ δοκῶν γάμος, οὐκ ἄν αὐτὸν ἔλαθεν, ἀλλ’ ἔγνω ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου<, ὅτι μηδέποτε μετὰ ἀνδρὸς κοιμηθεῖσα ἡ Μαρία συνέλαβεν καὶ ὀφείλει τὸ σύλλημα τοῦτο θεῖον εἶναι.

Ἐβούλετο δὲ ὁ σωτὴρ καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκονομίαν λανθάωειν τὸν διάβολον, καὶ γοῦν ἐνετέλλετο τοῖς rare diabolum ; unde et in generatione sua celavit eum et discipulis posteapraecipiebat, <ne manifestum eum facerent >Et cum ab ipso diabolo tentaretur, nusquam conf essus est Dei se esse filium, sed tantummodo respondebat: non oportet, ut adorem te, nec ut lapides istos panes faciam, nec ut me de alto praecipitem. Et cum ista diceret, tacuit semper se esse filium Dei. Quaere et in alia scriptura, et reperies voluntatis Christi fuisse, ut adventum filii Dei diabolus ignoraret. Apostolus eiiim passionem ejus asserens nescisse contrarias fortitudines ait: >sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam autem non saeculi hujus, neque principum saecuK hujus, qui destruuntur; sed loquimurDei sapientiara in mysterio absconditam, quam nulhis principum hujus saeculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent < igitur fuit a principibus hujus saecuh mysterium Salvatoris. Quod autem e contrario objici potest, solvendum mihi videtur, antequam ab aho proponatur, qua ratione, quod principes hujus μαθηταῖς μὴ φανερὸν ποιεῖν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἡνίκα ἐπειράζετο ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οὐδαμοῦ ἀπεφήνατο γυμνῶς, ὅτι υἱός ἐστιν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ μόνον ἔλεγεν·

οὐ δεῖ μέ σοι προσκυνεῖν, οὐ δεῖ με τοὺς λίθους ποιεῖν ἄρτους, οὐ δεῖ με ῥίπτειν ἐμαυτὸν ἄνωθεν κάτω.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος τὴν τοῦ πάθους οἰκονομίαν κατὰ λήδην φησὶ γεγονέναι τῆς ἀντικειμένης ἐνεργείας·

<ἥν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἄν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν>.

saeculi latuit, daemonem non latuit, qui in evangelio loquebatur: >venisti huc ante torquere nos ? scimus te, quis sis, filius Dei <. Sed considera, minor in malitia noverit Salvatorem; qui vero major est in scelere et versipellis et nequam, ex eo ipso, quod in malo major est, impeditur nosse filium Dei. Nos quoque ipsi, si minus habuerimus mali, facilius possumus ad virtutem procedere ; si vero majus fuerit in nobis mali, ingenti labore sudandum est, ut majori malitia liberemur. Haec de eo, quod sponsum habuerit Maria. Quia vero angelus novo sermone Mariam salutavit, quem in omni scriptura invenire non potui, et de hoc pauca dicenda sunt. Id enim quod ait: >Ave, plena <, quod graece

Εἰ δὲ τὸ δαιμόνιον οὐκ ἔλαθεν — εἶπεν γάρ· Οἴδαμέν σε, τίς εἶ, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ <

ὅρα, ὅτι ὁ ἐλάττων ἐν τῇ κακίᾳ ᾔδει τὸν σωτῆρα, ὁ δὲ χαίρων ἐν αὐτῇ

ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῆς κακίας ἐνεποδίζετο < θεωρεῖν. Καὶ ἡμῶν δὲ ἡ κακία, ἐὰν μὲν ἐλάττων ᾖ, βοηθούμεθα διὰ τὸ ἔλαττον πρὸς τὸ βιῶσαι · ἐὰν δὲ κακία ἡμῖν πλείων εὑρεθῇ, πλείων ἀγὼν αὐτὴν ἀποβαλεῖν.

Ξένον αὐτῇ τινα ἀσπασμὸν εἰπεν, ὅν οὐχ εὗρον ἐν οὐδεμίᾳ γραφῇ· φέρε δὴ περὶ τούτου ἐξετάσωμεν. Τὸ χαῖρε εἴρηται οὐδαμοῦ· ἀλλ’ οὐδ’ ἀνδρί που εἴρηται τοῦτο, ταύτῃ δὲ ἐτηρεῖτο

>κεχαριτωμένη<, ubi in alibi legerim, non recordor; sed neque ad virum istius-modi sermo est >salve gratia plene<, Mariae haec salutatio servabatur. Si enim scisset Maria et ad alium quempiam similem factum esse sermonem — habebat quippe legis scientiam et erat sancta et prophetarum vaticinia cotidiana medita-tione cognoverat — nunquam quasi peregrina eam salutatio terruisset. Propter quod loquitur ei angelus: >ne Maria ! invenisti enim gratiam coram Domino. Ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus et Fihus Altissimi . tur<

ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. I Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ θεὸς τῇ Εὔᾳ· >ἐν λύπαις τέκνα<, λύεται ἡ λύπη τῆς διὰ ταύτης τῆς χαρᾶς. >Ὁ μετὰ σοῦ<· ἰστέον ὅτι ἅμα τῷ εὐθὺς συνέλαβεν ἡ παρθένος πάραδόξως. I

Ἐπεὶ >ἐταράχθη< ξένην τὴν τοῦ ἀγγέλου ὄψιν, ἐπιστρέφει ἀπὸ τῆς ταραχῆς καὶ ἀνακτᾶται αὐτὴν εἰπών· >μὴ φοβοῦ Μαριάμ· γὰρ Χάριν παρὰ τῷ θεῷ<.

Τὸ μὲν οὖν >εὗρες χάριν< ἦν, εὗρον γὰρ πρὸ αὐτῆς καὶ ἄλλαι χάριν· τὸ δ’ εἰπεῖν· >συλλήφῃ< οὐκέτι κοινὸν ἦν ἀλλ’ ἰδιάζον εἰς ἐπαγγελίαν παρθένῳ [ξένον πρᾶγμα]. >Εὗρες γὰρ χάριν παρα τῷ θεῷ#x003C;, διὸ > μὴ φοβοῦ>· παντὸς γὰρ φόβου ἀφαίρεσις ἡ τοῦ σωτῆρος ἐπιδημία.

Dicitur et de Joanne: >erit magnus< et hoc ipsum Gabriel angelus contestatur; sed quando venit Jesus vere magnus, vere sublimis, ille, qui prius >magnus< fuerat, minor effectus est. >Ille> enim, inquit, >fuit lucerne ardens et lucens, et vos

voluistis ad horam exsultare in lumine ejus<. Magnitudo Salvatoris nostril non tunc apparuit, quando natus est, sed nunc, postquam oppressa ab adversariis videbatur. emicuit.

Vide magnitudinem Domini: <in omnem terram exivit sonus doctrinae ejus, et in fines orbis terrarium verba illius<. Dominus noster Jesus, quia virtus est Dei, in imnem diffuses est orbem, et impraesentiarum nobiscum est juxta illud, quod in Apostolo le-

>Οὗτος ἔσται μέγας<, φησίν. Τοῦτο εἴρηται καὶ περὶ Ἰωάννοῦ· ἀλλ᾽ ὅτε ἦλθεν ὁ ἀληθῶς >μέγας<, ἐκεῖνος ἦν μικρός.

>Ἐκεῖνος< γὰρ >ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων<, οὐχ ὡς Ἰωάννης οὗν >μέγας<, ἀλλ᾽ ὡς δεσπότης καὶ δημιουργὸς καὶ κύριος τοῦ παντὸς ἀληθῶς <μέγας>. Τὸ δὲ μέγεθος αὐτοῦ οὐ τότε οὕτως ἐδηλοῦτο, ὅσον νῦν φαίνεται.

Ὅρα γὰρ <τὸ> μέγεθος δυνάμεως αὐτοῦ· <ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτοῦ>.

gitur: >congregates vobis et spiritu meo cum virtute Domini Jesu<. Virtus Domini Salvatoris et cum his est, qui ab orbe nostro in Britannia dividuntur, et cum his, qui in Mauritania, et cum universis, qui sub sole in nomine illius crediderunt. Vide ergo magnitudinem Salvatoris, quomodo in toto orbe diffusa sit, et certe necdum ejus veram magnitudinem exposui. Adscende in caelos et vide eum. quomodo caelestia repleverit: >apparuit< siquidem >angelis<. Descende cogitatione in abyssos, et videbis eum etiam illuc descendisse. >Qui< enim >descendit, ipse est et qui adscendit, ut impleret omnia<, >ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium et terrestrium et infernorum<. Considera virtutem Domini, quomodo impleverit mundum, id est caelestia et terrestrial et inferna, quomodo et caelum

καὶ μετὰ τῶν ἐν <Βριττανίᾳ . . . . . > καὶ μετὰ τῶν ἐν Μαυριττανίᾳ καὶ μετὰ τῶν πανταχοῦ πιστευόντων καὶ καθόλου διῆκον.

Ἀνάβα γὰρ τῷ λόγῳ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἴδε αὐτὸν τὰ ἐκεῖ πληροῦντα· >ὤφθη< γὰρ >ἀγγέλοις<. Κατάβα τῷ λόγῳ εἰς τὴν ἄβυσσον [καὶ ὡσαύτως]· κατέβη γὰρ κἀκεῖ. >Καταβὰς γὰρ αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς, ἵναπληρώσῃ τὰ πάντα<, >ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων<, Ἴδε ταύτην τὴν δύναμιν· διέβη γὰρ ὅλον τὸν κόσμον·

ipsum penetraverit et superna conscenderit. Legimus enim, quod pertransierit caelos Filius Dei. Si haec videris, partier intueberis non transitory dictum: >magnus erit,< sed verbum opera completum. Magnus est Dominus noster Jesus et praesens et absens tribuitque consortium fortitudinis suae etiam huic coetui nostro atque conventui; quod ut et singuli mereamur accipere, deprecemur Dominum Jesum: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

διεληλυθότα γάρ φησι τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Ἐὰν οὖν ταῦτα ἴδῃς, ὄψει, ὅτι οὐχὶ ῥημάτιόν ἐστι τό· >ἔσται μέγας<, ἀλλ᾽ ἔργῳ δείκνυται, ὅτι >μέγας< ἐστὶν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἀπὼν καὶ παρών.

Τὸ οὖν ὑπέρβατον οὕτως ἔχει· >ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος πρὸς παρθένον ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ, μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ<. Οὐκ >ἀπεστάλη< δὲ πρὸς τὸν Ἰωσὴφ >ὁ ἄγγελος< ἐπειδὴ οὐδὲν ἦν κοινὸν τῷ Ἰωσὴφ πρὰς τὴν τοῦ κυρίου γέννησιν· οὐ γὰρ διὰ τὸ εἶναι αὐτῆς μνηστὴρ ὠνομάσθη ἀνήρ, ἀλλ᾽ οἰκονομήσαντος τοῦτο διὰ πολλὰ τοῦ θεοῦ, πρῶτον μέν, ἵνα ὑποπτευθῇ παρά τισιν, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκύησεν ἡ Μαρία, καὶ μὴ λιθοβοληθῇ ὡς ἐκπαρθενεύσασα, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος, ἵνα ἀπατηθεὶς καὶ αὐτὸ οἰηθῇ τὸν Ἰησοῦν ἐκ τοῦ Ἰωσὴφ ὄντα καὶ ὡς ἀνθρώπῳ ἐπίθηται καὶ ἡττηθεὶς πέσῃ, καὶ ἀνακληθῇ τὸ πτῶμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ καὶ καταβληθῇ ὁ διάβολος.

Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει καὶ οὐκ ἐκ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλ᾽ >ἐξ ἁγίου πνεύματος< συνέστη τῷ Χριστῷ ἡ ἔνσαρκος γένεσις, ἐν ῥθ᾽ ψαλμῷ κατὰ τὴν πέμπτην ἔκδοσιν εὑρήσεις, ἔνθα τῆς ἐνσάρκου γενέσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν οἰκονομίαν σημαίνει· οἷα γὰρ >δρόσος ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ< φαινομένη, οὕτω πως καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς κυοφορούσης αὐτὸν μητρὸς ἡ τῆς σαρκὸς ὑπέστη σύστασις ἐν τῇ παιδιότητι αὐτοῦ· ἀντὶ δὲ τοῦ >ἐκ γαστρὸς< ἢ >ἀπὸ μήτρας< τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει >μαριάμ<· οἶδα δὲ εἰς τοῦτό τινος ἀκούσας ὡς τῆς ἑβραϊκῆς φωνῆς ἐνταῦθα τῆς Μαρίας μνημονευσάσης· τὸ γὰρ >μαριάμ< τὸ Μαρίας ὄνομα σημαίνει, ὡς ὀνομαστὶ διὰ τούτων τῆς θεοτόκου μνημονευθείσης.

Καὶ ἐπεὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος· >ἰδοὺ ἡ συγγενής σου συνείληφεν<, ἐπῆλθεν αὐτῇ συγχαρῆναι, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ παρὰ προσδοκίαν συνειλήφει· δι᾽ ὃ καὶ ἐκ τοῦ τῆς Ἐλισάβετ <ἀσπασμοῦ> οἷον πεισθεῖσα· >ἰδού<, φησίν, >ἡ δούλη κυρίου<, ὡσεὶ ἔλεγεν· πίναξ εἰμὶ γραφόμενος, ὃ βούλεται ὁ γραφεὺς γραφέτων, ποιείτω ὃ θέλει ὁ τοῦ παντὸς κύριος· >καὶ ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτῆς ὁ ἄγγελος<, δεξάμενος τῆς παρθένου τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως.

Homilia Vii

De eo, quod scriptum est; >Exsurgens autem Maria cum festinatione venit in montana<, usque ad eum locum, ubi ait: >erit consummatio eorum, quae dicta sunt<.

Ἐπειδὴ παρὰ προσδοκίαν συνειλήφει, εἰς πάντα δὲ οὖσα ἐπιεικὴς ἡ παρθένος οὐ μόνον ἀπῆλθεν πρὸς τὴν Ἐλισάβετ, μὴ τυφωθεῖσα ἐκ

τῶν λόγων τοῦ ἀγγέλου, ἀλλὰ καὶ προλαμβάνει ἐν τῷ ἀσπασμῷ τὴν Ἐλισάβετ, τὸ σέβας αὐτῇ ὡς παλαιοτέρᾳ καὶ τάξιν ἐπεχούσῃ μητρὸς ἀπονέμουσα. Οὐ γὰρ ἡ Ἐλισάβετ πρώτη, ἀλλ᾽ ἡ Μαρία τὴν Ἐλισάβετ<.

Meliores ad deteriores veniunt, ut eis ex adventu suo aliquid tribuant emolumenti. Sic et Salvator venit ad Joannem, ut sanctificaret baptisma illius ; et Maria statim ut audivit angelum nuntiantem, quod conceperit Salvatorem et quod cognata illius Elisabeth haberet in utero, >consurgens cum festinatione venit in montana, et ingressa est domum Elisabeth<. Jesus enim, in utero illius erat, festinabat adhuc in ventre matris Joannem positum sanctificare. Denique antequam veniret Maria et salutaret Elisabeth, non >exsultavit infans in utero<; sed statim Maria locuta est verbum, quod Filius Dei in ventre matris suggesserat, >exsultavit infans in gaudio<, et tunc primum praecursorem suum prophetam fecit Jesus.

Οἱ κρείττονες πρὸς τοὺς ἐλάττονας ἔρχονται, ἵνα αὐτοὺς εὐεργετήσωσιν. Οὕτω καὶ ὁ σωτὴρ ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἵνα τὸ βάπτισμα αὐτοῦ ἁγιάσῃ· οὕτως ἡ Μαριὰμ ἀκούσασα τοῦ ἀγγέλου τέξεσθαι τὸν σωτῆρα καὶ μεμαθηκυῖα, ὅτι ἡ συγγενὴς αὐτῆς συνέλαβεν Ἐλισάβετ, ἦλθεν πρὸς αὐτήν.

Ὁ γὰρ ἐν αὐτῇ ’ Ιησοῦς ἤδη ἤμελλεν εὐεργετεῖν τὸν ἤδη ἐν τῇ Ἐλισάβετ Ἰωάννην.

Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μὴ σκιρτᾶν μὲν τὸν Ἰωάννην, πρὶν ἔλθῃ Μαριὰμ καὶ τὴν Ἐλισάβετ ἀσπάσηται, ἅμα δέ τῷ λόγῳ τοῦ ἀσπασμοῦ Μαρίας, ὃν ὑπέλαβεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ Χριστός, ἤκουσεν ὁ πρόδρομος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος κινούμενος τὸν ἀσπασμὸν τῆς

Oportebat quoque Mariam Dei prole dignissimam post alloquium angeli ad montana conscendere et in sublimioribus commorari. Unde scriptum est: >Consurgens Maria in diebus illis, venit in montana<. Debuerat etiam, esset sollicitudine non pigra, properare sollicite et Spiritu sancto plena ad sublimiora perduci et virtute Dei protegi, a qua jam fuerat obumbrata. Venit ergo >in civitatem Juda et in domum Zachariae, et salutavit Elisabeth. Et factum est, cum audisset salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, et repleta est Spiritu sancto<.

Μαρίας καὶ >ἐσκίρτησεν ἐν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ< οἱονεὶ ἤτξατο ἔκτοτε προφήτην αὐτὸν ποιεῖν ὁ Ἰησοῦς. Ἔδει δὲ τὴν μακαρίαν ταύτην Μαρίαν μετὰ τὴν τοῦ Γαβριὴλ πρὸς αὐτὴν ἐπιδημίαν καὶ τὸν εὐαγγελισμὸν ἀναβαίνουσαν ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν ὀρεινήν< — δὲ ἐκάλεσεν ὁ εὐαγγελιστὴς τοὺς περὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ τόπους τῆς Γαλιλαιάς ἐπὶ πεδίῳ κειμένης, ἐν ᾗπερ ἡ Ναζαρὲτ ἵδρυται — , ἅτε δὲ τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηρὰν σπουδαίως πορευθῆναι· μετὰ σπουδῆς δὲ ἐπορεύετο ἀγομένη ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐπελθόντος αὐτῇ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ ὑψίστου τῆς ἐπισκιασάσης αὐτῇ. >Πόλιν< δὲ >Ἰούδα<

<ἐκάλεσε> τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν ὁ Ζαχαρίας κατῴκει διὰ τὸ πλησιάζειν τῷ ἱερῷ. >Εἰσῆλθεν δὲ εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου<, τὰ κατὰ τὴν Ἐλισάβετ μαθεῖν ἐπειγομένη τὴν <τῶν> πρὸς αὐτὴν εὐαγγελίων βεβαιωθῆναι πίστωσιν. Τί δὲ τό· >ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ< Ἰστέον, ὅτι οὐ φιλήματι, ἀλλὰ φωνῇ· δῆλον, ὅτι τῇ συνήθει τοῖς φίλοις προσεφθέγξατο τὴν εἰρήνην ἐπιφωνήσασα τῇ συγγενίδι, ὅπερ ἔθος Ἑβραίοις

ἀνέκαθεν, ἢ χαριέστερόν τινα λόγον ἐπιφθεγξαμένη, ὡς εἰώθει τῇ τῶν συνήθων φίλων θέᾳ χαριέντως ἐπιλέγεσθαι.

Non est itaque dubium, quin quae tunc >repleta est Spiritu propter filium sit >repleta<! Neque enim mater primum Spiritum sanctum meruit, sed cum Joannes adhuc clausus in utero Spiritum sanctum recepisset, tunc et illa post sanctificationem filii >repleta est Spiritu sancto<. Poteris hoc credere, si simile quid etiam de Salvatore cognoveris. Invenitur beata Maria, sicut in aliquantis exemplaribus repperimus,

Οὐκοῦν ἐν τῷ ἀσπασμῷ >ἐπλήσθη< διὰ τὸν υἱὸν >πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ<· οὐ γὰρ ἡ μήτηρ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου<πρῶτον, ἀλλὰπρονγουμένως πλησθέντος Ἰωάννου δευτέρως ἡ μήτηρ, ἅτε ἔχουσα τὸν πλησθέντα >πνεύματος ἁγίου<. Ὑπῆρξε δὲ τοῦτο Ἰωάννῃ, ὅπερ οὐδενὶ τῶν προφητῶν, διὰ τὸ πλησιάζειν αὐτὸν τῇ Χριστοῦ παρουσίᾳ καὶ προτρέχειν αὐτῆς· οὐ γὰρ πρότερον τοῦ> ἁγίου πνεύματος ἐπλήσθη<, πρὶν ἐπιστῆναι τὴν κυοφοροῦσαν τὸν Χριστόν.

prophetare. Non enim ignoramus, quod secundum alios codices et haec verba Elisabeth vaticinetur. Spiritu itaque sancto tunc repleta est Maria, quando coepit in utero habere Salvatorem. Statim enim ut Spiritum sanctum accepit Dominici corporis conditorem, et Filius Dei esse coepit in utero, etiam ipsa completa est Spiritu sancto.

Πρῶτον δὲ τὸ βρέφος ἐπλήροῦτο πνεύματος καὶ ἐσκίρτα καὶ οὕτως τῇ μητρὶ μετεδίδου, καὶ ἀνεβόα προφητικὰ ἡ Ἐλισόβετ διὰ τὸ κυοφορούμενον ἐν αὐτὴ βρέφος — ἡ ὄντως γὰρ τεκνογονία καὶ ταύτην ἐποίει τιμίαν, ὥσπερ ἡ θεία τεκνογονία τὴν Μαρέαν καὶ τὸ σύμπαν δι’ ἐκείνην γυναικῶν γένος, ὡς λέγει καθ’ ὅλου περὶ γυναικῶν ὁ Παῦλος, ὅτι >σωθήσεται ἡ διὰ τῆς τεκνογονίας< τοῦτ’ γυνὴ τὸν Χριστὸν ἐπεκνογόνησεν — καὶ ἔλεγε τῇ παρθένῳ· εὐλογημένη σὺ ἐν · οὐδεμία γὰρ τῆς τοιαύτης χάριτος κοινωνὸς οὔτε γέγονεν οὔτε γενέσθαι δύναται. Ἐν γὰρ τὸ θεῖον κύημα, εἷς ὁ θεῖος τοκετός, καὶ μία ἡ γεννήσασα τὸν θεάνθρωπον. Τί μοι τοίνυν πρώτη προσαγορεύεις ; Μὴ γὰρ ἐγώ εἰμι ἡ τὸν σωτῆρα τίκτουσα; Ἐμὲ ἐχρῆν ἐλθεῖν πρὸς σέ· σὺ γὰρ ὑπὲρ πάσας τὰς γυναῖκας εὐλογημένη· σὺ μήτηρ τοῦ κυρίου μου, σὺ ἐμὴ κυρία ἡ τῆς κατάρας τὴν λύσιν βαστάζουσα.

>Exsultavit< ergo >infans in utero Elisabeth, et repleta est Spiritu sancto et clamavit voce magna et dixit: Benedicta tu inter mulieres<. Debemus in hoc loco, ne simplices quique decipiantur, ea, quae solent haeretici opponere, confutare. In tantum quippe nescio quis prorupit insaniae, ut assereret negatam fuisse Mariam a Salvatore, eo quod post nativitatem illius juncta fuerit Joseph, et locutus est, quae, quali mente dixerit, ipse noverit, qui locutus est. Si quando igitur haeretici vobis tale quid objecerint, respondete eis et dicite: Certe >Spiritu sancto< plena Elisabeth ait: >benedicta tu inter mulieres<. Si a Spiritu sancto benedicta canitur Maria, quomodo eam Salvator negavit? Porro quod asserunt eam nupsisse post

partum, unde approbent, non habent; hi enim filii, qui Joseph dicebantur, non erant orti de Maria, neque est ulla scriptura, quae ista commemoret.

Οὐκ ὀκνητέον δὲ εἰπεῖν, ἵνα μὴ ἐπαπατηθῇ τις ὑπὸ τῶν πιθανόθητι χρωμένων καὶ διδασκόντων ψευδῶς, ὅτι ἐτόλμησέ τις εἰπεῖν κατὰ τῆς Μαρίας, ὡς ἄρα ὁ σωτὴρ αὐτὴν ἠρνήσατο, ἐπεί, φησίν, συνήφθη μετὰ τὴν τὴν ἀπότεξιν τοῦ σωτῆρος τῷ Ἰωσήφ.

Εἴ ποτε οὖν τοιοῦτοι λόγοι ὑπὸ αἱρετικῶν προαχθῶσιν, οὕτως ἀποκριτέον, ὅτι >πνεύματος ἁγίου πλησθεῖσα ἡ Ἐλισάβετ φησίν· >εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν<. Εἰ δὲ εὐλόγηται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, πῶς ἠρνήσατο αὐτὴν ὁ σωτήρ; Ἀλλ’ οὐδὲ ἔχουσιν αὐτὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι συνουσίᾳ ἐχρήσατο μετὰ τὴν ἀπότεξιν τοῦ σωτῆρος· οἱ γὰρ υἱοὶ Ἰωσὴφ οὐκ ἦσαν ἀπὸ τῆς Μαρίας. οὐδὲ ἔχει τις τοῦτο παραστῆσαι ἀπὸ τῆς γραφῆς.

>Καρπὸν< δὲ >κοιλίας< εἶπεν κατὰ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελιάν τὴν λέγουσαν· >ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου<· καλῶς δὲ >καρπὸν κοιλίας< τῆς παωαγίας παρθένου ἡ Ἐλισάβετ ὠνόμασε διὰ τὸ μὴ ἐξ ἀνδρὸς εἶναι τὸ κυοφορούμενον, ἀλλ’ ἐκ μόνης τῆς Μαρίας πνεύματος ἁγίου ἐνοικήσαντος ἐν αὐτῇ καὶ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως ἐπισκιασάσης αὐτῇ· οἱ γὰρ ἐκ τῶν πατέρων τὴν σποράν ἔχοντες ἐκείνων εἰσὶ καρποί, καθὼς καὶ τῷ Δαβὶδ ἐρρήθη· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου<, τοῦτ’ ἔστιν οἱ πρόγονοι τῆς παναγίας θεοτόκου καὶ αὐτοὶ ἐκ σπορᾶς ἀνδρῶν γεννηθέντες.

>Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. Et unde mihi hoc, ut veniat mater Domini mei ad me?< Hoc, ait: >unde mihi hoc?< non ignorans dicit, et maxime Spiritu sancto plena, quasi nesciat, quod juxta Dei voluntatem mater Domini venerit ad eam; sed isto sensu loquitur: quid boni feci? quae opera mea tanta sunt, ut mater Domini ad me veniat? per quam

Τὸ δέ· >πόθεν μοι τοῦτο;< οὐκ ἀγνοοῦσα λέγει ἡ Ἐλισάβετ ἡ πνεύματος πλησθεῖσα ἁγίου, ὅτι· οὐκ οἶδα, ὅτι ἀπὸ θεοῦ γεγένηται τὸ ἐλθεῖν τὴν μητέρα >τοῦ κυρίου μου πρός με<, ἀλλὰ τό· >πόθεν μοι τοῦτο< τοιοῦτόν ἐστιν· τί γάρ μοι, φησίν, τηλικοῦτον πέπρακται ἀγαθόν, >ἵνα

justitiam, ex quibus bonis, de qua fidelitate mentis hoc merui, ut mater Domini mei veniat ad me? >Ecce enim ut facta est tua in aures meas, exsultavit in exsultatione infans in utero<. Sancta erat anima beati Joannis, et adhuc in matris utero clausa venturaque in mundum sciebat, quem Israhel ignorabat; unde >exsilivit<, et non simpliciter >exsilivit< sed >in gaudio<. Senserat enim venisse Dominum suum, ut sanctificaret servum, antequam de matris ventre procederet. Utinam mihi eveniat, ut ab infidelibus stultus dicar, qui talibus credidi. Ipsum opus ostendit et veritas non me stultitiae, sed sapientiae credidisse, quia hoc, quod stultum apud illos putatur, mihi salutis occasio fit. Nisi enim fuisset caelestis et beata nativitas Salvatoris, nisi habuisset divini aliquid et humanitatem hominum supergredientis,

nunquam in toto orbe illius doctrina penetrasset. Si tantum homo fuisset in Mariae utero et non Dei Filius, quomodo poterat fieri,

ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου ἔλθῃ πρός με<; πόθεν, ἀπὸ ποίας δικαιοσύνης ἢ πράξεων ἀγαθῶν ἐπέτυχον τούτου; ἰδοὺ γὰρ ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου<. Τεράστιος ἦν ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἔτι ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρὸς ὑπάρχουσα καὶ μέλλουσα εἰς γένεσιν ἥκειν ἔγνω, ὅν οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ. Οὐχ απλῶς δὲ >ἐσκίρτησεν<, ἐν ἀγαλλιάσει<· ἤσθετο γάρ, κύριος ἦλθεν ἐν τῇ μητρί, ἵνα αὐτὸν παραλαβὼν ἁγιάσῃ.

Σύμφωνα δὲ φθέγγεται τῷ υἱῷ ἡ Ἐλισάβετ· κἀκεῖνος γὰρ ἀντάξιον ἑαυτὸν τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν παραστάσεως

ut et illo tempore et nunc non solum corporum, sed etiam animarum morbi multiplices curarentur? Quis nostrum non insipiens fuit, qui nunc propter misericordiam Dei habemus intellegentiam et scimus Deum? Quis non incredulus justitiae, qui nunc propter Christum justitiam habemus sequimurque justitiam? Quis nostrum non errabundus et vagus, qui nunc propter adventum Salvatoris non fluctuamus atque turbamur, sed sumus in via, in illo videlicet, qui ait: Ego sum via<? Possumus et congregantes videre, quoniam omnia, quae scripta sunt de eo,

ἔλεγεν, οὕτως καὶ αὐτὴ ἀναξίαν ἑαυτὴν τῆς παρουσία τῆς πάρθένου.

>Μμητέρα< δὲ καλεῖ τὴν ἔτι παρθένον, φθάνουσα προφητικῷ λόγῳ τὴν ἔκβασιν.

Θεία μὲν οὖν οἰκονομία τὴν Μαρίαν ἤγαγε πρὸς τὴν Ἐλισάβετ, ἵνα ἡ μαρτυρία Ἰωάννου ἐκ μήτρας εἰς τὸν κύριον πληρωθῇ διὰ τῆς ἰδίας μητρός.

Εἶχε δὲ καὶ ἡ πορεία τῆς παρθένου τὴν οἰκείαν αὐτῆς σπουδήν· ἦλθε γὰρ ὀψομένη τὴν Ἐλισάβετ καὶ τὸ ἐν ἀυτῇ παράδοδον κύημα καὶ ἰδεῖν καὶ πιστεύσασθαι, κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν, ἵνα διὰ

divina admiratione digna referantur, quod et nativitas illius et nutrimenta et virtus et passio et resurrectio non solum illo tempore, sed etiam nunc operentur in nobis. Quis vos, O catechumeni, in ecclesiam congregavit? quis stimulus impulit, ut relictis domibus in hunc coetum coeatis? Neque enim nos domus vestras singillatim circuimus, sed omnipotens Pater virtute invisibili subjicit cordibus vestris, quos scit esse dignos, hunc ardorem, ut quasi inviti et retractantes veniatis ad fidem, maxime in exordio religionis, cum veluti trepidi et paventes salutis fidem cum timore suscipitis. Obsecro vos, O catechumeni: nolite retractare, nemo vestrum formidet et paveat, sed sequimini praeeuntem Jesum. Ille vos trahit ad salutem, tem, congregat in ecclesiam nunc quidem super terram, si autem

τούτου ὁ κατ’ αὐτὴν μείζων πιστευθῇ τοκετός, ὁ ἐξ αὐτῆς, φημί, τῆς παρθένου· καὶ συντρέχει πρὸς τὴν πίστιν ταύτην ὁ λόγος τῆς Ἐλισάβετ λεγούσης· >καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου<.

I Βεβαιοτέρα γὰρ πρὸς τὴν πίστιν ταύτην ἐκ τούτων ἐγίνετο τῶν ῥημάτων ἡ παρθένος μακαριζομένη, ὅτι ἐπίστευσεν ἀγγέλου τε προσημαίνοντος καὶ τῆς συγγενίδος τὰ παραπλήσια προφητευούσας. [>Μακαρία ἡ πιστεύσασα κτλ..<]

Ὁ λόγος οὗτος τὴν τοῦ Ζαχαρίου αἰνίττεται σιωπήν, ὅτι ἀπιστήσας τοῖς λελαλημένοις ἔλαβε Ποινὴν τὴν σιγήν· μακαρία , ὅτι τοιούτου ἐξέφυγες πόθους· καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ >τοῖς λελαλημένοις< μακαρία εἶ. Διὰ τι; Ἔσται γὰρ τελείωσις, καὶ οὐ μάτην παρὰ τοῦ ἀγγέλου λελάληται.

dignos fructus feceritis, in >ecclesiam primitivorum, qui scripti sunt in caelestibus<. >Beata credidit<, et beatus qui credidit, quia erit perfectio his, >quae dicta sunt< ei >a Domino<. Super quibus et Maria >magnificat< Dominum Jesum. >Magnificat< autem Dominum, spiritus Deum<. Quae quam habeant interpretationem, si concesserit Dominus, ut rursus in ecclesiam congregemur, ut festivi veniatis ad domum Dei, et divinae lectioni praebeatis aures, quaeremus, ventilabimus, disseremus in Christo Jesu: cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Πρῶτον δείκνυσιν, ὅτι πιστεύει τοῖς λεχθῶσιν αὐτῇ διὰ τοῦ·>μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λαληθεῖσιν αὐτῇ παρὰ κυρίου<, φάσκουσα· >μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον<. Ἐπειδὴ γὰρ παρθένος οὖσα ἐν γαστρὶ σωματικῶς παρὰ τὴν κοινὴν συνελάμβανε φύσιν, σωματικῶς μὲν ὡς ἐν σώματι, πνευματικῶς δὲ ὅτι ἄνευ κοινωνίας, ὅμως ἐπειδὴ ἐν σώματι ἐγένετο τὸ παραδόξως οἰκονομούμενον, φησίν · >μεγαλύνει ἡ ψυχή μου κύριον<.

Homilia Viii

De eo, quod scriptum est: Magnificat anima mea Dominum< usque ad illum locum, ubi ait: timentibus se fecit virtutem<.

Ante Joannem prophetat Elisabeth, ante ortum Domini Salvatoris prophetat Maria. Et quo-

Πρὸ Ἰωάννου ’ Ελισάβετ προφητεύει, πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ σω τῆρος ἡμῶν ἡ Μαρία προφητεύει.

modo peccatum coepit a muliere et deinceps ad virum usque pervenit, sic et principium salutis a mulieribus habuit exordium, ut ceterae quoque mulieres, sexus fragilitate deposita, imitarentur vitam conversationemque sanctarum earumque vel maxime, quae nunc in evangelio describuntur. Videamus ergo vaticinium vorginale. >Magnificat<, ait, mea Dominum, et exsultavit spiritus meus in Deo salutari . Duae res, >anima< et duplici laude funguntur. Anima Dominum praedicat, spiritus Deum: non quod alia laus Domini, alia Dei sit, sed quia, qui Deus est, idem et Dominus est,

Καὶ ὥσπερ ἤρξατο ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τῆς γυναικὸς καὶ μετὰ τοῦτο ἔφθασεν ἐπὶ τὸν ἄνδρα, οὕτω καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἤρξατο, ἵνα προτραπῶσιν αἱ γυναῖκες, τὴν ἀσθένειαν καὶ τὰ γυναικεῖα ἀποθέμεναι, ζηλῶσαι τοὺς βίους τῶν μακαρίων τούτων.

Ἴδωμεν λοιπὸν τὴν προφητείαν τὴν παρθενικήν, ἥ φησιν· >Μεγαλύνει ψυχή μου τὸν κύριον< οὐ μόνον σῶμα, ἀλλάκαὶ ἠψυχή . Ἐπειδὴ τοιαύτης μεγάλης καὶ θαυμασίας χάριτος παρὰ θεοῦ ἠξίωμαι, ἀξιοχρέως >μεγαλύνει ἡ ψυχή τὸν κύριον<· ὅλον γὰρ μεγάλῳ θαύματι καὶ κατορθώματι, τοσοῦτον ὀφείλω πρώτη δοξάζειν τὸν ἐν ἐμοὶ τὰ παράδοξα ἐνεργοῦντα.

et qui Dominus est, idem et Deus est. Quaeritur, quomodo >anima magnificet Dominum Dominus nec augmentum nec detrimentum recipere potest et, quod est, est, qua ratione nunc Maria loquitur: >Magnificat anima mea Dominum ? Si considerem Dominum Salvatorem >imaginem esse invisibilis Dei et videam animam meam factam >ad imaginem conditoris esset imaginis — neque enim anima mea specialiter imago est Dei, sed ad similitudinem imaginis prioris effecta est — tunc videbo, quoniam in exemplum eorum, qui solent imagines pingere, et uno, verbi causa, vultu regis accepto ad principalem similitudinem exprimendam artis industriam commodare, unusquisque nostrum, ad imaginem Christi formans animam suam, aut majorem ei aut minorem ponit imaginem, vel obsoletam vel sordidam, aut claram atque lucentem et respondentem ad effigiem imaginis principalis. Quando igitur

Πῶς .ἡ ψυχὴ μεγαλύνει τὸν κύριον κατανοητέον. Ἐρεῖ γάρ τις· ὁ κύριος οὔτε μείζων γίνεται οὔτε ἐλάττων, ἀλλ’ ὅ ἐστιν, ἐστίν· πῶς οὖν δύναται ψυχὴ μεγαλῦναι τὸν γύριον; Ὅτι >εἰκών ἐστι τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου ἀλλὰ >κατ’ εἰκόνα προυπάρχουσαν αὐτῆς.

Ἕκαστος δὲ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ φυχὴν τελειῶν καὶ προάγων ἐπὶ μακαριότητα οἷον εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀνατίθησιν, ἤτοι μιμουμένην τὸν πρωτότυπον, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ.

Ὅταν οὖν μεγάλην ποιήσω τὴν grandeiii fecero imaginem ima- ginis, id est animam meam, et magnificavero illam opere, cogitatione, sermone, tunc imago Dei grandis efficitur, et ipse Dominus, cujus imago est, in nostra anima magnificatur. Et quomodo crescit Dominus in nostra imagine, sic si peccatores fuerimus, minuitur atque decrescit. Vel certe Dominus nec minuitur nec decrescit, sed nos pro imagine Salvatoris alias nobis imagines induimus, pro imagine verbi, sapientiae, justitiae ceterarumque virtutum diaboli forniam assumimus, ut dicatur de nobis: >serpentes, generatio virerarum<. Sed et persona induimur et draconis et vulpium, quando venenati, crudeles, callidi sumus, nec non et hirci, quando ad libidinem proniores. Memini quondam Deuteronomium disserentem in eo loco, ubi scriptum est: >ne faciatis omnem similitudinem maris aut feminae, similitudinem oninis an-

imalis<, dixisse me, quoniam >lex spiritalis< est alios facere imaginem masculi, alios feminae, illum similitudinem habere volucrum, istum reptilium atque serpentium et alium facere similitudinem Dei. Haec quomodo

εἰκόνα τῆς εἰκόνος, λέγω δὲ αὐτὴν τὴν φυχήν, μεγαλύνων λόγοις, ἔργοις, νοήμασιν, τότε μεγαλύνειν λέγεται.

Ὥσπερ δὲ >μεγαλύνει ἡ ψυχὴ< τοῦ δικαίου >τὸν κύριον< κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ βίου καὶ τοῦ λόγου, οὕτω καὶ σμικρύνει τις αὐτὸν ἀναλόγως κατὰ τὴν κακίαν τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ.

intellegantur, sciet qui et illa legerit. >Anima< itaque Mariae primum >magnificat Dominum>, et postea <>spiritus> exsultat in Deo<; nisi enim antea crediderimus, exsultare non possumus. >Quia respexit<, inquit, >in humilitatem ancillae suae<. In quam humilitatem Mariae respexit Dominus? Quid habebat mater Salvatoris humile atque dejectum, quae Dei Filium gestabat in utero ? Quod ergo dicit : ώrespexit in humilitatem ancillae suae<, tale est, quasi dixerit: >respexit< in justitiam ancillae suae, >respexit< in temperantiam, >respexit< in fortitudinem atque sapientiam. Dignum quippe est, ut virtutes respiciat Deus. Respondeat aliquis et dicat: intellego, quomodo Deus justitiam ancillae suae sapientiamque respiciat; quomodo autem intendat humili-

Τῆς οὖν Μαρίας >ἡ φυχὴ< πρῶτον ἐμεγάλυνεν >τὸν κύριον<, εἶτα >τὸ πνεῦμα< αὐτῆς >ἠγαλλιάσατο ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρι·

Καλῶς δὲ ἀναβαίνει ταῖς προκοπαῖς τῶν ἔργων· πρῶτον ἐμεγάλυνεν ἡ ψυχὴ αὐτῆς, εἶτα ἠγαλλιάσατο τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ἀγαλλιᾶ γάρ τις πνεύματι ἐπὶ θεῷ σωτῆρι ἐν προκοπῇ βιῶν, ἀπὸ τοῦ μεγαλύνειν ἐπὶ τοῦτο ἐρχόμενος. Τῆς οὖν Μαρίας ἡ ψυχὴ ἐμεγάλυνεν τὸν κύριον, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτῆς ἀγαλλιάσατο ἐπὶ τῷ θεῷ· σωτὴρ γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς σωτηρίαν ἐξ ἐμοῦ χαριζόμενος τῷ κόσμῳ· τινὲς δὲ >πνεῦμα< καὶ >ψυχὴν< τὸ αὐτό φασιν.

tatem, iion satis liquet. Consideret, qui quaerit talia, quoniam proprie in scripturis una de virtutibus .humilitas praedicetur. Ait quippe Salvator: >discite a me, quia mansuetus sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris nomen hujus audire virtutis, quomodo etiam a philosophis appelletur, ausculta eandem esse >humilitatem quam respiciat Deus, quae ab illis ἀτυφία sive μετριότης dicitur. Sed et nos quodam eam possumus appellare circuitu, cum aUquis non est inflatus, sed ipse se dejicit. Qui enim inflatur, cadit secundum Apostolum >in judicium diaboli — siquidem et iUe ab inflatione coepit atque superbia — ; ut non >inflatus in judicium incidat diaboli

>Respexit super humilitatem ancillae suae et mansuetudinis sectantem dejectionisque virtutem respexit Deus. Ecce enim amodo beatam me

>Ὅτι ἐπέβλεψεἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ(· ἡ >ταπείνωσις οὐδὲν διαφέρει τῆς ατυφίας· ἐπεὶ οὖν πρέπον θεῷ ἐπιβλέπειν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς, ἀρετὴ δὲ ἡ ταπεινοφροσύνη, >ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αυτου

Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγει τοῦ δεῖν μεγαλύνειν τὸν κύριον καὶ τοῦ ἀγαλλιᾶσθαι ἐπ’ αὐτῷ, ἐπαγαγοῦσα, ὅτι· >ἐπέβλεψεν δέ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ γαρ ειμι εγω προς τοσουτον εργον; αὐτὸς ἐπέβλεψεν, οὐκ ἐγὼ προσεδόκησα· ταπεινὴ γὰρ ἤμην καὶ ἀπερῤῥιμμένη, καὶ νῦν ἀπὸ γῆς εἰς

dicent omnes gemeratopmes< simpliciter intellegam >omnes super credentibus illud intcrpretor. Si autem altius aliquid fuero perscrutatus, animadvertam, quanti profectus sit dicere: >quia fecit mihi qui potens est< ; quoniam omnis qui se humiliat, , tur< autem Deus humilitatem< beataeMariae, >fecot< illi magna is, qui est, et sanctum nomen ejus. Et misericordia ejus generationes rationes Dei non in unam generationem, nec in duas, neque in tres, sed nec in quinque, verum in

οὐρανὸν μεταβαίνω καὶ εἰς ἄῤῥητον οἰκονομίαν ἔλκομαι. > Ἴδοὺ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με<, >πᾶσαι αἱ γενεαί(· δηλονότι αἱ πιστευόντων, οὐ δὺ μόνη ἡ Ἐλισάβετ. Οὐκ ἀπὸ γλώττης δὲ λέγει, ὅτι μακαρισθήσεται, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπελθόντος αὐτῇ· προέλαβεν οὖν ἡ προφητεία, ἠλήθευσε δὲ ἡ ἔκβασις τοῦ λόγου. Ποῖα γὰρ γενεὰ ἐξ ἐκείνου τὴν μαρίαν οὐ μακαρίζει;

sempiternum extenditui a generatione in generationem<. eum fecit virtutem in brachio suo,. Licet infirmus ad Dominum accesseris, si timueris eum, audire poteris repromissionem, quam tibi ob timorem suum Dominus pollicetur. Quae est ista repromissio ? >Timentibus<, inquit, se fecit virtutem<. sive imperium potestas est regia. Etenim κρότος, quod nos >imperium< possumus appellare, ab eo dicitur, quod imperet, sive sub se universa contineat. Si ergo timueris Dominum, dat tibi forti tudinem sive imperium, dat regnum, ut factus sub >rege regum< possideas regnum Christo Jesu : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

>Ἐποίησε δὲ κράτος κτέξ<, τῆς τοῦ θεοῦ χειρός, οὐκ ἀνθρώπου τὸ ἔργον· καὶ βραχίων τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς κατὰ τό· ἐλυτρώσω

ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν .

Ἐνταῦθακαὶπρὸς τὸν >κατὰ Ἰσραὴλ< ἁρμόζει· πολλαὶ γὰρ ἐξ τῶν μυριάδες πιστεύσασαι τῷ κυρίῳ ἐσώθησαν· δύναται δὲ καὶ πρὸς τὸν νοητὸν ’ Ισραὴλ νοηθῆναι, τὸν ἐν τῷ νοΐ ὁρῶντα θεόν — τοῦτο γὰρ >Ἰσραὴλ< ἑρμηνεύεται — , οἵτινές ἐσμεν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες. I

De eo, quod scriptum est: Manebat cum ea mensibus tribus< usque ad eum locum, ubi ait: >et loquebatur Deum<

Tam eorum, quae dicta sunt, quam illorum, quae facta referuntur, debet ratio esse sancto Spiritu digna et Christi fide, ad quam credentes rocamur. Unde et nunc causa quaerenda, quare Maria post conceptum venerit ad Elisabeth et manserit cum ea mensibus tribus< ; aut quid causae fuerit, ut Lucas, qui scribebat historiam, etiam hoc insereret, quod manserit cum ea mensibus tribus, et postea regressa sit in domum suam<. debet aliqua esse ratio, quam, si Dominus aperuerit cor nostrum, sequens sermo monstrabit. Si enim ex eo, quod tantum venit Maria ad EUsabethet salutavit eam,>exsultavit infans in gaudio< et Spiritu sancto plena Elisabeth< prophetavit ea, quae in scripta sunt, et in una hora tantos profectus habuit, nostrae conjecturae rehnquitur, quid in tribus mensibus Joannes profecerti, assidente Maria Ehsabeth. Valde quippe indignum in puncto horae atque momento exsultasse infantem et quodammodo gaudio lascivisse repletamque fuisse Spiritu sancto Elisabteh, per tres vero menses nec Joannem nec Ehsabeth ex vicinia matris Domini et ipsius Salvatoris praesentia profecisse. Exercebatur ergo et quodammodo in athletico scammate per tres menses unguebatur Joannes et praeparabatur in matris utero, ut mirabihter natus mirabihus nutriretur. Quia enim extra consuetudinem nutritus est, non refertur scriptum, quomodo matris fuerit lactatus uberibus, quomodo in sinu gerulae constitutus, sed statim sequitur: et erat in desertis usque ad diem

ostensionis suae ad Israhek. Deinde legimus : >Elisabeth autem completum est tempus,ut pareret, et peperit filium superflue dici : >Elisabeth autem completum est tempus,ut pareret, et peperit fihum-r. Quae enim muher potest parere, nisi tempus pariendi ante compleverit ? Sed qui scripturas dihgentissime contemplatur et audit Paulum loquentem: >attende lectioni tam in veteri, quam in novo instrumento, sicubi scriptum in ortu peccatoris inveniat : >completum est tempus ut pareret nunquam omnino reperiet. Sed ubicumque justus nascitur, ibi complentur dies, illic in mundum completur adventus. Ortus justi plenitudinem habet, peccatoris vero nativitas, ut ita dicam,

ὅτι] πολλοῖς δοκεῖ περισσὸν εἶναι τό· >ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν καὶ ἐγέννησεν υἱόν(. Ποία γὰρ γυνὴ δύναται τεκεῖν υἱόν, μὴ πληρωθέντος τοῦ τῆς συλλήψεως χρόνου;

Παρατηρήσασθαι δεῖ ἐν ὅλη τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ γραφῇ, εἴ που ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ ἁμαρτωλοῦ γενέσεως εἰρημένον τό· >ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν τις εὕροι ὡς οἶμαι, ἀλλ’ ὅπου ἀωόμασται τὸ τοιοῦτο, δίκαιός ἐστιν ὁ γεννώμενος· πληροῦνται οὖν αἱ ἡμέραι τῆς γεννήσεως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ. Καὶ πληρότητα μὲν ἡ τοῦ δικαίου, κενότητα δὲ ἡ τοῦ φαύλου ἐπιδημία ἔχει· οὕτω καὶ νῦν εἴρηται, ὅτι >τῇ Ἔλι

vacuitatem atque iiianitatem. Haec de eo, quod scriptnm est: >completum est tempus, ut pareret

σάβετ ὁ τοῦ τεκεῖν χρόνος ἐπλήσθη ἐπειδὴ ἅγιον ἔτικτεν. Καὶ τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰωάννου ἀναγέγραπται· >τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη 6 χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήνἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι ταὐτόν ἐστι πάντῃ τό· >ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι(τῷ· >ἐπλήσθη ὁ χρόνος Ὁ μέν γὰρ χρόνος ἔχει καὶ νύκτας, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰησοῦ οὐδαμοῦ νύκτες, ἀλλὰ μόναι ἡμέραι πληροῦνται, ἵνα ἀποτεχθῇ. Ἔτι ἡ μέν ’ Ελισάβετ >υἱὸν γεννᾷ, ἡ δὲ Καρία >τὸν υἱὸν μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἵνα ἐμφατικῶς ὁ λόγος διδάξῃ, ὅτι αὕτη μὲν ψιλὸν ἄνθρωπον >υἱὸν ἐγέννησεν, ἐκείνη δὲ οὐ ψιλὸν μόνον, ἀλλὰ σαρκωθέντα >τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ἄρθρου ὡς ἐπιδήμου τινὸς καὶ ἐνηλλαγμένου παρὰ τοὺς λοιπούς, ᾧδε δέ οὔ.

Deinde sequitur, quod nato oanne >congratulabantur matri ejus >vicini et cognati et volebant in honorem patris puero nomen imponere, ut vocaretur

Εἰς τιμὴν δέ τοῦ πατρὸς βουλομέ- νων τῶν συγγενῶν ὄνομα θέσθαι τῷ παιδὶ Ζαχαρίαν ἡ ’ Ελισάβετ προφῆτις οὖσα καὶ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου κινουμένη, καίτοι τὴν γενομένην τῷ

Zacharias. Porro Elisabeth sancto Spiritu suggerente aiebat: Joannes est nomen ejus<. cum illi causas justas quaererent, cur Joannes potissimum vocaretur, cum in genere ilUus nullus haberet hoc nomen, interrogant patrem, qui non valens respondere manu et hteris est locutus. >Scripsit < enim in pugillari: Joannes est nomen ejus<

ἀνδρὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδὸς ἀποκάλυψιν μὴ ἀκούσασα, τῷ πνεύματι ἔγνω τὴν παρὰ τοῦ ἀγγέλου ῥηθεῖσαν προσηγορίαν καὶ ’ Ιωάννην ἔφασκε τὸ παιδίον ὀνομάζεσθαι. Ὡς δέ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἠξίουν μαθεῖν καὶ >διένευον< αὐτῷ ὡς ἀκούοντι ἢ λαλῆσαι δυναμένῳ, καὶ Ζαχαρίας δὲ τῇ χειρὶ καὶ τοῖς γράμμασι σύμφωνα ἐλάλησε τῇ γυναικί· λαβὼν δελτίον ἔγραφε τοῦ παιδὸς τὴν Προσηγορίαν , ὡς πάντας ἐπὶ τοῦτο ἐκπλήττεσθαι καί· τί τὸ παιδίον στοχάζεσθαι.

Ἑρμηνεύεται δὲ Ἰωάννης · διὸ καὶ μετὰ τοῦ γράψαι τόν Ζαχαρίαν ἐν δέλτῳ, ὅτι>Ἰωάννης Ἰωάννης

Statimque ut stilus impressus est cerae, >lingua<, quae prius vincta, >laxata est< eloquium non humanum. Quamdiu ligata fuit lingua ejus, humana fuit; vinxerat enim eam incredulitas. Statim ut soluta est, humana esse desivit, et loquebatur benedicens Deum< et ea, quae scripta sunt in evangeho, de quibus praebente Domino Jesu Christo, cum tempus fuerit, disseremus: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ(, εὐθέως τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ἀνεῴχθη αὐτοῦ τὸ στόμα< > ἐλύθη δεδεμένη καὶ ἀπέλαβε τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, οὐκέτι καθὰ πάλαι δεδεμένην τῇ ἀπιστίᾳ· ὅτε μὲν γὰρ ἐδέδετο τῇ ἀπιστίᾳ ἡ γλῶσσα, ἀνθρωπίνη ἦν, ὅτε δὲ λέλυται, οὐκέτι· >λαλεῖ< εὐλογῶν τὸν θεὸν< καὶ τὰ ἀναγεγραμμένα.

Τίνος χάριν οὐκ ἀλλαχοῦ τὸ σημεῖον, ἀλλ’ ἐν τῇ τοῦ αἰδοίου περιτομῇ; Ἐπειδὴ δι’ οὗπερ ὀργάνου τὴν εὐπαιδίαν ἔδει γενέσθαι, δι’ αὐτοῦ καὶ τὴν τῆς εὐπαιδίας σημείωσιν ἔδει φαίνεσθαι· ἄλλως τε καὶ οὐδὲν ἕτερον τῶν ἐν μορίοις ἄχρηστον, ὅτι μὴ ἀκροβυστία ἐλογίζετο.

’Επειδὴ γὰρ ἑρμηνεύεται Ζαχαρίας μὲν μνήμη , Ἰωάννης δὲ ὁ δεικνύς(, μέμνηται δέ τις τοῦ ἀπόντος, δείκνυσι δὲ τὸν παρόντα, διὰ τοῦτο οἱ τοῦ παιδὸς τούτου γεννήτορες οὐκ ἠνέσχοντο αὐτὸν καλεῖν Ζαχαρίαν, ἀλλὰ μᾶλλον Ἰωάννην ὀνομάζειν ἤθελον, διότι ἤμελλεν οὐχὶ μνημονεύειν θεοῦ ὡς ἀπόντος, ἀλλ’ αὐτὸν ἐκεῖνον μονονουχὶ τῷ δακτύλῳ δεικνύειν παρόντα καὶ λέγειν· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ .

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν πληρωθέντος τοῦ χρόνου τοῦ τεκεῖν< τὴν Ἐλισάβετ ἡ Μαρία εἰς τὸν οἶκον ἀνεχώρησεν· εἰ γὰρ τῷ ἕκτῳ τῆς Ἐλισάβετ ἀπεστάλη ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν παρθένον εἰς εὐαγγελιζόμενος αὐτῇ, ἔδραμε δὲ εἰς τὴν πρὸς τὴν ἑαυτῆς συγγενίδα ἡ παρθένος καὶ ἐκεῖ ὡσεὶ μῆνας , δῆλον ὅτι πληρωθέντος τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως εἰς τὸν οἶκον ἑαυτῆς< ἀνεχώρησεν· ἔθος δὲ καὶ τὰς παρθένους τίκτειν μελλουσῶν τῶν ἐγκύων.

Τίνος δὲ χάριν ; Ἴσως καὶ ἐκεῖ τοῦ παραδόξου θεωρῆσαι τὴν ἔκβασιν καὶ ἐπὶ τοῖς καθ’ ἑαυτὴν ἀποροῦσά τε καὶ ἐκπληττομένη καὶ τί δεήσει γενέσθαι βουλευομένη.

HOMILIA X

De eo, quod scriptuni est : plenus Spiritu sancto , usque ad eum locum, ubi ait praeparare vias ejus<

Plenus Spiritu sancto Zacharias duas prophetias generaliter nuntiat, primam de Christo, lateram de Joanne. Quod manifeste de verbis iUius approbatur, in quibus quasi de praesente jam, et qui versaretur in mundo, loquitur Salvatore, ac deinde de Joanne. enim Spiritu sancto prophetavit dicens : Benedictus Deuslsrahel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis . Visitante enim Deo et volente redimere populum

Ιωάννης μὲν οὖν χάρις θεοῦ< Ζαχαρίας δὲ μνήμη , Ἐλισάβετ θεοῦ μου · δύο δὲ γενικὰς προφητείας προφητεύει Ζαχαρίας, τὴν προηγουμένην περὶ Χριστοῦ, τὴν δὲ ἑξῆς περὶ ’ ιωάννου· καὶ ἔστιν ἀπὸ τῶν λέξεων τηρῆσαι τῶν μὲν προτέρων, ὅτι περὶ Χριστοῦ ὡς ἤδη παρόντος καὶ ἐπιδεδημηκότος τῷ βίῳ, , ὕστερον περὶ ’ Ιωάννου ὡς πρὸς παρόντα λέγει.

Τάχα δὲ ἐν τοῖς τρισὶ μησίν, οἷς συνῆν αὐτῷ Μαριά, δι’ ἀπορρήτου δυνάμεως ὠφελούμενος κατὰ βραχύ, ἦλθεν ἐπὶ τὸ πληρωθῆναι πνεύματοςς

suum, mansit Mariac cum Elisabeth, postquam ei locutus est angelus, mensibus , ut per ineffabilem quandam virtutem non solum Joannem, sicut dudum diximus, sed etiam Zachariam, ut nunc evangeUcus sermo declarat, praesens Salvator instrueret. Paulatim quippe et hic per tres menses sancti Spiritus augmenta capiebat

et, dum nescit, erudiebatur et de Christo prophetavit dicens: qui dedit redemptionem populo suo, et suscitavit cornu salutis nobis in domo David< >de semine David secundum natus est Christus.

Et vere fuit cornu salutis in domo , quia prophetia ista concinitur : > Vinea enim facta

καὶ προφητευσαι τα ἀναγεγραμμένας. Ὡς γὰρ γεγονὸς λέγει τὸ ἐσόμενον, ἤμελλεν γὰρ τῇ σαρκώσει τοῦ μονομενοῦς ἐπακολουθεῖν τὰ ἀγαθά· , γάρ φησι, κύριος, ὅτι ἐπεσκέφατο<. ’ γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ βουλομένου λυτρώσασθαι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δ αβίδ . Τὸ δέ κέρας ἢ ἀντὶ βασιλείας ἢ ἀντὶ δυνάμεως παρείληπται· ἀμφότερα δὲ ὁ Χριστός, αὐτὸς γὰρ >βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ τῶν κυριευόντων< . Ἐπεὶγὰρ ἐκσπέρματος Δαβὶδ γέγονεν τὸ κατὰ < ὁ Χριστὸς καὶ ἦν οὗτος κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαβὶδ παιδὸς αὐτοῦ<, διὰ ταῦτα προφητεύει. Ὅτι δέ κέρας ὁ Χριστός, παριστᾷ ἡ προφητεία·

in cornu< . In quo comu ? in Jesu, in illo, de quo nunc scribitur : suscitavit cornu salutis nobis, in domo David, pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorumc.

Salutem de inimicis . Xon putemus nunc de corporalibus inimicis dici, sed de spiritalibus. Venit enimDominus Jesus, fortis in , destruere omnes inimicos nostros, ut nos de insidiis eorum liberaret : de manu omnium iriimicorum nostrorum et de manu omnium, qui oderunt nos< Facere misericordiam cum patribus ego puto, quod in ad

Ἀμπελὼν γὰρ ἐγεννήθη ἐν . Τίνι κέρατι; Τῷ Χριστῷ τούτῳ, περὶ οὗ λέγει· ἤγειρεν κέρας . Κέρας οὖν ὁ Χριστὸς ὡς βασιλεὺς καὶ ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τοῦ πατρὸς καὶ δεξιά, ἡ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν τροπωσαμένη κατὰ τὴν τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν προαγόρευσιν — πᾶσι γὰρ τοῖς προφήταις τὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατήγγελται μυστήριον — καὶ ῥυσαμένη ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων , ἐχθρῶν δὲ οὐκ αἰσθητῶν, ἀλλὰ νοητῶν. Ἦλθε γὰρ Χριστὸς κύριος, δυνατὸς ἐν , καταργῆσαι πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.

Τὸ δέ· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν(τοῦτο οἶμαι δηλοῦν, ὡς τάχα ἐν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ

ventu Domini Salvatoris et Abraham et Isaac et Jacob fruiti sint misericordia Dei. Neque enim credibile est, ut qui prius viderunt diem illius et laetati sunt, postea in adventu ipsius et nativitate de virgine nihil utilitatis acceperint. Et quid de patriarchis loquor ? Ad altiora scripturarum auctoritatem sequens audacter adscendam, quoniam praesentia Domini Jesu et dispensatio illius non solum terrena, sed etiam caelestia juverit. Unde et Apostolus ait : >pacem faciens per crucis suae, sive super terram, sive in . Si autem in caeUs et in terra praesentia Domini profuit, cur paveas dicere, quod adventus illius etiam majoribus profuerit, ut impleatur hoc,

καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν Ἀβραὰμ καὶ ’ Ισαὰκ καὶ ’ Ιακὼβ καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ δικαίων ἀπέλαυσαν τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ λέγω, ὅτι πρότερον μὲν ὠφέληντο, ἐν δὲ τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ οὐκ ὠφέληντο. Τί δὲ λέγω τοῦτο περὶ τῶν πατέρων; ἀναβήσομαι γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἐρῶπεισθεὶς ταῖς γραφαῖς, ὅτι ἐν τῇ Χριστοῦ παρουσίᾶ οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς ὤνατο αὐτοῦ τῆς ἐπιδημίας καὶ τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ ἀπόστολος γοῦν φησιν· εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς · εἰδὲ εἰρηνοποίησεν, τέ ὀκνεῖς παραδέξασθαι, ὅτι καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἡ ἐπισκοπὴ γέγονε ἐν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ καὶ τοῦτο ἡ εἰς τὸν ᾅδην

quod dicitur: >facere misericordiam cum patribus nostris, et recordari testamenti sancti sui, juramenti, quod juravit ad Abraham patrem nostrum nobis >absque timore de manu inimicorum liberari ?

Crebro de hostium manu aliqui liberantur, sed non> Cum enim metus et discrimen ante praecesserint et ita de inimi-

αὐτοῦ ἄφιξις ἐπραγματεύσατο, ἵνα πληρωθῇ τό· >ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· μνησθῆναι δὲ διαθήκης τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γενομένης τοῦ· >ἐνευλογηθήσονται τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη Κἄν γὰρ νῦν τοῦτο γέγονεν, ἀλλ’ ἔκπαλαι προανεγωνήθη — τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ >μνησθῆναι διαθήκης — καὶ ἀδύνατον ἦν μὴ ἐκβῆναι τοὺς λόγους εἰς ἔργον· ὅρκῳ γὰρ ἐβεβαίωσε τὰς ἐπαγγελίας διὰ τὸ ἀπαράβατον, ὅτι πάντως ἔσται· καὶ νῦν οἱ πιστοὶ ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶννοητῶν ῥύονται. >Τοῦ δοῦναι ἡμῖν(, φησίν, >ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθῆναι Πολλάκις ῥύονταί τινες ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, μετὰ φόβου δέ. Νυνὶ δέ ἡμᾶς ἡ Χριστοῦ ἐπιδημία πεποίηκεν >ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ῥυσθῆναι· οὐ γὰρ ᾐσθάνθη

corum rnanu quis fuerit erutus, liberatur quidem, sed non >sine Porro adventus Domini Jesu >de manu inimicorum timore< nos eruit. Non enim inimicos nostros nec eos vidimus repugnantes, sed, dum nescimus, repente de faucibus eorum et insidiis erepti sumus. >In atque momento< nos in haereditatem partemque justorum< et liberati de manu inimicorum sine metu, ut serviamusDeo in sanctitate et justitia coram eo omnibus diebus diebus nostris<. >Et tu, propheta Excelsi Vocaberis<. Apud meipsum quaerens rationem, quare non quasi de Joanne, sed ad Joannem ipsum

μεν τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ’ ὥσπερ αἰφνίδιον ἡμᾶς ἔλαβεν οὐκ αἰσθανθέντας τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν· καὶ εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, ἀναισθητο ὕντας μετέστησεν ἀλλ’ ἐκείνων ἐπὶ τὸν κλῆρον καὶ τὴν μερίδα< αυτου.

Δ ιὸ καὶ ημεῖς ὀφείλομεν >λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον , ὅπερ γίνεται διὰ τῆς ἐκπληρώσεως πασῶν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, οὐ πρὸς ὀλίγον μόνον καιρόν, ἀλλὰ>πάσας >πάσας τὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν< >Καὶ φησίν· ἐζήτουν κατ’ ἐμαυτόν, διὰ τί τὴν περὶ Ἰωάννου προφητείαν οὐκ εἶπεν ὡς περὶ

αὐτοῦ, ἀλλ’ ὡς πρὸς αὐτόν· λέγει γάρ· καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου . Περισσὸν γάρ ἐστι τὸ λέγειν

dicens prophetet : et tu, puer, propheta Excelsi vocaberis< et — superfluum enim fuit ad non audientem loqui et ad parvulum atque lactentem apostropham facere — hanc puto posse me reperire, quod quomodo mirabihter Joannes natus est et angelo praedicante venit in mundum et tribus mensibus Maria juxta Ehsabeth commorante fusus est in terram, sic etiam cuncta, quae super eo scripta sunt, mirabihter facta referuntur. Quod si dubitas statim de utero matris effusum posse verba patris

τῷ μὴ ἀκούοντι· τί δήποτε οὖν ὡς πρὸς ἀκούοντα ταὐτά φησιν; Μήποτε οὖν παράδοξον γένεσιν ἀναλαβὼν ὁ Ἰωάννης — ἅτε ἀρχαγγέλου ταύτην κηρύξαντος καὶ ἅτε τῆς Μαρίας μετὰ τὸ συνειληφέναι τὸν κύριον παρούσης τῇ Ἐλισάβετ καὶ αὐτῷ ἤδη γεννωμένῳ — παράδοξον ἤδη καὶ τὴν παρακο λούθησιν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, εἰ παρακολουθεῖ ὁ Ἰωάννης ἅμα τῷ γεννηθῆναι τῇ προφητείᾳ καὶ ἤκουεν τοῦ· Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ< ἴδε τὸ ὅτι ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὡς ἐγένετο ἡ

audire et scire, quid sit hoc, quod ad se dicitur: et tu, puer, propheta Excelsi vocaberis< multo fuisse mirabilius, quod praecessit > ecce ut facta est salutationis tuae in aures meas, exultavit infans in gaudio in utero meo<. Si enim adhuc matris ventre conclusus audivit Jesum et audiens exihvit atque laetatus est, quare non credas eum jam genitum prophetiam patris et audire et intellegere potuisse dicentem ad se: >et puer, propheta Excelsi vocaberis ; antecedes enim coram Domino, praeparare vias ejus< ? Ideo Zachariam festinasse, ut loqueretur ad parvulum, quia sciebat eum post paululum in eremo moraturum, nec se ejus habere posse praesentiam. Puerenimerat

φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ< Εἰ δὲ ἐν κοιλίᾳ ὢν ἐσκίρτησεν καὶ ἠγαλλίασεν, τί ἀπιστεῖς, εἰ γεγεννημένος ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἤκουεν τοῦ πατρὸς προφητεύοντος καὶ λέγοντος αὐτῷ· καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς ; Διὰ τοῦτο τάχιον αὐτῷ παρόντι ὁ πατὴρ προεφήτευσεν, ἐπειδήπερ ᾔδει ὡς προφήτης, ὅτι μετ’ ὀλίγον οὐ μέλλει ἔχειν αὐτὸν παρ’ ἑαυτῷ τρεφόμενον, ἀλλ’ ἐν ταῖς ἐρήμοις< διαιτώμενον. γὰρ>παιδίον ἐν ταῖς ἐρήμοις ἦν ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν .

in desertis usque ad diem ostensionis suae ad Israhek<. Et Moyses in deserto moratus est, sed postquam expletis quadraginta aetatis suae annis fugit ex Aegypto et per alios quadraginta annos Jethro pecora custodivit; Joannes vero, statim ut natus est, transiit ad deserta, et qui >major fuit inter natos mulierum<, majori nutrimento dignus apparuit. De quo propheta loquitur: >ecce mitto angelummeum ante faciem tuam<. Recte angelus dicitur, qui missus fuerat coram Domino et prophetantem patrem, statim ut natus est, audire potuit et intellegere.

Quamobrem nos, qui tantis mirabilibus credimus, credamus pariter resurrectioni, credamus et repromissionibus, quae venturae sunt, regni caelorum, quod nobis cotidie Spiritus sanctus pollicetur. Quae omnia ut scripta sunt mirabiliter, plus quam sentire possumus, accipiemus in Christo Jesu: eui est gloria et imperium in saecula sacculorum. Amen.

Παράδοξον γάρ τι χρῆμα ἦν Ἰωάννης, περὶ οὗ καὶ ἐλέχθη· >ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου<· ὡς οὖν ἄγγελος ἀποσταλεὶς ἤκουεν τοῦ πατρὸς προφητεύοντος τὰ ἀναγεγραμμένα. Πῶς δέ· >ἑτοιμάσαι τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ< φησιν; Τὸ ποιῆσαι γνῶναι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι παραγέγονεν ὁ τοῖς πιστοῖς συγχωρῶν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν.

Homilia Xi

De eo quod scriptum est : Puer autem crescebat et conf ortabatur usque ad eum locum, ubi ait: Haec est descriptio prima. quae facta est sub praeside Syriae.

Οἰκονομικώτατα τῆς ἀπογραφῆς ὁ καιρὸς πέπομφεν εἰς Βηθλεὲμ τὴν ἁγίαν παρθένον, ἵν ἑτέραν ἴδωμεν προφητείαν ἐκτετελεσμένην· γέγραπται γάρ· >καὶ σύ, Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθά, ὀλιγοστὸς εἶ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐξ οὗ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ .

Bifariam in scripturis sanctis >crescere< quid dicitur, unum ubi voluntas humana nihil prodest, alterum spiritaliter, ubi causa crescendi in studio consistit humano. De hoc ergo, quod secundum posuimus, id est spiritah, nunc evangehsta narrat : >puer autem crescebat et . Quod dicit, tale est : crescebat , nec in eadem permanebat mensura, qua coeperat, sed semper crescebat in eo spiritus, et per singulas

Διττὸν γὰρ τὸ >αὐξάνειν<· τὸ σωματικόν, ἔνθα οὐδέ προαίρεσις ἀνθρώπου συνεργεῖ, τὸ δέ πνευματικόν, ὅπου προαίρεσις αἰτία τῇ ἀυξήσει κεῖται.

Τὸ οὖν κρεῖττον αὐξάνειν ἀνέγραψεν· <λ> ον γὰρ τὸ λεγόμενον ηὔξανεν · οὐ γὰρ αὐξανόμενον τὸ πνεῦμα ἐν ἑαυτῷ ἔμειναν, ὁποῖον ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, ἀλλὰ ηὔξανεν τὸ πνεῦμα ἑαυτῷ, οὗ ἀυτξάνοντος καὶ ὁσημέραι πλείονος γενομένου καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀκολούθως τῷ πνεύματι συνηύξανεν.

horas atque momenta spiritu erementa capiebat. Et non solum augmenta spiritus sequebantur. Illud quod praecipit Deus: crescite et multiplicamini<, simpliciter et juxta litteram accipiunt, quomodo possint exponere nescio, Esto enim >multiplicamini< referatur ad numerum, ut, dum plures fiunt, quam prius fuerant, multiplicatio habeat locum: hoc vero quod sequitur : >crescite< est in nostra potestate. Quis enim hominum non veht ad staturam suam adjicere< , ut longior fiat ? ergo propterea quid praecipitur, ut fiat — stultum est quippe praecipere, quod is, cui praecipias, facere non possit — et praecipitur nobis, ut crescamus, utique id

praecipitur, quod facere possumus. Vis scire, quomodo intellegatur: >crescite< ? Ausculta, Isaac fecerit, de quo dicitur: Isaac proficiebat et major fiebat, donec factus est magnus, vel vehementer nimis<. Semper voluntas illius ad meliora se tendens habebat profectus suos, mens divinius aUquid contemsuccrescente anima quoque sua in- anima, sed etiam sensus et mens

Καὶ ἐὰν ἐντέλληται ὁ θεὸς προστακτικῶς λέγων· αὐξάνεσθε καὶ , οἱ μὲν κατὰ σάρκα ἀκούοντες τοῦ λόγου οὐκ οἶδα πῶς δύναντυαι αὐξάνεσθαι. Ἔστω γὰρ τὸ >πηλθύνεσθαι<, ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸν πλείονα προσάγει τῶν πληθυνομένων — πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ ῥητοῦ προστάσσει ὁ θεὸς τὸ >αὐξάνειν< Πᾶς ἄνθρωπος βούλεται εἰς τὸ μέγεθος ἐπιδιδόναι, ἀλλ’ οὐ πάντες ἐπιτυγχάνουσιν· εἰ τοίνυν τὸ προστακτικὸν ἔστιν καὶ δυνατὸν ποιῆσαι τὸ προστασσόμενον, ἐφ’ ἡμῖν ἐστιν τὸ >αὐξάνειν<.

Καὶ παράδειγμα περὶ οὗ γέγραπται· καὶ Ἰσαὰκ προέκοπτεν καὶ μείζων ἐγένετο, ἕως οὗ ἐγένετο μέγας σφόδρα(· ὅπερ ἐστὶν ἐπιδιδοὺς τῇ αὐξήσει τῆς προαιρέσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, τῇ αὐξήσει τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ βέλτιστον, τῇ αὐξήσει τοῦ νοῦ ἐπὶ τὸ διορατικόν, τῇ αὐξήσει

plabatur et exercebat se memoria, ut plura in thesauro suo conderet et firmius retineret. Atque que in hunc modum evenit, ut qui omnes virtutes suas in animae agro excoluerit, impleret manda- tumpraecipiens: < Quamobrem et Joannes adhuc parvulus crescebat et multiplicabatur; diff iciUimum autem est parvulum spiritu crescere et inter mortales perrarum. <Puer autem crescebat et confortabatur spiritu. > Aliud est <, aliud >confortabatur < . Infirma est humana natura et, ut fieri possit fortior, divino auxilio indiget. Legimus : >caro infirma < Quo igitur auxilio confortanda est ? Utique spiritus ; >spiritus enim promptus, caro autem > Qui vult fortior fieri, non debet nisi spiritu confortari. Multi confortantur carne, corpore roborantur ; athleta autem Dei spiritu roborandus est et, cum sic fuerit confortatus, sapientiam carnis elidet et spiritalis effectus subdet corpus animi imperio. Non putemus ergo simpUcem de Joanne historiam esse conscriptam, et quae nihil

τῆς μνήμης ἐπὶ τὸ δραστικώτερον, ὥστε πλειόνων μνημονεύειν. Οὕτως ὁ πασας τὰς δυνάμεις τῆς φυχῆς αὐτοῦ γεωρηῶν πληροῖ τὴν λέγουσαν ἐντολήν· >αὐξάνεσθαε< Ἰωάννης οὖν ὡς μακάριος καὶ ἔτι παιδίον ὢν ἠύξανεν· σπάνιον δὲ ἐν ἡμῖν εὑρεθῆναι παιδίον αὐξανόμενον πνευματι.

Ἄλλο δὲ τὸ > αὐξάνειν < καὶ ἄλλο τὸ x <. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀσθενής ἐστι καί, ἵνα γένηται ἰσχυρά, χρείαν ἔχει βοηθείας κρείττονος. Τίνος οὖν χρεία, ἵνα κραταιωθῇ; Πνεύματος.

Ὁ οὖν μέλλων ἀληθῶς κραταιοῦσθαι κραταιοῦται πνεύματι· οἱ μέν γὰρ πολλοὶ κατὰ σάρκα κραταιοῦνται σαρκί, οἱ δὲ θεοπῦ ἀθ ληταὶ > κραταιοῦνται πνεύματι καὶ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ κραταιοῦσθαι ἰσχυροὶ γίνονται πρὸς >τὸ τῆς · παλαιόντος γὰρ

τοῦ πνεύματος τῇ σαρκὶ ωικᾷ τὸ πνεῦμα ἐν ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἡ κραταίωσις γίνετοαι του πνευματος.

ad nos pertineat, in eo quod dicitur: > crescebat et confortabatur <sed ad ad imitationem nostram, ut multiplicati juxta eum, quem diximus, sensum incrementa capiamus.

> Et erat in desertis usque ad diem ostensionis suae ad Israhek. Dixi nuper, quod et conceptus Joannis stupendum quid habuerit, quando >exultavit infans in < et suum necdum genitus Dominum recognovit, et nativitas non impar miraculum, quando ad eum velut audientem Zachariae prophetantis sermo convertitur, dicens : >et tu, puer, propheta Excelsi vocaberis > . Digne igitur, qui sic conceptus fuerat et natus, non exspectavit, ut a patre nutriretur et matre >usque ad diem ostensionis suae ad Israhek, sed recessit, fugiens tumultum urbium, popuU frequentiam, vitia civitatum , et abiit in deserta, ubi purior aer est et caehim apertius et famiUarior Deus , ut quia necdum sacramentum baptismi nec praedicationis tempus advenerat, va- caret orationibus et cum angehs conversaretur, appellaret Domimum et illum audiret respondentem atque dicentem: >ecce <. Sicut enim >Moyses loquebatur et Deus respondebat ei <, puto, quod Joannes locutus fuerit in deserto et Dominus responderit ei.

>Καὶ ἦν ἐν ταῖς <, Ὥσπερ ἡ γένεσις αὐτοῦ παράδοξος — ἐσκίρτησε γὰρ ἐν ἀγαλλιάσει ἐπιγινώσκων τὸν Χριστόν — καὶ ὡς ἐλαλεῖτο πρὸς αὐτὸν κατ᾽ αὐτὴν] ὡς ἀκούοντα τὸ ὑπὸ τοῦπτρός, ὅτι· καὶ σύ , παιδίον , προφήτης < , οὕτως οὐδὲ εμεινεν μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, ἀλλ᾽ ἀνεχωρησεν φεύγων τὸν ἐν πόλεσι θόρυβον καὶ τὴν ἐν τοῖς ὄχλοις ἀηδίαν, ἵνα ἐν ταῖς ἐρημίαις τυγχάνων, ἐπεὶ μηδέπω ἐβούλετο αὐτὸν ὁ θεὸς ὑπηρετεῖν τῷ μυστηρίῳ τοῦ βαπτίσματος, εὐχαῖς σχολάζῃ παραδόξως ἀνατρεφόμενος.

Hoc autem arbitror certa de scripturis ratione commotus. Si enim >major in natis mulierum Joanne Baptista fuit nemo < , Moysi autem respondit Deus, consequenter respondit et Joanni, qui major Moyse fuit, qui est nutritus in eremo, cujus nativitatem idem Archangelus, qui et Domini, nuntiavit, cujus pater, qui eum nasci non credebat, obmutuit. >Erat < igitur >in deserto < Joannes et novo et extra humanam consuetudinem modo, idipsum Matthaeo memorante : >cibus autem ejus erant locustae et mel silvestre < . Quia enim minister fuit primi Salvatoris adventus et tantummodo de dispensatione car- nis Dominicae loquebatur ac prophetia ilhus eum, qui natus fuerat ex virgine, praecinebat, non habuit domesticum mel et humana diligentia percolatum, sed >silvestre mel < et volucre, quod ejus erat, volucre non grande, non in sublime se elevans, verum vo- lucre parvum et vix a terra consurgens et saliens potius quam volans. Quid plura ? Manifestissime dicitur, quod >locustae < cibus ejus, parvum animal et mundum. Considerate ergo, fratres carissimi, quod, qui nove natus fuerat, nove et nutritus est.

Post quae scriptura subjicit: >Factum est in diebus ilUs, exivit edictum a Caesare Augusto, ut profiteretur omnis orbis. Haec fuit descriptio prima, sub praeside Syriae Cyrino > . Dicat aliquis : evangelista, quid me juvat ista narratio, quoniam descriptio > universi orbis sub Caesare Augusto fuerit

>Ἦν < γὰρ >ἡ < κατὰ τὸν Ματθαῖον > ἀκρίδες καὶ μέλι < ἐπεὶ γὰρ διάκονος ἦν <τῆς > πρώτης Χριστοῦ διὰ τοῦτο ἡ τροφὴ αὐτοῦ οὐκ ἦν μέλι ἥμερον — ἐτηρεῖτο γὰρ τό ἥμερον μέλι καὶ ἐξειργασμένον τῷ κυρίῳ — καὶ ἐπεὶ πρὸ τῆς παρουσίας προεφήτευεν καὶ ᾠκονόμει τὰ πρὸ τῆς παρουσίας, διὰ τοῦτο ἦν αὐτῷ τροφὴ πτηνὸν ὀλίγον αἰρόμενον ἀπὸ τῆς γῆς, ἀκρίδες, βραχὺ ζῶον καὶ καθαρόν.

inter omnes etiam > Joseph cum Maria desponsata sibi atque praegnantec nomen retulerit in censum ac, priusquam descriptio completur, ortus f uerit Jesus ? Diligentius intuenti sacramentum quoddam videtur significari, quia in totius orbis professione describi oportuerit et Christum, ut cum omnibus scriptus sanctificaret omnes et cum orbe relatus in censum communionem sui prae- beret orbi, ut post hanc descrip- tionem describeret quoque ex orbe secum >in librum viventium > , ut, quicunque credidissent in eo, postea cum sanctis illius >scriberentur in caelis > : cui est gloria imperium in saecula saeculorum. Amen.

Μυστήριόν τι μέγα βούλεται ὁ λόγος παραστῆσαι, ὅτι εἰς τὴν τῆς οἰκουμένης ὅλης ἀναγραφὴν ἔδει ἀναγραφῆναι Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα συναναγραφεὶς τοῖς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἁγιάσῃ τὴν οἰκουμένην καὶ μεταθῇ τὴν ἀπογραφὴν ταύτην εἰς βίβλον < ἵνα τὰ < τῶν συγγραφέντων αὐτῷ καὶ πιστευσάντων αὐτῷ ἐγγραφῇ ἐν τοῖς <.

De eo, quod scriptum est angelum venisse de caelo et ortum Domini nuntiasse pastoribus

Natus est Dominus meus Jesus, et angelus descendit de caelo annuntians nativitatem ejus. Videamus itaque, quem quaesierit, ut ejus nuntiaret adventum. Non venit Hierosolymam, non quaesivit scribas et Pharisaeos, non synagogam ingressus est Judeaorm, sed >pastores < repperit >supergregessuosvigiliasexcubantes < eisque loquitur: > natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus >.

Τί δήποτε ὁ ἄγγελος οὐκ ἀπῆλθεν εἰς ’Ιεροοόλυμα, οὐκ ἐζήτησε τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαί- ους, οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγήν, ἀλλὰ >ποιμένας < εὗρεν ἀγραυλοῦντας καὶ φυλάσσοντας τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν > κἀκείνους II Ὅτι ἐκεῖνοι μέν ἦσαν διε- φθαρμένοι καὶ φθόνῳ ἥμελλον ἥμελλον

Putasne iiihil aliud divinius scripturarum sernio significat, sed tantum hoc dicit, quod ad pastores venerit angelus et eis locutus sit ? Audite pastores ecclesiarum, pastores Dei, quod semper angelus ejus descendat e caelo et annuntiet vobis, quoniam >natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus Etenim pastores

ecclesiarum, nisi ille pastor advenerit, per se bene gregem servare non poterunt: infirma est eorum custodia, nisi Christus cum eis paverit atque servaverit. Dudum in Apostolo lectum est: >Dei cooperatores sumus pastorem bonum, cooperator est Dei et Christi ; et propterea pastor bonus est, qui habet secum pastorem optimum compas sibi. >Posuit enim Deisom ecclesia apostolos, prophetas, evangelistas, pastores, doctores, om- nia in perf ectionem sanctorum

δαπρεσθαι, οὗτοι δὲ ἄπλαστοι ἦσαν, τὴν παλαιὰν πολιτείαν ζηλοῦν- τες τῶν πατριαρχῶν καὶ αὐτοῦ Μωύσέως· ποιμένες γὰρ ησαν καὶ οὗτοι. Ἆρ ὁ λόγος οὐδὲν αἰνίσσεται, ἀλλ’ ὄντως τὸ προκείμενον ἦν, ποι- μέσι προβατίων τοιούτων αἰσθητῶν τὸν ἄγγελον ἐπιστάντα λελαληκέναι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει παρὰ τοῦτο; Ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμέσιν ὁ ἄγγελος εὐαγγελίζεται τὸν Χριστόν. Οὗτοι γάρ, ἐὰν μὴ ἐκεῖνος ὁ ποιμὴν ἔλθῃ, οὐ δύνανται ποιμαίνειν ἀφ’ ἑαυτῶν καλῶς· ἐλλι- πὴς αὐτῶν ἡ ποιμαντική, ἐὰν μὴ Χριστὸς αὐτοῖς συνεργῆ. >Θεοῦ γάρ

Καὶ γὰρ ἔταξεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστόλους, προφήτας, διδασκάλους, εὐαγγελιστὰς, ποιμένας, πάντα[ς] εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶὑγίων(

’Ως οὖν τύπον ἐπέχουσι τῶν τὰς ἐκκλησίας μελλόντων ποιμαίνειν αὐτοῖς εὐηγγελίσθην τοῖς ποιμέσιν. Καὶ μάλα εἰκότως.

Αὐτοὺς γὰρ ἔδει τὸ < Ἐπὶ γῆς < κατὰ τὴν πρώτην οἵτινες ἤμελλον τὴν εἰρήνην ἐπιφωνεῖν παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι. Τὸ δὲ τῶν ποιμένων πρόσωπον καὶ ἡ δι’ ἀποκαλύψεως αὐτοῖς γενομένη χαρὰ σημαίνει σαφῶς, ὡς ἐπὶ >τὸ πλανεύμενον πρόβατον< ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ .

Ποιμένας γὰρ οὐδὲν οὕτο,ς εὐφραίνει, ὅς ἡ τοῦ ἀπολωλότος βοσκή- ματος εὕρεσις, ὅπερ οὐκ ἦν ἑτέρου τινὸς εὑρεῖν ἢ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ< .

Et haec quidem sint dicta simplicius. Ceterum si ad secretiorem oportet adscendere intellegentiam, dicam quosdam fuisse pastores angelos, qui res humanas regerent, et, cum horum unusquisque suam custodiam conservaret et diebus ac noctibus vigilans jam laborem ferre non posset et hoc ageret industrie, ut gentes, quae sibi creditae fuerant, gubernaret, venisse angelum nato Domino et annuntiasse pastoribus, quod verus esset pastor exortus. Verbi gratia, ut ad exemplum veniam, erat quidam pastor Macedoniae, hic necessarium habebat auxihum Domini ; propterea apparuit in somnis vir Macedo Paulo, >dicens:

Ταῦτα μέν ἐπὶ τὸ εὐχε- ρέστερον. Εἰ δὲ δεῖ ἀναβῆναι καὶ ἐπὶ λόγον μυστικώτερον, λέγω, ὅτι ἦσάν τινες ποιμένες ἄγγελοι Πεπι- στευμένοι, εἰ δεῖεἰπεῖν, τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τούτων ἑκάστου ἀγραυλοῦντος ἐπὶ τὴν φυλακὴν τὴν ἑαυτοῦ καὶ κάμνοντος καὶ δεομένων πόντων βοηθείας, ἵνα τὰ ἔθνη τὰ ἐπ’ αὐτοῖς οἰκονομηθῇ καλῶς, ἦλθεν ὁ ἄγγελος ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Ἰησοῦ

iens in Macedoniam adjuva . Quid de Paulo loquar, cum haec non Paulo, sed, qui in Paulo erat, locutus sit Jesu ? Indigent itaque pastores praesentia Christi. Quamobrem angelus descendit de caelo et ait: nolite timere; ecce enim amiuntio vobis gaudium magnum <. Vere gaudium his, quibus hominum fuerat et provinciarum cura permissa, Christum venisse in mundum. Multum utiUtatis accepit angelus, qui dispensabat Aegyptias res, postquam Dominus descendit e caelo, ut Aegyptii christiani fierent. Profuit cunctis, qui diversas provincias obtinebant, verbi causa praesidi Macedoniae, praesidi Achaiae rehquarumque regionum. Neque enim fas est credere malos angelos singuUs praeesse provinciis et bonos non easdem provincias atque regiones habere permissas. Hoc autem, quod de singuhs provinciis dicit, puto et de universis hominibus generahter debere credi. Unicuique duo assistunt angeh, alter justitiae, alter iniquitatis, Si bonae cogitationes in corde nostro fuerint et in animo justitia pullulaverit, haud dubium, quin nobis loquatur angelus Domini. Si vero malae fuerint in nostro corde versatae, loquitur nobis angelus diaboli. Quomodo igitur per sigulos homines bini sunt angeh, sic opinor et in singuhs dispares

λέγων· >Μὴ φοβεῖσθε· εὐαγγελίζομαι γὰρ ὑμῖν . Ἀληθῶς γὰρ χαρὰ μεγάλη τοῖς οἰκονομοῦσι τοὺς ἀνθρώπους γέγονεν, ὅτι Χρι- στὸς Ἰησοῦς ἐπιδεδήμηκεν.

Ὡς γὰρ] ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων πάρεισι δύο ἄγγελοι, ὁ μέν τῆς δι- καιοσύνης, ὁ δὲ τῆς ἀδικίας, καὶ ἐὰν μὲν ἀνατείλῃ ἡμῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν τὰ ἀγαθά, δηλονότι ὁμιλεῖ ἡμῖν ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ· ὅταν δὲ ἀναβῇ ἡμῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν τὰ φαῦλα, ὁμιλεῖ ἡμῖν ὁ ἄγγελος τοῦ διαβόλου. Ὡς οὖν καθ’ ἕκαστον δύο ἄγγελοί εἰσιν, οὕτως οἶμαι, ὅτι καὶ κατὰ ἔθνη ἄγγελοί εἰσιν, οἱ μὲν κρείττονες, οἱ δὲ ἐναντίοι.

esse provinciis, ut sint et boni, sint et mali. Verbi gratia, in Epheso propter eos, qui in illa urbe peccatores erant, pessimi angeK praesidebant. Rursum quia multi erant credentes in ea, erat et angelus ecclesiae Ephesiorum utique bonus. Hoc autem, quod de Epheso diximus, super omnibus provinciis cognoscendum. Ante adventum Domini Salvatoris isti angeli parum poterant creditis sibi utiUtatis afferre et conatus eorum sequi non valebat effectus. Quodnam est signum, quia parum poterant prodesse subjectis ? Ausculta, quod dicimus: Quando angelus Aegyptiorum Aegyptios adjuvabat, vix unus proselytus credebat in Deum; et hoc fiebat Aegyptios angelo dispensante. Denique quia plerique de Aegyptiis et Idumaeis proselyti accipiebant f idem Dei, propterea scriptura dicit : non abominaberis Aegyptium, quoniam advenae eratis in terra Aegypti, et Idumaeum, quia fratcr tuus est. Filii si nati fuerint eis, in generatione tertia intrabunt ecclesiam Dei < . Atque ita fiebat, ut de omnibus gentibus nonnuUi proselyti fierent, et hoc ipsum angeUs, qui gentes habebant subditas, adnitentibus. Nunc autem popuU credentium accedunt ad fidem Jesu, et angeU, quibus creditae fuerant ecclesiae, roborati praesentia Salvatoris multos adducunt proselytos, ut

Οἷον ἐν Ἐφέσῳ εἰκός, ὅτι διὰ μὲν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἄγγελός τις ἦν ἐγκεχειρισμένος τοὺς ἁμαρτάνοντας, διὰ δὲ τοὺς πιστεύοντας, ὅτι ἄγγελός τις ἦν τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας, οὕτω δὴ καὶ πανταχοῦ καὶ πρὸ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας.

Οἷον οὖν ἐνδυναμοῦνται οἱ ἄγγελοι συνιστᾶν πανταχοῦ ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἀγγέλου περὶ τοῦ Χριστοῦ.

congregentnr in omni orbe conventicula christianorum. Quapropter consurgentes laudemus Dominum et fiamus jjro carnali Israhel spiritaUs Israhel. Benedicamus omnipotenti Deo opere, cogitatione, sermone, in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xiii — De eo, quod scriptum est : >et facta est multitudo exercitus usque ad eum locum, ubi ait: invenerunt Mariam et Je- sum positum in praesepi <

Dominus noster atque Salvator nascitur in Bethleem, et multitudo caelestis exercitus < laudat Deum et dicit: >Gloria excelsis Deo, et super terrani pax in hominibus bonae voluntatis <. Haec autem loquitur >multitudo caelestis exercitus < , quia jam defecerat praebere hominibus auxilium et videbat se opus, quod sibi creditum fuerat, implere non posse absque eo, qui vere salvare poterat et praesules quoque ipsos juvare, ut homines salvarentur. Quomodo igitur scriptum est in evangeUo, quod quidam remis sulcantes mare adversus contrarios ventos jam fessi erant et viginti quinque sive triginta stadiis laborantes portum tenere non poterant, et postea Dominus supervenit et quiescere fecit fluctus tumentes navemque, cujus hinc inde latera fundebantur, ab imminenti discrimine liberavit, sic intellege, quoniam et angeli volebant quidem hominibus praebere auxilium et eis ab aegrotationibus suis tribuere sanitatem, quia omnes sunt apparitores spiritus, in ministerium missi prop-

Ἐπισυνάπτει δέ τῷ ὕμνω ἡ ἀγγελκὴ στρατιὰ τῷ· Δόξα ἐν ὑψίστοις τό· καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις , ἐπειδήπερ κεκμήκει βοηθοῦσα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἑώρα, ὅτι οὐκ ἠδύνατο τελειῶσαι το εργον, ὁ ην εγκεχειρισμενη, χωρις του σωτηρος.

ter eos, qui consecuturi sunt salutem <, et, quantum in suis viribus, homines adjuvabant; videbant autem multo inferiorem suam esse medicinam, quam illorum cura poscebat. Porro ut de exemplo jjossis intellegere, quod dicimus, vide mihi urbem, in qua aegrotent plurimi et medicorum frequens adhibeatur manus; sint diversa vulnera et cotidie in emortuam carnem serpens putredo penetret, et tamen medici, qui adhibiti sunt ad curandum, nequeant aha ultra invenire medicamina et artis suae scientia magnitudinem mah vincere: cum haec in tah statu sint, eveniat ahquis archiater, qui habeat summam in arte notitiam, et illi, qui prius sanare nequiverant, cernentes ma- gistri manu putredines cessare vulnerura non invideant, non hvore crucientur, sed in laudes erumpant archiatri et praedicent

Deum, qui et sibi et aegrotantibus tantae scientiaehomi- miserit. In hanc ergo similitudinem et multitudo exercitus < angelorum audita est, dicens: >Gloria in excelsis Deo, et terram pax in hominibus bonae voluntatis < . Postquam enim Dominus venit ad terram, pacemfecit per sanguinem crucis suae, sive eorum, quae in terra erant, sive eorum, quae in .caelis.

Οὐδενὸς γὰρ ἔστιν τῶν ἐπὶ γῆς < ἀναπέμπειν τὴν ἐπὶ τῇ καταβόσκει τοῦ ὑψίστου δοξολογίαν, μόλις δὲ τῶν <ἐν ὕψει < δυνάμεων, τοῦ ἀνυμνεῖν τὸν ὕψιστον μᾶλλον ὑλοῦνται· διὰ μέν γὰρ τοῦ εἰπεῖν μετ’ ἐπιτάσεως· >ἐν τοῖς ἐνέφηναν τὴν πασῶν ὑψηλοτέραν δόξαν ὀφειλομένην ἀναπέμπεσθαι τῷ Χριστῷ καὶ ὡς, ὅτι αἱ ἐν ὕψει < παγῶν τῶν δυνάμεων, δύνανται πο- σῶς ὑμνολογῆσαι τὸν χριστόν·] διὰ δὲ τοῦ· ἐπὶ γῆς τὸ εἰρηνοποιηθῆναι διὰ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, >εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ < , <ταται >.

Siquidem volentes angeli, ut recordarentur homines creatoris sui, cum fecissent omnia, quae in suis viribus erant, ut sanarentur, et noluissent illi recipere sanitatem, cemunt eum, qui sanare potuit, et glorificantes dicunt: Gloria in excelsis Deo, et super terram pax >.

Diligens scripturae lector inquirat, quomodo Salvator loquatur: > Non veni pacem super terram, sed gladium > , et nunc angeli in ejus nativitate decantent: super terram pax >. Siquidem et in alio loco ex persona ipsius dicitur : Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis: ’non sicut mundus iste dat pacem, ego do pacem > . Videat ergo, quod inferimus, an possit solvere quaestionem. Si scriptum esset: super terram > et esset finita sententia, recte quaestio nasceretur. Nunc vero id, quod additum est, lioc est, quod post <pacem > dicitur:

Ἐπεὶ γὰρ ἐζήτουν οἱ τοῦ θεοῦ ἄγγελοι, ἐχθροὺς βλέποντες τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἁμαρτίας, φίλους αὐτοὺς ποιῆσαι καὶ πεποιήκασι τὰ παρ’ ἑαυτοῖς, ἵνα αὐτοὺς θεραπεύσωσιν, οἱ δὲ οὐδὲν ἧττον οὐκ ἰάθησαν, τὸν ἰασόμενον δοξάζουσι καὶ ἐπὶ γῆς >

Τὸ δὲ >ἐν ἀνθρώποις φασὶν ἀντὶ τοῦ· ἐπιθυμητικῶς ἔσχεν ὁ θεὸς τοῦ εὐεργετῆσαι τοὺς ἀνθρώπους· >εὐδοκεῖν < γάρ ἐστιν; τό· ρα επιθυμητικῶς πρός τι ἔχειν. Ἀλλὰ ζητήσει τις ἄν ἐν ᾧ x > πῳ· εἰ ὁ σωτὴρ λέγει· Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ , πῶς <οἱ > ἄγγελοι ἐπὶ αὐτοῦ λέγουσιν· ἐπὶ γῆς εἰ- ρήνη(; Αὐτὸς δὲ ἀλλαχοῦ λέγει· εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν >.

Ἀλλ’ εἰ ἔγραπτο μόνον τό· ἐπὶ γῆς < καὶ μέχρι στᾶσα ἦν ἡ γραφή, εἶχεν ὅν τινα λόγον τὸ ἀπορούμενον. Νῦν δὲ ἡ προ- σθήκη λύει τὸ ζητούμενον, ἥτις καὶ μετὰ τό· ἐπὶ γῆς < ἔστιν·

hominibus bonae voluntatis quaestionem. Pax quoque, quam non dat Dominus >super terramc, non est >pax bonae voluntatis Neque enim ait simpliciter : >non veni pacem mittere additamento : >super terram ; neque e contrario dixit: non veni

pacem mittere super terram bonae voluntatis . Haec locuti sunt angeli ad pastores, qui non solum eo tempore loquebantur; sed usque hodie, nisi locuti fuerint ad pastores et sua eis opera copularint, dicitur ad eos: >nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedif icant eam ; nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat, qui custodit eam expedit loqui scripturarum sensum sequenti, per singulas ecclesias bini sunt episcopi: alius visibihs, ahus invisibihs, ille visui carnis, hic sensui patens. Et quomodo homo, si commissam sibi dispensationem bene egerit, laudatur a Domino, si male, culpae et vitio subjacet, sic et angelus. Scriptum est enim in Apocalypsi Joannis: >sed habes ibi nomina pauca, quae non polluerunt vel

ἀνθρώποις εὐδοξίας εἰρήνηνἐπὶ γῆς οὐκ ἔστιν >εὐδοκίας εἰρήνη ἀρνεῖται διδόναι τὴν εἰρήνην, ἀλλ ἁπλῶς λέγει· >οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν

οὐκ εἶπε δέ >εὐδοκίας εἰρήνην ἀλλὰ ταῦτό γε εἶπον παρὰ τοῖς ποι- μέσιν οἱ ἄγγελοι.

Καὶ ἅγιοι ποιμένες ἐάν μὴ ἔχωσι καὶ ἀγγέλους συμποιμαίνοντας, λεχ- θήσεται τό· >ἐὰν μὴ κύριος φυλάξη πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων

Ἔστι δὲ εἰπεῖν τῆς γραφῆς, ὅτι δύο εἰσὶν ἑκάστης ἐκκλησίας ἐπίσκοποι, ὁ μέν τις αἰσθητὸς καὶ βλεπόμενος, ὁ <δέ > τις νοητός· γα ὥσπερ <ὁ ἄνθρωπος > ἐπαινεῖται κα- λῶς οἰκονομήσας, οὕτω καὶ ὁ <ἄγγελος.

Γέγε >απται γοῦν ἐν <τῇ Ἀποκαλύψει > Ἰωάννου· > <ἀλλ >ὰ ἔχετε

illud et rursus: >habes ibi, qui doctrinam Nicolaitarum doceant<, ac deinde: >habes illa< vel illa >peccata facientes<, et accusantur angeli, quibus creditae sunt ecclesiae. Si autem angelis sollicitudo est, quomodo ecclesiae gubernentur, quid necesse est de hominibus dicere, quantum metum habeant, ut possint cum angelis laborantibus laborantes salutem consequi ? Ego puto inveniri simul posse et angelum et hominem bonos ecclesiae episcopos, et quodammodo unius operis esse participes. Quod cum ita sit, petamus omnipotentem Deum, ut angeli et homines ecclesiarum episcopi adjumento sint nobis, et sciamus, quoniam utrique pro nobis a Domino judicentur. Quod si illi fuerint judicati, et vitium atque peccatum non in eorum incuria, sed in nostra neglegentia fuerit inventum, nos arguemur atque plectemur. Illis enim universa facientibus et pro nostra salute nitentibus nos nihilominus peccatis vacabimus. Porro frequenter evenit, ut nobis laborantibus illi suum officium non expleant et in culpa sint.

ὀνόματα ὀλίγα, ἅτινα <οὐκ> ἐμόλυναν<. <καὶ πάλιν·> >ἔχεις ἐκεῖ τάδε ἁμαρτήματα ποιοῦντας< καὶ μέμφεται τοῖς ἀγγέλοις. Εἰ δὲ τοῖς ἀγγέλοις μέμφεται τοῖς πεπιστευμένοις τὰς ἐκκλησίας καὶ φροντίζουσιν, ὧν πεπιστευμένοι εἰσὶν ἄγγελοι, τί χρὴ λέγειν περὶ ἀνθρώπων, ὅσον δεῖ φόβον ἔχειν, ἵνα δυνηθῶσι συμπλέοντες τοῖς ἀγγέλοις συνσωθῆναι τοῖς ἀγγέλοις;

Οἷον γὰρ κοινωνοί εἰσι τοῦ ἔργου ἀμφότεροι ἐπίσκοποι, ὁ νοητὸς λέγω δὴ ὁ ἄγγελος ὁ πεπιστευμένος τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὁ αἰσθητός.

Θείᾳ δόξῃ καὶ οὐρανίῳ περιαστραφέντες οἱ ποιμένες καὶ ἀγγελικὴν στρατιὰν θεασάμενοι καὶ ὑμνολογούσης ἀκούσαντες, ἐπιζητοῦσι θερμῶς τὴν Βηθλεέμ, ἥτις >οἶκος ἄρτου< μεθερμηνεύεται, [>διέλθωμεν

Et factum est > , inquit, <cum abiissent ab eis angeli in caelum, pastores dixerunt ad invicem: Transeamus usque Bethleem, et videamus verbum hoc, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Joseph et puerum <

Quia festinantes venerant, et non pedetentim, neque fesso gradu, ideo invenerunt Joseph dispensatorem ortus Dominici et Mariam, quae Jesum fudit in partum, et ipsum Salvatorem jacentem in praesepi < . Praesepe illud erat, de quo propheta vaticinatus est dicens: cognovit bos possessorem suam, et asinus praesepe Domini sui < . Bos animal mundum est, asinus animal immundum. Cognovit asinus praesepe Domini sui < . Non popuhis

δὴ ἕως εἰς < τοὺς τῆς ἐκκλησίας προτυποῦντες ποιμένας τε καὶ ἱερεῖς.] Ποῦ δέ ἤμελ- λον οἱ ποιμένες μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης ἢ ἐπὶ τὸν πνευματικὸν οἶκον τοῦ οὐρανίου ἄρτου Χριστοῦ, τοῦτ’ ἔστιν τὴν ἐκκλησίαν ἐπείγε- σθαι — Χριστὸς δέ ἐστιν ὁ ἄδαρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς καὶ δοθεὶς ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς — οἷς ἔργον ἐστὶ τὸν οὐράνιον ἄρτον ἐπιζητεῖν τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου< καὶ] μυστικῶς καθ’ ἑκάστην ἱερουργού- μενον κατὰ τὸ μέγα ἔλεος αὐτοῦ]; Σπεύοαντες δέ ἦλθον καὶ οὐ βάδην οὐδέ ἐκλελυμένως· διὰ τοῦτο εὗρον αὐτὸν ἐν γάτνῃ.

Αὕτη δέ ἦν, περὶ ἧς ὁ προφήτης ἔλεγεν· Ἔγνω βοῦς καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ γυρίου , ὁ μυ- στήριόν ἐστι δηλούμενον· βοῦς κα- θαρὸν ζῷον, ὄνος ἀκάθαρτον. Οὐχ ὁ λαὸς ἔγνω τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἤγουν ὁ ἐξ Ἰσραήλ,

Israhel cognovit praesepe Domini sui, sed immiindum animal ex gentibus: Israhel vero < , ait, me non cognovit, et populus meus me non intellexit > . Intellegentes hoc praesepe nitamur cognoscere dominum et digni fieri scientia ejus, assumere quoque non tantum nativitatem et resurrectionem camis ejus, sed et inclytum secundae majestatis adventum: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

ἀλλὰ τὸ ἀκάθαρτον ζῷον, τὸ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν.

Homilia Xiv — De eo, quod scriptum est: Cum autem impleti essent dies circumcisionis < usque ad eum locum, ubi ait: par aut duos pullos columbarum <

Quod mortuus est < reccato mortuus est < , non quia ipse peccaverit — neque enim peccatum fecit, nec inventus est dolus in ore ejus > — sed est, ut nos, qui mortui sumus, illo moriente >peccatis < , nequaquam >peccato < et vitiis Unde scribitur: Si commortui sumus, et ; sicut igitur >commortui sumus<

> <Ὅ > ἀπέθανεν < . Χριστός, ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν >, οὐχ ὅτι τεν — οὐδὲ γὰρ ἁμαρτίαν ἐποίησεν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ< — ἀλλ’ ὅτι] ἀπέθενεν, ἵνα ἡμεῖς οἱ συναποθανόντες αὐτῷ, αὐτοῦ ἀποθανόντος τῇ , μη- κέτι ζῶμεν τῇ . Δι’ ὃ λέγεται· εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συν- ήσομεν(· ὥσπερ οὖν συναπεθάνομεν αὐτῷ ἀποθνήσκοντι τότε, οὕ-

tunc illo moriente et consurreximus resurgenti, sic cum eo circumcisi sumus et post circumcisionem sollemni purgatione mundati. Unde nequaquam jam indigemus circumcisione carnali. Et ut scias propter nos illum fuisse circumcisum, audi Paulum manifestissime praedicantem : >in quo habitatomnis plenitudo divinitatis corporaliter, et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus et potestatis; in quo et circumcisi estis circumcisione sine manibus, in exspoliatione corporis carnis, in circumcisione Christi, consepulti ei in baptismate, in quo et consurreximus per fidem operationis Dei, qui suscitavit eum a mortuis igitur et resurrectio etcircum- ejus pro nobis factae sunt.

>Cum impletiessent dies circumcidendi puerum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab angelo, antequam concipereturc. Vocabulum Jesu gloriosum omni adoratu cultuque dignissimum, >nomen, quod est super omne nomen hominibus appellari neque ab eis

τω περιετμήθημεν αὐτῷ περιτμηθέντι τότε· καὶ μετὰ τὴν περι- τομὴν αὐτὴν γέγονεν οἰκονομία ἡ διὰ τοῦ προτέρου καθαρισμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς οὐκέτι περιτεμνόμεθα, ὅτι ἡ περιτομὴ αὐτοῦ δι’ ἡμᾶς γεγενηται· ἐν ᾧ περιετμήθητε λος, >περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκός,

ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριοτοῦ, συν- ταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως Οὐκοῦν καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπέρ ἡμῶν γέγονεν, καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ περιτομή.

Ἀναγκαίως δὲ ἐπεση- μήνατο ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων· >ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς τὸ κληθέν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου. Οὐκ ἔδει γὰρ ἀπ’ ἀνθρώπων πρῶτον κλη- θῆναι οὐδέ ἀπ’ <αὐτῶν > δοξασθῆναι, ἀλλ’ ἀπὸ κρειττόνων παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ κληθῆναι τὸ προσκυνητὸν ὄνομα καὶ ἔντιμον καὶ >ὑπὲρ πᾶν ὄνομα

efferri in mundum, se dab excellentiori quadam majorique na- tura. Unde signanter evangelista addidit, dicens: > et vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab angelo, antequam conciperetur in utero<.

Deinde sequitur: >cum impleti essent dies purgationis eorum, secundum legem Moysi, duxerunt eum in Hierosolymam<. Propter purgationem, inquit, >eorum<

Quorum >eorum<? Si scriptum esset: propter purgationem ejuns, id est Mariae, quae pepererat, nihil quaestionis oriretur, et audacter diceremus Mariam, quae homo erat, purgationem indiguisse post partum. Nune vero in eo, quod ait: >dies pur- gationis eorum <, non videtur unum significare, sed alterum sive plures. Ergo Jesus purgatione indiguit et immundus fuit aut aliqua sorde pollutus? Temerarie forsitan videor dicere, sed scrip- turarum auctoritate commotus, Vide, quid in Job scriptum sit: >nemo mundus a sorde,nec signanter unius quidem diei fuerit vita ejus<. Non dixit:>nemo mundus a peccato<, sed:>nemo mundus a sorde<. Neque enim id ipsum sig- nificant sordes atque peccata; et ut scias aliud sordem, aliud sonare peccatum, Isaias manifestissime docet, dicens: >lavabit Dominus sordem filiorum et filiarum Sion, et sanguinem mundabit

Εἰ δὲ ἔκειτο ὑπὲρ >τοῦ καθαρισ- μοῦ< Μαρίας μόνης, οὐδὲν ἐζητοῦμεν· νυνὶ δὲ >τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν< φη- σίν. Ἄλλ’ ὅρα τὸ τόλμημα

τοῦ λόγου· μνήσθητι τῶν εἰρημένων ἐν τῷ Ἰὼβ μυστικῶς· >οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ’ ἂν μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς>· οὐκ εἶπεν· ἀπὸ ἁμαρτίας, ἀλλ’·>ἀπὸ ῥύπου<. Ὅτι καὶ οὐ ταύτά, λέγει Ἡσαίας· >ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἀκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν<·

de medio eorum, spiritu judicii sordem et spiritu combustionis sanguinem<. Omnis anima, quae humano corpore fuerit induta, habet >sordes< suas. Ut autem scias Jesum quoque sordidatum propria voluntate, quia pro salute nostra humanum corpus assumpserat, Zachariam prophetam ausculta dicentem: >Jesus erat indutus vestibus sordidis<. Quod quidem adversus eos facit, qui negant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed de caelestibus et spiritalibus fuisse contextum. Si enim de caelestibus et, ut illi falso asserunt, de sideribus et alia quadam sublimiori spiritalique natura corpus ejus fuit, respondeant, quare potuerit spiritale corpus esse sordidum aut quomodo hoc interpretentur, quod posuimus:>Jesus erat indutus vestibus sordidis<. Si autem fuerint necessitate compulsi, ut suscipiant spiritale corpus sordidum intellegi vestimentum, debent consequenter dicere, quoniam illud, quod in repromissionibus ponitur, completum sit, id est: >seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale>, [et] quod polluti et sordidi resurgamus, quod etiam cogitare piaculum est, maxime cum quis sciat scrip-

ἐῤῥύπωται οὖν πᾶσα ψυχὴ ἐνδεδυμένη σῶμα ἀνθρώπινον.

Ἄκουε Ζαχαρίου· >Ἰησοῦς ἦν ἐνδεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρά<. Τὸ δὲ ῥητὸν χρήσιμον καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ σωτὴρ οὐκ ἔλαβε σάρκα ἀνθρωπίνην, ἀλλ᾽ ἤνεγκεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πνευματικὸν σῶμα, τὸ πνευματι<κὸν σῶμα> ἐῤῥυπωμένον <νομίζοντας.

Ἐπεὶ> γὰρ λέγειν δυνήσονται <ταῦτα καὶ> τοῦτο παραδέξονται, ὅρα αὐτοὺς λέγειν, ὅτι ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις, ὅταν πληρωθῇ τό· >σπείρεται σῶμα ψυχικόν,

ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν<, ἐγειρόμεθα ἐῤῥυπωμένοι, ὅπερ καὶ λέγειν <ἄτοπον>.

tum ese: >seminatur in corruptine, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surget in fortitudine; seminatur corpus animale, surget corpus spiritale<. Oportuit ergo, ut pro Domino et Salvatore nostro, qui >sordidis vestimentis< fuerat >indutus< et terrenum corpus assumpserat, offerentur ea, quae purgare sordes ex lege consueverant. Quod frequenter inter fratres quaeritur, loci occasione commotus retracto. Parvuli baptizantur >in remissionem peccatorum<. Quorum >peccatorum< ? vel quo tempore peccaverunt? aut quomodo potest illa lavacri in parvulis ratio subsistere, nisi juxta illum sensum, de quo Paulo ante diximus: >nullus mundus a sorde, nec si unius quidem diei fuerit vita ejus super terram<? Et quia per baptismi sacramentum natinitatis >sordes< depionuntur, propterea baptizantur et parvuli: >nisi> enim >quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non poterit intrare in regnum caelorum<

>Cum<, inquit, >expleti essent dies purgationis eorum<. Explentur >dies< et muystice. Neque enim statim, ut nata fuerit anima, purgatur, nec potest perfectam in ipso ortu consequi puritatem; sed sicut scriptum est in lege: >Si masculum pepererit, septem diebus sedebit mater in sanguine

Ἐδεήθη οὖν ὁ σωτήρ, ὡς >ἐνεδυμένος ἱμάτια ῥυπαρὰ< τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον καὶ γήϊνον, τοῦ προσενεχθὴναι καὶ περὶ αὐιτοῦ καθαρισμόν.

Τὰ παιδία βαπτίζεται >εἰς ἄφεσιν ἁμαρτημάτων<. Ποίων; Πότε γὰρ ἥμαρτον; Ἀλλὰ μήποτε, ἐπεὶ >οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου<, τὸν ῥύπν δὲ ἀποτίθεταί τις διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ παιδία βαπτίζεται.

Μυστικῶς δὲ >ἡμέραι< πληρούμεναι· οὐ γὰρ ἅμα τῇ γενέσει ὁ καθαρισμός,

ἀλλ᾽ ὥσπερ γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· >ὅτι ἐὰν τεχθῇ ἄρσεν, ἑπτὰ ἡμέρας καθιεῖται ἐν αἵματι ἀκαθάρτῳ, εἶτα τριάκοντα

immundo, ac deinde triginta tribus in sanguine puro, et ad extremum ipsa et infans sedebunt in sanguine purissimo<, sic quia lex spiritalis est et >umbram habet futurorum bonorum<, possumus intellegere purgationem veram nobis evenire post tempus. Ego puto, quod et post resurrectionem ex mortuis indigeamus sacramento eluente nos atque purgnte — nemo enim absque sordibus resurgere poterit —, nec ullam posse animam reperiri, quae universis statim vitiis careat. Unde in regeneration baptismi assumitur sacramentum, ut, quomodo Jeus secundum dispensationem carnis oblatione purgatus est, ita etiam nos spiritali regeneration purgemur. >Duxerunt eum secundum legem Moysi in Hierosolymam, offerre ante conspectum Domini<. Ubi sunt, qui Deum legis negant, qui aiunt non istum, sed alium a Christo fuisse in evangelio praedicatum: >Misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege<? Ergo putandum est, quod Filium suum bonus Deus

sub lege fecerit Creatoris et sub inimici jure, quod ipse non dederat? Quin potius ideo sub lege factus est, >ut redimeret eos, qui sub lege errant<, et aliae legi subjiceret, de qua dudum lectum est: >Attendite, populous meus, legem meam<, et reliqua. >Adduxerunt< ergo >eum, ut statuerent ante conspectum Domini< Cujus scripturae praecepta complentes? Nempe illius: >sicut scriptum est<, inquit, >in lege Moysi, quia omne masculinum, quod aperit vulvam, sanc-

τρεῖς ἐπὶ αἵϑματι καθαρῷ< καὶ αὐτὴ καὶ τὸ παιδίον,

Οὕτως, ἐπεὶ >ὁ νόμος σκιὰν ἔχει τῶν μελλόντων ἀγαθῶν< ἔστιν ἰδεῖν καθαρισμὸν γινόμενον ὕστερόν ποτε· τάχα δὲ ἐὰν ἀναστῶμεν ἐκ νεκρῶν, <δεόμεθα τοῦ> μυστηρίου <τοῦ> καθαίροντος ἡμᾶς ... θαυμάζω, εἴ τις ἀνίσταται παν<τὸς> ῥύπου καθαρεύων· ἐν <τῇ> παλιγγενείᾳ οὖν τα<ύτῃ> τοιοῦτόν τι ἔσται μυστήριον καθαρισμοῦ, ὅπερ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ.

tum Domino vocabitur<, et: >ter per annum apparebit omne masculinum in conspectus Domini Dei<. Masculina, quae ex eo, quod vulvam matris aperuerunt, sancta errant, offerebantur ante altare Domini: >omne<, inquit, >masculinum, quod aperit vulvam<, sacratum quippiam sonat. Quemcunque enim de utero effusum marem dixeris, non sic aperit vulvam matris suae ut Dominus Jesus, quia omnium mulierum non partus infantis, sed viri coitus vulvam reserat. Matris vero Domini eo tempore vulva reserata est, quo et partus editus, quia sanctum uterum et omni dignatione venerandum ante nativitatem Christi masculus omnino non tetigit. Audeo quid loqui, quia et in eo, quod scriptum est: <Spiritus Dei veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te>, principium seminis et conceptus fuerit, et sine vulvae

Τὰ οὖν ἀρσενικὰ ἅγια ὄντα <ἅτε> μήτραν ἀνοίγοντα ἔδει ἀναφέρεσθαι κυρίῳ παρὰ τῷ θυσιαστηρίῳ, μόνος δὲ Χριστὸς διήνοιξεν μήτραν ἐκ παρθένου τεχθείς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο πρὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς μήτρας ἐκείνης τῆς ἰε<ρᾶς> ἥψατο· πάντων δὲ τὰ πρωτότοκα, εἰ καὶ πρωτότοκά ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ διανοίγουσιν αὐτὰ πρῶτα τὴν μήτραν, ἀλλ᾽ ὁ σύμβιος. Ἀλλὰ τίνα τὰ τῶν ἀντι<λε> γόντων; Εἰ εἰς τ<ὸν Χριστὸν > ἔχει τὴν ἀναφορὰν τό· < >πᾶν> ἄρσεν διανοῖγον <μήτραν> ἅγιον τῷ κυρίῳ κλη<θήσεται<>, οὐκ ἔμ<μινεν ἡ Μαρία> παρθ <ένος· τέκνον γὰρ ἥ <ψατο. . . . . . .> διανοῖγ<οναῦτήν. Ἀνέ>ῳκτο οὖν ἄν<ευ ἀνδρὸς ἡ παρ-> θενικὴ μή<τρα. Πρὸς τοῦτ᾽> ἔστιν ἀπαντῆσ<αι· ἐτήρει> μὲν τὴν παρθεν <ικὴν> φύσιν, οὐδ᾽ ὅλως αἱ π<αρ-> θενικαὶ πύλαι ἀνεῴ<χθη>σαν βουλήσει τοῦ κυοφ<ο>ρουμένου κατὰ τὸ φα<νερῶς> ῥητόν· >Ἠπύληαὕτη <κεκ> λεισμένη ἔσται· οὐδεὶς <μὴ δι> έλθῃ δι᾽ αὐτῆς εἰ μὴ κύριος· καὶ ἔσταικεκλεισμένη<, ὥστε πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ

reseratione novus in utero foetus adoleverit. Unde et ipse Salvator loquitur : ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjeetio plebis > . Videbat in matris utero immunditiam corporum, visceribus ejus hinc inde vallatus terrenae faecis patiebatur angustias; unde assimilat se vermi et dicit : ego sum vermis et

non homo > . Ex mare quippe ac femina homo nasci solet, ego vero non ex masculo et femina, secundum ritum hominum atque naturam, sed in exemplum >vermis < natus sum, cujus non semen, sed in ipsis et ex ipsis, in quibus coalescit corporibus, origo est. Propter quod, quia >omne masculinum, quod aperit sanctum Domino vocabitur > , ductus est >in Hierosolymam > , ut appareret ante conspectum Dei, et propter illud, quod sequitur: ut daretur munus pro eo, quod in lege Domini scriptum est: par turturum aut duo pulli columbarum > . Turturum par et duos pullos columbarum pro Salvatore videmus oblatos. Ego et aves istas beatas puto, quae pro ortu Domini oblatae sunt ; et quomodo asinam Balaam miror et felicitate accumulo, quia digna fuerit non solum videre angelum Dei, sed etiam ore reserato in humanum sermonem erumpere, sic multo amplius has volucres praedico atque sustoUo, quod pro Domino nostro et Salvatore ante altare oblatae sunt. Ut offerrent pro eo par turturum aut duos pullos

τεχθέντος οὐδὲν κέκλεισται αὐτῷ ὡς δεσπότῃ, ἀλλὰ πάντα ἀνέῳκται. Καίτοι οὐκ ἀνάγκην εἶχεν ἡ παρ- θένος, ἀλλ’ ὅμως οὖν νόμος ἐπλη- ροῦτο κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, οὐχ ὅτι ὁ νόμος Μωϋσέως κυρίου οὐκ ἦν νόμος· ὅσα γὰρ λαλεῖ προ- φήτης πνεύματι ἁγίῳ, οὐκ αὐτὸς λαλεῖ, ἀλλ’ ὁ κύριος ὑποβάλλει· ὅμως δὲ ὁ καθαρισμὸς τύπον εἶχε σωματικόν.

columbarum<. Xovum quid forsitan videar inferre, sed pro majestate rei panim dignum. Sicut nova fuit generatio Salvatoris non ex viro et muliere, sed ex sola tantum virgine, sic et partuturum et duo pulli < isti >columbarum < non fuerunt o oculis camis adspicimus, sed qualis Spiritus sanctus est, qui in specie columbae descendit et venit > super Salvatorem, in Jordane baptizatus est. Tale fuit et par turturum > : : non erant illae volucres, ut istae, quae per aerem volitant, sed divinum quiddam et humana contemplatione augustius sub specie columbae et turturis apparebat, ut non talibus victimis, qualibus omnes homines, ille, qui pro toto mundo nascebatur et pati habebat, coram Domino mundaretur, sed, ut dispensatio ejus nova omnia, ita novas quoque haberet hostias, secundum voluntatem omnipotentis Dei in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xv — De Simeone, quod in spiritu ad templum venerit, usque ad eum locum, ubi ait: Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pacec

Digna Dei munere quaerenda est ratio, quomodo Simeon vir sanctus et Deo , sicut in evangeho scriptum est, exspectans consolationem Israhel, responsum acceperit a Spiritu sancto non se prius niorte obiturum, quam videret Christum . Quid ei profuit videre Christum ? Utrum hoc tantum in repromissione habuit, ut videret illum nihilque ex visu ejus consequeretur utihtatis, an latet aliquod donum dignum Deo, quod beatus vSimeon et meruit et accepit ? Fimbriam vestimenti Jesu mulier tetigit et sanata . Si illa ad extremam partem vesti- menti tantum emolumenti habuit, quid putandum est de

Simeone, qui in suas ulnas accepit < infantem et in tenens laetabatur atque gaudebat, viclens parvulum a se gestari, qui ad vinctos venerat resolvendos seque ipsum nodis corporis liberandum, sciens neminem posse de claustro corporis quempiam emittere cum spe futurae vitae, nisi eum, quem in brachiis continebat ? Unde et ad eum loquitur: >numc Domine, servum tuum in pace < ; quamdiu enim Christum non tenebam, quamdiu illum meis brachiis non artabam, clausus eram et de vincuHs exire non poteram. Hoc autem non solum de Simeone, sed de omni humano genere sentiendum est. Si quis egreditur e mundo, si quis e carcere et vinctorum domo dimittitur, ut ad regnandum vadat, sumat Jesum in manibus suis et circumdet eum brachiis suis, totum habeat in sinu suo, et tunc exsultans ire poterit, quo desiderat. Considerate, quanta dispensatio praecesserit, ut Fihum Dei Simeon merereturtenere. Primum responsum a sancto Spiritu ac- ceperat non eum videre mortem, nisi prius vidisset Christum . Deinde non fortuito ac simphciter ingressus est templum, sed venit ad templum in spiritu Dei < ; ; quotquot enim spiritu Dei ducuntur, hi fihi Dei sunt < . Spiritus igitur sanctus eum duxit in templum. Tu quoque si vis tenere Jesum et amplexari manibus et dignus fieri exire de carcere, omni labore nitere, ut ducem habeas spiritum veniasque ad temphim Dei. Ecce nunc stas in templo Domini Jesu, hoc est in ecclesia ejus: hoc est templum e vivis lapidibus < exstructum. Stas autem in Domini, quando vita tua et conversatio ecclesiae fuerit appel-

Ὡς ἐν δεσμωτηρίῳ ὢν τοῦ σώ- ματος καὶ ὁρῶν, ὅτι οὐδεὶς αὐτὸν λύει ἀπ’ αὐτοῦ, ὥστε μετ’ ς πολυθῆναι τοῦ κόσμου, ἢ ἐκεῖνος, ὅν αὐτὸς κατέσχεν εἰς τὰς ἀγκάλας < αὐτοῦ, φησίν· νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου κατὰ τὸ ῥῆμα σου(.

latione dignissima. Si veneris in spiritu ad templum < , invenies parvulum Jesum, levabis illum brachiis tuis et dices: Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pace secundum verbum tuum. < Simulque attende, quod solutioni et dimissioni >pax < sit. Non enim ait: dimitti volo, sed cum additamento: in pace > dimitti. Nam et beato Abrahae hoc idem promissum est: tu autem vades ad patres tuos in pace, enutritus in senectute bona < .

Quis est, qm moriatur in pace < , nisi ille, qui habet pacem Dei, quae omnem sensum superat custoditque cor < sui? Quis est, qui de saeeulo isto recedit in pace < , nisi is, qui intellegit, quod Deus erat in Christomundumreconcilians sibi < nihilque inimicum habet et adversarium Deo, sed omnem pacem atque concordiam bonis in se operibus assumpsit et sic in pace < dimittitur pergere ad patres, ad quos et Abraham profectus est ? Quid de patribus loquar ? Ad ipsum quoque patriarcharum principem et dominum est ire, Jesum, de quo dicitur: >melius est resolvi esse cum . Ille habet Jesum, qui audet loqui: vivo, jam nen ego, vivit autem in me Christus < . Ut igitur et nos stan- tes in templo et tenentes Dei Filium amplexantesque eum digni remissione et profectione ad meHora simus, oremus omnnipotentem Deum, oremus et ipsum parvulum Jesum, quem alloqui

Καὶ ἴδε τὴν προσθήκην, τὸ ἐν · οὐχ ἁπλῶς φησιν· ἀπολυθῆναι θέλω[ν], ἀλλ’ ἐν εἰρήνῃ < κατὰ τὸ λεχθὲν τῷ Ἀβραάμ· ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ εἰρήνης < ,

Τίς δέ ἐστιν μετ’ ἀπαλλασσόμενος ἢ ὁ νοήσας, ὅτι >θεὸς ἐν Χριστῷ > καταλλάσ <σων ἑαυτῷ < καὶ > μηκέτι ἔργον τι ἔχρας <ἔχων > πρὸς τὸν θεόν, εἰρήνην ἀναλαβὼν δι’ ἔργων ἀγαθῶν.

et tenere desideramus in brachiis: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Οὗτος ἦν κεχρηματισμένος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος μὴ πρότερον τελέσαι τὸν βίον, ἕως ἄν ἴδῃ τὸν Χριστόν· ἐξεδέχετο οὖν ἰδεῖν τὸν Χριστὸν κυρίου πρὶν τελευτῆσαι, ἐνεδέχετο τὴν ἐπαγγελίαν, ἔμενεν ἐν τῷ ναῷ ἔσω ἐκεῖνο λέγων ἐν ἑαυτῷ· ὅπου ἂν γένηται, πάντως ἐνταῦθα ἀπαντᾷ, καὶ >δεξάμενος εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ < τὸν Ἰησοῦν τὸν θεὸν< λέγων· >νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα<. Πόθεν ἀπολύεις; Ἐκ τοῦ βιωτικοῦ σκάμματος· λύτρα γὰρ καὶ δεσμωτήριον Ὁ βίος.

Ὁ γὰρ μέλλων εἰρηνοποιεῖν τὸν κόσμον παρεγένετο, ὁ συνάπτων τὸν οὐρανὸν τῇ γῇ, ὁ κατασκευάζων τὴν γῆν οὐρανὸν διὰ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας.

>Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου<· πρότερον μὲν γάρ, φησίν, ἐπίστευον ἐν διανοίᾳ, τῷ λογισμῷ ἐγίνωσκον, νῦν δέ καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοῖς μου τεθέαμαι, ὡς τετελείωμαι· >εἶδον< γὰρ >τὸ σωτήριόν σου<, ὅς ἐστι Χριστός· τοῦτο δὲ ὅ >εἶδον < οὐ μόνον σωτηρία ἐστὶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου. Τέ δὲ εἶδον; >Τὸ σωτήριόν σου(, φησίν, >ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον οὐ τοῦ λαοῦ τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ Ἰσραὴλ μόνον οὔτε τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ >κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν

>Φῶς εἰς ἀπονόσφιν ἐθνῶν τὰ ἐσκοτισμένα ἔθνη ἤμελλεν φωτίσαιrfj διδασκαλίᾳ· νῦν γὰρ εἰσεδέξατο ὁ πατὴρ τοὺς ἐξ ἐθνῶν σύνθημα δοὺς αὐτοῖς εἰρήνης, τὴν σωτηρίαν τὴν διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

Καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ τοῖς ἔθνεσι διδασκαλίας ἀρχή, ἐνταῦθα δὲ τῷ Ἰσραὴλ ἀκόλουθος ἡ μάθησις· εἴ τις τοίνυν οἶδεν τὸν Χριστόν, οὗτος Ἰσραηλίτης, εἴ τις μὴ οἶδεν, οὔκ ἐστιν Ἰσραηλίτης· Ἰσραῆλ γὰρ ἑρμηνεύεται >νοῦς ὁρῶν ὁρῶν θεόν δέ Ἰουδαίων ἐστὶν τὸ εἰς Χριστὸν πιστεῦσαι τὸν κηρυχθέντα ὑπὸ τῶν προφητῶν· >δόξα γὰρ τῶν προσδοκώντων ἡ ἀπάντησις τοῦ προσδοκουμενου.

Homilia Xvi — De eo quod scriptum est : >Erant pater ejus et mater admirantes super his, quae dicebantur de eoecceiste positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israhek

Et erant pater illius et mater admirantes super his, quae dicebantur de eo ortu Jesu dicta scriptaque sunt de eo, et tunc scire poterimus singula quaeque digna

esse miraculo. Quamobrem mirabatur et pater — sic enim appellatus est et Josepli, quia nutricius fuit — , mirabatur et mater super omnibus, >quae dicebantur de eo <. ergo sunt, quae de parvulo Jesu fama disperserat ? Pastores erant in regione illa, vigilantes et observantes custodias noctis super gregem suum. < Venit angelus sub ipsa hora nativitatis Jesu et ad eos : Annuntio Annuntio vobis gaudium magnum : ite et invenietis in- fantem involutum pannis et positum in . Necdum angelus verba finierat, et ecce > multitudo caelestis exercitus < laudare coepit et benedicere Deum. Cum hoc pastores trepidi perspexissent et angelus recessisset ab eis, dixerunt ad se invicem : Eamus Bethleem et videamus factum, quod Dominus ostendit nobis < . Venerunt et invenerunt parvulum. Tam iUi quam parentes super haec, quae facta fuerant, mirabantur. Et de Simeone scribitur, quod rumorem auxerit et miraculi vel magna pars fuerit. Tenuit enim puerum in brachiis suis et ait: >Nunc Domine, servum tuum in pace, secundum verbum tuum, quia viderunt oculi mei salutare tuum < . Fastigium et, ut ita dicam, culmen super his, quae jactabantur de Jesu et pater et mater ilUus mirabantur, sermo Simeonis fuit. Non enim suffecit ei tenere parvulum et ea, quae de semetipso scripta sunt, proloqui, sed >benedixit < patri illius et matri, et de ipso quoque infante dicens : Ecce, hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israhel, et in signuni, cui contradicetur. Tuam quoque ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur

Ἐπὶ ποίοις δὲ λαλουμένοις περὶ α’υτο[υ < ἐθαύμαζον Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ; Ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ποι- μένων, ὑφ’ ὧν ἡ φήμη διέτρεχεν, ὅτι ὁ Χριστὸς γεγέννηται, <κα]ι > ὑπὸ Συμεῶνος ἀπ’ αὐτῷ τῷ εἰπεῖν· νῦν ἀπολύεις , ὃ ἦν ἡ κορωνὶς τῶν λαλου- μένων περὶ αὐτοῦ.

Ἐἰς π·ατέρα δὲ τὸν Ἰωσὴφ θαυ- <μαστῶς τίθησι, οὐ πατέρα > τοῦτο εἰπ > ών, φητεύει περὶ τοῦ παιδίου, εὐλογήσας τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ φησιν· Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶ- σιν καὶ ἀνάστασιν < .

de multis cordibus cogitationes < . Quid sibi vult hoc quodait: ecce, hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Is- rahel < ? Huic quid simile in evangelio secundum Joannem scriptum repperi: >in judicium ego mundum istum veni, ut qui non vident, videant et, qui vident, caeci fiant < . Quomodo ergo in judicium venit. ut non videntes < de nationibus >viderent < et, prius videbant de Israhel, caeci fierent < , sic venit in ruinam et resurrectionem multorum < . In adventu enim Domini Salvatoris, qui prius steterant, corruerunt et, qui ceciderant, surrexerunt. Una haec est interpretatio de eo, quod dictum est : ecce, hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israhek. Est autem et altius quid intellegendum adversus eos vel maxime, qui contra Conditorem latrant, et hinc inde de veteri testamento, quae non intellegunt, testimonia congregantes simplicium corda decipiunt < . Aiunt enim: ecce, Deus legis et prophetarum, videte qualis sit. >Ego < , inquit, occidam, et ego vivificabo, percutiam et sanabo, et non est, qui eruat de manibus . Audiunt: <occidam > , et non audiunt: >vivificabo < , audiunt:

>percutiam < et audire contemnunt: ego . Istiusmodi occasionibus Creatorem calumniantur. Igitur antequam interpreter, quem sensum habeat: egointerficiam et vivificabo, percutiam et , opponam eis testimonium evangelii dicamque adversus haereticos — innumerabiles quippe haereses sunt, quae evangeUum secundum Lucam recipiimt — : Si propterea cruentus et tantum judex et cru-

Ὅμοιον de αὐτῷ ἐστιν ἐν τῷ, κατὰ Ἰωάννην τό· εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέπον- τες τυφλοὶ γένωνται<· ὥσπερ οὖν >οἱ μὴ βλέποντες< ἀπὸ τῶν Μνῶν >βλέπουσι < , καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ >τυφλοὶ γίνονται < , οὕτως ἦλθεν εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν < ἡμῶν. Οἱ ἑστηκότες πεπτώκασι καὶ οἱ πεπτω- κότες ἀνέστησαν Χριστοῦ ἐπιδημήσαντος. Ἔχει δὲ τοῦτο καὶ βαθυτέραν διήγησιν·

delis est Conditor, quia dicit: >ego interficiam et vivificabo, percutiam et sanabo<, manifestissimum est et Jesum ipsius esse filium; eadem siquidem de eo scripta sunt: >ecce, hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israhel<, non >in resurrectionem< tantum, sed et >in ruinam<. Si malum est interficere, malum sit et >in ruinam< venire. Quid respondebunt? Utrumne recedent a cultu ejus, an quaerent aliquam interpretationem et ad tropologias confugient, ut, quod >in ruinam< venerit, benignitatem magis quam austeritatem sonnet? Et quomodo justum erit, quando quid in evangelio tale reperitur, ad allegorias et novas intellegentias confugere, quando vero in veteri instrument, statim accure et nullam explanationem, quamvis probabilis sit, recipere? Sed et hoc, quod sequitur: >in judicium ego veni in mundum istum, ut non videntes videant et, qui vident, caeca fiant<, quamvis quaerant, ut edisserant, implore non poterunt. Ego vero, qui opto esse ecclesiasticus et non ab haeresiarchae aliquot, sed a Christi vocabulo nuncupari et habere nomen, quod benedicitur super terram, et cupio tam opera, quam sensu et esse et dici christianus, aequalem et in veteri et in nova lege quaero rationem. Loquitur Deus: >ego interficiam<; libenter habeo, ut interficiat Deus. Quando enim vetus in me homo est et vivo adhuc quasi homo, cupio, ut occidat in me Deus veterem hominem et vivificet me ex mortuis. >Primus< enim, ait, >homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelestis. Sicut portavimus imagem terreni, portemus et imaginem caelestis<. Secundum hunc sensum intellegitur et illud: >in judicium ego veni in mundum istum, ut qui non vident, videant et, qui vident, caeca fiant<. Habemus in nobis omnes homines et adspectum et caecitatem. Adam et videbat, et non videbat. Eva quoque, antequam aperirentur oculi ejus, vidisse describitur: <vidit>, inquit, >mulier lignum, quia bonum ad comedendum et optimum oculis ad

videdum; et tollens de fructu ligni comedit et dedit viro suo, et comederunt< Igitur non erant caecik sed videbant. Deinde sequitur: et aperti sunt oculi eorum<. Ergo caeci fuerant nec videbant, quorum oculi postea sunt aperti; sed qui bene ante viderant, postquam mandatum Domini praetergressi sunt, coeperunt videre male

et adspectum oboedientiae subrepente delicto postea perdiderunt. Ego sic intellego et illud, quod dicit Deus: > Quis fecit mutuni et surdum, videntem et caecum ? Xonne ego. Dominus Deus ? Est oculus corporis, quo terrena ista conspicilomus. oculus secundum sensum camis, de quo scriptura dicit: >frustra incedens inflatus sensu carnis trarium meliorem et divina sapientem; qui quia caecus in nobis erat, venit Jesus, ut faceret eumvidere, ut, qui non videbant, viderent, qui autem videbant, caeci fierent. Juxta hunc ergo sensum et hoc, quod nunc habemus in manibus, intellegendum : >ecce, iste positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Is rahek. Habeo aUquid in me, quod male stat et peccati superbia se erigit : hoc cadat, hoc subruatur, quod si ceciderit, id quod ante corruerat, surgens stabit. >Inerior homo meus quondam jacebat elisus, et exterior stabat erectus. Antequam crederem in Jesum, j διε- bonum in me jacebat, stabat. Postquam ille venit, tunc I quod in me malum fuit, corruit, et expletum est illud: >semper mortificationem Jesu in corpore circumferentesmortificate membra vestra super ter-

εχω τι εστος εν εμοι· τουτο πεσετω,

>ὁ ἔσω ἄνθρωπος πεπτωκώς μου χειρον· ἦν, ὁ ἔξω ἄνθρωπός μου εἰστήκει. Πρὸ τῆς πίστεως τίνα εἴχομεν; τὸ κρεῖττον πεπτωκός, τὸ χεῖρον γηγερμένον. δὲ ἦλθεν Χριστός, τότε τὸ ἑστηκὸς πέπτωκέ μου τὸ >χεῖρον·

νεκρώσατε, φησίν, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πορνείαν, ἀκαθαρσίαν καὶ τὰ ἑξῆς.

tiam, luxuriam, idolatriam, veneficia utilis ruina facta est. Et fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilae casu nomen accepit. Bona est haec ruina, ad quam primuni venit Jesus, nec potest facere resurrectionem, nisi ruina praecesserit. Veniat ante destruere, quod in me malum fuit, ut illo destructo et mortificato consurgat in me et vivificetur id, quod bonum est, ut consequatur in eo regnum caelorum: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Ἐπεὶ δὲ πτῶμα γέγονεν — ὅπου γὰρ πτῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί —, καλὸν τοῦτο τὸ πτῶμα, ἐφ᾽ ὃ ἦλθεν πρῶτος ὁ Ἰησοῦς.

Homilia Xvii — De eo, quod scriptum est: >Erat pater ejus et mater admirantes super his, quae dicebantur de eo locum, ubi de Anna scribitur

Lucas, qui scripsit : >Spiritus sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te; propter hoc et quod natuni fuerit sanctum, vocabitur Filius Dei qui manifeste nobis tradidit, quoniam virginis fiHus fuit Jesus nec de humano conceptus est semine, iste patrem ejus Joseph testatus est dicens : >Et erat pater

Ὁ μακάριος Λουκᾶς, ὁ σαφῶς ἡμῖν παραστήσας, ὅτι παρθένου υἱὸς ὁ σωτὴρ ἦν, οὐκ ἐξ ἀνδρός, οὗτος πατέρα αὐτοῦ τὸν Ἰωσὴφ νῦν ἀνηγορευσεν.

illius et mater admirantes super his, quae dicebantur de eo < . Quae igitur causa exstitit, ut eum, qui pater non fuit, patrem esse memmoraret? Qui simplici expositione contentus est, dicet: honoravit eum Spiritus sanctus patris vocabulo, quia nutrierat Salvatorem. Qui autem altius aliquid inquirit, potest dicere : quoniam generationis ordo a David usque ad Joseph deducitur, ne vidretur frustra Joseph nominari, qui pater non fuerat Salvatoris, ut generationis ordo haberet locum, >pater < appellatus est >Admirabantur < igitur pater illius et mater super his, quae de eo < tam ab angelo, quam a multitudine caelestis nec non et a pastoribus. Omnia quippe haec audientes nehemen-

Πρὸς τί οὖν πατέ·ρα εἶπε τὸν μὴ σΠείραντα μηδέ αἴτιον αὐτῷ γενόμενον τῆς γενέσεως; Ἁπλούστερον μὲν λέγοιτο ἄν, ὅτι ἐτίμησεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγοιν τῇ τοῦ πατρὸς προσηγορίᾳ, ἐπειδήπερ ἀνεθρέψατο αὐτόν. Εἰ δέ δεῖ τι εἰπεῖν βαθύτερον, ἐ·ροῦμεν· ἐπεὶ ἡ γενεαλογία ἐγενεαλόγησε τὸν Ἰωσὴφ ἀπὸ Δαβίδ, ἵνα μὴ δόξῃ περιττὴ εἶναι ἡ γενεαλογία ἐρχομένη ἐπὶ τὸν Ἰωσὴφ μὴ γεννήσαντα τὸν σωτῆρα, ἵνα ἡ γενεαλογία λόγον ἔχῃ ἐπιτή- δειον, πατὴρ ἀνηγορεύθη τοῦ κυρίου.

tissime mirabantiir. Deinde scriptura ait: > Benedixit eis Simeon et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce, iste positus est in ruinam et in resurrectionem multorum in Israhel, et in signum, cui contradicetr. Et tuam ipsius animani pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes < . Quomodo Salvator in ruinam et in resurrectionem multorum < . venerit, est contemplan- dum. Qui simpliciter exponit, potest dicere in ruinam < eum infidelium et in resurrectionem < credentium. Qui vero interpres est, dicit nequaquam eum cadere, qui ante non steterit. Da mihi igitur, qui fuerit ille, qui steterit, et in cujus >ruinam < Salvator advenerit, nec non et eum, qui consurgat. Nam utique ille consurgit, qui ante corruerat. Videndum est itaque, ne forte Salvator non aliis atque aliis in ruinam < venerit et in sed eisdem et in ruinam et in resurrectionem < In Judicium < , ait, ego veni, ut, qui noii videbant, videant et, qui videbant, caeci fiant < . Est enim in nobis aliud, quod videbat prius et postea videre desivit, et ahud, quod non videbat et

Ἠγονικά >είς πτώσιν και ανά- σταση^ είναι τον κύριο ν ουκ ά?.λων πΐ7ΐτόντ(»ν και άλλοη> άνισταμένων, αλλά το Λ α ίτο ν, >εις πτώση* τ οϋχεί- ρονος >καϊ ανάστασιν τον βελτίονος, I ?ναζάνασ}τη μου το κρεϊττον καΟ- αιρετικη μεν γ ίο παθημάτων)] ί.τ ι- 9 όνεια τον κυρίου, διεργετική δε τθν της ψ ν/η ζ ιδιωμάτων. Οταν λίγη Παύλος· >οταν άσεχκο, τότε δυνατός εἰμκ —ό α ντός άσϋενεϊ, ει και δυνατός

postea coepit videre, Verbi gra- tia, volo videre illis oculis, qui- bus antea non videbam et qui τως καὶ mihi postea reserati sunt, quo- Ttmreiv rdg ἀφορμὰς Tiaoeyei, rolg niampostinoboedientiametAdam Αδαμ δὲ dviaraadai. I etEvae oculi sunt aperti < , de qui bus superiori sermone tractavimus. Xunc autem interpertandum, quid sibi velit hoc, quod ait: Ecce, hic positus est in ruinam et in resurrectionem mul-

torum in Israhek. Me oportet primum cadere et, cum cecidero, postea bene surgere, ne Salvator mihi causa fuerit malae ruinae. Sed propterea cadere me fecit, ut consurgam, et multo mihi ruina utihor fuerit, quam illud tempus, quo videbar stare. Stabam enim peccato eo tempore, quo peccato vivebam; et quia peccato stabam, prima mihi utilitas fuit, ut caderem et peccato morerer. Denique et sancti prophetae, quando augustius ahquid contemplabantur, cadebant in faciem suam; propterea autem cadebant, ut peccata per ruinam

ἐστιν, ἀλλ’ ἀσθενεῖ μὲν τῇ σαρκί, δυνατὸς δέ ἐστι τῷ πνεύματι — οὕ- τως καὶ ὁ κύριος οὐχὶ τοῖς μὲν τοῦ πίττειν τὰς ἀφορμὰς παρέχει, τοῖς δὲ τοῦ ἀνίστασθαι.

Οἱ γὰρ πίπτοντες ἀπὸ τῆς στάσεως, ἐν ᾗ ποτε ἦσαν, καταπίπτουσι δη- λονότι· οὐδέποτε δὲ εἰστήκει ὁ ἄπιστος χαμαὶ συρόμενος μετὰ τοῦ ὄφεως, ᾧ συνέπεσεν· οὐκ ἔχει οὖν, ὅθεν πέσῃ διὰ τὸ καταβεβλῆσθαι τῇ ἀπιστίᾳ. Πρώτη δὲ εὐεργεσία τὸν στήκοντα τῇ ἁμαρτίᾳ πεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν τῇ ἁμαρτίᾳ, εἶτα ζῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἀναστῆναι, τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἑκάτερον ἡμῖν χαριζομένης· πιπτέτω τὰ χείρονα, ἵνα λάβῃ καιρὸν τὰ βελτίω εἰς τὴν ἀνάστασιν. Ἐὰν

plenius purgarentur. Hoc ipsum et Salvator tibi primum concedit, ut corruas. Ethnicus eras, cadat in te ethnicus; diligebas scorta, primum in te scortator intereat ; peccator eras, cadat in te peccator, ut possis dehinc resurgere et dicere: si commortui sumus, et convivemus < , et: si conformes facti sumus mortis, conformes et resurrectionis erimus < . Iste igitur in ruinam et in resurrectionem multorum positus est in Israhek, hoc est in his, qui plena possunt acie et ratione conspicere, et in signum, cui contradicetur < . Omnibus, quae narrat historia de Salvatore, contradicitur. Virgo mater est, signum est, cui contradicitur : Marcionitae contradicunt huic signo et aiunt penitus eum de muhere non esse generatum ; Hebionitae contradicunt signo, dicentes ex viro et muhere ita natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum, et hoc signum est, cui contradicitur : alii enim dicunt eum venisse de caehs, alii tale, quale nos, corpus habuisse, ut per simihtudinem corporis etiam nostra corpora redimeret a peccatis et daret nobis spem resurrectionis. Resurrexit a mortuis, et hoc signum est, cui contradicitur : quomodo resurrexerit, utrum ipse et tahs, quahs mortuus est, an certe in mehoris substantiae corpus resurrexerit ; et est infinita contentio, aliis dicentibus: fixuram clavorum Thomae monstrayit in manibus suis,

μη πέσῃ η πορνεια, η σωφροσυνη οὐκ ἀνίπταται, ἐὰν μὴ ἡ ἀλογία συντριβῇ, τὸ λογικὸν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνθήσει· οὕτως οὖν >ἡ πτῶσις ἡ ἀνάστασις πολλῶν < .

aliis e regione tractantibus : si idem corpus habuit, quomodo clausis ingressus est ostiis et stetit < ? ? Vides igitur, quemadmodum argumentis variis etiam resurrectionis ejus quaestio concitetur, et sit >signum, cui contradicitur < . Ego et hoc, quod ore praedictum est, puto signum esse, cui contradicitur; sunt enim plures haeretici, qui asserunt eum a prophetis penitus non fuisse praedicatum. Et quid

me necesse est multa prosequi? Omnia, quae de eo narrat historia, signum est, cui contradicitur, non quo contradicant hi, qui credunt in eum — nos quippe omnia scimus vera esse, quae scripta sunt — sed quia apud incredulos universa, quae de eo scripta sunt, signum sit, cui contradicitur.

Deinde Simeon ait : et tuam ip- >καὶ Quis est iste gladius, qui non aliorum tantum, sed etiam Mariae cor pertransiit ? Aperte scribitur, quod in tempore passionis omnes sint apostoh scandaUzati, ipso

>καὶ <σοῦ δὲ αὐτῆς > τὴν . λεύσεται διε <λεύσεται ῥομφ >αία <.

Ῥομφαίαν λέγει τὸν λόγον τὸν πειραστικόν, τὸν κριτικὸν τῶν ἐνθυμήσεων, τόν διϊκνούμενον ἄχρι μερισμοῦ Ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸν ἐνθυ-

quoque Domino dicente: omnes. vos scandalizabimini in nocte <. Ergo scandalizati sunt uni- > versi in tantum, ut Petrus < que, apostolorum princeps, tertio denegarit. Quid putamus, quod scandalizatis apostolis mater Domini a scandalo fuerit immunis ? Si scandalum in Domini passione non passa est, non est mortuus Jesus pro peccatis ejus. Si autem omnes peccaverunt et indigent gloria Dei, justificati gratia ejus et redempti < . utique et Maria illo tempore scandalizata est. Et hoc est, quod nunc Simeon prophetat dicens : x >et tuam ipsius x >, quae scis absque viro peperisse te virginem, quae audisti a Gabriele: x >Spiritus sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit x >, > infidelitatis >gladius < et ambiguitatis mucrone ferieris, et cogitationes tuae te in diversa lacerabunt, cum videris illum, quem Filium Dei audieras et sciebas absque semine viri esse Iff. Mark. 14, 27 9f. Rom. 323

quoque Domino dicente: omnes . Φαίνεται, ὅτι περὶ τὸν > καιρὸν τοῦ θους x > ἐογαν- δαλί <σθησαν· καὶ γὰρ x ὅτι· >πάντες < δακθσυλγσεσυε ἐν ἐμοί <. >

Προφητεύει οὖν ὁ Συμεὼν καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, ὅτι· παρεστῶσα τῷ σταυρῷ καὶ βλέπουσα τὰ γενόμενα καὶ ἀκούουσα τῶν φο)νῶν τῶν φονευτῶν, μετὰ τὴν τοῦ Γαβριὴλ μαρτυρίαν, μετὰ τὴν ἀπόῤῥτον γνῶσιν τῆς θείας συλλήψεως, μετὰ τὴν μεγάλην τῶν θαυμάτων ἐπίδειξιν, γενήσεταί τις περὶ τὴν σὴν Ψυχὴν σόλος ἐν διακρίσει· ἔδει δὲ τὸν κύριον ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι x > καὶ >ἱλαστήριον < γενόμενον τοῦ κόσμου πάντας δι-

generatum, crucifigi et mori et suppliciis humanis esse subjectum et ad postremum lacrimabiliter conquerentem atque dicentem : > Pater, si possibile est, pertranseat calix iste a x >. > Et x < ergo >animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multorum cordibus cogitationes < . Cogitationes erant malae in hominibus, quae propterea revelatae sunt, ut prolatae in medium perderentur et interfectae atque emortuae esse desinerent, et occideret eas ille, qui pro nobis mortuus est. Quamdiu enim absconditae erant cogitationes nec prolatae in medium, impos-

sibile erat eas penitus interfici. Unde et nos si peccaverimus, debemus dicere : x >paccatum meum notum feci tibi, et iniquitatem meam non abscondi. Dixi: amiuntiabo in-

δαιωσαι ἐν τῷ αὐτου · καὶ σοῦ οὖν αὐτῆς τῆς ἄνωθεν δεδι- δαγμένης τὰ περὶ κυρίου ἄψεταί τις διάκρισις, τοῦτ’ ἔστιν ἡ >ῥομφαία < , ἐπὰν ἴδης τὸν τηλικοῦτον σταυρούμενον καὶ θάπτον ἀνθρώπινον ἀναδεχόμενον. Ὅπως ἂν ἀποκα λυφθῶσιν · διαλογισμοὶ ἦσανπονηροὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις· τότε ἀπεκαλύγθησαν, ἵνα ἀποκαλυφθέντας αὐτοὺς ἀφανίσῃ ὁ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων ἀποθνήσκων. Ὅσον γὰρ ἦσαν κεκρυμμένοι, οὐχ οἷόν τε ἐν αὐτοὺς ἀφανισθῆναι τέλεον·

διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐὰν ἁμαρτήσωμεν, κελευόμεθα λέγειν· τὴν ἀνομίαν μου <ἐγνώρισα, τὴν ἁμαρτίαν μου > οὐκ· I Αἰνίττεται δέ, ὅτι μετὰ τὸν σκανδαλισμὸν τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ γενό- justitiam meam contra me Do- μενον τοῖς μαθηταῖς καὶ τῇ Μαρίᾳ

minoc. Si enim hoc fecerimus et revelaverimiis peccata nostra non solum Deo, sed et liis, qui possunt mederi vulneribus nostris atque peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait: x <ecce, delebo ut nubem iniquitates tuas et sicut caliginem peccata tua < .

Post Simeonis propbetiam, quia necesse erat, ut mulieres etiam salvarentur, venit prophetes mulier, de qua scribitur: x <et erat Anna prophetes, filia Phanuel, de tribu Aser < . Quam pulcher ordo ! Non venit ante virum mulier, sed primus venit Simeon, qui apprehendit infantem et tenuit in brachiis suis, deinde muher, cujus non sunt quidem verba digesta, sed dictum est generahter, quod x <confessa sit Domino et locuta de eo omnibus, qui exspectabant redemptionem Hierusalem < . Et juste sancta muHer spiritum prophetandi meruit accipere, quia

ταχεῖά τις ἴασις ἐπακολουθήσει, βεβαιοῦσα αὐτῶν τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἐπ’ αὐτὸν πίστιν· οὕτως γὰρ καὶ Πέτρον ἀντισχόμενον εἴδομεν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Τὸ ἀνθρώπινον οὖν σαθρὸν διη λέγχθη, ἕνα τὸ ἰσχυρὸν τοῦ κυρίου δειχθῇ.

Ὡς ἀπαραλείπτοις ὑποσχόμενος ὁ εὐαγγελιστὴς πάντα εἰπεῖν οὐδὲ τὸ τῆς Ἄννης παρεσιώπησε πρόσ- ωπον, I ἀπὸ δύο προφητῶν τὸ ἀληθὲς συνιστῶν τῶν λαληθέντων περὶ Χρι- στοῦ· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ὡς προφῆ- τις πᾶσιν ἔλεγεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ἡ μέλλων λυτρώσασθαι τὴν Ἰερουσαλήμ, τοῦτ’ ἔστι τὴν τῶν ἐν θεοσεβείαι διαπρεπόντων καὶ ἐν γνώσει γραφῶν πόλιν· Ἰερουσαλὴμ γὰρ ὅρασις x < ἑρμηνεύεται. Καὶ ἡ τάξις δέ · οὐ πρώτη γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Συμέων <παρ >εισάγεται. Οὔκουν ἐγέγ <ραπτο > δέ] αὐτῆς τὰ <τὰ λ >έξιν ὁ λόγος, ἀλλ’ τι ἐξωμολόγει τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει >

longa castitate longisque jejuniis ad hoc culmen adscenderat. Videte, mulieres, testimoniura Armae, et imitamini illud! Si quando vobis evenerit, ut perdatis viros,

considerate, quid de ea scriptum sit: > septem annis vixit a virginitate sua cum viro < et reliqua ; propterea >prophetes < f uit ; neque enim ut libet et fortuito Spiritus sanctus habitavit in ea. Bonum est et primum, si qua potest virginitatis gratiam possidere; si autem hoc non potuerit, sed evenerit ei. ut perdat virum, vidua perseveret. Quod quidem non solum post mortem viri, sed etiam, cum ille vivit, debet habere in animo, ut etiam, si non evenerit voluntas ipsius et propositum, a Domino coronetur et dicat: hoc voveo atque promitto, si mihi humanum aUquid, quod non opto, contigerit, nihil aUud faciam, quam incontaminata et vidua perseverem. Nunc vero et secundae et tertiae et quartae nuptiae, ut de

αὐτοῦ(. <Ἔοι >κε δὲ γε δικαίως προφῆτις, τοῦ ἁγίου πνεύματος χώραν δυνηθέντος εὑρεῖν ἐν αὐτῇ διὰ τὴν ἁγνείαν καὶ τὴν καθαρότητα· >ἔτη < γὰρ > ζήσασα ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς μετὰ ἀνδρός(, διὰ τοῦτο γέγονε προφῆτις οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν τὸ ἅγιον πνεῦμα ᾤκησαν ἐν αὐτῇ. Καλὸν μὲν γὰρ εἴ τις δύναται παρθενεύειν· εἰ δὲ μὴ δύνα- ται τοῦτο, χηρευσάτω, ἐὰν συμβῇ τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐχέτω τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ μετὰ ἀνδρὸς οὖσα, ὥστε τὴν παρθενίαν αὐτῆς δικαιω- θῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

22 Nunc — x >OP, ür Sondergut: Et utperfeceruntomniasecun- dum legem Domini, reversi sunt in Gahlaeam in civitatem suam Nazareth, Praetermisit hoc loco Lucas, quae a Matthaeo satis exposita noverat Dominum videhcet post haec, ne ab Herode necandus inveniretur, Aegyptum a parentibus esse delatum defunctoque Herode sic demum GaUlaeam reversuxn Nazareth civitatem suam inhabitare coepisse. Solent enim evange- Hstae singuH sic omittere quaedam, quae vel ab aliis commemorata viderint, vel ab aliis commemoranda in spiritu praeviderint, ut continuata suae narrationis serie quasi nuHa praetermisisse videantvir, quae tamen alterius evangeHstae considerata scriptura quo loco transiHta fuerint, dihgens lector inveniat. x >Puer autem crescebat et confortabatur plenus sapientia, et gratia Dei erat in illo < . Notanda distinctio verborum, quia Dominus Jesus Christus in eo, quod puer erat, idem habitum humanae fragihtatis induerat crescere et coufortari habebat, in eo vero, quod etiam

pluribus taceam, in ecclesia reperiuntur, et non ignoramus, quod tale conjugium ejiciet nos de regno Dei. Sicut enim ab ecclesiasticis dignitatibus non solum fornicatio, sed et secundae nuptiae repellunt — neque enim episcopus nec presbyter nec diaconus nec vidua possunt esse digami — , sic forsitan et de coetu x >primitinorum immaculatorumquec, x >, >ecclesia, quae non habet maculam neque rugam < , ejicietur digamus; non quo in aeternum mittatur incendium, sed quo partem non habeat in regno Dei. Memini, cum interpretarer illud, quod ad Corinthios scribitur : x >ecclesiae Dei, quae est Corinthi, cum omnibus, qui invocant x >, dixisse me diversetatem esse x < et eorum, x >qui invocant < nomen Domini. enim monogamum et virginem et eum, qui in castimonia perseverte, esse de ecclesia Dei, eum vero, qui sit digamus, licet bonam habuerit conversationem et ceteris virtutibus polleat,

tamen non esse de x < et de eo numero, qui x >non habet rugam aut maculam, aut quid istiusmodi < , sed esse de secundo gradu et de his, x >qui invocant < nomen Domini, et qui salvantur in nomine Jesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

verbum Dei et Deus aeternus erat, nec confortari indigebat nec habebat augeri. Unde rectissime x >plenus < perhibetur x >et <. Sapientia quidem, x >quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis < (Kol. 2, 9); gratia autem, quia > eidem mediatori Dei et hominum Jesu < (1 Tim. 2, 5) magna gratia donatum est, ut ex quo homo fieri coepisset, perfectus esset et Deus. Cui simile est, quod Johannes scribit eum > plenum gratia et < (Joh. 1, 14), eandem ipse divinitatis excel- lentiam veritatis quam Lucas sapientiae nomine commendans.

Homilia Xviii — De eo, quod scriptum est: >Puer autem crescebat et <, usque ad eum locum, ubi ait: >Nescitis, quoniam in patris mei oportet me esse <

Natus est Dominus meus Jesus, et adscenderunt parentes ejus Hierosolymam, ut complerent ea, quae fuerant in lege praecepta, et offerrent pro eo > par turturum aut duos pullos <. Tenuit eum brachiis suis Simeon, ut dudum lectum est, et prophetavit de eo, quae narrat historia. Et postquam omnia ex more completa sunt, revertuntur parentes. Quotum Jesus tunc agebat amium ? Utique adhuc parvulus erat et tamen > crescebat et conf ortabatur et replebatur < et gratia ; necdum quadraginta dies purgationis impleverat, necdum Nazareth venerat, et jam totam sapientiam recipiebat. Potuit scriptura dicere : > crescebat et conf ortabatur, et accipiebat spiritum <; sed quia > evacuaveratse, se, formam servi <, statim ut pro mundatione ejus sacrificium oblatum est, id quod vacuefecerat, adimplevit, non quo corpus ejus illico majus fuerit effectum, sed quod sacratius quir-

Ἐδύνατο δὲ εἰπεῖν· προέκοπτε λαμ- βάνων σοφίαν, ἀλλ’ ἐπεί, ὅτε ἤρχατο, ἐκένωσεν x <, εἶπεν x <, ἵνα δείξῃ, ὅτι ὃ ἐκένωσεν ἐπλήρωσε καὶ ἐλάμβανε πόλιν ταῦτα, ἀφ’ ὧν ἐλών κεκένωτο· x > δὲ οὐ τῇ σώματος, ἐν ᾗ x < οὐκ ἐφ’ ἡμῖν οὔσῃ, ἀλλ’ ἐπὶ τῇ φύσει· τῇ δὲ ψυχῆς, ἥτις ἐφ’ ἡμῖν,

piam demonstraretur, scriptura referente: x >puer autem crescebat et confortabatur et replebatur x <. Quaeramus, sicubi alibi de parvulo scriptum sit x > crescebat et confortabatur < , ut ex collatione multorum, quid plus in Domino nostro dicatur, intellegere valeamus. Legimus de Joanne: x >puer autem crescebat et x <, et tamen non additur : x >et replebatur x <, sed: x >confortabatur spiritu < . Hic vero de Domino : <crescebat < , inquit, x >et confortabatur et replebatur sapientia, et gratia Dei erat super eum < . Haec omnia de puero, qui necdum duodecim annos impleverat, dicta sunt. Cum autem duodecim esset annorum, remanet Hierusalem. Parentes ejus ignorantes quaermit eum sollicite et non inveniunt. Quaerunt

x >inter x <, quaerunt x >in x <, quaerunt x >inter notos < , et in his omnibus non reperiunt. Quaeritur ergo Jesus a parentibus suis, a patre, qui nutricius et comes fuerat Aegyptum descendentis, et tamen non statim, ut quaeritur, invenitur. Non enim inter cognatos et carnis propinquos ’ Jesus, non in his, qui ei corporaliter juncti sunt. In multorum comitatu Jesus meus non potest inveniri. Disce, ubi eum quaerentes reperiant, ut et tu quaerens cum Joseph Mariaque reperias. Et quaerentes, inquit, x >invenerunt illum in x >. Non ubicunque in aUo loco, sed x >in templo <

ἦν ἐνίσχυεν ο καταργησας τὰ τοῦ x <.] I Οὐχ ᾗ λόγος ἐστὶ καὶ θεός, προκόπτειν ἔρηταί, ἀλλ’ ὅτι μεζόνως ἀεὶ θαυμαζόμενος χαριέστερος παρὰ τοῖς ὁρῶσι διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων ἀνεδείκνυτο· προκοπτούσης, ὡς ἐστὶν μᾶλλον εἰπεῖν, ἀλληθέστερον τῆς τῶν θαυμαζόντων ἕξεως ἥπερ αὐτοῦ τοῦ τελείου Πρὸς χάριν θεοῦν

x >in templo < simpliciter, sed x >in medio doctorum, audientem et rogantem eos < . Et tu ergo quaere Jesum x >in templo < Dei, quaere ecclesia, quaere eum apud magistros, qui x >in templo < sunt et non ex eo; si enim ita quaesieris, invenies eum. Porro si quispiam se dicit magistrum esse et Jesum non habet, iste nomine tantum magister est, et ideo apud eum non potest inveniri Jesus, verbum Dei et sapientia. Inventus est, inquit, x >in medio x <. Quomodo in alio loco de prophetis scriptum est, sic et nunc intellege x >in medio doctorum < <Si >, inquit, x >alteri revelatum fuerit x <. x >in medio doctorum x < inveniunt eum, et non solum x > sedet x <, sed et x >sciscitantem et udientem <. Etnunc prae- sens est Jesus, interrogat nos et audit loquentes. > Et x <, > inquit, x <. Super quo >mirabantur < ? Non super interrogationibus ejus, Ucet et ipsae mirabiles erant, sed > super x <. AHud est enim interrogare, aUud respondere. Interrogabat magistros et, quia interdum respondere non poterant, ipse illis, de quibus interroganerat, respondebat. Quod autem responsio non vicissitudinem sermo- cinandi, sed doctrinam in scripturis sanctis sOTiet, lex divina te doceat. x >Moyses loquebatur, Deus autem respondebat ei x <. Responsio illa eorum erat, super quibus ignorantem Moysen Dominus instruebat. Interdum interrogat Jesus, interdum respondet, et sicut supra diximus, quamquam mirabilis ejus interrogatio sit, tamen multo mirabilior est responsio. Ut igitur et nos audiamus eum et proponat nobis quaestiones, quas ipse dissolvat, obsecremus illum et cum labore nimio et dolore quaeramus, et tunc poterimus invenire, quem quaerimus. Non enim frustra scriptum est: x >ego et pater tuus dolentes quaerebamus x <. Oportet eum, qui quaerit Jesum, non neglegenter, non dissolute, non transitorie quaerere, sicut quaerunt nomiuUi et ideo invenire non possunt. Nos autem dicamus : x >dolentes quaerimus x <. Et cum hoc dixerimus, ad laborantem animam nostram et cum dolore quaerentem respondebit et dicet: x >nescitis, quia in patris mei oportet me esse x < Ubi simt haeretioi, ubi impii atque ve- sani, qui asserunt non esse patris Jesu Christi legem et prophetas ? Certe Jesus x >in templo < erat, quod a Salomone constructum est, confite-

tur temphim illud patris sui esse, quem nobis revelavit, cujus filium esse se dixit. Respondeant, quomodo alter bonus et alter sit justus Deus. Quia igitur Salvator Creatoris est fihus, in commune Patrem Fihumque laudemus, cujus lex, cujus et templum est: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xix — Rursum de eo, quod scriptum est : x >Puer autem crescebat et x <, usque ad eum locum, ubi seniores in templo interrogat

Quia nonnulh, qui sanctae scripturae videntur credere, quasi in gloriam omnipotentis Dei divinitatem Salvatoris negant, justum mihi videtur, ut ipsarum scripturarum auctoritate doceantur in humanum corpus quiddam venisse divinum, et non solum in humanum corpus, sed in humanam quoque animam. Quamquam, si dihgenter sensum intendimus scripturarum, plus aliquid anima illa habuit, quam ceterae hominum animae. Omnis quippe anima hominis, antequam ad virtutem veniat, vitiis sordidatur. Porro anima Jesu nunquam peccati sorde maculata est. Siquidem antequam ad duodecimum aetatis pervenerit annum, Spiritus sanctus de eo in Lucae scribit evangelio : x >Puer autem crescebat et confortabatur et replebatur sapientia < . Hoc hominum natura non recipit, ut ante duodecim annos sapientia compleatur. Ahud est partem habere sapientiae, aliud sapientia esse completum. Non ambigamus ergo divinum aliquid in Jesu carne apparuisse, et non solum super hominem, sed super omnem quoque rationabilem creaturam. Et >crescebat < inquit. enim x >se formam servi accipens < , et eadem virtute, qua x >se x <, crescit. Apparuerat infirmus, quia infirmum corpus assumpserat, et ob id iterum confortatur. x >Evacuaverat x < Filius Dei, et propterea rursum completur sapientia, x >Et gratia Dei erat super eum < . Xon quando venit ad adolescentiam, non quando manifeste docebat, sed adhuc cum esset parvulus, habebat gratiam Dei; et quomodo omnia in illo mirabiHa fuerant, ita et pueritia mirabilis fuit, ut Dei sapientia compleretur. x >Ibant itaque parentes ejus juxtacon- in Hierusalem ad sollemnem diem Paschae. Et cum factus esset annorum duodecim < . Dihgenter observa, quia, priusquam duodecim esset annorum, sapientia Dei et ceteris, quae de eo scripta sunt, complebatur. Cum ergo, ut diximus, duodecim esset annorum et juxta morem dies , sollemnitatis expleti essent et reverterentur parentes, x >remansit puer in Hierusalem et nesciebant parentes ejus < . Et hic subhmius quiddam, quam humana natura patitur, intellege. Non enim simpUciter x < et parentes ejus, ubi esset, ignorabant, sed quomodo in Joannis evangeUo scriptum est, quando insidiabantur ei Judaei et elapsus est de medio eorimi et non apparuit, sic et nunc puto remansisse puerum in Hierusalem et parentes ejus, ubi remanserit, ignorasse. Xec miremur parentes vocatos, quorum

Ομως, ὅτε δώδεκα x < γεγονὼς ἐν, ἄνεισιν μὲν ἅμα τοῖς γονεῦσιν εἰς Ἰερουσαλήμ, τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τελεσόμενος. Ὡς δὲ ἐκείνη πέρας εἶχεν ἐν ἡμέραις ἑπτὰ

τελουμένη, αὐτοὶ μὲν ὑπέστρεφον, Ἰησοῦς δὲ ὑπομένει, τούτους λαθών· καὶ οἱ μὲν ἐζήτουν, ὁ δὲ τριῶν ἡμερῶν ἄδηλος ἦν.

alter ob partum, alter ob obse- qiiium matris et patris meru- erunt vocabula. Sequitur: > dolentes quaerebamus te < Non puto eos idcirco doluisse, quia putarent errasse puerum vel periisse; nec poterat accidere, ut Maria, quae sciebat se de Spiritu sancto concepisse, quae et angelum loquentem et currentes pastores et Simeonem audierat prophetantem, timeret, ne pvierum perderet oberrantem. Amove hanc opinionem maxime de Joseph, cui ab angelo praeceptum fuerat, ut toUeret puerum et Aegyptum pergeret, qui audierat: > timeas timeas toUere Mariam uxorem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est < Nunquam fieri poterat, ut perditum formidaret infantem, quem divinum esse cognoverat. AHud quid- dam dolor et quaestio parentum, quam simplex lector intellegit, sonat. Quomodo tu, si quando scripturas legis, quaeris in eis sensum cum dolore quodam atque tormento, non quo scrip-

Τέ δέ καὶ > ἐζήτουν αὐτόν < Ἆρα ὅτι ἀπόλωνλεν ὡς παῖς ἢ ὅτι πεπλάνηται; Ἄπαγε· οὔτε γὰρ τῆς πανσόφου Μαρίας ἦν τοῦτο, τῆς μυρίας περὶ αὐτοῦ δεξαμένης θείας ἀποκαλύψεις, οὔτε τοῦ Ἰωσήφ.

Ἀλλ᾽ ὥσπερ σὺ ἐὰν ζητῇς γραφήν, ὀδυνώμενος αὐτὴν ζητεῖς, οὐχ ὡς πεπλανημένην οὐδὲ ὡς ἐοφα>-λ

turas errasse aut perperam quid habere arbitreris, sed quod illae intrinsecus habeant veritatis sermonem atque rationem, et tu nequeas invenire, quod verum est: ita et illi quaerebant Jesum, ne forte recessisset ab eis, ne relinquens eos ad alia transmigrasset et, quod magis puto, ne revertisset ad caelos, cum illi placuisset, iterum descensurus. > Dolentes < ergo quaerebant Filium Dei. Et cum quaererent, non invenerunt > inter cognatos < Neque enim poterat humana cognatio Dei FiUum continere. Non inve- nerunt > inter notos >, quia divina virtus major erat notitia scientiaque mortali. Ubi igitur inveniunt eum ? < In templo <; ; ibi enim invenitur Filius Dei. Si quando et tu quaesieris Filium Dei, quaere primum templum, illuc propera, ibi Christum, sermonem atque sapientiam, id est

μένην, ἀλλ᾽ ὡς ἔχουσαν μὲν τὸν ἀληθῆ καὶ μυστικὸν λόγον, μήπω δέ σοι πεφανερωμένην, οὕτως κἀκεῖνοι ἐζήτουν τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν Χριστόν, μήπως ἀπέστη ἀπ᾽ αὐτῶν, μήπως καταλέλοιπεν αὐτούς.

Διὸ καὶ αὐτὴ ὡς ἐκείνου πατέρα τὸν Ἰωσὴφ ὠνόμασε διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Αὐτὸς τὴν ὑπόνοιαν ἐκκόπτων ταύτην πόλιν ἔλεγεν· > οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με <, πατέρα αὐτοῦ δηλῶν τὸν θεόν, ἀλλ᾽ οὐ τὸν Ἰωσήφ· > ἐν τοῖς τοῦ x < δὲ εἶπεν διὰ τὸν ναόν, ἐν ᾧ ἦν, ὅπου καὶ εὑρέθη ζητοςυμενος. Πῶς λέγει ἡ παναγία παρθένος· > ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε <, ἐπιστα- μένη, ὅτι ἐκ παρθενίας ἐστὶν ἀμολύντου; Διὰτοὺς ἀκούοντας

διδασκάλους, ἐπειδὴ ἐνόμιζον αὐτὸν ἐκ πορνείας εἶναι. > Ὀδυνώμενοι < οὖν ἐζήτουν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ζητοῦντες αὐτὸν οὐχ ευρον > εν τοις συγ-

Filium Dei, reperies. Quoniam vero parvulus erat, invenitur > in medio praeceptorum < sanctificans et erudiens eos. Quia parvulus erat, invenitur > in non eos docens, sed < interrogans >, et hoc pro aetatis officio, ut nos doceret, quid pueris, quamvis sapientes et eruditi sint, conveniret, ut sudiant potius magistros, quam docere desiderent, et se vana ostemtatione non jactent. Interrogabat, inquam, magistros, non ut aliquid disceret, sed ut interrogans

·γὰρ τὴν συγγένειαν αὐτῶν ἦν.

Ἤιδει μὲν ἡ παναγία παρθένος μὴ τέκνον αὐτὸν εἶναι τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ᾽ εἰς πατέρα τούτῳ τὸν ἑαυτῆς ἐγκρίνει μνηστῆρα <καὶ > διὰ τὴν τῶν Ιουδαίων ὑποψίαν, οἰομένων αὐτὸν ἐκ πορνείας γεγεννῆσθαι, τοῦτό φησιν. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι· > ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν x >, ὁ κύριος, ἀφεὶς ἀνθρωπίνην δοῦναι ἀπόκρισιν, θείαν δίδωσι παρεμφαίνων, ὅτι θεὸς εἴη σεσαρκωμένος. Διὰ τοῦτο καί φησιν· τί ὅτι

erudiret. Ex uno quippe doctrinae fonte manat et interrogare et respondere sapienter; et ejusdem scientiae est scire, quid interroges quidve respondeas. Oportuit primum Salvatorem eruditae interrogationis magistrum fieri, ut postea interrogationibus responderet juxta rationem Dei atque sermonem : cui est gloria et imperium in saecula seaculorum Amen.

ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί <

Πρετόντως δὲ παιδίῳ, ὅτε < διδασκάλων ἐν μέσῳ < Ἰησοῦς· οὐκ ἐδίδασκε μέν, ἀλλ᾽ > ἤκουεν καὶ ἐπηρώται < ρώτα(, ὅπερ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐποίει τοῖς νέοις τύπον διδοὺς καὶ ὑπο- γραμμὸν μὴ προπετεύεσθαι, καλῶς διεγείρων πρὸς ἐπαπορήσεις.

Homilia Xχ — De eo, quod scriptum est: > Quid quoniam quaerebatis me ? < usque ad eum locum, ubi ait: > conservabat Maria omnia verba in corde suo <

Quaerebant Maria et veniebant, quaerebant Quaesierunt > in templo < magistros, et > in medio magistri fuerint, ibi > in tantum magister sedeat Profuit Jesus magistris

docuit > in medio < eorum loquens, et quodammodo concitabat eos ad quaerenda, quae ignorabant, et investiganda, quae usque ad id locorum, utrum scirent an ignorarent, nosse non poterant.

Invenitur ergo Jesus > magistrorum < et inventus dicit quaesitoribus suis : > Quid quoniam quaerebatis me ? Nesciebatis, quia in patris mei oportet me esse ? <

Primum simpliciter sentientes armemur adversus impios haereticos, qui dicunt non esse Conditorem patrem Christi Jesu neque Deum legis et prophetarum. Ecce pater Christi Deus temph asseritur. ErubescantValentiniani audientes Jesum dicentem: > in patris mei oportet me esse < Erubescant omnes haeretici, qui evangelium recipiunt secundum Lucam et, quae in eo sunt scripta, contemnunt. Haec, ut dixi, sint intellecta simphcius. Quoniam vero infertur: > ipsi autem non

intellexerunt sermonem < sensum scripturae dihgentius ventilemus. [καλῶς διεγείρων σεις] επαπορή-

> Οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατός μου μου εἶναί με; < Ὡς πρὸς τὸ ῥητόν, ὁπλισώμεθα κατὰ τῶν ἀθέων αἱρέσεων λεγουσῶν, ὅτι οὐχ ὁ Δημιουργὸς πατὴρ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδὲ ὁ θεὸς τοῦ νόμου, οὐδὲ ὁ θεὸς τοῦ ναοῦ οὗτός ἐστιν ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ. Τῆς γὰρ φωνῆς αὐτοῦ ἀκούοντες οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου αἰδείσθωσν λέγοντος· λέγοντος· τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με <, εἰ προσίενται τὸ ῥητόν.

Sic erant stulti et insipientes, ut nescirent, quid diceret, quia hoc, quod ait: > in patris mei me esse oportet < significaret > in templo < an aliud quiddam altius significet, et quod magis aedificet audientes. Unusquisque nostrum si bonus fuerit atque perfectus, possessio Dei Patris est. Generaliter igitur de omnibus Salvator docuit, quod non debeat esse alibi nisi in his, qui patris sunt. Si quis vestrum Dei Patris est, habet in medio sui Jesum. Credamus quippe dicenti: > quoniam in patris mei me oportet esse <. Et magis rationabile atque vivens et verum tempkmi Dei hoc esse suspicor, quam illud, quod typice terreno opere con- structum est. Unde in illo templo ut typice fuit, uit, ita recessit et typice. > Egressus est < enim > de templo < terreno dicens : > ecce, relinquetur vobis domus vestra deserta < et relinquens illam domum venit ad possessionem Dei Patris, ecclesias in toto orbe dispersas, et dicit: > in patris mei me oportet esse < Tunc ergo > non intellexerunt verbum, quod locutus est eis < Simul et illud attendite, quod, quamdiu in possessione patris

Ἆρα γὰρ οὕτως ἦσαν ἀσύνετοι, ὡς μὴ συνιέναι, ὅτι ἔλεγεν· > ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖεἶναί με < ἀντὶ τοῦ· ἐν τῷ ναῷ; Ἤ μήποτέ τι μυστήριον αἰνίττεται· εἴ τις ὑμῶν τοῦ πατρός ἐστιν, ἔχει τὸν Χριστὸν εν εαυτῳ;

Μᾶλλον γὰρ τοῦ πατρὸς ὁρῶ ἔμψυχον ναόν, τὸν καλόν τε καὶ ἀγαθόν, ἢ τὸν ναὸν ἐκεῖνον· x < γὰρ > ἀπὸ τοῦ ναοῦ < ἐκείνου εἰπών· > ἀθίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν(, καὶ ἀπῆλθεν ἐπὶ τὸν ναὸν τοῦ πατρός, τὰς ἐκκλησίας τὰς πανταχοῦ.

sui fuit, sursum erat. Et quia necdum plenam fidem Joseph et Maria habebant, propterea sursum cum eo permanere non pote- rant, sed dicitur descendisse cum eis. Crebro Jesus descendit cum discipuhs suis, nec semper versatur in monte nec absque fine subhmia tenet. In monte cum Petro est, cum Jacobo, cum Joanne, et rursum in aho loco cum ceteris discipuhs. Porro quia non valebant hi, qui variis aegrotationibus laborabant, in montem conscendere, idcirco > descendit et venit < ad eos, qui deorsum erant. Nunc quoque scribitur: > descendit cum eis et venit

Nazareth et subjiciebatur eis <. Discamus, fihi, subjecti esse parentibus nostris: major minori subjicitur, qui, quia majorem Joseph videbat aetate, propterea eum parentis honore coluit, omnibus fihis exemplum tribuens, ut subjiciantur patribus et, si patres non fuerint, subjiciantur his, qui patrum aetatem habent . Quid loquor de parentibus et fihis ? Si Jesus Fihus Dei subjicitur Joseph et Mariae, ego non subjiciar epi- scopo, qui mihi a Deo constitutus est pater ? Non subjiciar pres- bytero, qui mihi Domini dignatione praepositus est ? Puto, quod inteUegebat Joseph, quia major se erat Jesus, qui subjiciebatur sibi, et sciens majorem esse subjectum trepidus moderabatur im-

Παράδειμγα διδοὺς πᾶσιν υἱοῖς, ἵνα τιμῶσι τοὺς γονεῖς, μὴ μόνον τοὺς φύσει, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέσει, καὶ ποιῶσιν, ὅσα ἐπιτάσσουσι πλὴν ἐκείνων, ὅσα εἰς θεοσέβειαν βλάπτει· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ ναῷ ἵνα προτιμήσῃ τὴν θεοσέβειαν καὶ τὸν ἀληθῆ πατέρα αὐτοῦ καὶ θεὸν τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν.

perium. Videat ergo unusquisque, quod saepe melioribus prae- positus sit inferior et nonnunquam accidat, ut ille, qui sub- jectus est, melior sit eo, qui sibi videtur esse praepositus. Quod cum intellexerit dignitate sublimior, non elevabitur superbia ex eo, quod major est, sed sciet ita sibi meliorem esse subjectum, quomodo et Jesus subjectus fuit Joseph. Deinde sequitur: > Maria autem conservabat omnia verba haec in corde suo < Plus aUquid quam de homine suspicabatur ; unde et > custodiebat omnia verba ejus in corde suo <, non quasi pueri, qui duodecim esset annorum, sed ejus, qui de Spiritu sancto conceptus fuerat, quem videbat > proficere sapientia et gratia apud Deum et homines < Jesus > proficiebat sapientia < et sapientior per singulas videbatur aetates. Nunquid sapiens non erat, ut sapientior fieret ? An

Οὐχ ὡς παιδίου ἤκουε δωδεκαετοῦς, ἀλλ᾽ ἐτήρει τὰ x < ὡς τελείου, ὅσα ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς αὐτήν, ὅσα οἱ ποιμένες, ὅσα ὁ Συμεὼν καὶ ἡ Ἄννα καὶ ὅσα νῦν αὐτὸς πρὸς αὐτούς· > <οὖν > πάντα < θησαυρὸν ὡς τῶν πραγμάτων ἐπιστήμων· οὐδὲν οὐδὲν ὡς ἔτυχεν ἢ λαλούμενον ἢ γινόμενον ἐδέχετο, ἀλλ᾽ εἶχε πάντα ἐν ἑαυτῇ, τὰ μέν νοοῦσα, τὰ δέ περιεργαζομένη, εἰδυῖα, ὅτι

quoniam > evacuaverat se, formam serviaccipiens < id, quod amiserat, resumebat et replebatur virtutibus, quas paulo ante assumpto corpore visus fuerat relinquere ? > Proficiebat < ergo non solum > sapientia, sed > eatate <. Est et aetatis profectus. Duae in scripturis feruntur aetates, altera corporis. quae non est in potestate nostra, sed in lege naturae; altera animae, quae proprie in nobis sita est, juxta quam, si volumus, cotidie crescimus et ad summitatem ejus venimus, x >ut non simus ultra parvuli et fluctuantes et qui circumferamur omrti vento doctrinae <, sed esse > parvuli < desidestrucxi incipiamus esse > viri < atque dicamus : > quando factus sum vir, destruxi ea, quae erant parvuli < Hujus, ut dixi, aetatis qui incrementum habet animae, in nostra est potestate. Si autem hoc non sufficit testimonium, etiam ahud de Paulo sumamus exemplum : > donec x <, perveniamus

<, inquit, > omnes in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis corporis Christi <. In nobis ergo est, ut > ad mensuram perveniamus aetatis corporis Christi < et, si in nobis est, omni labore nitamur deponere parvulum et destruere illum et ad aetates rehquas pervenire, ut nos quoque audire possimus: > tu autem ibis ad patres tuos cum pace, nutritus in senectute bona <, utique spiritali, quae est vere senectus bona, canescens et ad finem usque perveniens in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

μένον ἔσται καιρός, καθ᾽ ὃν τὸ κεδρυμ- μένον ἐν αὐτῷ φανερωθήσεται.

> Ἡλικίᾳ] δέ οὐ τῇ σώματος, ἐν ᾗ προέκοΠτεν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν οὔσῃ, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ φύσει· τῇ δέ ψυχῆς, ἥτις ἐφ᾽ ἡμῖν, ἥν ἐνίσχυεν ὁ καταργήσας τὰ τοῦ x <.

Homilia Xxi — De eo, qiiod scriptum est: > Quintodecimo anno imperii Tiberii Caesaris <, usque ad eum locum, ubi ait: > rectas facite semitas ejus <

Quando ad Judaeos tantum sermo propheticusmittebatur, Ju- daici reges ponebantur in titulo. Verbi gratia, > vVisio, quam vidit Isaias filius Amos adversus Judaeam et adversus Hierusalem, in regno Oziae et Joatham et Achaz et Ezechiae <; nec ahum quemquam, exceptis Judaeae regibus, Isaiae video tempore designatum. In quibusdam prophetis et Israhel reges legimus, sicut ibi: > et in diebus Hieroboam fihi Joas regis Israhek. Quando vero sacramentum evangelii praedicandum erat et in toto orbe evangehum disseminan-

Ἐπὶ μὲν τῷ παρὰ Ἰουδαίοις μόνοις κηρυσσομένῳ λόγῳ προφητικῷ ἀναγράφεται βασιλεία μόνον Ἰουδαίων. > Ὅρασις < γὰρ φησιν, > ἣν εἶδεν Ἡσαΐας κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τῆς Ἰερουσαλήμ, ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου καὶ Ἰωαθὰμ καὶ Ἀχὰζ καὶ Ἐζεκίου < καὶ οὐδένα αλλον οἶδα βασιλέα ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ χρόνῳ τῆς προφητείας, ἢ τὸν τῆς Ἰουδαίας, ἐπί τινων δὲ προφητειῶν καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Ὅτε δὲ ἤμελλε τό μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου ὁ Ἰωάννης κηρύσσειν, ἀναγέγραπται οὐχὶ Ἰουδαίων μόνος βασιλεὺς Ἡρώδης οὐδὲ Ῥωμαίων μόνος Τιβέριος· ἐπειδὴ δὲ μυστήριον

dum, cujus princeps Joannes in eremo fuit, et orbem terrarum Tiberii regebat imperium, tunc > in quintodecimo <ejus > ejus > anno verbum Domini ad Joamiem factum < esse describitur. Et si tantum his, qui de nationibus crediturі erat, annuntianda salus fuisset et penitus excludendus Israhel, suffecerat dicere : > In quintodecimo anno Tiberii Caesaris, praeside Judaeae Pontio Pilato <. Quia vero et de Judaea et de Galilaea multi crediturі erant, idcirco et haec regna ponuntur in titulo diciturque : > tetracha Galilaeae Herode, et PhiUppo fratre ejus tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis regionis, et Lysania tetrarcha Abilenae, sub principibus sacerdotum Anna et Caipha, factum est verbum Domini ad Joannem, fihum

Zachariae, in deserto <. Olim > verbum Dei fiebat ad Hieremiam, fihum Chelciae, qui erat de saccerdotibus > tempore illius vel

τοῦ εὐαγγελίου ἔδει κηρύσσεσθαι ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου ἐδόκει Τιβέριος εἶναι βασιλεύς, διὰ τοῦτο· > ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτω τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου x < καὶ τὰ ἑξῆς ἀναγέγραπται. Καὶ εἰ μέν οἱ ἀΠὸ τῶν ἐθνῶν μόνοι ἤμελλον σώζεσθαι, πάντῃ δὲ ἀπεκέκελειστο ἡ σωτηρία τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἤρκει τό· ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος <. Ἐπειδὴ δὲ ἔδει καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος καὶ Ἀβιληνῆς πιστεύειν, διὰ τοῦτο ἀναγράφονται καὶ αὗται αἱ βασιλεῖαι ἦγουν τετραρχίαι.

illius regis Judae; nunc > sermo Dei fit ad Joannem, filium eἰ chariae <,quinunquam factus est ad prophetas > in deserto < ded θεωρίαν. Ἐπειδὴ δὲ > πολλὰ quia > plures filii < crediturі erant > desertae quam ejus, quae habet virum <, idcirco > factum est verbum Dei ad Joannem, fiUum Zachariae, x <. Simulque considera, quod magis rationem habeat, si mystice intellegatur desertum et non secundum simplicem litteram. Quienim x < praedicat, superflue facit ibi vociferari, ubi se loquentem nuUus exaudiat. Praecursor ergo Christi et > vox clamantis in deserto < praedicat > in deserto <animae, quae non habet pacem. Non solum autem tunc, sed etiam in praesenti primum > lucerna ardens et lucens

Οὐδέποτε > γέγονε ῥῆμα θεοῦ μὴ νῦν μόνον διά τινα μυστικὴν < ἐπί τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον < εἶναι, τοῦτ’ ἔστι τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, > ἥπερ τῆς ἐχούσης(ὡς > ἄνδρα < τὸν νόμον, τῆς Ἰουδαίων φημὶ συναγωγῆς, διὰ τοῦτο > ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ πρὸς Ἰωάννην ἐν τῇ x <.

Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκ περισσοῦ ἐποίει κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ <

Ἀλλ᾽ ἦν πρόδρομος Χριστοῦ ἡ φο)νὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ < ψυχῇ τῇ μὴ] ἐχούσῃ πόλεμον· καὶ οὐ τότε δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶνῦν πρῶτος >ὁ λύχνος < ὁ καιόμενος καὶ φαίνων < ἔρχεται κη-

enit et > praedicat baptisma paenitentiae in remissionem peccatorum catorum <; ; deinde > lux vera < subsequitur, quando > lucerna < ipsa loquitur: > illum oportet crescere, me autem minui <. Fit verbum Dei > in deserto < et > venit ad omnem circaregionem Jordanis <. Quae alia loca debuit circuire Baptista, nisi vicina Jordani, ut quicunque voluisset agere paenitentiam, praesto esset ad lavacrum aquae ? Porro Jordanis > descendebs < interpretatur. > Descendens < autem et largo impetu currens fluvius Dei Salvator noster Dominus est, in quem baptizamur aqua vera, aqua salutari. > In remissionem < quoque > peccatorum < baptisma praedicatur : Venite catechumeni, agite paenitentiam, ut > in remissionem sionem < peccatorum baptisma consequamini. > In remissionem peccatorum < ille accipit baptisma, qui

ρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν <, εἶτα μετὰ ἔρχεται τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν < περὶ οὗ φησιν ὁ λύχνος· ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμέ δέ ἐλαττοῦσθαι <

#x003E; Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου <. Ποῦ γὰρ ἔδει τὸν βαπτιστὴν περιέρχεσθαι ἢ > εἰς τὴν περίχωρον τοῦ Ἰοράνου < ἵν ἐόν τις βούληται μετανοεῖν, εὐθέως εὐπορήσῃ τοῦ ποταμοῦ; Ἑρμηνεύεται δὲ Ἰορδάνης >καταβαίων < Καταβαίνων γάρ ἐστιν ἀληθῶς ὁ ποταμὸς τοῦ θεοῦ, τὸ ὕδωρ τὸ ἀληδινόν, τὸ ὕδωρ τὸ σωτήριον.

Καὶ κηρύσσει εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν x <.

peccare desistit. Si quis eiiim peccans ad lavacrum venit, ei non fit remissio peccatorum. Propter- ea obsecro vos, ne absque cautela et diligenti circumspectione veniatis ad baptismum, sed ostendatis primum x >fructus dignos paenitentiaec < ! Facite aliquid temporis in conversatione bona, mundos vos a cunctis sordibus vitiisque servate, et tunc vobis remission peccatorum fiet, quando coeperitis et ipsi propria peccata contemnere. Dimittite delicta vestra, et dimittentur vobis. Hoc autem ipsum, quod nunc de veteri instrumento ponitur, in Isaia propheta scriptum legimus. Ibi enim dicitur: > Vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas ejus < Vult Dominus in vobis reperire vias, qui, ut possit in vestris animabus ingredi et iter suum facere, praeparate ei semitam, de qua dicitur: > rectas facite semitas ejus <. > Vox clamantis in deserto <. > Vox < clamat > Praeparate praeparate viam < ; primo

> Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν < τίνι ἢ τῷ μηκέτι ἁμαρτάνοντι ; τῷ γὰρ ἔτι ὑμαρτάνοντι ἄφεσις ἁμαρτιῶν οὐ δίδοται.

Εἶτα τὸν Ἠσαΐαν παρίστησι τοῦτο αὐτὸ φωνοῦντα. Τί γὰρ φησίν; φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ < Βούλεται δὲ τὴν ὁδὸν κυρίου εὑρεῖν ἐν ὑμῖν, ἵνα συνοδεύσῃ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωάννης πρόδρομος ἦν τοῦ λόγου, εἰκότως >φωνὴ < ὠνόμασται, οὐ λόγος· προλαμβάνει γὰρ ἡ >φωνὴ < τὸν λόγον· πρώτη γὰρ ἡ >φωνὴ < φθάνει ἐπὶ τὰς ἀκοάς, εἶτα

enim >vox <ad aures pervenit, dinde post vocem, immo cum voce, auditum sermo penetrat. Juxta hunc sensum a Joanne annuntiatus est Christus. Videamus ergo, quid x < de verbo amiuntiet. > Praeparate < inquit, x >viam Domino <. Quam < viam Domino <praeparemus? ? Numquid corpoream ? Aut potest sermo Dei tali itinere pergere ? Anintrinsecus via praeparanda est Domino, et in corde nostro rectae et aquales semitae componendae ? Haec est via, per quam ingressus est sermo Dei, qui in humani cordis capacitate consistit. Magnum est cor hominis et spatiosum et capax, si tamen mundum fuerit. Vis ejus magnitudinem latitudinemque cognoscere ? Vide, quantam divinorum sensuum magnitudinem capiat. Ipse ait: >dedit > dedit mihi eorum, quae veram: scire rationem mundi et opera elementorum, principium et finem et medietatem saeculorum, temporum varietates et translationes mensium, annorum circulos et siderum sedes, natu- ras animaUum

et furores bestiarum, spirituum violentias et cogitationes hominum, diversitates arborum et vim radicum <. Vides non parvum esse cor hominis, quod tanta capiat. Neque in corporis quantitate, sed in fortitudine sensus magnitudinem ejus intellege, quae tantam scientiam capiat veritatis. Ut autem et simphces quosque de cotidianis exemphs ad credendum adducam, quod grande sit cor hominis, videamus sequentia. Quascunque urbes transivimus, habemus iUas in animo, et quaUtates et situs platearum murorumque et aedificiorum in corde nostro versan-

ὁ ἀκουόμενος ὑπὸ τῆς φωνῆς λόγος. > Ἐν Ἐν τῇ ἐρήμῳ < δὲ εἰκότως, ὅτι ἡ ἤμελλεν ὑπακούειν, ἡ δὲ πόλις ἀπειθεῖν· > ἔρημον < δὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίαν φησίν.

Οὐ γὰρ αἰσθητὴν λέγει > ὁδόν, ἀλλὰ τὴν ἔνδον ἐν καρδίά, ἣν ὁδεύει ἐμπεριπατῶν καρδίαις ἁγίων.

tur. Viam, quam ingressi sumus, in memoriae pictura ac descriptione retinemus; mare, quod navigavimus, tacita cogitatione amplectimur. plectimur. Non est parvum, ut dixi, cor hominis, quod potest tanta capere. Si autem non est parvum tanta capiens, consequenter in illo via Domini praeparatur et recta fit semita, ut ambulet in illa sermo Dei atque sapientia. Praepara viam Domino per conversationem bonam, et egregiis operibus tere semitam, ut absque offensa ulla deambulet in te verbum Dei et donet tibi mysteriorum suorum adventusque notitiam: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxii — De eo, quod scriptum est: > Omnis vallis implebitur <, usque ad eum locum, ubi ait: > potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham <

Videamus, quae in Christi praedicentur adventu, inter quae primum de Joanne scribitur : > Vox clamantis in deserto : parate viam Domini, rectas facite semitas ejus <. Et quod sequitur, proprie de Domino Salvatore est. Neque enim a Joanne > omnis vallis impleta < est, sed a Domino Salvatore. Se ipsum unusquisque consideret, quis erat, antequam crederet, et tunc animadvertet vallem humilem, vallem se fuisse praecipitem et in ima demersam. Quando vero venit Dominus Jesus et misit Spiritum sanctum ἐστὶν καὶ κοιλὴ vicarium suum, x >vallis omnis ex- πᾶς ἄπιστος, ὃς πιστεύσας εἰς Χρι-

pleta <est. est. >Expleta < est autem operibus bonis et fructibus Spiritus sancti. Caritas non sinit permanere in te vallem, quod, si pacem habueris et patientiam et bonitatem, non solum > vallis < esse desistes, sed etiam > mons < esse incipies Dei. Tara de gentibus cotidie fieri videmus atque compleri: > omnis vallis implebitur <, quam de populo Israhel, qui de excelso depositus est: > omnis mons et colhs humiliabitur <. > Mons < erat quondam ille populus et > collis <, qui depositus est atque destructus. > Illorum delicto salus gentibus data est, ad aemulandum

eos <. . Quod si et contrarias fortitudines, quae adversus mortales erigebantur, dixeris montes et colles esse depositos, non peccabis. Ut enim impleantur hujus-

στὸν πληροῦται τῶν τοῦ πνεύματος καρπων, τουτ εστι των αρετων· ὄρος(δὲ καὶ βουνὸς(ταπεινωθείς ἐστιν ὁ τῶν Ἰουδαίων ὑψηλόφρων λαός· ταπεινοῦται τῶν Ἰουδαίων τὸ ὕφος διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν περὶ Χριστόν, ἡ δέ τῶν Μνῶν ταπείνωσις ὑψοῦται διὰ τὴν ἐπίγνωσιν, καὶ x > τὰ σκολιὰ εἰς < γίνεται καὶ > αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας < διὰ τὴν πρότερον ἐν τοῖς ἔθνεσι σκολιότητα καὶ τραχύτητα.

Ἢ τοίνυν οὕτω νοήσεις, ὅτι > ὄρη <μὲν καὶ >βουνοὶ < > αἱ αἳ διὰ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας ἐταπεινώθησαν, αἱ δὲ > φάραγγες < οἱ ἄνθρωποι, οἳ πεπλήρωνται ἐπ᾽ ἔργοις

cemodi valles, contrariae fortitudines, montes et colles, humiliandae sunt, Sed et hoc, quod in adventu Christi prophetatum est, utrum expletum sit, contemplemur. Sequitur enim: > et omnia prava erunt in directa <. Unusquisque nostrum pravus erat, si tamen erat et non usque hodie perseverat, et per adventum Christi, qui factus est ad animam nostram, > prava < quaeque > sunt. Quid enim tibi prodest, si Christus quondam venit in carne, nisi ad tuam quoque animam venerit ? Oremus, ut iUius cotidie nobis adventus fiat et possimus dicere: > Vivo autem, jam non ego, vivit autem in me Christus <. Si enim Christus vivit in Paulo et non vivit in me, quid mihi proderit? Cum autem et ad me venerit et fruitus illo fuero, sicut fruitus est Pauhis, tunc et ego Paulo simiHter loquar: > Vivo, jam non ego, vivit autem in me Christus <. Consideremus ergo et cetera, quae in Christi praedicentur adventu. Nihil te asperius erat: vide pristinos motus tuos, vide iram et cetera vitia, si tamen cessaverunt esse, quae fuerant, et intelleges nihil te asperius et, ut significantius loquar, nihil fuisse inaequahus. Conversatio tua inaequalis erat et sermo,

ἀγαθοῖς. Γεγένηται δὲ καὶ> πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν<.

Ἕκαστος γὰρ ἡμῶν σκολὸς ἦν ἐν μὲν τοίνυν τῇ Χριστοῦ ἐπιδημίᾳ τῇ γενομένῃ εἶς τὴν φυχὴν γίνεται >τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν>.

Καὶ πάλιν τραχὺς ἦν ἡμῶν ὁ βίος καὶ ἀνώμαλος ὁ λόγος· ἐλθὼν δὲ ὁ

et opera inaequalia. Veiiit ergo Dominus meus Jesus et exaequavit asperitates tuas et incomposita quaeque vertit > in vias planas < ut fieret in te iter sine offensione et leve atque purissimum, gradereturque in te Deus Pater, et Christus Dominus mansionem apud te faceret diceretque: > ego et pater meus veniemus et mansionem apud eum faciemus < Sequitur: quitur: >et videbit omnis caro salutare Dei <. Tu quondam > caro < eras, et qui quondam > caro < eras immo, ut mirabilius loquar, cum adhuc in carne sis, vides > salutare Dei <. . Quid sibi autem veht, quod dicitur: > omnis caro < eo quod nulla excipiatur, quae non videat > salutare Dei < relinquo intellegtendum his, qui sciunt scripturarum mysteria venasque rimari. Sed et hoc, quod > populis egredientibus < ad baptismum Joannes loquitur,

attendendum. Si quis vult baptizari, egrediatur; manens enim in pristino statu et mores suos et consuetudinem non reUnquens nequaquam rite ad baptismum venit. Ut autem intellegas, quid

κυριος ημων λεια παντα πεποικκεν· τὰ γὰρ ἄνισα ἴσα γέγονεν· ἐπ᾽ ἴδης γὰρ μία Πίστις καθ᾽ ὅλης τῆς οἰκουμένης κηρύσσεται. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἐθνῶν ταῦτα γεγένηται, ἐπὶ δὲ τοῦ λαοῦ καθαιρεθέντος τό· πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται < · > ὄρος < γὰρ ἦν ποτε καὶ >βουνός < καθῃρέθησαν δέ καὶ τεταπείνωνται.

Οἵ ποτε > σάρκες < τῷ φρονήματι, νῦν πνεύματι βλέπομεν > τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ <· ἢ ἔτι σαμκοφοροῦντες παραδόξως βλέπομεν > τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ <. Περὶ δέ τοῦ >πᾶσα < καὶ >πᾶν <ζητήσεις, καὶπότε συντελεσθήσεται ταῦτα ἀρξάμενα καὶ καθολικῶς καὶ καθ᾽ ἕκαστον. Μόνος δέ οὗτος παρὰ τοὺς τρεῖς προσέθηκεν τῇ προφητείᾳ τὰ ἀπὸ τοῦ· > καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν <, τὸ μέν >πάντα < παραλιπών, πληθυντικῶς δὲ >εὐθείας < εἰπών· εἰπών· καὶ ἀνττοῦ· τοῦ· >ἡ τραχεῖα εἰς πεδία < , > ἡ τραὶ χεῖα εἰς ὁδοὺς λείας <· δὲ καὶ τό· > ὀφθήσεται ἡ δόφξα κυρίου < εἶπεν· > καὶ ὄψεται πᾶσα σάρξ <, οἷς χρηστέον πρὸς δεῖξιν τοῦ

sit egredi acl baptismiim, accipe testimonium et ausculta verba, quibus Deus loquitur ad Abraham : > egredere de terra tua < et reliqua.

Egredientibus itaque ad lavacrum turbis, non egressis, sed tantum egredi nitentibus Joannes loquitur, quae sequuntur. Si enim jam egressi fuissent, nunquam ad eos diceret: > generatio viperarum <. Quaecunque igitur ad illos loquitur, et ad vos, O catechumeni et catechumenae, loquitur, qui disponitis venire ad baptismum. Considerate, ne forsitan et vobis possitdici : > generatop viperarum < si enim et vos habueritis aUquam simihtudinem sensuahum viperarum et invisibihum serpentium, et vobis dicetur: > generation viperarum <. Sed et iUud, quod sequitur, nisi pravitatem venenaque serpentium de corde vestro expuleritis, dicetur ad vos: > quis ostendit vobis fugere ab ira ventura ? < Magna huic saeculo im- pendet ira, omnis iram Dei passurus est mundus. Tantam vastitatem caeh et latitudinem terrae et steUarum choros, splendorem sohs et lunae nocturna solatia Dei > ira < subvertet; haec

ἐπιτέμνεσθαι τὰ προφητικὰ τοὺς εὐαγγελιστάς.

φασὶ δὲ τὴν ἔχιδναν ἐν ω; συλλαμβάνειν ἀναιρεῖν τὸν ἐξ οὗ συλλαμβάνει ἄῤῥενα, οὗ ἡ σπορὰ αὐξάνουσα τὴν συλλαβοῦσαν ἀναιρεῖ, καὶ οὕτως εἰς φῶς ἐξέρχεται, διαῤῥήξασα τῆς μητρὸς τὴν γαστέρα, ποινὴν ὥσπερ τοῦ διαφθαρέντος πατρός· πατρολῶον οὖν καὶ μητρολῶον τῆς ἐχίδνης τὸ γέννημα· τοιοῦτοι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν πατέρας καὶ διδασκάλους διαφθείροντες χερσίν.

enim omnia propter hominum peccata transibmit. Et olim qui- dem super unam tantum terram venit >ira < Dei, > quia omnis caro reliquerat viam suam super

terram <; nunc autem et super caelum et super terram ventura est >ira < Dei: > caeli pertransibunt, tu autem permanebis < ad Deum dicitur, > et omnes sicut vestimentum veterascent <. Videte, qualis et quanta >ira < sit, quae mundum omnem consumptura est et puniet eos, qui poena digni sunt, invenietque materiam, in qua se exerceat. Unusquisque nostrum ex eo, quod gessit, irae materiam praeparavit: > secundum duritiam enim tuam et impaenitens cor thesaurizas tibi iram in die irae et revelationis justi judicii Dei <, dicitur ad Romanos. Deinde sequitur: > Quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? Facite ergo fructus dignos paenitentiae <. Et vobis, qui venitis ad baptismum, dicitur : x >facite fructus dignos paenitentiae <. Vultis scire, qui sint fructus digni paenitentiae ? > Caritas f ructus est spiritus, gaudium fructus est Spiritus, pax, patientia, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia < et et reUqua hujuscemodi. Si haec omnia habuerimus, feci-

Ὥρα, πηλίκη ἐστὶν ἡ > μέλλουσα ὀργή < ; Καταστρέφει τὸν κόσμον, κολάζει τοὺς δεηθέντας παιδεύσεως· καὶ ὕλην αὐτῇ ἕκαστος ποιεῖ, ἐξ ὧν ἔπραξεν.

> Ποιήσατε οὖν καρπουὺς ἀξίους τῆς μετανοίας <. Τινες δὲ οἱ καρποί; > Εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτια < καὶ τὰ σύμφωνα τούτων, οἵ καὶ > καρποὶ < λέγονται. Οἱ μέντοι κατ᾽ ἀναλογίαν τοῦ πλήθους καὶ τοῦ μεγέθους τῶν προημαρτημένων ἐρ-

mus > fructus dignos paenitentiae <. Rursum dicitur ad eos, qui ad Joaimis baptismum veniebant : > et ne incipiatis dicere intra vosmetipsos: patrem habemus Abra- ham; dico enim vobis, quia pot- est Deus de lapidibus istis suscitare filios AbrahanK. Prophetat Joannes novissimus prophetarum expulsionem prioris populi et vocationem gentium. Illisenim, ’ qui de Abraham gloriabantur, dicit: > et ne incipiatis dicere in vobismetipsis : patrem habemus Abraham < Et de gentibus rur- sum loquitur: x >dico enim rohis, quia potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham < . De quibus lapidibus ? Non utique lapides irrationabiles corporeosque monstrabat, sed homines insensibiles et quondam duros, qui quia lapides aut hgna adorabant. γαζόμενοι τὸ ἀγαθὸν ποιοῦσι > καρ- ποὺς τοῦ πνεύματος ἀξίουσ τῆς μεταμπόας <, δἰ οὓς οἱ πρότερον γε- νόμενοι > γεννήματα ἐχιδνῶν(μεταβα- λόντες γίνονται > υἱοὶ τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός <.

Προφητεύει τοίνυν τὴν καθαίρεσιν ἐκείνου τοῦ λαοῦ καὶ τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν· ἐκείνοις τὴν αὐχοῦσι τὸν Ἀβραὰμ φησίν· μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· πατέρα ἔχομεν Ἀβραάμ <, εἶτα περὶ τῶν ἐθνῶν λέγει· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύ- ναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ x <. φησὶ γὰρ πρὸς τὸν Ἀβραάμ· > πατέρα πολ- λῶν Μῶν τέθεικά σε(, τῶν διὰ πίστεως δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ. Ποίων λίθων; Οὐ λίθους ἐδείκνυεν ἀψύχους, ἀλλ᾽ ἀνρώπους ἀναισθήτους ὄντας λίθους, ἐπειδήπερ λίθοις καὶ ξύλοις προσεκύνουν, καὶ ἐγένετο impletum est illud, quod in psalmo de talibus cantabatur: > similes illis fiant, qui faciunt ea, Vere qui faciunt idola et confidunt in eis, similes diis suis sunt: absque sensu, sine

ulla ratione in lapides lignaque conversi sunt. Cum enim tantum videant creaturarum, ordinem, decorem, officium, tantam mundi pulchritu- dinem, nolunt de creaturis intellegere creatorem, neque considerant tantae dispensationis aliquam providentiam, aliquem esse rectorem; sed ’ caeci his tantum ocuUs mundum videntes, quibus irrationabilia jumenta et bestiae vident. Non enim animadvertunt in his, quae vident ratione regi, aUquam inesse rationem. Haec propterea, quia Joannes dixerat: > potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham <. Et nos igitur obsecremus Deum, ut etiam, si quando fuimus lapides, vertamur in > filios Abrahae < pro his fiUis, qui ejecti sunt et repromissionem adoptionemque suo vitio perdiderunt. Unum testimonium adhuc de lapidibus ponam, si quidem in cantico Exodi scribitur: > vertantur in lapides, donec pertranseat populus tuus, Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti <. Rogatur itaque Deus, ut pauUsper gentes convertantur in lapides — hoc enim graecus

ἐπ’ αυτοις τὸ γεγραμμεννον· > ομοιοι αὐτῶν γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ’ αὐτοῖς < et omnes, qui confidimt in eis <

Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν λίθων γέγραπται ἐν τῇ ᾠδῇ τῇ ἐν τῇ Ἐξόδῳ· < τὰ ἔθνη, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαὸς οὗτος, ἂν ἐκτήσω <, ὡς δηλονότι μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν λαὸν μηκέτι ἀπολιθωθείησαν, ἀλλ’ ἀπολαβέτωσαν καὶ ψυχὴν λογικὴν ἀνθρωπίνην.

sermo significantius sonat > ἀπολιθοόντωσαν <— > donec populusc Judaeorum. Haud dubium, quin postquam illi transierint, gentes lapideae esse cessabunt et pro duro corde recipient humanam in Christo rationabilemque naturam: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxiii — De 60, quod scriiitum est: > Ecce, securis ad radicem arborum posita est <, usque ad eum locum, ubi ait: > venerunt autem et publicani, ut baptizarentur ab eo <

Joannes illo jam tempore loquebatur: > ecce. securis ad radicem arborum posita est <. Et si quidem jam ingrueret consummatio et temporum finis instaret, nuUa mihi quaestio nasceretur. Dicerem enim hoc, quod ait: > ecce, securis ad radicem arborum posita est < et illud: > omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, praecidetur et in ignem mittetur < propterea prophetatum, quia iUo tempore complebatur. Cum autem tanta post saecula fluxerint et tam innumerabiles aimi ab illo tempore usque ad praesentem diem transierint, quomodo Spiritus sanctus in propheta dicat: > ecce, securis ad radicem arborum posita est < debemus inquirere. Ego puto Israhehtico populo prophetari, quod praecisio ejus vicina sit. > His < enim, > qui egrediebantur < ad eum, > ut baptizarentur <, inter cetera loquebatur: > facite fructus dignos paenitentiae <, et quasi Judaeis dicebat: > ne incipiatis dicere in vobismetipsis: patrem habemus Abraham. Dico enim vobis,

quia potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham < Hoc ergo, quod ait: > ecce, securis ad radicem arborum posita est <, Judaeis loquitur.

Cui sensui et Apostolicum illud congruit fractos esse ab hac securi infidehtatis ramos atque succisos, ut amputaret ex arbore non radicem, sed ea, quae de radice pullulaverant, ut in radicem pristinae arboris rami possint oleastri inseri. > Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, praecidetur et in ignem mittetur <. Hunc enim finem habet, ut incenclio concre- metur.

Deinde tres ordines inducuntur sciscitantium Joannem quem super salute sua : unus scriptura appellavit > populos exeuntes ad baptisma <, ahus, quem > publicanos < nominat, tertius, qui > militum < appelatiione censetur. > Interrogabant eum turbae dicentes : Quid faciemus ? Qui respondens ait eis : Qui habet duas > Ἀξίνην < ἐν τούτοις ὀνομάζρι τὴν τομωτάτην ὀργήν, ἣν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπήνεγκεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἕνεκα· τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Ζαχαρίας εἴρηκεν· > ἔσται ὁ κοπετὸς τῆς Ἰερουσαλὴμ ὡς κοπετὸς ῥοῶνος ἐν πεδίῳ ἐκκοπτομένου <

Τρία τάγματα εἰσήγαγε πυνθανομένων τοῦ Ἰωάννου· ἕν μὲν ὠνόμασεν μασεν >ὄχλους ἐκπορευομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα <, ἄλλο δὲ ὠνόμασε >τελώνας < x < τρίτον δέ ὠνόμασε στρατιώτας <

Τι οὖν φησιν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης; νης; > Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω tuiiicas, det ei, qui non habet, et qui habet cibos, similiter faciat <, quod quidem nescio, si turbae conveniat praecipi. Magis enim apostoUs quam vulgo congruit, ut qui duas tunicas habet, unam tribuat non habenti. Et ut scias magis hoc apostolis convenire quam popuhs, audi, quid a Salvatore dicatur ad eos : > neque duas tunicas tollatis in via <. Duplex itaque vestimentum, quo unusquisque vestitur, et praecipitur, ut alterum tribuat > non habenti <, aham intellegentiam sonat. Vult enim nos Salvator, quomodo non debemus > duobus dominis servire <, sic nec duas habere tunicas nec duphci veste circumdari, ne sit unum indumentum veteris hominis et alterum novi. E contrario autem

cupit, ut > exspolimus nos veterem hominem et induamus novum <. Hucusque faciHs expositio est. Porro quaeritur, quomodo juxta hanc interpretationem jubeatur nobis > non habenti < tribuere vesti- τῷ μὴ ἔχοντι <. Γενόμενος ἐγὼ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἐζήτουν, εἰ αὕτη ἡ ἐντολή, ὅσον ἐπὶ τῷ ῥητῷ, τῷ ὄχλῳ ἁρμόζει· > ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι <· ὅτι γὰρ τοῖς ἀποστόλοις ἁρμόζει, δῆλον ἐκ τῶν ἀναγραφέντων ὡς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων, ἐν οἷς ἔλεγεν αὐτοῖς > μηδὲ δύο χιτῶνας εἰς ὁδὸν x <, ἀλλ᾽ ὅρα, εἰ τὰ εἰρημένα περὶ ἐνδύματος ἐν τῷ λόγῳ τῷ Περὶ τῆς γυμνότητος δύνασαι παραλαβεῖν εἰς τό· ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι < Ἐρχόμενος δὲ καὶ ἐπὶ βαθύτερον λέγω· θέλει γὰρ ἡμᾶς μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν καὶ ἐνδεδύσθαι, πῆ μέν τὸν παλαιόν, πῆ δὲ τὸν νέον, ἀλλ᾽ ἐκδύσασθαι μὲν τὸν ἕτερον, τὸν δὲ ἕτερον ἔχειν.

mentum. Quisnam est ille, qui ne unum quidem super carnem suam indumentum habet, qui nudus est, qui omnino nuUa veste coopertus ? Neque vero hoc dico, quo non praecipiatur hberahtas et in pauperes misericordia et hyperbolica clementia, ut etiam nudos altera tunica protegamus. Sed oc aio, quod et profundiorem locus iste recipiat intellectum et oporteat nos dare ei tunicam, qui omnino non habeat. Quis est ergo iste, qui tunicam non habet ? Nempe ille, qui penitus Deum non habet. Debemus igitur exuere nos et ei dare, qui nudus est. Ahus habet Deum, aliuss omnino non habet, contraria videhcet fortitudo. Et quomodo scriptum est, ut > in profundo maris praecipitemus delicta nostra <, sic projici oportet a nobis vitia atque peccata et jacere super eum, qui eorum nobis

Ἅμα δὲ ἐζήτουν τό· μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι <. Τις δέ ἐστιν ὁ μη <δὲ ἓν > ἔνδυμα ἔχων περὶ τὸν χρῶτα καὶ μὴ ἐσκεπασμένος μένος ὥστε αὐτῷ μεταδιδόναι; — οὐ τοῦτο λέγω, ὅτι οὐ δύναται καὶ καθ’ υπερβολὴν τοῦτο προτρεπτικὸν εἶναι πρὸς τὸ δεῖν ἐνδύειν τοὺς πένητας καὶ μὴ ἀμελεῖν τῆς ἐντολῆς, ἀλλ᾽ ὅτι δύναται καὶ οὕτως εἰρῆσθαι μυστικώτερον·

[ἀλλ᾽] ἢ ὁ διάβολος ὁ μηδὲν ἔχων ἀγαθόν, ὁ τὸν θεὸν μὴ ἔχων. < Καὶ ὥσπερ γέγραπται, > ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀποδυσαμένους ὡσπερ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης καταποντίσαι τὰς ἁμαρτίας <, <οὕτως > δεῖ ἐπιῤῥίπτειν τὰς ἁμαρτίας <αὐτῷ > ὡς αἰτίῳ causa exstitit. > Et qui habet < inquit, > cibum, similiter faciat <. Qui habet cibos, tribuat non habenti, ut non solum ei vestimentum, sed etiam id, quod possit comedere, largiatur. > Venerunt autem et publicani baptizari ab eo < Hoc et juxta simphcem intellegentiam doceat pubhcanos > nihil amplius < quaerere, quam in lege praeceptum est; qui enim plus exegerint, non fToannis mandatum praevaricantur, sed Spiritus sancti, qui locutus est in Joanne. Nescio autem, utrum et secundum ἀναγωγὴν aliud quiddam excellentius sermo significet, et an debeamus in tah auditorio res tam mysticas prodere, maxime inter eos, qui scripturarum medullas non introspiciunt, sed tantum superficie delectantur. Periculosum quidem est, sed tamen strictim breviterque tangendum. Cum exierimus e saeculo et haec vita nostra fuerit commutata, erunt quidam in finibus mundi γενομένῳ ἡμῖν τοῦ ἁμαρτάνειν. Τό αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν βρωμάτων· κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον μεταδοτέον τῷ μὴ ἔχοντι τροφήν, κατὰ δὲ τὸ κρυπτόμενον τὰ φαῦλα τοῖς δαίμοσιν απορριπτεον

> Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι <. Τοῦτο τοὺς τελώνας πεισάτω > πλέον < τῆς διατάξεως τῆς κατὰ τοὺς τελώνας μὴ λαμβάνειν ἀπὸ τῶν τελωνουμένων· ὁ γὰρ τοῦτο παραβαίνων καὶ πλέον ὑπὲρ τὸ x < ἀπαιτῶν παραβαίνει ἐντολήν, οὐκ Ἰωάννου, ἀλλὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἁγίου πνευματος.

Οἶδα καὶ ἄλλους τελώνας, οἳ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἡμῶν ἀπαλλαγὴν ἐπὶ τοῖς τέρμασι τοῦ κόσμου καθεζόsedentes, velut publicanorum offi- cio diligentissime perscrutantes, ne quid sui in nobis reperiant. Videtur mihi > princeps saeculi hujus < quasi publicanus esse, unde scriptum est de eo: > venit princeps mundi istius, et

in me habet nihik, Ilhid quoque, quod in Apostolo legimus: > reddite omnibus debita ; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui honorem, honorem; nemini quid debeatis, nisi ut invicem diligtis <, sacrate intehegendum est. Quamobrem consideremus, quantis pericuhs subjaceamus, ne forte, cum non habuerimus, quod pro vectigah queamus reddere, ipsi trahamur ob debitum, ut solet apud saecuh quoque fieri vectigales, quando quis pro debito ipse rei pubhcae serviturus includitur. Quamplures e nobis ab istiusmodi publicanis tenendi sunt, quos Jacob iUe vir sanctus non magnopere formidabat nec verebatur, ut de pubhcanorum vectigahbus in eo ahquid reperiretur. Unde audacter ad pu- bhcanum ihum loquebatur Laban : μενοι οἱονεὶ τελωνοῦσι ἡμᾶς καὶ κατεχουσι, μη τι αυτων εν ημιν εστιν.

Διὸ γέγραπται· > ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει οὐδέν <.

Ποῖα οὖν μέλλομεν πράγματα ἔχειν ὑπ ἐκείνων των τελωνων των ἐρευνώντων τὰ πάντα, ὅταν τις αὐτὸς ὅλος λαμβάνηται ἀντὶ τέλους;

Ἀλλ᾽ οὐ τοιοῦτος ἦν Ἰακώβ· θαρρῶν γὰρ λέγει τῷ οἱονεὶ τελώνῃ Λα- > cognosce, si quid tuarum rerum est apud me <. SujDer quod agit testimonium scriptura dicens: < et non cognovit Laban apud Jacob quidquanK. Docet igitur Salvator noster et Spiritus sanctus, qui locutus est in prophetis, non solum homines, sed etiam angelos et virtutes invisibiles. Quid loquar de Salvatore ? Prophetae quoque ipsi et apostoh omne, quod resonant, non solum hominibus, sed et angelis praedicant. Quod ut scias verum, > x <, inquit, > caelum, et loquar < et: > in conspectu angelorum psallam tibi < et: > laudate Dominum, caeh caelorum, et aquae, quae super caelos sunt, laudent nomen Dimini < et: > laudent eum angeli <, et: > in omni loco potestatis ejus benedic, anima mea, Domino < Invenies pluribus in locis, et maxime in Psalmis, et ad angelos sermonem fieri, data homini potestate, ei tamen, qui Spiritum sanctum habet, ut et angelos alloquatur. E quibus unum exemplum ponam, ut sciamus angelos quoque humanis vocibus erudiri, Scriptum est in Apocalypsi Joannis: > Angelo Ephesiorum ecclesiae scribe: habeo ahquid contra te <. Etrursum: > Angelo ecclesiae Pergami scribe: habeo quidpiam contra te <. homo est, qui scribit angehs et ahquid praecipit. Ego non ambigo et in coetu nostro adesse angelos, non solum generaliter omni ecclesiae, sed etiam singillatim, de quibus Salvator ait: > angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est <. Duplex hic adest ecclesia, una hominum, altera angelorum. Si quid juxta rationem et juxta scripturarum dicimus voluntatem, laetantur angeli et orant nobiscum. Et quia praesentes angeh sunt in ecclesia, in illa dumtaxat, quae meretur et Christi est, propterea orantibus βάν· > Ἐπίγνωθι, εἴ τι τῶν σῶν ἐστι παρ᾽ ἐμοί(. Καὶ μαρτυρεῖ γε ἡ γραφὴ περὶ τοῦ Ἰακὼρ λέγουσα· καὶ οὐκ ἐπέγων Λαβὰν παρὰ τῷ Ἰακὼβ οὐδέν <

feminis praecipitur, ut habeant x >super caput velamen propter angelos < Quosnam angelos ? Utique illos, qui assistunt sanctis et laetantur in ecclesia, quos qui-

dem nos, quia peccatorum sordibus oculi nostri obliti sunt, non videmus, sed vident apostoli Jesu, ad quos loquitur: > Amen, amen dico vobis, videbitis caelum apertum et angelos Dei adscendentes et descendentes super filium hominis < Quod si haberem hanc gratiam, ut quomodo apostoU sic viderem et, sicut Paulus adspexit, intuerer, cernerem nunc multitudinem angelorum, quos videbat Helisaeus, et Giezi, qui cum eo steterat, non videbat. In metu erat Giezi, ne ab hostibus caperetur, solum Hehsaeum videns. Sed Hehsaeus ut propheta Domini deprecatur et dicit: > o Domine, aperi oculos pueri istius, et videat, quoniam multo plures nobiscum sunt quam cum illis < Et statim ad preces sancti viri angelos, quos Giezi privis non videbat, intuitus est. Haec idcirco diximus, ut ostenderemus publicanos doceri a Joanne, non solum eos, qui rei publicae vectigalibus serviunt, sed etiam illos, qui veniebant ad paenitentiam et alii erant a corporahbus pubhcani, sicut et alii milites, qui egrediebantur ad baptismum paenitentiae. Venit enim non Joannes et prophetae tantum, sed etiam ipse Salvator et hominibus et angehs et virtutibus ceteris salutarem paenitentiam praedicare, ut > in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Partris < cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxiv — De eo, quod scriptum est: > Ego quidem baptizo vos aqua < usque ad eum locum, ubi ait: > ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et x <

Joannem, qui minor erat Christo, suscepit populus, reputans et cogitans, > ne forte ipse esset Christus < ; eum vero, qui >major > illo venerat, non suscepit. Vis causam scire ? Cognosce : Joannis baptisma videbatur, Christi baptLsmus invLsibihs erat. > Ego enim <, inquit, > baptizo vos in aqua; qui autem post me venit, major me est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et <. Quando baptizat Jesus > Spiritu sancto < et rursum, quando >igni < baptizat ? Numquid uno atque eodem tempore et > Spiritu et igni < baptizat, an vario atque diverso ? > Vos autem < ait, > baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies <. Baptizati sunt apostoh post adscensionem ejus ad caelos > Spiritu sancto < quod autem > igni > fuerint baptizati, scriptura non memorat. Sed quomodo Joannes juxta Jordanem fhivium venientes ad baptismum praestolabatur, et ahos abigebat dicens > generatio viperarum > et rehqua, porro eos, qui confitebantur vitia sua atque peccata, suscipiebat, sic stabit in igneo fhimine Dominus Jesus Christus juxta > flammeam romphaeam > ut quicunque post exitum vitae hujus ad paradisum transire desiderat et purgatione indiget, hoc eum amne baptizet et ad cupita transmittat, eum vero, qui non habet signum pri- orum baptismatum, lavacro igneo non baptizet. Oportet enim prius ahquem baptizari > aqua et Spiritu < ut, cum ad igneum fluvium venerit, ostendat se et aquae et Spiritus lavacra servasse et tunc mereatur etiam ignis accipere baptismum in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Οὐκ ἄκαιρον παραθέσθαι καὶ τὰς τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περὶ τούτου λέξεις καὶ συγκρῖναι τῇ προκειμένῃ. Ματθαῖος μὲν οὖν· οὖν· οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα <, φησίν, ὁ δέ Μᾶρκος· > οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ < ὁ δὲ δὲ Ἰωάννης· > οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἕνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος <. Ἴδωμεν οὖν ἑκάστης τῶν λέξεων τὸν νοῦν καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν καὶ πρῶτον τῆς παρὰ Ματθαίῳ, ὃς καὶ πρῶτος τῶν λοιπῶν παραδέδοται τὸ εὐαγγέλιον ἐκδεδωκέναι τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασι· τοσοῦτον, φησίν, ἐστὶν ἐμοῦ ἰσχυρότερος ὁ μετ᾽ ἐμὲ ἐρχόμενος, ὡς μηδὲ τὰ τῆς περιβολῆς τῶν περὶ αὐτῷ δυνάμεων ἐσχάτων, οὐχὶ γυμνῶν ἐκκειμένων, ὥστε καὶ τοὺς τυχόντας νοεῖν αὐτὰ δύνασθαι, ἱκανόν με τυγχάνειν βαστάσαι, μηδὲ ταῦτα ὑπομένοντα φέρειν· εἰ δὲ ἐγὼ ὁ ὑπὸ τοῦ κυρίου μαρτυρηθείς, ὡς ἄρα μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν < οὐδεὶς ἐμοῦ τυγχάνει, οὐδὲ τὰ ὑποδήματα βαστάσαι ἱκανός εἰμι, τί λεκτέον περὶ τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ; Τίς τοιοῦτος, ἃς ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον τηρῆσαι δυνήσεται; τίς, ὃς νοήσει > τὸν ἐκ τῦν ἄνωθεν χιτῶνα ἄραφον δὰ τὸ δι ὅλου ὑφαντὸν(τυγχάνειν καταλαβεῖν, ὃν ἔχει λόγον; Ἕτερον μέν οὖν τό· βαστάζειν τὰ δήματα <, δηλονότι ἤδη λελυμένα απὸ τῶν τοῦ ὑποδεδεμένου ποδῶν, τὸ παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ἕτερον δέ τό· κύψαντα λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων < τὸ παρὰ Μάρκῳ· καὶ ἀκόλουθον, μηδενὸς συαλλομένου τῶν εὐαγγελιστῶν μηδὲ ψευδομένου, ἀμφότερα κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰρηκέναι τὸν βαπτιστὴν καθ᾽ ἕτερον καὶ ἕτερον κινούμενον νοῦν. Μέγα μὲν οὖν τὸ βαστάσαι τὰ Ἰησοῦ ὑποδήματα, μέγα δέ καὶ τὸ ἐπὶ τὰ σωματικὰ αὐτοῦ κάτω που γινόμενα κύψαντα, ὑπέρ τοῦ τὴν εἰκόνα τῶν ἄνω κάτω θεάσασθαι, λῦσαι ἕκαστον τῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνδωματώσεως ἀσφῶν, οἱονεὶ τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων τυγχάνοντα — εἷς γὰρ ὁ τῆς ἀσαφείας δεσμός, ὥσπερ καὶ μία ἡ τῆς γνώσε- ως καλείς — ἄτινα οὐδ᾽ ὁ > μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν < καθ᾽ αὐτὸν ἱκανὸς λῦσαι ἢ ἀνοῖξαι, τοῦ δήσαντος καὶ κλείσαντος μόνου δωρουμένου, οἷς βούλεται, τὸ λῦσαι καὶ ἀνοῖξαι τὸν οἷον ὁμάντα τῶν ὑποδημάτων καὶ τὰ κεκλεισμένα. Μηδὲ τὸν περὶ τῶν ὑποδημάτων μυστικὸν λόγον παρέλθωμεν. Οἶμαι τοίνυν τὴν μὲν ἐνανθρώπησιν, ὅτε > σάρκα καὶ ὀστέα < ἀναλαμβάνει ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, τὸ ἕτερον εἶναι τῶν ὑποδημάτων, τὴν δὲ εἰς ᾅδου κατάβασιν, ὅστις ποτέ ἐστιν ὁ ᾅδης, καὶ τὴν εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ πνεύματος πορείαν τὸ λοιπόν, περὶ ἧς εἰς ᾅδου καταβάσεως εἴρηται τό. > οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην <. . Ὁ τοίνυν κατ᾽ ἀξίαν ἀμφοτέρων τῶν ἐπιδημιῶν τοὺς λόγους παραστῆσαι δυνάμενος τὸν ἱμάντα λύειν τῶν Ἰησοῦ ἱκανός ἐστιν ὑποδημάτων, καὶ αὐτὸς τῷ νῷ κύπτων καὶ συγκαταβαίνων τῷ καταβεβηκότι εἰς ᾅδην, καὶ ἀπὸ οὐρανοῦ καὶ τῶν περὶ τῆς θεότητος Χριστοῦ μυστηρίων καταβαίνων ἐπὶ τὴν ἀναγκαίως γεγενημένην παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῦ ἐπιδημίαν, ὅτε τόν ἄνθρωπον ὑπεδήσατο· ὁ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὑποδησάμενος καὶ τὸν νεκρὸν ὑπεδήσατο· > εἰς τοῦτο γὰρ Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ <. . Τίς οὖν ἄρα < ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν x < τῶν τοιούτων ὑποδημάτων καὶ λύσας μὴ ἐᾶσαι, ἀλλὰ κατὰ δευτέραν ἱκανότητα ἀναλαβεῖν αὐτὰ καὶ >βαστάσαι > διὰ τοῦ ἐν τῇ μνήμη περιφέρειν τὰ νενοημένα; Μὴ ἀνεξέτστον δὲ ἐάσθω τὸ χωρὶς τοῦ x < ὁμοίως παρὰ

τῷ Λουκᾷ καὶ Ἰωάννῃ εἰρημένον· καὶ τάχα ἐνδέχεται μὲν κύψαντα λύσαι, δυνατὸν δὲ καὶ τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀπὸ τοῦ λόγου ἐπάρματος φυλάττοντα εὑρεῖν τὴν λύσιν τῶν ἐν τῷ ζητεῖσθαι δεδεμένων ὑποδημάτων, ἵνα ταῦτά τις λύσας τὸν χωρὶς τῶν ὑποδημάτων ἴδῃ λόγον γυμνὸν τῶν ὑποδεεστέρων καθ' ἑαυτόν, υἱὸν τοῦ θεοῦ.

Homilia Xxv — De suspicione, quam habebat populus de Joaime, x > forte ipse esset Christus <

Habet periculum et dilectio, si modum transeat. Debet enim, qui aliquem diligit, naturam et causas considerare diligendi et non eum plus diligere, quam meretur. Nam si mensuram caritatis modumque transcenderit, et qui diligit et qui diligitur in peccato erunt. Quod ut manifestius fiat, ponamus exemplum. Joannem populus mirabatur et diligebat eum, et revera erat dignum miraculum, ut plus ei quam ceteris hominibus deferretur, qui aUter quam cuncti mortales vixerat. Xos omnes non sumus simphci contenti cibo, sed varietate delectamur escarum, imum nobis ad potandum vmum non sufficit, varii gustus vina mercamur ; Joannes vero semper > locustis < semper vescebatur > melle silvestri < et contentus erat simphci et tenui cibo, ne corpus iUius crassioribus pulmentis puiguesceret et exquisitis dapibus gravaretur. Hujuscemodi quippe naturae corpora nostra sunt, ut escis superfluis aggraventur et, cum corpus fuerit aggravatum, anima quoqu oneretur, quae per totum diffusa corpus passionibus illius subjacet. Quamobrem recte praecipitur eis, qui observare possunt: sunt: >Bonum est non manducare carnem neque bibere vinum, neque in quo frater tuus scandalizatur <. Erat igitur Joannis vita mirabilis et multum ab aliorum hominum conversatione diversa. Non habebat sacculum, non famulum, non saltem vile tugurium. Morabatur in deserto, non solum usque > da diem ostensionis suae ad Israhek, verum et eo tempore, quo paenitentiam populo praedicabat, erat in solitudine Judaeae et aqua simpUci irrigabatur, ut et in potu esset diversus a ceteris. Nos qui versamur in urbibus, qui in medio populorum sumus, vestes quaerimus lautiores et cibos et habita- cula; ille vero, qui in eremo morabatur, videte quah vestimento indutus fuerit : > de pihs camelorum > sibi tunicam fecerat et > zona pellicea < cingebatur. Omnia ergo in iUo nova erant, et propter dissi- mUitudinem vitae universi, qui videbant, admirabantur eum et mirantes studiosissime colebant super omnia, quod paenitentes > in remissionem peccatorum < baptizabat. Quas ob causas dUigebant quidem eum justissime, sed non servabant in caritate modum: cogitabant enim, > nr ne forte ipse esset Christus < Quam inordinatam et caritatem cavens apostolus Paulus de semetipso loquebatur: > Timeo autem, ne quis de me cogitet supra id, quod videt aut audit ex me; et ne magnitudo revelationum extoUat me < et cetera. Quod metuens, ne etiam ipse incurrat, nolebat omnia de se indicare, quae noverat, ne quis de eo plus arbitraretur esse, quam cerneret, et mensuram honoris excedens diceret, quod dictum fuerat de Joanne, quia > ipse esset Christus < Quod quidem nonnuUi etiam de Dositheo Samaritanorum haeresiarchadixerunt, alii vero etiam de Juda Gahlaeo. Denique in tantam quidam dilectionis audaciam proruperunt, ut nova quaedam et inaudita

super Paulo monstra confingerent. Ahi enim aiunt hoc, quodscriptum est > sedere a dextris Salvatoris et sinistris <, de Paulo et de Marcione dici, quod Paulus sedeat sedeat >a dextris <, Marcion sedeat > a sinistris < Porro alii, legentes : > mittam vobis advocatum, Spiritum veritatis <, nolunt intellegere tertiam personam a Patre et Fiho <diversam > et divinam subhmemque naturam, sed apostolum Paulum. Nonne tibi hi omnes videntur plus amasse, quam expedit, et dum virtutem uniuscujusque mirantur, dilectionis perdidisse mensuram ? Quod quidem et nos in ecclesia patimur ; plerique enim, dum plus nos dihgunt, quam meremur, haec jactitant et loquuntur sermones nostros doctrinamque laudantes, quae conscientia nostra non recipit. Ahi vero tractatus nostros calumniantes ea sentire nos criminantur, quae nunquam sensisse nos novimus. Sed neque hi, qui plus dihgunt, neque illi, qui oderunt, veritatis regulam tenent, et alii per dilectionem, alii per odium mentiuntur. Unde oportet caritati quoque frena imponere et tantum ei va- gandi permittere hbertatem, quantum in praerupta non corruat. Scriptum est in Ecclesiaste: > ne sis justus multum neque amphora te cogites, ne forte obstupescas <. Quod exemplum sequens possum simile quid dicere, ne dihgas hominem > ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota virtute tua <, ne ames angelum > ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute < sed praeceptum hoc juxta eloquium Salvatoris soli serva Deo. > Diliges < enim, inquit, > Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota virtute tua <. Respondeat mihi ahquis et dicat: Salvator praecepit: > Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota virtute tua, et proximum tuum tanquam te ipsum <. Volo diligere et Christum: doce ergo me, quomodo eum chhgam. Si enim dilexero eum > ex toto corde meo et ex tota anima mea et ex tota virtute mea > contra praeceptum facio, ut alterum absque uno Deo dihgam. Sin autem minus eum dilexero quam omnipotentem Patrem, timeo, ne in > primogenitum universae creaturae < impius et profanus inveniar. Doce me et ostende rationem, quomodo inter utrumque medius incedens dihgere debeam Christum. Vis scire, qua caritate Christus dihgendus sit ? Breviter ausculta ! Dihge Dominum Deum tuum in Christo nec te putes diversam habere posse in Patre et Fiho caritatem. Simul dihge Deum et Christum; dihge Patrem in Fiho, Fihum in Patre > ex toto corde et ex tota anima et ex tota virtute <. Quod si ahquis sciscitatur et dicit: hoc, quod asseris, de scripturis proba, audiat apostolum Paulum, qui habebat rationabilem caritatem, loquentem: > Certus enim sum, quia neque mors, neque vita, neque angeh, neque potestates, nec praesentia, nec futura, nec fortitudo, nec altitudo, nec profundum, neque aha creatura poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu Domino et Salvatore nostro <: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxvi — De eo, quod scriptum est: > cujus ventilabrum in manu ejus, et mundabit aream suamc, usque ad eum locum, ubi ait: > et congrtegabit triticum in horreum suum <

> Spiritus Deus est, et qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare <. Deus quoque noster > ignis consumens est <. Dupliciter igitur appellatur Deus: et > spiritus < et > ignis <: justis spiritus, ignis peccatoribus. Sed et angeli spiritus ignisque dicuntur: x >qui facit <, inquit, > angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem <; angeli sanctis quibusque sunt spiritus, his vero, qui merentur supplicia, ignem et incendium subministrant. Juxta quem sensum et Dominus noster atque Salvator, cum sit >spiritus <, > ignem venit mittere super terram < ; > spiritus < secundum illud, quod scribitur: > cum autem conversus fueris ad Dominum, auferetur velamen <, et : > Dominus spiritus est < . >Ignem <autem > venit mittere < non caelum, sed > super terram <, ut ipse demonstrat dicens: > ignem veni mittere super terram, et quem volo ut jam ardeat <. Si enim > conversus fueris ad Dominum <, qui est >spiritus < Christus tibi > spiritus < erit et non x >venti ignem mittere super x < Quod si non converteris ad eum, sed habes terram et fructus ejus, x >ignem venit mittere super terram < tuam. Huic quid simile etiam de Deo scriptum est: > ignis accensus est furoris mei <, non usque ad caelum, sed > usque ad infernum deorsum <, et > devorabit < non caelum, sed > terram et germina ejus <. Quorsum ista memoravi ? Quia et baptismus, quo baptizat Jesus, > in Spiritu sancto sancto < est > et igni <. eorum, quae nuper locutus sum, nec me praeteriit explanatio superior, sed volo et novum aliquid inferre. Si sanctus fueris, Spiritu sancto baptizaberis , si peccator, in ignem mergeris ; et unum atque idem baptisma indignis et peccatoribus in condemnationem ignemque vertetur, his vero, qui sancti sunt et tota fide ad Dominum convertuntur, Spiritussancti gratia salusque tribuenda est. Is ergo, qui > Spiritu sancto et igni < dicitur baptizare, habet > ventilabrum in manu sua et mundabit aream suam ; et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inexstinguibil i < Volo invenire rationem, quare Dominus noster habeat > ventilabrum <, et quo flante vento II Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσ ει <. Θεοπρεπὲς ἀξίωμα μεμαρτύρηκε τῷ Χριστῷ· τίς γὰρ ὁ >εἰς εἰς ἅγιον πενῦμα < βαπτίζων τοὺς ἀνθρώπους, τις δὲ ὁ τοὺς ἀπειθήσαντας τῷ εὐαγγελίῳ βαπτίσων ὡς κριτὴς > τῷ πυρὶ < τῆς γεέννης; Ἆραοὐχ ὡς θεὸς ὁ Χριστός; II Ἐὰν ἅγιος ἦς, βαπτίζῃ > τῷ ἁγίῳ δὲ ἁμαρτωλὸς ἦς, βαπτίζῃ τούτῳ >τῷ πυρί <· τὸ γὰρ αὐτὸ βάπτισμα τοῖς μὲν ἀναξίοις καὶ κακοῖς βαπτιζομένοις εἰς >πῦρ < καὶ εἰς κρίμα γίνεται, τοῖς δὲ καλῶς καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ καταβαίνουσιν εἰς > πνεῦμα ἅγιον < καὶ σωτηρίαν γίνεται. Οὗτος δὲ ὁ βαπτιστὴς > ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ x > λέγεται > πτύον ἔχειν ἐν τῇ χειρὶ καὶ διακαθαίρειν τὴν ἅλωνα, καὶ τὸν μὲν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην συνάγειν, τὸ δέ ἄχυρου κατακαίειν πυρὶ ἀσβέστῳ <. Καὶ βούλομαι ἰδεῖν, τινα τρόπον ὁ κύριός μου Ἰησοῦς > πτύον <, καὶ τίνος ἀνέμου πνέοντος, καὶ ταῦτα σφοδροῦ — ἐν γὰρ νηνεμίᾳ ἄχρησleves paleae huc illucque rapiantur, grave vero triticum in unum deferatur locum; neque enim absque vento possunt triticum et paleae separari. Existimo tentationes pro vento intellegi, quae de confuso credentium acervo alios paleas, alios triticum esse demonstrant. Cum enim anima tua fuerit aliqua tentatione superata, non tentatio te vertit in paleas, sed cum esses palea, levis videlicet et incredulus, ostendit te

esse tentatio, quod latebas. E contrario autem cum fortiter tentamenta toleras, non te facit f idelem tentatio atque patientem, sed virtutem, quae in te erat patientiae et fortitudinis, sed late- τόν ἐστι τὸ πτύον — τὸ μὲν >ἄχυρον < χωρίζεται εἰς οἰκεῖον τόπον, ὁ δὲ >δῖτος < νικήσας τὸν ἄνεμον καταφέρεται ἐπὶ τὸ αὐτό.

Καὶ ὅρα, μήποτε οἱ πειρασμοὶ οἱ > τὸ ἄχυρον < χωρίζοντες ὁ ἄνεμός ἐστιν ὁ ἀποδεικνὺς > τὸν σῖτον < ὅτι ἐστὶ σῖτος.

Ὅταν μὲν οὖν πειραζομένης σου τῆς ψυχῆς ἡττηθῇς, οὐχ ὁ πειρασμὸς >ἄχυρόν < σε πεποίηκεν, ἀλλ’ ὄντα σε > ἄχυρον < ἤτοι κοῦφον καὶ ἄπιστον ἤλεγξεν.

Ὅταν δὲ πειρασμοῦ γενομένου ὑπομείνῃς τὸν πειρασμόν, οὐχ ὁ πειρασμός σε πιστὸν πεποίηκε καὶ ὑπομονητικόν, ἀλλὰ τὴν ἐν σοὶ οὖσαν ὑπομονητικὴν δύναμιν ἐφανέρωσεν. bat, profert in medium. > Putas enim < ait Dominus, > aliter me tibi locutum fuisse, quam ut appareres justus? < Et alibi: > afflixi te et affeci penuria, ut manifesta fierent, quae erant in corde tuo < In hunc modum et tempestas non facit super arenam aedificium consistere, sed, si vis aedificare, > super petram < quae cum fuerit exorta, id quod > super petram < fundatum est, non evertet, quod vero > super arenam < fluctuat, probat illico non bene fuisse fundatum. Quapropter antequam oriatur tempestas, antequam ventorum flabra consurgant, priusquam intumescant flumina, dum adhuc silent universa, omne studium nostrum ad aedificiorum fundamenta vertamus, aedificemus domum nostram variis firmisque lapidibus praeceptorum Dei, ut, cum persecutio saevierit et adversus christianos dirus turbo surrexerit, ostenda- mus nos habere aedificium > super pertram < Christum Jesum. Si quis autem — quod procul absit a nobis — negaverit, iste sciat non se illo tempore, quo negasse visus est, Christum negasse, sed semina et radices habuisse negandi jam veteres, tunc vero fuisse agnitum, quod habebat, et in medium esse productum. Oremus igitur Dominum, ut simus firmum aedificium, quod tempestas nulla subvertat, > fundatum super pertram < Dominum nostrum Jesum Christum : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxvii — De eo, quod scriptum est: > Multa quidem et alia exhortans annuntiabat < usque ad eum locum, ubi ait: > Spiritus sanctus descendit super eum <

Qui evangelii sermonem docet, non unam rem annuntiat, sed plurimas. Hoc quippe scriptura significat dicens: > multa quidem et alia exhortans annuntiabat <. Itaque etiam >alia <, quae scripta non sunt, Joamies populo praedicabat; quae autem scripta sunt, considerate, quanta fuerint. Annuntiavit Christum, monstravit eum, baptismum Spiritus sancti praedicavit; publicanos salutem docuit, mihtes disciplinam, aream purgari, succidi arbores et cetera, quae evangehi narrat historia. Exceptis ergo his, quaescriptasunt, etiam aha, quae scripta non sunt, annuntiasse

monstratur in eo, quod dicitur: > multa quidem et alia exhortans annuntiabat populo <. Et quomodo in evangeho secundum Joannem de Christo refertur, quia multa et aha locutus est, > quae non sunt scripta in hbro isto <, > quae si scriberentur, neque ipsum puto mundum pere potuisse hbros, qui scribendi x <: sic et in praesenti loco in-

Ὁ τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου διδάσκων οὐχ ἕν πρᾶγμα εὐαγγελίζεται, ἀλλὰ πλείονα· νοῦν γὰρ ἔχει <τὸ > ἐπαγγελλόμενον, ὅτι > πολλά < ἐστιν ἃ εὐαγγελίζεται· εὐαγγελίζεται μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης > πολλὰ καὶ ἕτερας· tellege, quod forsitan Lucas, quoniam majora quaedam a Joanne annuntiabantur, quam ut deberent litteris credi, noluerit ea nominatim dicere, sed tantum significaverit, quod dicta sint, et idcirco dixisse: > multa quidem et alia exhortans annuntiabat populo <. Miremur Joannem et ex his quidem, quae sequuntur, maxime quod > inter natos mulierum major Joanne Baptista nemo < fuerit et in tantam opinionem merito virtutis adscenderit, ut a plerisque > Christus putaretur. Sed illud multo mirabihus : Herodes tararcha habebat regiam potestatem et poterat eum, cum voluisset, occidere ; et cum rem fecisset injustam et contra legem Moysi, ut uxorem fratris sui acciperet, quae habebat filiam de priori viro, non eum timuit, non accepit personam, non cogitavit, ut dixi, regiam potestatem, non formidavit interitum — sciebat enim, etiam si propheta non esset, quod lacessitus eum posset occidere — haec igitur universa cum nosset, libertate prophetica corripuit Herodem et incestas nuptias ar- καὶ οὐ γέγραπται, ὅτι, ἐπειδὴ εἰκὸς μείζονά τινα ἦν τῆς γραφῆς, ἐσιώπησεν ὁ Λουκᾶς.

Οὗτος παρανόμως ἔγημε τὴν γυ- ναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν Μωϋσέως νόμον.

Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν, ἔνθεν ἐστὶν σημειώσασθαι· ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ ἔτει, καθ’ ὁ ὁ Ἰωάννης ἦλθε βαπτίσων, ἐν ᾧ καὶ ἀπετμήθη ὑπὸ Ἡρώδου, ἀμφότεροι ἦσαν ἄρχοντες τετράρχαι, ὁ μέν Ἡρώδης τῆς Γαλιλαίας, ὁ δὲ Φίλιππος τῆς Ἰτουραίς καὶ Τραχωνίτιδος χώρας. I Ἀλλ’ ὁ ἀκατάπληκτος Ἰωάννης ὁ μηδενὸς πρόσωπον λαμβάνων, guit, et ob id clausus > in carcere <, non de morte sollicitus, non de incerto judicio judicis, sed in vinculis de Christo, quem annuntiaverat, cogitabat. Et quia ipse ad eum ire non poterat, mittit discipulos suos sciscitans: > tu es, qui ven- turus es, an alium exspectamus ? < Animadvertite, quod > et in carcere < docuerit, Unde enim et in illo loco discipulos habebat, et quam ob causam ibidem perseverantes, nisi quod et in carcere magistri fungebatur officio et eos divinis sermonibus erudiebat ? Inter quae etiam, cum de Jesu orta esset quaestio, mittit ex discipulis et interrogat: > tu es, qui venturus es, an alium exspectamus ? < Revertuntur discipuli et nuntiant magistro, quae Salvator jussemat nuntiari: cujus verbis Joannes armatus ad praelium confidenter emoritur et libenter capite truncatur ipsius Domini voce firmatus verum esse Dei Filium, quem credebat. Haec de Joanne et libertate ejus, et de Herodis insania, qui super multa scelera etiam

hoc addidit, ut Joannem primum carcere clauderet et postea decollaret. Quia vero Dominus baptizatus est et caeli aperti sunt et > Spiritus sanctus descendit < super eum voxque de caelis intonuit dicens: x >hic est Fihus meus dilectus, in quo mihi complacui <, dicendum est in baptismo Jesu caelum esse reseratum, et ad dispensationem remissionis peccatorum, non iUius, > qui peccatum non fecerat, neque inventus est dolus in ore ejus <, sed ad totius mundi apertos esse οὐ φοβηθεὶς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, οὐδὲν ἧττον πληρῶν προφητι- κὴν παῤῥησίαν, ἤλεγξε τὸν Ἡρώ- δην ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τοῦ γάμου· διὸ καὶ κατεκλείσθη > εἰς φυλακήν <, καὶ μὴ μεριμνῶν θάνατον ἐμερίμνα περὶ Χριστοῦ. caelos et Spiritum sanctum descendisse, ut, postquam Dominus > adscendisset in excelsum captivam ducens captivitatem <, tri- bueret nobis Spiritum, qui ad se venerat, quem quidem et dedit resurrectionis suae tempore dicens : > Accipite Spiritum sanctum ! cui dimiseritis peccata, dimittentur ei; si cui tenueritis, tenebuntur <.´ > Descendit <autem > Spiritus sanctus < Salvatorem columbae <, avismansuetae, in- nocentis et simplicis. Unde et nobis praecipitur, ut imitemur innocentiam columbarum. Talis est Spiritus sanctus, mundus et volucris et in sublime consurgens. Quamobrem orantes dicimus : > quis dabit milii pennas ut columbae, et volabo et requiescam? < id est : quis dabit mihi pennas Spiritus sancti? Et in alio loco sermo propheticus pollicetur : > si dormieritis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae, et posteriora dorsi ejus in virore auri <. Si enim > inter medios cleros < veteris et novi testamenti re- quieverimus, dabuntur nobis > pennae columbae deargentatae <, id est, sermones Dei, et > posteriora ejus auro < fulgore et > virore < ραδιαντια, tia, ut sensus noster Spiritus sancti sensibus compleatur, id est, ut sermo et mens illius compleatur adventu et nec loquamur aliquid nec intellegamus , nisi quod ille suggesserit, omnisque sanctificatio tam in corde, quam in verbis et in opere, a sancto Sprritu veniat in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

[ἤτοι] διὰ τὸ πρᾶον καὶ ἕνα καὶ ἡμεῖς τὸ πρᾶον καὶ ἀκέραιον τῆς περιστερᾶς μιμησώμεθα καὶ τὸ πέτασθαι τῷ τῷ ὑπέρ τὰ γήϊνα.

Homilia Xxviii — De genealogia Salvatoris, et quod in Matthaeo et in Luca diversi ejus ferantur auctores

Dominus noster atque Salvator, qui multo Melchisedech, cujus generationem scriptura non docuit, melior fuit, nunc secundum patrum ordinem natus esse decribitur; et cum divinitas ejus humano non subjaceat exordio, propter te, qui ortus in came es, nasci voluit. Ettamen non aeque ab evangelistis nativitatis ejus ordo narratur, quae res nonnullos plurimumconturbavit. Matthaeus enim incipiens nativitatis illius seriem texere ab Abraham usque ad id pervenit, ut diceret : > Christi autem ’ generatio sic erat <, et describit non eum, qui baptizatus est, sed qui venit in

mundum; Lucas vero exponens nativitatem ejus non a superioribus ad inferiora deducit, sed cum baptizatum ante dixisset, usque ad ipsum pervenit Deum. Nec

Γενεαλογεῖται ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀγενεαλόγητος μὲν ὢν κατὰ τὴν θεότητα, εἰς γενεαλογίαν δὲ ἐμβαλὼν ἑαυτὸν διὰ σέ. Καὶ γενεαλογεῖται δὲ οὐχ ὁμοίως ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν, ὅπερ ἐτάρξε πολ- λοὺς τῶν ἐντυγχανόντων τῇ γραφῇ. Ματθαῖος μὲν γὰρ ἀρξάμενος ἀπὸ Ἀβραὰμ γενεαλογῶν αὐτὸν κατάγει, μέχρις εἴπῃ· > τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν <. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος οὐ τὸν βαπτιζόμενον γενεαλογεῖ, ἀλλὰ τὸν εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον· Λουκᾶς δὲ γενεαλογῶν οὐ κατάγει τὴν γενεαλογίαν, ἀλλ ἀνάγει ἐπ’ αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν βαπ- τιζόμενον. Καὶ οὐ διὰ τῶν αὐτῶν ἡ καταίβασις τῆς γενεαλογίας καὶ ἡ eaedem personae sunt in generatione ejus, quando descendere dicitur et quando conscendere. Qui enim facit eum de caelestibus descendentem, et mulieres non quaslibet, sed peccatrices et, quas scriptura reprehenderat , introducit; qui vero baptizatum narrat, nullius facit mulieris mentionem. In Matthaeo ergo, ut diximus, nominatur Thamar, quae cum socero fraude concubuit, et Ruth Moabitis nec de genere Israhel, et Rachab, quae unde sumpta sit scire nequeo, et conjux Uriae, quae violavit mariti thorum. Quia enim Dominus noster atque Salvator ad hoc venerat, ut hominum peccata susciperet, et > eum, qui non fecerat peccatum, pro nobis peccatum fecit < Deus, propterea descendens in mundum assumpsit peccatorum hominum vitiosorumque personam et nasci voluit de stirpe Salomonis, cujus peccata conscripta sunt, et Roboam, cujus ἀνάβασις. Ὁ μέν γὰρ καταβιβάζων τῷ λόγῳ καταβιβάζει αὐτὸν καὶ διὰ γυναικῶν ἁμαρτωλῶν , μόνας ἀναγράψας τὰς ἐπιληψίμους, ὁ δὲ γε- νεαλογῶν τὸν βαπτιζόμενον γυναῖκα οὐκ ὀνομάζει ἐν τῇ γενεαλογίᾳ αὐτοῦ· τὴν Θάμαρ, οὐ νομίμως τῷ πενθερῷ συνελθοῦσαν, τὴν Μωαβίτιδα Ῥούθ, τὴν Ῥαχάβ, ἣν οὐδέ οἴδαμεν, καὶ τὴν τοῦ Οὐρίου.

Ἐπειδὴ γὰρ ἤρχετο λαβεῖν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπέρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίει < ὁ θεός, διὰ τοῦτο καταβαίνων ἀνέλαβε τὰ ἁμαρτωλὰ πρόσωπα καὶ γεννᾶται διὰ Σολομῶντος, οὗ ἀναγέγραπται τὰ ἁμαρτήματα, καὶ Ῥοβοάμ, οὗ ἐν ταῖς Βα- σιλείαις λέγεται τὰ πταίσματα, καὶ τῶν λοιπῶ, ὧν οἱ πολλοὶ ἐποίησαν delicta referuntur, et ceterorum, e quibus rnulti fecerunt > malum in conspectu Dominic. Quando vero de lavacro conscendit et secundo ortus describitur, non per Salomonem, sed per Nathan nascitur, qui ejus arguit patrem super Uriae morte ortuque Salomonis. Sed in Matthaeo semper generationis nomen adjungitur; hic vero penitus siletur. Scriptum est enim ibi: > Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob, Jacob genuit Judam et fratres ejus, Judas genuit Phares et Zaram de Thamar <, et usque ad finem > genuit < semper apponitur. In Luca vero, ubi de lavaco conscendit Jesus, > filius < dicitur, > sicut putabatur Joseph <; et in tam multa serie nominum nmiquam, excepto quod >putabaturfilius Joseph <, > generationis < nomen adscriptum est. In Matthaeo non est scriptum: > in- > τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου(. Οὗτος δὲ ἀναβιβάζει ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῇ γενεαλογίᾳ ἀναβαίνει οὐ

διὰ Σολομπωντος, ἀλλὰ διὰ Ναθὰν τοῦ ἐλέγξαντος τὸν πατέρα ἐπὶ τῇ γενέσει Σολομῶντος καὶ τῇ τοῦ Οὐρίου ἀνιρέσει. Κἀκεῖ μὲν ἀεὶ τὰ τῆς γεννήσεως ὀνομάζεται, ἐνταῦθα δέ τὰ τῆς γεννήσεως σεσιώ- πηται.

> Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Ἰούδας δὲ ἐγέν- νησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ <· καὶ μέχρι τέλους τό· > ἐγέννησε < ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα. Ἐνθάδε δὲ ἀναβαίνει ὁ Ἰησοῦς, υἱὸς ὤν, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσή φ <· καὶ οὐδαμοῦ ἐνταῦθα ταῦθα >γέννησις <, ἀλλὰ μόνον > νομίζεται <. Κάκεῖ μὲν οὐδέποτε ἄρχεται εἰς γέννησιν, ἐνθάδε δέ, ἐπεὶ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀναβαίνει, > ἄρχεσθαι < cipiebat <; hic vero, quia de baptismate conscensurus erat, > incipiebat < legitur, scriptura referente: > et ipse erat Jesus incipiens <. Quando enim baptizatus est et mysterium secundae generationis assumpsit, ut tu quoque priorem nativitatem destruas et in secunda regeneratione nascaris, tunc dicitur >incepisse <. Et quomodo populus Judaeorum, quando erat in Aegypto, non Habebat initium mensium, quando vero egressus est ex Aegypto, tunc dicitur ad eum : > mensis iste, initium mensium, primus erit vobis de mensibus anni <. sic, qui necdum est baptizatus, nec > incepisse < narratur. Neque enim frustra additum putemus ad id, quod dicitur: > ipse erat Jesus <, quod sequitur: > incipiens <. Sed et hoc, quod ait : > quasi annorum triginta <, considerandum. > Joseph Joseph triginta annorum erat <, quando dimissus est e vincuhs et interpre- λέγεται· > καὶ αὐτός <, γάρ Ἰησοῦς ἀρχόμενος <· ὅτε γὰρ ἐβαπ- τίσατο καὶ τὸ μυστήριον ανέλαβετῆς ἀναγεννήσεως, ἵνα καὶ σὺ καταργησῃς τὴν προτεραν γεννησιν καὶ ἀναβῇς δευτέραν διὰ τῆς παλιγγενεσίας, τότε >ἄρχεσθαι < λέγεται.

Καὶ ὅσπερ οἳ ἐν Αἰγύπτῳ ὄντες οὐκ εἶχον ἀρχὴν μηνῶν οὐδὲ μῆνα ἑορτῶν, ὅτε δὲ ἤδη ἐξῆεσαν, νομοθε- τοῦνται λέγοντος τοῦ λόγου πρὸς αὐτούς· > ὁ μὴν οὗτος ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ <, οὕτως ὁ μὲν μηδέπω βαπτισάμενος οὐδὲ > ἤρξατο <, ὁ δὲ βαπτισάμενος >ἤρ ξατο <. Οὐδὲ γὰρ εἰκῇ προσέθηκε τῷ > καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς < τὸ > ἀρχόμενος <. Εἴπωμεν δὲ καὶ εἰς τὸ > ὢν ἐτῶν τριάκοντα <· τις ὢν ἐτῶν τριάκοντα ἤρξατο τῆς οἰκονομίας τῆς περὶ αὐτόν; Ἰωσήφ. Γέγραπται γὰρ, ὅτι > τριάκοντα ἐτῶν ἦν <, ἡνίκα ἐλύθη ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ <συν > tatus somnium Pharaonis Aegypti effectus est princeps ubertatisque tempore triticum congregavit, ut famis tempore haberet, quod clistribueret. Ego puto, quod triginta anni Joseph in typo triginta annorum praecesserint Salvatoris. Iste enim Joseph non tale triticum congregavit, quale in Aegypto ille Joseph, sed triticum verum atque caeleste, ut tempore ubertatis tritico congregato haberet, quod distribueret, cum fames esset missa in Aegyptum, > non fames panis neque sitis aquae, sed fames audiendi sermonem Dei < Congregat itaque de prophetis, de lege, de apostohs verba abundantiae, ut quando jam non scribuntur hbri nec novum ahquod conficitur instrumentum nec mittuntur apostoh, ea, quae ab Jesu in horrea apostolorum fuerant comportata, hoc est in animas eorum omniumque sanctorum, tunc distribuat et nutriat Aegyptum fame pericli-

tantem maximeque fratres suos. τὸ ὄναρ Tw Φαραὼ καὶ ἐπιστεύθη τὴν Αἰγύπτου ἀρχὴν καὶ τὸν σῖτον τῆς εὐθηνίας συνήγαγε τῷ Φαραώ, ἵνα καὶ ἐν τῶ λιμῶ αὐτὸν διαδῶ. Τόχα ἐκεῖνα τὰ τριάκοντα τοῦ Ἰωσὴφ ἔτη τύπος ἦν τῶν τριάκοντα τοῦ Χριστοῦ μου ἐτῶν. Οὗτος γὰρ ὁ Ἰωσὴφ οὐχ ὅμοιον τῷ ’Ιωσὴφ ἐκείνῳ σῖτον συνάγει, ἀλλὰ σῖτον τὸν ἀληθινόν, ἵνα ἐν καιρῷ τῆς εὐθηνίας αὐτοῦ συναγαγὼν τὸν σῖτον ἔχῃ ἐπι- μετρῆσαι, ὅταν ἐξαποσταλῇ λιμὸς ἐπὶ τὴν γῆν, > οὐ λιμὸς ἄρτου οὐδὲ δίψος ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου(.

Συνάγεται γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν προ- φητῶν, τὰ ἀπὸ τοῦ νόμου, τὰ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς εὐθηνίας ῥή- ματα, ἵνα, ὅταν μηκέτι γράφηται γραφη,

τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ συναχθέντα εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ψυχῶν τῶν ἀποστολικῶν καὶ τῶν διαδεχομένων αὐτοὺς θρέψῃ τὴν Αἴ- γυπτον, τὸν κόσμον, μάλιστα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, περὶ ὧν γέde quibus scribitur: x >narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiae cantabo <. Habent et alii homines verba patientiae verbaque justitiae et reliquarum verba virtutum; hoc est triticum, quod Joseph Aegyptiis distribuit. Sed ahud est frumentum, quod dat fratribus, id est discipulis suis, de Gessen terra, de ea, quae ad orientem respicit : triticum evangehcum, triticum apostohcum. De hoc tritico debemus panes facere, ita tamen, ut non commisceantur x >veteri < , habeamusque panem novum de scripturarum tritico farinaque commohtum in Christo Jesu : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen. γραπται· διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου <. Ἔχουσι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι λόγους περὶ σωφρο- σύνης, λόγους περὶ δικαιοσύνης, λόγους περὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν· οὗτος ὁ σῖτός ἐστιν, ὃν Ἰωσὴφ ἔδωκε τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἄλλος δὲ σῖτος, ὃν μερίζει τοῖς ἰδίοις ἀδελφοῖς τῆς Γεσέμ, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς γῆς· οὗτός ἐστιν ὁ σῖτος, ὃν ὁ Ἰησοῦς ἔδωκε τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς· σῖτος εὐαγγελικός τε καὶ ἀποστολικός. Διὰ τούτου ἀρτοποιῶμεν, >παλαιὰν < >ζύμην < μὴ παραλάβωμεν, καινὸν ἄρτον ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ποιήσωμεν.

Homilia Xχiχ — De eo, quod scriptum est: x >Jesus autem jDlenus Spiritu sancto reversus estc, et de tentatione ejus prima

Quando legis in evangeho: x >Jesus autem plenus Spiritu sancto reversus estc, et in Actibus Apostolorum, ubi de eis scribitur, quod x < fuerint x >Spiritu x <, vide ne aequales putes esse apostolos Salvatori, sed et Jesum et apostolos et alium quemlibet sanctorum plenos Spiritu sancto cognosce secundum raensuram vasculi sui; et quomodo, verbi gratia, si volueris dicere : haec vasa plena sunt vino vel oleo, non statim indicas, quod aequali mensura plena sint — siquidem aliud sextarium capere potest, aliud urnam, aliud amphoram — , eodem modo et Jesus et Paulus pleni erant Spiritu sancto ; sed multo vas Pauli minus erat vase Jesu, et tamen erat secundum mensuram suam utrum- que completum. Accepto itaque baptismo Salvator >plenus sancot <, qui super eum >in specie clumbae < >ducebatur a Spiritu <. Quia enim >quotquot hi filii sunt Dei <, iste autem extra

omnes proprie Filius Dei ideo et ipsum oportebat Spiritu sancto duci. Scriptum est siquidem: >ducebatur autem in desertum a Spiritu quadraginta et tentabatur a diabolo <. Quadraginta diebus tentatur et, quae fuerint tentamenta, nescimus; quae ideo forsitan praetermissa sunt, quia majora erant, quam ut htteris crederentur. Et si sic oportet dicere: quomodo >mundus capere non poterat libros < >., si scripta fuissent, quae docuit et fecit Jesus, sic dierum tentationes, quibus tentatus est Dominus a diabolo, mundus ferre non poterat, si scriptura docuisset, sufficit nobis hoc tantum scire, quod >quadraginta diebus in deserto et tentabatur a diabolo et non comederit quidquam in diebus illis <, mortificabat enim sensum camis jugi continuoque >Et cum completi fuissent dies, esuriit. Dixit autem ei diabolus Si fihus Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat <. >Dic <, >lapidi huic <. x <. Cui lapidi ? utique quem monstrabat diabolus, quem vult panem fieri ? Quaenam est ista tentatio, ut rogato patre a fiho panem nec dante lapidem iste quasi adversarius versipeUis et fallax det lapidem pro pane ? Hoc est oinne, quod diabolus voluit, ut lapis panis fieret, et non panem homines, sed lapidem vescerentur, quem diabolus pro pane monstraverat ? Ego puto, quod usque liodie lapidem diabolus ostendat et hortetur singulos ad loquendum: >dic, ut lapis iste panis fiat <. Omni tentatione, qua tentandi erant homines, primus secundum assumptionem carnis tentatus est Dominus. Tentatur autem ob id, ut nos quoque illo vincente vincamus. Obscurum fit forte, quod dico, nisi mani- festius exemplo fiat. Si videris haereticos dogmatum suorum mendacium pro pane comedere, scito lapidem eorum esse sermo- nem, quem monstrat diabolus. Neque vero existimes unum eum habere lapidem; habet plures lapides, de quibus a Matthaeo in- troducitur loquens: >fic, ut lapides isti panes fiant <. Dixit Marcion, et lapis diaboh ei factus est panis. Dixit Valentinus, et ahus lapis ei versus est in panem, Habuit et Basihdes ejusmodi panem et ceteri haeretici. Unde sollicite providendum, ne forte diaboh lapidem comedentes putemus nos pane vesci Dei. Ahoquin quae erat tentatio de lapide panem fieri et a Salvatore comedi ? Fingamus enim, quod

>Εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ, ἵνα γένηται ἄρτος <. Πάνταπειρασμόν, πειρασμόν, ὃν ἤμελλον οἱ ἄνθρωποι πειράζεσθαι, πρῶτον ἐπειράσθη κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ σωτήρ· ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν· ἐὰν ἴδῃς τοὺς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων ἐσθίοντας ὡς ἄρτον τὸν λόγον τὸν ψευδῆς, ἴσθι, ὅτι ἐκεῖνος ὁ λόγος ὁ λίθος ἐστίν, ὃν ὁ διόβολος δείκνυσιν.

Ἐπεὶ ποῖος ἦν πειρασμὸς τὸν λίθον γενέσθαι ἄρτον καὶ τὸν σωτῆρα φαγεῖν;

diabolo proponente Dominus lapiclem in panem verterit et id, quod viitute sua ipse fecerat, comederit et satiarit esuriem: quaenam· est ista tentatio, quae victoria diaboli, si haec scriberentur ? Quae, ut diximus, ratione perspecta et tentationem ostendunt fuisse, si fierent, et victoriam, quod cotempta sunt, fieri. Simulque monstratur istum panem, qui de lapide fiat, non esse verbum Dei, quod pascit hominem, de quo scriptum est : x >non in pane solo vivet homo, sed in omni verbo, quod

egredietur per os Dei, vivet x <. Respondeo tibi, o versipellis et nequam, qui me tentare non metuis : ahus est panis sermonis Dei, qui vivificat hominem. Simulque videamus, quod haec loquatur non Fihus Dei, sed homo, quem FihUs Dei est dignatus assumere ; quasi de homine enim respondet et dicit : >Scriptum non in pane solo vivet homo <, quo manifestum est non Deum, sed hominem fuisse tentatum. Scripturae sensum dihgenter

Διδάσκει de διὰ τῆς λέξεως, ὅτι οὗτος μὲν οὐ ῥῆμα θεοῦ, τὸ δὲ τρέφον ῥῆμα θεοῦ καὶ τὸ ζωοποιοῦν. οὖν. Ἐπ’ ἐκείνῳ γὰρ τῷ ἄνθρωπος.

Ἅμα δὲ τήρει, ὅτι ταῦτα λέγει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐ καθὸ θεὸς ην.

Ὡς γὰρ περὶ ἀνθρώπου καὶ λέγει· γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος < >, δῆλον, ὅτι ὡς ἄνθρωπός ἐστι πειραζόμενος. Γενόμενος δὲ ἐν τῷ τόπῳ ἔχω τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, διὰ τί Ἰωeventilans reor invenire me causam, quare Joannes tentationem Domini non descripserit, sed tantum Matthaeus, Lucas et Marcus. Joannes enim, quia a Deo exordium fecerat, dicens: >In prineipio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum <, nec poterat divinae generationis ordinem tantummodo, quod ex Deo et cum Deo esset, expresserat, adjecit: Jecit: >Et Verbum caro est <. Porro quia Deus tentari potest, de quo ei erat sermo, ideo tentari illum a diabolo non introducit. Quia vero > liber generationis Jesu Christi < de eo in evangeho narratur homine, qui natus fuerat ex Maria, et in Luca generatio ejus describitur, et in Marco homo est, qui tentatur, propterea ejus fertur simile responsum: >non in pane vivet homo <. Si igitur Fihus Deus pro te homo factus est et tentatur, tu, qui natura homo es, non debes indignari, si forte tenteris. Quod si tentatus illum imitatus fueris hominem, qui pro te tentatus est, et omne viceris αννης μεν ουκ ανεγραψε του πειρασμόν, Ματθαῖος δέ καὶ Μᾶρκος καὶ Λουκᾶς ἀνέγραψαν. Ἐπειδὴ γὰρ ’ Ιωάννης ἀπὸ θεοῦ ἤρξατο, οὐκ ἐγενεαλόγησεν αὐτὸν ὡς θεόν.

Διὰ τοῦτο, ἐΠειδὴ θεός, οὐκ ἐπειράζετο· οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς τὰ ἀνθρώπινα διηγούμενοι τοῦ σωτῆρος, εἰσάγουσιν αὐτὸν καὶ πειραζόμενον.

Τοιοῦτον δέ τι ἐστὶ νοεῖν ἐπὶ τῷ πειρασμῷ τοῦ κυρίου· μαθὼν γὰρ τοῦ πονηροῦ τὴν ἔννοιαν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον, ἐπείνασεν ἐκών, ἐκείνου νομίζοντος διὰ τροφῆς αὐ- τὸν δύνασθαι καθάπερ τὸν ’ Αδὰμ ἀπατᾶν, εἰ πεινάσειεν. Καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν ἐκείνου πόλιν ἀνῆλθεν εἰς τὸ Πτερύγιον· εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρος, φησίν, ἀνήνεγκα x > αὐτῷ >πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς >, ἀνῆλθεν ἐκών. Οὕτω καὶ πάλαι ὁ θεὸς ὁρῶν αὐτὸν σκοποῦντα ὡς· εἰ tentamentum, habebis spem cum eo. qui tunc homo fuit, nmic autem homo esse cessavit. Nam qui quondam homo erat, postquam tentatus est et x >recessit ab eo diabolus usque ad x < mortis, >a mortuis resurgens ultra non x <. Omnis homo morti subjacet; iste ergo, qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed deus est. Si autem deus est, qui quondam homo fuit, et oportet te illi similem fieri, quando >similes ejus fuerimus

et viderimus eum, sicuti est <, te quoque necesse erit deum fieri in Christo Jesu : cui est et imperium in saecula saeculorum. Amen. δυνατὸν ἦν ὅφιν λαλλῆσαι, προσῆλθον ἂν δι’ αὐτοῦ εἰς ἀπάτην τοῖς πρωτοπλάστοις, συνεχώρησε τοῦτο, πα- ρασκευάσας λαλῆσαι τὸ ἴδιον δη μιούργημα· ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ τὴν τῶν τοσούτων ἀναίρεσιν συνεχωρησεν εκεινου σκοπουντος ὡς· εἰ συνεχωρήθη, ἤλεγχον <ἂν > αὐτοῦ τὴν ἐπίπλαστον ἀρετήν, ἣν ἔχειν διὰ τὸν πλοῦτον δοκεῖ· ὁ γὰρ ἐκεῖ διάλογος τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν σαφηνείας ἕνεκα, τῆς γραφῆς τῷ σχήματι τοῦ λόγου τὰς ἐννοίας λογοποιούσης.

[Τήρει, ὅτι ταῦτα λέγει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐ καθ’ ὃ θεὸς ἦν· ὡς γὰρ Περὶ ἀνθρώπου ἀποκρίνεται καὶ λέγει· >οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ x <, δηλῶν, ὅτι ὡς ἄνθρωπός ἐστι πειραζόμενος.] Ὁ μᾶρκος καὶ ὁ Λουκᾶς εἶπον, ὅτι > ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ἦν πειραζόμενος <, εἶναι δῆλον, ὅτι ἐν ἐκείναις μὲν πόῤῥωθεν αὐτὸν ἐπείραζεν δι’ ὕπνου, δι’ ἀκηδίας, διὰ δειλίας καὶ τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ ἔγνω λοιπὸν προσῆλθεν ἐγγὺς καὶ φανερῶς προσβάλλει. Καὶ σκόπει, τί ποιεῖ. Ἤκουσε καὶ παρὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ παρὰ τῆς ἐνεχθείσης ἄνωθεν φο)νῆς, ὅτι οὗτός ἐστιν <υἱὸς > τοῦ καὶ ἀγνοῶν, ὅτι >ὁ ἐνηνθρώπησεν — ἔλαθε γὰρ αὐτὸν ἡ ἀπόῤῥητος ἐνανθρώπησις — ὑπέλαβεν, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ηὐδοκήθη τῷ, θεῷ διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν ἐφθόνησεν αὐτῷ τῆς τηλικαύτης τιμῆς, ὥσπερ καὶ τῷ παλαιῷ Ἀδάμ, καὶ ἔσπευσεν ὥσπερ ἐκεῖνου ἐκβαλεῖν Λ·αὶ τοῦτον αὐτῆς. Διὸ καὶ προσελθὼν ἐγγὺς πρώτην προσάγει πείραν τῆς γαστριμαργίας, δι’ ἧς εἶλε καὶ πρῶτον Ἀδάμ. Καὶ ἐπεὶ οὐδαμοῦ βρώσιμόν τι ἦν διὰ τὴν ἄγαν ἐρημίαν, ἐγίνωσκε δὲ τῇ πείνῃ τὸν ἄρτον εἶται κατάλληλον, αὐτὸς μέν οὐ προσφέρει, διότι οὐκ ἤμελλεν αὐτὸν παρὰ τοῦ πολεμουμένου λαβεῖν ὁ Χριστός, ἐπιτάσσει δὲ αὐτῷ ποιῆσαι τοὺς ὑποδεικνυμένους λίθους ἄρτους. Καὶ ἵνα μὴ νοήσῃ τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Χριοτός, ὅρα μηχανὴν καὶ πονηρίας ὑπερβολήν· οὐκ εἶπεν ἁπλῶς, ὅτι· ποίησον τοὺς λίθους ἄρτους, ἀλλὰ προσέταξε τό· >εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ <, ἵνα δείξῃ, ὅτι τοῦ εἶναι αὐτὸν υἱὸν θεοῦ ζητεῖ γενέσθαι τοῦτο· ᾤετο γάρ, ὅτι παρακνηθήσεται τῷ λόγῳ, καθάπερ ὀνειδισθεὶς ἐπὶ τῷ μὴ υἱὸς x <, καὶ ἀγνοῶν τὸν δόλον μεταβαλεῖ τοὺς λίθους εἰς ἄρτους, ὡς ἔχων ἐκ θεοῦ δύναμιν, καὶ λοιπὸν ἰδὼν αὐτοὺς πάνυ Πεινῶν ἠττηθήσεται τῆς γαστρός. Ἀλλ’ οὐκ ἔλαθε τὸν >δρασσόμενον τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ · ὁ δέ ἀποκριθεὶς εἶπεν· >γέγραπται· οὐκ ἐπ’ ζήσεται ἄνθρωπος < καὶ τὰ ἑξῆς, συνεὶς τὴν πανουργίαν αὐτοῦ. μέν ἐπιζητηθὲν σημεῖον οὐκ ἐποίησεν, διότι τὰ σημεῖα δι’ ὠφέλειαν ὁρώντων εἴωθε γίνεσθαι, ὁ δὲ διόβολος οὐδέν ἤμελλεν ἐντεῦθεν ὠφε- ληθῆναι· καὶ γὰρ ὕστερον ἰδὼν πάντα, ὅσα ἐποίησεν ὁ Χριστός, οὐδὲν μετεβλήθη. Πρὸς δὲ τὸν κεκρυμμένον αὐτοῦ σκοπὸν ἀπολογεῖται καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Δευτερονομίου γραφῆς ἐπιστομίζει αὐ- τὸν ὡσανεὶ λέγων· τί μοι ποιεῖν ἄρτους ἐκ λίθων ἐπιτάσσεις; πάντως διὰ τὴν συνέχουσάν με πεῖναν, ἵνα φανέντων δελεασθῶ· ἀλλ’ >οὐκ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρμπος < >. Ἀλλ’ ἔστι καὶ ἕτερος τρόπος τροφῆς· καὶ γὰρ >πᾶν ῥῆμα ἐκπορευόμενον διὰ στόματος θεοῦ < ἐπὶ δίκην τροφῆς συνέχει τὴν ζο)ὴν

αὐτοῦ καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ. Οὕτως μακροθύμως ἀπεκρούσατο τὴν τῆς γαστριμαργίας μηχανήν.

Homilia Xχχ — De tentatione Salvatoris secunda

Tam Filio Dei quam Antichristo regnandi studium est. Sed Antichristus regnare desiderat, ut occidat, quos sibi subjecerat ; Christus ad hoc regnat, ut salvet. Et unusquisquenostrum, sifidelis est, regnatur a Christo sermone, sapientia, justitia, veritate. Sin autem amatores voluptatis magis sumus quam amatores Dei, regiiamur a peccato, de quo Apostolus loquitur: >non ergo peccatum in vestro mortali corpore <. Duo igitur reges regnare festinant: peccati rex peccatoribus diabolus, justitiae rex justis Christus. Sciensque diabolus ad hoc venisse Christum, ut regnum ilhus tolleret et hi, qui sub eo erant, inciperent esse sub Christo, >ostendit ei regna mundi < et hominum saecuh, quomodo alii regnentur a fornicatione, alii ab avaritia, illi populari rapiantur aura, hi formae capiantur illecebris. Neque vero arbitrandum est, quod regna ei mundi ostendens Persarum, verbi gratia , regnum Indorumque monstraverit, sed >ostendit ei omnia regna x <, id est, regnum suum, quomodo regnaret in mundo, ut cohortans eum facere, quod volebat, inciperet etiam Christum habere subjectum. Vis, inquit, in omnibus his regnare ? Ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης(. Βασιλείας κόσμου φησὶ τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, τίνα τρόπον οἳ μὲν βασιλεύονται ὑπὸ πορνείας, οἱ δὲ βασιλεύονται ὑπὸ φιλ- αργυρίας, οἱ δὲ ὑπὸ κενοδοξίας καὶ ἑτέρων παθῶν. Εἰ μὴ γὰρ τοῦτό ἐστι, πῶς ἠδύνατο αὐτὸς τοὺς τῶν περάτων τόπους εἰς ἕνα τόπον πρὸς θεωρίαν σωματικὴν ἀγαγεῖν; Οὐκ ἐδείκυνε δέ αὐτῷ τὰς ασιλείας τοῦ κόσμου, οἷον φέρε εἰπεῖν τὴν Περσῶν οἰκονομίαν ἢ τὴν Ἰνδῶν, ἀλλ’ ἐδείκνυεν αὐτῷ τὰς βασιλείας x <, τίνα τρόπον ἰσχύει αὐτῶν βασιλεύειν, ἵν αὐτὸν προτρέψηται ποιῆσαι, Ostendit innumerabiles hominum multituclines, quae suo tenebantur imperio. Et revera, si miseriam et infelicitatem nostram simpliciter volumus confiteri, pene totius mundi rex diabolus est; unde et >princeps istius saeculi < a Salvatore ergo dicit, hoc est: vides hos homines, qui sub meo regno sunt? — et >ostendit ei in puncto temporis <, hoc est in cursu, qui ad comparationem aeternitatis puncti instar obtinet. Neque enim neccessarium habebat Salvator, ut ei diutius saecuU istius negotia monstrarentur : statim ut aciem luminum suorum ad contemplandum vertit, et peccata regnantia et eos, qui regnarentur a vitiis, conspexit et ipsum >principem saeculi < superbientem atque gaudentem in propriam perniciem, quia tantos sub suo habebat imperio. Dicit ergo ad Dominum diabolus : In eo venisti, ut adversum me dimices et toUas de imperio meo, quos nunc subjectos habeo ? Nolo contendas, nolo nitaris, ne habeas uUam in certando molestiam. Unum est, quod percor: >procidens adora me < regnum omne, quod teneo. Verum Dominus noster atque Salvator vult quidem regnare et omnes ὃ ἐνόμιζε ποιήσαντος περιγενήσεσθαι τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ θέλεις, φησί, βασιλεῦσαι τού- των καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐλήλυθας τοῦ ἀγωνίσασθαι καὶ ἀποστῆσαι τοὺς βασι- λευομένους ὑπ’ ἐμοῦ; μὴ ἔν ἀξιῶ· >πεσὼν προσκύνησ·όν καὶ παράλαβε πᾶσαν τὴν βασιλείαν τὴν ὑπ’ ἐμέ. Ἀλλ’ ὁ λεῦσαι μὲν θέλει καὶ ὑποτάξαι πάντα τὰ ἔθνη, ἵνα δοῦλα γένηται δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας καὶ πάσης ἀρετῆς, βασιλεῦσαι δὲ οὐ μετὰ ἀμαρgentes sibi esse subjectas, ut serviant justitiae, veritati ceterisque virtutibus, sed vult regnare quasi justitia, ut absque peccato regnet, ut nihil faciat indecorum, et non vult absque labore subjectus diabolo coronari nec sic regnare ceteris, ut ipse regnetur a diabolo. Unde loquitur ad eum : >scriptum est : Deum tuum adorabis, et ipsi soli sevies <, Hos, inquit, omnes propterea volo mihi esse subjectos, ut >Dominum adorent et ipsi soli serviant <; est cupido regni mei. Tu autem a me vis incipere peccatum, quod ego dissoluturus huc veni, quod etiam a ceteris auferre desidero. Scito Scito atque cognosce me in hoc manere, quod dixi, ut adoretur Dominus Deus solus, et hos omnes sub meam faciam potestatem meoque regno subjiciam. Cui gaudemus nos quoque esse subjectos, et deprecemur Deum, ut >regnans peccatum in corpore < nostro mortificet et regnet nobis solus Christus Jesus : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

τίας, οὐδέ βούλεται ἀκμητὶ ὑποτάξας ἑαυτὸν ἐκείνῳ στεφανώσασθαι, οὐδέ ἀκμητὶ λαβεῖν πάσας τὰς βασι- λείας τοῦ κόσμου < καὶ τὴν αὐτῶν ὑποχείριον.

Διό φησι πρὸς αὐτόν· > γέγραπται· κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις <. τους, φησί, πάντας διὰ τοῦτο θέλω ἄρχεσθαι ὑπ’ ἐμοῦ, ἵνα κύριον τὸν θεὸν προσκυνήσωσι καὶ αὐτῷ μό- νω λατρεύσωσιν <· τοῦτό ἐστι βούλημα τῆς ἐμῆς βασιλείας. Σὺ δέ θέλεις τὴν ἁμαρτίαν ἀπ‘ ἐμοῦ ἣν ἐγὼ καταργῆσαι θέλω.

Sections 31 to 39

Homilia Xχχi — De tertia tentatione Salvatoris

Scrutaniini scriptiiras, ut et in his, quae ’ esse simplicia, reperiatis non minima sacramenta. Scrutemur principium evangelicae lectionis, quod hodie audivimus, et id, quod latebat, procedat in medium. >Adduxit <, ait, diabolus Jesum > in Hoc incredibile est, ut diabolus duceret Filium Dei et ille sequeretur. Sequebatur plane quasi athleta ad tentationem sponte proficiscens. Non formidabat tentantem neque insidias callidissimi pertimescebat inimici, et quodammodo loquebatur: duc quo vis, tenta ut placet, ad tentandum sponte me tribuo, sustineo quae suggesseris, praebeo me in quibuscunque tentaveris: invenies meinomnibusfortiorem. >Adduxit ergo eum et posuit super pinnam templi et dixit ei: si filius Dei es, mitte te hinc doeorsum < >. Adduxit eum in culmen ad summitatem templi hortatur, ut se inde praecipitet. Quod cum ille fraudulenter proroneret et sub ostentatione gloriae ahud niteretur, dicebat Salvator; >Scriptum est: non tentabis Dominum Deum Simulque considera, quomodo tentet diabolus, Non aliunde tentare audet, nisi de divinis libris, et de Psalmis sumens testimo- nium ait: > Si fihus Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum <. Unde tibi, diabole, quod ista scripta sunt ? Nunquid legisti prophetas vel divina eloquia cognovisti ? Licet tu taceas, ego pro te respondebo. Legisti, non ut ipse ex lectione sanctorum melior fieres, sed ut de simplici littera eos, qui amici sunt litterae, interficias. Scis, quia, si cle aliis ei voluminibus loqui volueris, non decipies, neque habere poterunt auctoritatem assertiones tuae, Sic legit scripturas Marcion ut diabolus, sic Basilides, sic Valentinus, ut cum diabolo dicerent Salvatori: >Scriptum est, quia angelis suis de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum <. Si quando testimonia de scripturis audieris, ne statim loquenti adquiescas, sed considera illum, cujus vitae, cujus sententiae, cujus sit voluntatis, ne forte simulet sanctum se esse, quod non est, et venenis infectus haereseos sub ovis pelle lupus latitet. ne forte loquatur in co diabolus dc scripturis. Quomodo autem diabolus pro occasione tcm]>orum dc scripturis loquitur, sic c contrario Paulus pro corum utilitatc, qui audiunt, non solum dc scripturis, scd ctiain dc saccularibus libris as-

sumit tcsti- monium et ait: >Crctcnscs semper mendaccs, malac bestiae, ven1res pigri<, et rursum de alio: >ipsius cnim et genus sumus<-, nec non et de comico: >corrumpunt mores lionos colloquia mala'. Sed neque si diabolus dc scripturis locutus fuerit, poterit me hac occasione dccipere, neque si Paulus de gcntilibus litteris aliquod cxcmplum sumpserit, a suo me eloquio deterrebit. ldco enim assumit Paulus verba etiam dc his, quae foris sunt, ut sanctificet ea. \idcamus orgo, quid de scripturis diabolus loqua- tur ad Dominum: >Scriptum est enirn, quia angclis suis inandavit de te, et in manibus tollent tc, ne forte offcndas ad lapidcm [>Γ*γοαπτ<ζι γαρ, οτι τοί* άγγέλοις α «τον ίττελεΐχαι τηοι αο ν, χαι ότι άτι γ/ιοωψ άηοϋοί σε, μήτπ/τε .τοοσ- κόψης .τρο; /ή?οι· τώ· Γτοόα σοι*.] pedem tuum <. Vide quomodo iii ipsis testimoniis versipellis est. Vult enim imminuere gloriam Salvatoris, quasi angelorum indigeat auxilio offensurus pedem, nisi eorum manibus sublevetur. Assumit testimonium et inter- pretatur illud de Christo, quod non de Christo, sed de sanctis generaliter scriptum est. Libere quippe et tota confidentia contradico diabolo super Christi persona hoc non posse intellegi. Neque enim indiget angelorum auxiho, qui major angehs et melius ipsis haereditate consecutus est nomen. NuUi unquam angelorum dixit Deus: „Filius meus es tu, ego hodie genui te <. nuhum eorum quasi ad fihum locutus est, >qui facit angelos spiritus, et ministros suos ignem urentem <, sed ad fihum suum, de quo innumerabilia loquitur in prophetis.

Non indiget, inquam, angelorum auxiho Fihus Dei. Ὅρα δέ, πῶς κακούργως πειρᾶται διὰ τῆς χρήσεως τῶν γραφῶν. Θέλει καθελεῖν τὴν δόξαν τοῦ κυρίου, ὡς δεομένου ἀγγελικῆς βοηθείας, ὡς μέλλοντος προσκόπτειν, εἰ μὴ ἄγγελοι αὐτῷ βοηθοῖεν. Οὐ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται ἡ χρῆσις τοῦ φαλμοῦ, οὐδὲ γὰρ δεῖται ἀγγέλων ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης. I Νομίζω δὲ αὐτόθεν καθαίρεσιν μᾶλλον εἶναι τῆς δόξης τοῦ Ἰησοῦ ἥπερ σύστασιν τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος, τὸ δεῖσθαι αὐτὸν ἀγγέλων θεοῦ αἰρόντων αὐτὸν ἐπὶ τῶν χειρῶν ὑπὲρ τοῦ μὴ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα αὐτοῦ· ἐπεὶ δὲ εἰκός τινας πιστεύοντας τῷ διαβόλῳ κακῶς ἐξειληφότι τὴν προ- φητείαν οὐκ εἰς ἄλλον τινὰ ἢ εἰς Χριστὸν προφητευομένην ἀπειθήσειν τοῖς εἰρημένοις, γινωσκέτωσαν, ὅτι πάντα τὰ κατὰ τὸν ψαλμὸν εἰς ἀνθρώπου φύσιν ἀναφέρεται δεομένου πολλῆς βοηθείας καὶ σκέπης τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀντιλήψεως, ἵνα ῥυσθῇ ἀπὸ πόσης τῆς τῶν θηρευόντων παγίδος καὶ παντὸς ταραχώδους καὶ ψευδοῦς λόγου.

Quin potius disce, diabole, quod, nisi Jesiis adjuverit angelos, offendunt pedem suum. Et si quis angelorum visus est offendere, de quibus dudum lectum est: >quia angelos judicabimus <, ideo quia non extendfb manum suam ad Jesum, ut apprehensus ab eo non offenderet. Quando enim aliquis in propria virtute confidens non invocat praesidium Jesu, offendit et corruit. Et tu, diabole, propterea >quais fulgur de caelo < cecidisti, quia credere in Christum Filium Dei noluisti. Ut autem scias, quod male interpretatus es, et non de Christo, sed de sanctis intellegi, quae sequuntur, ausculta. >A ruina et daemonio x < non Jesum Christum liberat Deus, sed sanctos. Lege nonagesimum psalmum, cujus principium est: >Qui habitat in

adjutorio in protectione Dei caeli commorabitur <, et invenies magis justo viro, quam Dei Filio convenire: cadent a latere tuo mille, et decem miha a dextris tuis , ad te autem non appropinquabit ; verum-

Ἐγὼ δὲ τὸ ἀνάπαλίν φημι πρὸς σέ, ὦ διάβολε· εἰ μὴ Ἰησοῦς βοηθήσῃ τοῖς ἀγγέλοις, προσκόπτουσι.

Καὶ σὺ διὰ τοῦτο πέπτωκας ἐξ οὐρανοῦ <, ἐπειδήπερ αὐτάρκη ἐνόμισας εἶναι καὶ μὴ δεῖσθαι τῆς τοῦ Ἰησοῦ βοηθείας.

Ἵνα δὲ γνῷς μὴ περὶ τοῦ Ἰησοῦ λελέχθαι τὰ ἀναγεγραμμένα, ἀλλ’ εἰς δίκαιον ἄνδρα ταῦτα ἀναφέρεσθαι, ἄκουε· ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ἐν ψαλμῷ ζ΄· λέγεΤαι δὲ οὐ περὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ δικαίων. Γέγραπται γάρ· > Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπη τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται <. Τοῦτο δικαίῳ μᾶλλον ἁρμόζει ἢ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. Καὶ αὖθις· >πεσεῖται τοῦ κλίτους σου χιλιὰς καὶ μυρίας ἐκ τῆς δεξιᾶς σου <·

tamen oculis tuis videbis, et retributionem peccatorum adspicies < et reliqua, super personam justi interpretans. Sed et sic quoque perverse assumens diabolus testimonia, ut assereret ea, quae de justis dicebantur, super Salvatore intellegi, silet et transit versiculos, qui contra se scripti sunt. Cum enim dixisset : >angelis suis mandavit de te, et in manibus toUent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum <, illud, quod sequitur: >super et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem <. Quare ista, diabole, siles. nisi quod tu es >basiliscus <, tu omnium serpentium regulus, nocentiora habens venena quam ceteri, qui statim ut videris aliquem interficis ? Scis et aliam fortitudinem esse contrariam sociam tui, quae >aspis < et viro justo subjecta est, et idcirco omnia taces. Tu es >draco < tu es >leo <, de quibus scribitur: >super aspidem et et conculcabis leonem et draconem <. Sed licet tu taceas, qui scripturas rectius legimus, scimus habere nos potestatem conculcandi te et datam nobis hanc ditionem, dico enim non solum in veteri testamento, sicut nunc cantatur in psalmo, sed etiam in

ἃ καὶ αὐτὰ ἐπὶ τὸν δίκαιον ἀνάγεται. Οὐ γὰρ Χριστὸς φοβεῖται δαιμόνιον μεσημβρινὸν οὐδὲ νυκτερινόν, οὐδὲ δεῖται βοηθείας ἀγγέλων, αὐτὸς τηρῶν αὐτοὺς ἀπροσκόπους θεῷ· εἰ δὲ καὶ περὶ Χριστοῦ λέγοιτο, πανούργως παρῆκε τὰ με- ταξύ·

ἐπάγει γάρ· >ἐπὶ ἀσπίδα βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατή- σεις λέοντα καὶ δράκοντα <· γὰρ αὐτὸς ἦν. novo, Salratore dicente: >ecce do vobis potestatem super serpentes et scorpiones et omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit <. Sumamus arma tanta potestate firmati et versa faciamus, ut per conversationem nostram leonem conculcemus et draconem. Porro ut scias, quomodo >conculcetur et >conteratur draco <, Pauli epistolam lege, in qua a peccatore Filium Dei. Sicut ergo, qui peccator est, conculcat Filium Dei, sic e contrario, qui justus est,

>conculcat leonem draconem <, >omnem virtutem inimici < conculcat Christi : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxxii — De eo, quod scriptum est: >Reversus est Jesus in virtute usque ad eum locum, ubi ait: >et omnium ocuU erant synagoga intuentes in eum. <

Primum quidem >jesus Spiritu sancto reversus est a Jordane et agebatur Spiritu in deserto diebus x <. Cum tentaretur a diabolo et quia adhuc certaturus erat adversum eum, et semel et bis absque addi- tamento aUquo >spiritus < ponitur.

Ἐπειδὴ ἤμελλεν ἀθλεῖν ἐν τῷ πειρασμῷ πρὸς τὸν διάβολον, δὶς ὀνομάζεται τὸ >πνεῦμα < χωρὶς προσθήκης· ὅτε δὲ ἀγωνισάμενος Quando vero tres tentationes, quas scriptura commemorat, pugnando superavit, vide, quid de Spiritu signanter cauteque ponatur. > Jesus <, ait, >reversus est in τῇ δυνάμει virtute Spiritus <. >Viruts < est, quia conculcaverat draconem et tentatorem comminus vicerat. Reversus est < ergo >Jesus Jesus in virtute Spiritus in Galilaeam fama exivit per omnem circaregionem de eo. Et ipse docebat in synagogis eorum et glorificabatur ab omnibus <. Quando legis: >docebat in synagogis eorum et glorificabatur ab omnibus <, cave, beatos tantum illos judices et te arbitreris privatum esse doctrina. Si vera sunt, quae scripta sunt, non solum tunc in congregationibus Judaeorum, sed et hodie in hac congregatione Dominus lo- quitur: et non solum in hac, sed etiam in alio coetu et in toto orbe docet Jesus, quaerens organa, per quae doceat. Orate, ut me quoque compositum ad canendum aptumque reperiat! Sicut enim quaerit omnipotens Deus prophetas eo tempore, quo prophetia niortales indigent, et invenit, verbi gratia, Isaiam, Hieremiam, Ezechiel, Daniel, sic quaerit Jesus organa, per quae doceat sermonem suum vel erudiat populos in synagogis et >glorificetur ab monibus <. Nunc magis >glorificatur ab omnibus < tempore, quo tantum in una provincia cognoscebatur. Deinde >venit in Nazareth, ubi nutritus fuerat, et ingressus juxta in synagogam die sabbatorum surrexit legere; et datus est ei liber prophetae Isaiae; et revolvens librum invenit locum, ubi ἐνίκησε τοὺς τρεῖς ἀναγεγραμμένους πειρασμούς, πρόσχες τῇ ἀκριβείᾳ τῆς γραφῆς, τί περὶ τοῦ πνεύματός φησιν, ὅτι > Ἰησοῦς ὑπέστρεφεν ἐν τοῦ πνεύματος <, προσέθηκεν ἐν τῇ δυνάμει < διὰ ἀθλητὴν τὸν νενικηκότα.

erat scriptum: Spiritus Domini super me; propter quod unxit me <. Non fortuitu revolvit librum et caput de se reperit lectionis, sed et hoc providentiae Dei fuit. Sicut enim scriptum est : > In laqueum non cadit passer sine voluntate Patris <, et >capilli capitis < apostolorum >omnes forsitan et hoc, quod Isaiae potissimum liber inventus est et lectio non alia, sed haec, quae Christi mysterium loquebatur: >Spiritus Domini super me ; propter quod unxit me > Christus est enim, qui ista commemorat — non ut libet et casu evenisse arbitrandum est, sed providentia et dispositione Dei. Quae sint igitur, quae in propheta loquebatur et postea de se

ipse in synagoga personet, con- Ἀπεστάλθαι δέ φησιν ἑαυτὸν >εὐαγγελίσασθαι τοῖς πτωχοῖς(. τοῦτ’ ἔστι τοῖς ἐθνικοῖς τοῖς ἀπίστοις, τοῖς μὴ ἔχουσι τὸν πλοῦτον τὸν πνευματικὸν καὶ γυμνοῖς πάντων, προφητείας, ναοῦ καὶ τῶν ὁμοίων. Τούτοις οὖν εὐηγγελίσατο τὸν οὐράνιον πλοῦτον, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν διὰ τὸ εἶναι >πτωχοὺς πνεύματι(· αὐτοὶ γὰρ ἦσαν >κτωχοὶ < μηδὲν ἔχοντες, μὴ θεὸν γνώσει, μὴ νόμον, μὴ προφήτας. templemur. >Evangelizare <, >pauperibus misit me <. nationes significat ; istae enim erant 003Epauperes < nihil omnino non Deum, non legem, non prophetas, non justitiam rehquasque virtutes. Ob quam causam misit eum Deus, ut pauperibus nuntiaret : >praedicare captivis remissionem <. nos fuimus, quos tantis annis vinxerat Satanas habens captivos sibique subjectos. Venit Jesus 003Epraedocare captivis et caecis, ut viderent <; sermone quippe et doctrinae ejus caeci vident. Praedicatio ergo ἀπὸ κοινοῦ intelle- gatur non solum super captivis, sed etiam super caecis. >Emittere confractos in libertatem <. Quid ita fractum atque collisum fuit homo, qui a Jesu dimissus est et sanatus ? >Praedicare Domini acceptum <. Juxta simplicem intellegentiam aiunt anno Salvatorem in Judaea evangelium praedicasse, et hoc esse, quod dicitur: >praedicare annum Domini acceptum et diem nisi forte quiddam sacramenti in praedicatione anni Domini divinus sermo significat, Futuri sunt enim alii dies, non tales, quales nunc in mundo cernimus, et menses alii et Kalendarum ordo diversus. Sicut igitur ista alia, sic et annus Domini futurus est placens. Ista autem omnia praedicta sunt, ut post visionem ex caecitate, post libertatem ex vincuKs, post sanitatem a diversis vulneribus veniamus ad >annum Domini acceptum <. haec legisset Jesus, involvens >librum dedit ministro et sedit, omnium oculi erant in synagoga attendentes in eum <. Et si vultis, in hac synagoga coetuque possunt oculi vestri attendere Salvatorem. Cum enim principalem cordis tui direxeris aciem ad sapientiam et veritatem Deique Unigenitum contemplandum, oculi tui intuentur Jesum, Beata congregatio, de qua scrip- tura testatur, quod >omnium oculi erant attendentes eum < vellem istum coetum simile habere testimonium, ut omnium ocuh, et catechumenorum et fidelium, et muUerum et virorum et inefantium, non corporis oculi, sed animae adspicerent Jesum! Cum enim respexeritis ad eum, de lumine ejus et intuitu clariores vestri vultus erunt et dicere poteritis: >signatum est super lumen vultus tui, Domine <: cui est gloria et imperium in saeculorum. Amen.

Homilia Xxxiii — De eo, quod scriptum est: >Utique dicetis mihi parabolam istam<, et cetera, usque ad eum locum, ubi ait: >sed mundatus est nisi Naaman Syrus<

In Capharnaum, quantum ad Lucae historiam pertinet, necdum moratus est Jesus nec aliquod in ea signum fecisse describitur, quippe in qua non fuit. Porro antequam veniret Capharnaum, in patria sua, hoc est in Nazareth, fuisse signatur et loquitur ad cives suos: >Utique dicetis mihi parabolam istam: Medice, cura te ipsum. Quaecunque audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua<.

Unde puto aliquid in sermone praesenti latitare mysterii, et Nazareth in typo Judaeorum, Capharnaum in typo praecessisse gentilium. Sciens itaque Jesus, quod non haberet in patria sua honorem, nec ipse nec prophetae nec apostoli, noluit ibi praedicare, sed praedicavit in gentibus, ne sibi a patriae suae hominibus diceretur: >Utique dicetis mihi parabolam istam: Medice, cura te ipsum<. Erit enim tempus, quando dicturus est populus Judaeorum: >Quaecunque audivimus facta in Capharnaum< apud gentes signa atque portenta, >fac et apud nos in patria tua<; quae ostendisti universo orbi, ostende et nobis; praedica sermonem tuum populo tuo Israhel, ut saltem, >cum subintraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israhel salvus fiat<. Quamobrem videtur mihi consequenter et ordinate Nazarenis interrogantibus respondisse Salvator: >nemo propheta acceptus est in patria sua<. Et puto plus juxta sacramentum ἡμεῖς δὲ οἱ ἀλλότριοι τῶν δια- quam juxta litteram verum esse, quod dicitur. Licet et Hieremias in Anathoth patria sua non fuerit acceptus et Isaias, quaecunque fuit patria iUius, et rehqui prohetae; sed magis mihi videtur sic inteUegi, ut dicamus patriam fuisse omnium prphetarum populum circumcisionis, et hunc non recepisse prophetas et eorum vaticinia: porro nationes, quae longe fuerant a prophetis et eorum notitiam non habebant, suscepisse vaticinium Jesu Christi. >Nemo est < ergo in patria sua < >, hoc est populo Judaeorum. Nos autem, qui eramus aUeni a testamento et peregrini a promissionibus toto prophetas corde suscepimus magisque >habemus Moysen prophetas < de Christo quam iUi, qui ex eo, quod non susceperunt Jesum, nec illos susceperunt, qui de eo anuntiaverunt. Unde ad id, quod dixerat: >nemo propheta acceptus est in patria suac, et aliud >in veritate enim dico vobis, quia multae viduae in diebus Heliae in Israhel, quando clausum est caelum annis tribus et mensibus sex <. Quod dicit, tale est: HeUas propheta erat et in populo Judaeorum; sed quando mirabile quid facturus erat,

Πατρὶς μέν γὰρ τῶν προφητῶν ὁ ἐκ περιτομῆς λαός, παρ’ οἷς οὐκ εἰσι δεκτοί·

θηκῶν καὶ ξένοι τῶν ἐπαγγελιῶν ἐδεξάμεθα τοὺς προφήτας ὅλῃ ψυχῇ προκηρύξαντας Χριστὸν ἥπερ ἐκεῖνοι,

cum essent plures viduae in Israhel, reliquit eas et venit >ad in Sarepta Sidoniae <, ad gentilem mulierculam, figuram rei explicans, quia occupante populum Israhel >non fame neque siti aquae, sed fame audiendi sermonem Dei <, venit viduam, de qua et propheta testatur dicens >multi filii magis quam ejus, quae habet virum <, et, cum venisset, illius et alimenta multiplicat. Tu eras vidua in Sarepta Sidoniae, e cujus finibus >Chananaea egreditur < et cupit sanari filiam suam et propter fidem meruit quod petebat. >Multae ergo viduae erant in populo Israhel, ad nullam earum missus est Helias, nisi in Sareptis ad muherem viduam <. Sed et aliud ad eundem sensum pertinens loquitur: >multi erant leprosi in Israhel in diebus HeUsaei prophetae, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus <, qui utique non erat ex Considera usque ad praesentem diem multos leprosos in >Israhel carnem < ; vide e contrario leprae squalore perf usos a Helisaeo Domino nostro et Salvatore

purgari baptismi sacramento et dici ad te : >surge et vade in Jordanem et lavare, et tibi caro tua <. Surrexit Naaman et abiit et lotus implevit baptismi, >et facta est caro ejus quasi caro pueri <. pueri ? Qui >in lavacro regenerationis < ortus fuerit Jesu: cui est gloria et imperium m saecula saeculorum. Amen. ὥσπερ καὶ ἡ ἐν Σαρέφθοις τῆς Σιδω- νίας χήρα τὸν Ἠλίαν >λιμοῦ γενομένου < ἐν τῷ Ἰσραὴλ >τοῦ ἀκοῦσαι γον θεοῦ <. Περὶ ταύτης τῆς χήρας προφήτης φησίν, ὅτι >πολλὰ τὰ τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα <, καὶ πόλιν ἡ ἑτέρα γραφή, στεῖρα ἔτεκεν ἑπτὰ καὶ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησεν <.

Homilia Xxxiv — De eo, quod scriptum est: >Magister, quid faciens aeternam possidebo? < usque ad eum locum, ubi ait: >Vade, fac similiter <

Cum multa in lege praecepta sint, haec tantum in evangelio Salvator posuit, quae quodam compendio ad aeternam vitam oboedientes ducerent. Ad id enim respicit, quod legis doctor interogaverat eum dicens : >Magister, quid faciens vitam aetemam possidebo? <, quae lectio secundum Lucam hodie vobis recitata est. Respondit : >In lege quid est ? quomodo legis ? DiHges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et ex tota mente tua ; et proximum tuum quasi te ipsum < >. Ac inde: >bene<, ait, >respondisti; hoc fac, et vives<. Haud dubium,

Σαφῶς ἐν τούτοις παρίσταται, ὅτι ἡ κατὰ τὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου θεὸν καὶ τὰς ἀπ’ αὐτοῦ γραφὰς παλαιὰς κηρυσσομένη ζωὴ ἡ αἰώνιός ἐστιν, ἣν καὶ ὁ σωτὴρ καταγγέλλει.

Πυθομένου γοῦν τοῦ νομικοῦ· τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω <, ἐπὶ τὸν νόμον αὐτὸν ἀναπέμπει, ἵν’ ἐκεῖθεν συναγάγῃ ἐντολὰς τὰς προσαγούσας τὸν ποιοῦντα αὐτὰς τῇ αἰωνίῳ ζωῇ.

Μαρτυρεῖ γοῦν τῷ ἀπὸ τοῦ νόμου εἰληφότι ἀπὸ μέν τοῦ Δευτερονομίου τό· ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου < καὶ τὰ ἑξῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ Λευϊτικοῦ τό· >τὸν πλησίον σου ὡς εἰπὼν αὐτῷ· >ὀρθῶς quin sempiterna est vita, de qua et legis doctor interrogaverat et Salvatoris sermo fuerat. Simulque perspicue docemur in lege praeceptum, ut diligamus Deum. In Deuteronomio : >audi <, >Ισραηελ, Dominus Deus tuus unus est <, et: >Diliges Deum tuum ex tota mente tua < et reliqua, et >proximum te ipsum <. Et Salvator his testatus est dicens: >In duobus mandatis tota lex pendet et prophetae < >. >Volente doctore legis >justificare et ostendere, quod nemo sibi esset proximus, atque dicente: >quis est meus intulit Dominus parabolam, cujus exordium est: >Homo quidam descendebat de Hierusalem in HIericho <, et rehqua. docet nulhus fuisse proximum descendentem, nisi ejus, qui voluerit custodire praecepta et prae- τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ < >, δηλονότι ζο)ὴν τὴν αἰώνιον, περὶ ἧς κἀκεῖνος ἐπύθετο καὶ ὁ σωτὴρ διδάσκει.

Ταῦτα δὲ εἴρηται πρὸς τοὺς ἀπὸ Οὐαλεντίνουκαὶ Βασιλείδου καὶ τοὺς ἀπὸ Μαρκίωνος — ἔχουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰς λέξεις ἐν καθ’ καθ’ ἑαυτοὺς εὐαγγελίῳ — καὶ φήσομεν πρὸς αὐτούς· ὁ μαρτυρήσας τῷ· >ὅτι κύριον τὸν θεόν σου < τὴν τολὴν ἀπὸ τοῦ νόμου εἰρηκότι οὐ περὶ ἄλλου ἢ περὶ τοῦ δημιουργοῦ εἰρη- μένην καὶ φήσας ἐπὶ τούτοις αὐτῷ· >ὀρθῶς ἀπεκρίθης <, τί ἡμᾶς πράσσειν ὑπὲρ τοῦ ζῆσαι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἢ ἀγαπᾶν τὸν θεὸν τὸν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις ἐν ὅλη καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλη τῇ ψυχῇ καὶ ἐν ὅλη τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ003Cδ;; Καὶ ὁ δὲ ἀπεφήνατο περὶ τῶν δύο ἐντολῶν τούτων λέγων, ὅτι ἐν αὐταῖς 003Eὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ parare se, ut sit proximus omni homini, qui auxilio indiget. Hoc enim est, quod post parabolam in fine ponitur: >quis de tribus videtur tibi proximus esse ejus, qui in latrones incidit? < enim sacerdos nec levitesproximi ejus fuerunt, sed, ut ipse quoque legis doctor respondit, >ille, qui fecit proximus ejus fuit. Unde et a Salvatore dicitur: >Vade, et fac similiter <. Aiebat quidam presbyteris, volens parabolam interpretari, hominem, qui de- scenderit, esse Adam, Hierusalem paradisum , Hiericho mundum , latrones contrarias fortitudines, sacerdotem legem, Leviten prophetas, Samariten Christum, vulnera vero inoboedientiam, animal corpus Domini, pandochium, id est stabulum, quod universos volentes introire suscipiat, eccle- φῆται x <. Διδάσκει δέ ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἄλλος τοῦ τηροῦν- τος τὴν ἐντολὴν ὁ γινόμενος πλη- σίον, ἕκαστος δὲ ἑαυτὸν ποιεῖ τοῦ δεομένου βοηθείας πλησίον. Τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ ἐπιλεγόμενον τῇ πα- ραβολῇ, τό· τίς τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι γεγονέναι πλησίον τοῦ ἐμΠεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς < >. γὰρ καὶ ὁ νομικὸς τοῦτό φησιν, ὅτι ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ’ αὐτοῦ <, ἀκούει τό· πορεύου καὶ σὺ ποέει ὁμοίως(. Διαγράψωμεν τοίνυν ὡς ἐν βραχεῖ λόγῳ τὴν ἔννοιαν τῆς παραβολῆς· ἀνάγεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ’ Αδὰμ ἤτοι εἰς τὸν περὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς προηγουμένης αὐ- τοῦ ζωῆς καὶ τῆς διὰ παρακοῆς καθόδου λόγον· ἡ δέ ’ ιερουσαλὴμ εἰς τὸν παράδεισον <ἢ > εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ <· ἡ δὲ Ἰεριχὼ εἰς κόσμον· οἱ δέ λῃσταὶ εἰς τὰς ἀντικειμένας ἐνεργείας ἤτοι τοὺς δαίμονας ἢ τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἐλθόντας ψευsiani interpretari. Porro duos denarios Patrem et Filium intellegi, stabularium ecclesiae praesidem, cui dispensatio credita sit. De eo vero, quod Samarites reversurum se esse promittit, secundum Salvatoris figurabat adventum.

Haec cum rationabiliter pulchreque dicantur, non est tamen existimandum, quod ad omnem hominem pertineant. Neque enim omnis homo >descendit de in Hiericho <, nec propterea in praesenti saeculo commorantur, licet ille, qui >missus est, propter perditas oves < >domus Israhek. Homo qui >de Hierusalem descendit Hiericho <, quia voluit ipse propterea >in latrones Latrones autem nulli sunt alii, nisi de quibus Salvator ait : >omnes, qui ante me venerunt, fures fuerunt et latrones <. non incidit in fures, sed δοδιδασκάλους· τὰ τραύματα εἰς τὴν παρακοὴν καὶ τὰς ἁμαρτίας· ἡ δὲ τῶν ἱματίων ἀφαίρεσις εἰς τὴν τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας γύμνωσιν καὶ ἀπάσης ἀρετῆς στέρησιν· τὸ δὲ ἡμιθανῆ παταλιπεῖν τὸν ἄκωπον δηλοῖ τὸ εἰς ἥμισυ τῆς φύσεως προχωρῆσαι τὸν θάνατον

— ἀθάνατος γὰρ ἡ ψυχή — ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν νόμον· ὁ Λευΐτης εἰς τὸν προφητικὸν λόγον· ὁ Σαμαρείτης εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ Μαρίας σάρκα φορέσαντα· τὸ κτῆνος εἰς τὸ σῶμα Χριστοῦ· ὁ οἶνος εἰς τὸν διδασκαλικὸν καὶ ἐπιστύφοντα λόγον· τὸ ἔλαιον εἰς τὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους ἤτοι εὐσπλαγχνίας λόγον· τὸ πανδοχεῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ὁ πανδοχεὺς εἰς αποστόλους καὶ τοὺς τούτων διαδόχους ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐπιστατοῦντας ἀγγέλους· τὰ δύο δηνάρια εἰς τὰς δύο διαθήκας. τὴν παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν ἤτοι τὴν εἰς θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν εἰς τὸν πλησίον ἢ εἰς τὴν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ γνῶσιν· ἡ ἐπάνοδος τοῦ Σαμαρέως ἡ δευτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια. in multo furibus nequiores >latrones <, qui clescendentem eum Hierusalem <. cum incidisset in illos, E;spolianerunt et imposerunt ei Quae suntplagae, quae vulnera, quibus vulneratus est homo ? Vitia atque peccata. Deinde quia latrones, qui nudaverant eum et vulneraverant, non assident nudo, sed plagis rursus impositis derelinquunt eum, idcirco scriptum est : > E;spoliantes eum et vulnera apponentes abierunt et dereliquerunt eum < non mortuum, sed Factum est autem, ut in eadem via primum >sacerdos <, >Levites < descenderent, qui forsitan aliis liominibus bona fecerant, non tamen huic, qui descenderat >de Hierusalem in Hunc enim vidit >sacerdos <, puto lex, vidit >Levites < >, sermo propheticus — et cum vidissent, transierunt et reliquerunt. Servabat quippe seminecem providentia ei, qui fortior erat lege et prophetis, Samaritano videlicet, qui interpretatur >custos < >. Iste est, qui >non dormitat neque dormit Propter seminecem profectus est iste Samarites, non >de Hierusalem in Hiericho < sicut sacerdos et Levita descendens, aut descendit, idcirco descendit, ut salvaret custodiretque moriturum, ad quem locuti sunt Judaei: >Samaritanus es tu et um habes <, et qui, cum negasset se habere daemonium, < negare se noluit; sciebat enim se esse >custodem <. >custodem < >. Itaque ad seminecem et vidisset eum in suo sanguine volutari, misertus accessit ad eum, ut fieret ejus proximus, >ligavit infudit oleum vino mixtuiiK neque dixit, quod in propheta legitur: >non est malagma imponere neque oleum neque Iste est >Samaritanus <, cujus cura et auxilio omnes, male habent, indigent, cujus vel maxime Samaritani indigebat auxilio, qui >de Hierusalem< descendens >inciderat in latrones< et vubieratus ab eis semianimis fuerat dereUctus. Ut autem scias, quod juxta providentiam Dei Samarites iste descenderit, ut curaret eum, qui >inciderat in latrones<, manifeste doceberis ex eo, quod secum habebat alligaturas, secum oleum, secum vinum, quae quidem ego puto non propter istum unum seminecem, sed Ijropter alios quoque, qui ob varias causas fuerant vulnerati et indigebant alligaturis et oleo et vino, secum portasse Samariten. Habebat >oleum<, de quo scrijjtum est: >ut exhilaret faciem in oleo<, haud dubium quin ejus, qui curatus fuerat. >Oleo<, ut tumores vulnerum sedarentur, sed et >vino< mundat vuhiera asperitatis aliquid admiscens, eumque, qui fuerat vulneratus, >imposuit suo<, id est proprio corpori, juxta id, quod est hominem dignatus assumere. Iste Samaritanus >peccata nostra portat< et pro nobis dolet, portat seminecem, inducit in >pandochium<, id est in

ecclesiam, quae omnes suscipit et nulli auxihum suum denegat, ad quam cunctos provocat Jesus dicens : >Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos<. Et postquam induxit eum, non statim recedit, sed uno die in stabulo cum seminece perseverat et curat vulnera non solum in die, verum etiam in nocte, rehquam soUicitudinem suam et industriam tribuens. Cumque vellet mane proficisci, de probato argento suo, de probata pecunia sua >tollit duos denarios< et honorat stabularium, haud dubium quin angelum ecclesiae, cui praecipit, ut dihgenter curet eum et ad sanitatem usque perducat, quem pro angustia tem- poris etiam ipse curaverat. >Duo denarii< notitia mihi videtur esse Patris et Filii et scientia sacramenti, quomodo Pater in Filio et Filius in Patre sit, qua velut mercede donatur angelus, ut diligentius curet hominem sibi commendatum, et promittitur ei, quidquid de suo in medelam seminecis expenderit, illico esse reddendum. Vere lege et prophetis >custo < animarum iste >qui fecit misericordiam ei, qui inciderat in latrones <, ejus apjjaruit non tam sermone quam opere. Quia ergo possibile est juxta illud, quod dicitur: >Imitatores mei sicut et ego Christi <. imitari nos Christum et misereri eorum, E;inciderant in Latrones <, accedere ad eos, ligare vulnera, oleum et vinum, imponere super proprium jumentum et ferre onera ipsorum, propterea ad talia nos cohortans Filius Dei non tam doctori legis quam nobis quoque omnibus loquitur: >Vade, et tu fac similiter <. Quae si similiter fecerimus, vitam aeternam in Christo Jesu : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xχχv — De eo, quod scriptum est: >Quando vadis cum tuo <, usque ad eum locum, ubi ait: >et reddes <

Nisi esset nobis natura insitum id, quod justum est, judicandi, nunquam Salvator diceret: >quare autem et a vobismetipsis quod justum est, judicatis judicatis? < Verum ne ad probationem sententiae longius evagemur, maxime cum multo difficiliora huic capitulo subnexa sint, tantum super hoc significasse sufficiat, quin potius aniniarum nostrarum ad Deum vela pandamus deprecemurque adventum sermonis ejus, ut interpretetur parabolam, de qua scribitur: >Quando vadis cum adversario tuo principem iii via, da operam, ut libereris ab eo, ne forte tradat te judici, et judex tradat te exactori, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi: non inde exies, donec novissimum minutum reddas <. Quatuor personas poni video, adversarii, principis, judicis, exactoris; et quia videtur evangelista Matthaeus simile quid locutus in eo, quod ait: >Esto benevolus adversario tuo, dum es in via cum eo <, quaero, idem sensus sit an aliqua sit vicinia, siquidem apud Matthaeum una persona praetermissa est et alia immutata. Praetermissus est < et pro >exactore < insertus, >adversarius < et >judex < similiter ab utroque positi. Imus itaque >cum nostro >ad principem < et oportet nos, dum adhuc sumus, fortiter laborare, ut liberemur ab eo. A quo ? Ambiguum quippe verbum est et potest tam ad principem, quam ad adversarium referri: >ne forte tradat te < sive princeps

>judici, et judex tradat te exactori <, et : > non donec novissimum minutum reddas <, ; pro quo Matthaeus >donec reddas novissimum quadrantem <,

Σὺ δέ μοι ἐπισήμηναι, ὅτι ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον παραλέλειπται ἕν τῶν προσώπων καὶ ἐνήλλακται ἕν. Παραλέλειπται μὲν ὁ >ἄρχων < >, δὲ ἀντὶ τοῦ >πράκτορος < >ὑπηρέτης <· τετήρηται δὲ ὁ καὶ ὁ >κριτής <.

uterque servavit, discrepare autem sunt visi, quod hic >quadrantem <, ille >minutum < posuit. mihi sunt secretiora tangenda, ut intellegamus aUum esse adversarium, aUas tres personas, id est principem, judicem, exactorem. Legimus — si tamen cui placet hujuscemodi scripturam recipere — justitiae et iniquitatis angelos super Abrahae salute et interitu disceptantes, dum utraeque turmae suo eum volunt coetui vindicare. Quod si cui dispUcet, transeat ad volumen, quod titulo Pastoris inscribitur, et inveniet cunctis hominibus duos adesse angelos: malum, qui ad perversa exhortatur, et bonum, qui ad optima quaeque persuadeat. Scribitur et ahbi, quod assistant ho- mini sive in bonam, sive in malam partem duphces angeh. De bonis etiam Salvator meminit dicens: >Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in caehs est<.

Καὶ >ἄρχων < μέν ἐστιν, ὥς τινες ὁ ἑκάστου ἔθνους ἡγούμενος, οἷον βασιλείας Περσῶν ἢ Μήδων, ὥς φησι Δανιήλ, ἤτοι >ἄρχων < εἷς ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου· >ἀντίδικος < δὲ εἷς τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς ἀγγέλων· >κριτὴς < δὲ καὶ >δικαστὴς < ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· >πράκτωρ < καὶ >ὑπηρέτης < ὁ αφορισθεὶς ἀνθρώπῳ ἄγγελος ἤτοι δαίμων, ὃν τάχα καὶ >ἀντίδικον < εἶναι λέγειν.

>Δύο γάρ εἰσιν ἄγγελοι <, ὥς Ποιμήν, >μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς δικαιοσύνης καὶ εἷς τῆς ἀδικίας <. Simul quaere, iitrum parvulorum in ecclesia >semper videant faciem Patris < et aliorum non habeant libertatem vultum Patris attendere. Neque enim sperandum est omnium angelos semper videre >faciem Patris, in caelis est <. Sifuero de ecclesia, quamvis minimus sim, habet et fiduciam angelus meus semper videre >faciem Patris, in caelis est <. Si autem forinsecus nec de illa ecclesia, 003Equae habet maculam aut rugani vel quid istiusmodi <, et ipsa re alienus esse a tah congregatione, non habet fiduciam angelus meus respiciendi >viltum Patris, qui in caehs est <. Quam angeh pro bonis solhciti sunt, scientes quod, si nos bene gubernaverint et ad salutem usque perduxerint, habeant etiam ipsi fiduciam videndi >faciem Patirs < Quomodo enim, si per curam eorum et industriam salus hominibus comparatur, >faciem Patris < semper attendunt, sic, si per neglegentiam eorum homo corruerit, etiam sui pericuh rem esse non nesciunt. Et sicut bonus episcopus et optimus ecclesiae dispensator scit sui meriti esse atque virtutis, si oves gregis sibi crediti fuerint custoditae, ita intellege et de angehs. Ignominia angelo est, si homo sibi creditus fuerit, si peccaverit, ut e contrario gloria est angelo, si creditus sibi saltem minimus in ecclesia fuerit, si profecerit. Videbunt enim non ahquando, sed >semper faciem Patris, qui in caelis est <, cum alii non videant. Secundum meritum enim eorum, quorum angeh sunt, aut semper aut nun-

quam, vel parum vel plus, faciem Dei angeh contemplabuntur. Cujus rei notitiam ad hquidum Deus noverit, et si quis, hcet raro, fuerit inventus, quem Christus instruxerit. Videamus ergo primum, quis sit >adversarius <, cum quo iter Ἄλλοι μὲν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μιχρῶν ἄγγελοι Ε;θεωροῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς(· οἱ δὲ τῶν ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐκ εἰσὶ ἄξιοι τούτου, ἑτέρῳ τινὶ ἐξυπηρετουμενοι.Ἄλλοι μὲν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μιχρῶν ἄγγελοι Ε;θεωροῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς(· οἱ δὲ τῶν ἔξω τῆς ἐκκλησίας οὐκ εἰσὶ ἄξιοι τούτου, ἑτέρῳ τινὶ ἐξυπηρε- τουμενοι.

SemjDer iiobiscum est >adversariu <: infelices nos atque Quotiescunque peccamus, adversarius noster exsultat sciens, quoniam habet facultatem apud principem saeculi hujus, qui se miserat, exsultandi et gloriandi, eo quod adversarius, verbi gratia hujus vel illius, eum fecerit principi saeculi hujus esse subjectum per talia totque peccata, per hoc illudve dehctum. Evenit autem interdum, ut, si quis fuerit praeparatus armatura Dei et ex omni parte se texerit, conetur quidem >adversarius < vuhms inferre, facultatem non habeat percutiendi. Semper nobiscum >adversarius < graditur, nunquam nos deserit, quaerit occasionem insidiarum, si quomodo nos subvertere queat et in principah cordis nostri malam subjiciat cogitationem. >Quando vadis ad Quisnam iste princeps est ? 003EQuando clividebat gentes, quanclo chsseminabat fihos Adam, statuit terminos nationum secundum numerum angelorum Dei, et facta est pars Domini populus ejus Jacob, funiculus haereditatis ejus Israhel < Igitur principibus, id est angehs, ab exordio terra divisa est. Daneil quippe manifestius, quos Moyses 003Eangelos < nominarat, esse testatur dicens: 003Eprinceps regni Persarum < Graecorum < et >Michael princeps vester < ; gentium. Et unusquisque nostrum secum habet adversarium cohaerentem, cujus opus est ducere nos ad principem et dicere: O princeps, verbi gratia regni Persarum, iste, qui sub te erat, tibi eum, ut fuerat, custodivi; nuUus eum de reliquis principibus ad se potuit transducere, ne ille quidem, qui ad hoc se venisse jactabat, ut de cunctis haereditatibus Persarum sive Graecorum omniumque nationum raperet homines et haerediditati Dei faceret esse subjectos. Christus Dominus noster omnes prmcipes vicit et terminos eorum transiens captivos populos ad se transtiilit in salutem. Et tu de parte alicujus principis eras: venit Jesus et rapuit te de potestate perversa et Deo Patri obtulit. >Adversarius < ergo noster ambulat ducens nos >ad suum. Unde ego credens omnia scripturarum verba habere rationem non puto frustra >judicem < apud Graecos cum positum, qui singularitatis significator est, >principem < vero articulo scriptum esse simpliciter, >Quando < inquit, >vadis adversario tou < Signanter ait: >tuo <. Neque enim sunt adversarii, sed singuli singulos habent, qui ubique eos sequantur et sint comites. >Quando Quando vadis cum tuo ad principem. < Non articulo >principem < posuit, certum videretur ostendere, sed sine articulo, ut e pluribus unum esse monstraret, quod apud Graecos magis intellegitur. Unusquisque enim nostrum non habet proprium principem; sed si quis Aegyptius est, habet Aegypti principem, qui Syrus, sub Syro-

rum principe est, et unusquisque sub suae gentis est principe, si tamen hucusque processisse me sufficit et non ab hac disputatione ad aliam transire majorem, ut ceteras quoque gentes esse commemorem. Unde dicitur: >videte Israhel secundum carnem <. dixisse est ; hcet et hoc ipsum temerarium sit super tali re in populo coepisse sermonem.

Τήρει δέ, ὅτι >ἄρχων < μὲν ἄρθρου ὡς ἂν εἷς τῶν πολλῶν, >ἀντίδικος < δὲ μετὰ τοῦ αρθρου, καὶ ὅτι ἔχει τὸ >δοῦ <· οὐ γὰρ ἀόριστοι ἀντίδικοι· ἕκαστος δ’ ἔχει τὸν συν- οντα.

>Ὡς τοίνυν(, φησίν, >ὑπάγεις τοῦ ἀντιδίκου σου(, ὅστις σε τῷ ἄρχοντι προσαγαγεῖν βούλεται τῷ Qui te vult, inquit, ducere ad principem suum et ab aho principe transducere, >quando cum adversario tuo acl principem in via, da operam, ut libereris ab eo <. Nisi E;omni studio ut >libereris <, dum adhuc antequam ingrediaris ad principem, priusquam princeps tradat te judici ab adversario praeparatum, postea frustra conaberis. >Da >ergo <operam, ergo libereris < ut adversario tuo sive a principe, ad quem te trahit adversarius. >Da operam <, ut habeas justitiam, fortitudinem, temperantiam, et tunc complebitur: >ecce homo et opera ante faciem suam <. Nisi >dederis operam <, non poteris pactum infringere, cujus >amicitia inimicitia est in Deum <. vadis cum adversario tuo ad principem in via, da operam. > Ltitat in hoc loco nescio quid, et secretum est : E;in via da <. Salvator ait : > Ego sum via et veritas et vita <. Si >dederis operam <, ab adversario, esto in via; et cum steteris in eo, qui dicit: > ego sum via <, stetisse non sufficit, sed E;da operam, ut libereris < ab adver- sario. Nisi enim >dederis operam <. ἰδίῳ καὶ ἀποστῆσαί σε ἐκείνου τοῦσοῦ ἄρχοντος — ἕως οἶν >ὑπάγεις τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ ἄρχοντα < ἀπελθεῖν >πρὸς τὸν κριτήν(, ἄξιον γενέσθαι τῆς φυλακῆς, ἕως ἔτι ὁδεύεις, >δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι < > ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου ἢ ἀπὸ τοῦ χριτοῦ <, πρὸς ὃν σύρει σε ἀντίδικος·

τουτ εστιν ευποιιαν, σωφροσύνη, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, φρόνησιν, σοφίαν σοφίαν — >ἰδοὺ γὰρ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ < — ἵνα δυνηθῇς τοῦ ἀντιδίκου ·

οἰκεῖος μὲν γίνῃ τούτου, ἀλλότριος δὲ τοῦ θεοῦ, συνθήκην ποιούμενος μετὰ τοῦ ἀντιδίκου.

Ἔστὼς οὖν ἐν τῇ ὁδῷ τῇ εἰπούσῃ· >Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός(, ἀπηλλάχθαι>.

ut ab adversario >libereris <, quae te sequantur, ausculta. >Trahit ad judicem < adversarius sive princeps, cum te susceperit ab >trahit te ad Quam elegans sermo >trahit <, ostendat quodammodo retractantes et nolentes ad condemnationem trahi et ire compelli! Quis enim homicida concito gradu pergit ad judicem ? Quis gaudens ad condemnationem suam ire festinat, et non invitus trahitur ac repugnans ? Scit enim se ad hoc ire, ut sententiam mortis accipiat. >Ne forte trahat te ad judicem <. Quis, putas, iste >judex < est ? Ego nescio aUum judicem

nisi nostrum Jesum Christum, de quo et ahbi dicitur: >statuet oves a dextris, haedos autem a sinistris < et iterum: >qui fuerit me, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in caeUs est; qui autem negaverit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo, qui in caehs est <

>Trahat te ad judicem, et judex tradat te exactori <. nostrum per singula peccata damnum sustinet, et juxta qualitatem rationemque dehcti damni magnitudo reputatur. Debeo ahquod de scripturis afferre testimonium super danmo multaque pecuniae. Ahus damnum sustinet quingentorum denariorum et debet eos, ahus quinquaginta denarus condemnatur; quae summa ambobus a creditore conceditur. Porro ahus, sicut scriptura dicit: >oblatus est ei unus, qui debebat decem miha talenta <, mihum talentorum debito condemnatur. Et quid me necesse est plura persequi? Unusquisque pro quahtate et quantitate peccati Καλὴ δὲ ἡ λέξις ἡ· Ε;κατασύρῃ >κατασύρῃ σε <, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἄκοντες ἑλκόμεθα, ὡς ἐπὶ καταδίκην μὴ θέλοντες πορεύεσθαι. εσθαι.

diversam multae sententiam excipit. Si parum est, quod peccas, ferieris damno > minuti <, ut Lucas scribit, ut vero Matthaeus, >quadrantis < drantisr. Verumtamen etiam necesse est hoc ipsum, quo exstitisti debitor, solvere ; non enim exies de carcere, nisi et minima quaeque persolveris. Qui vero fidelis est, nullo damno percutitur, sed cotidie ditatur ; totus enim mundus divitiarum ejus est ; infidelis autem nec obolum habet. AUus condemnatur denario, ahus mna, ahus talento. Est quaesitor hujus negotii, qui mensuras universorum noverit peccatorum et dicat: Hoc dehctum talento condemnatur, illud peccatum multam istiusmodi meretur . Scriptum est enim: >cum autem coepisset facere rationem <. est omnibus nobis >ratio <. Non est ahud tempus faciendae nisi tempus judicii, quando hquido cognoscetur, quid nobis creditum sit et quid lucri quidve detrimenti fecerimus, quis nostrum acceperit mnam, quis unum talentum, quis duo, quis quinque. Quid necesse est plura rephcare, cum hoc in commune dixisse sufficiat reddituros nos esse rationem et, si debitores inventi fuerimus, trahi ad judicem et a judice exactori tradi ? Singuh exactores proprios habemus, omnis vero multitudo pluribus traditur, secundum id, quod in Isaia scriptum est: >populus meus, exactores vestri spohant vos et, qui potentes sunt, dominantur vestri < — dominantur exactores, si debuerimus ahquid. autem habuerimus fiduciam et fronte hbera dixerimus: Servavi

>Λεπτὸ < δέ ἐστι τὸ ἁμάρτημα, >κοδράντης < δέ, ὡς Ματθαῖός φησιν, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων.

praeceptum jubeiis: >reddite omnibus debita, cui tributum, cui timorem, timorem, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem < — si omnibus universa reddidero, venio ad exactorem intrepida mente respondeo: Nihil tibi debeo. Venit exactor ad reposcendum — resisto ei ; scio enim, quia, si nihil debuero, in me non habet potestatem. Quod si debitor fuero, >mittet < me > exactor < meus >in illo ordine, qui praedictus est. >Adversarius < enim me ad principem, princeps ad judicem, judex

tradet exactori, exactor >mittei in carcerem <. Quae est lex carceris istius ? Non eo, neque me exactor patitur exire, nisi debitum omne persolvero. Non habet exactor potestatem, ut mihi saltem >quadrantem < et portionem valeat concedere ; unus est, qui debitoribus non habentibus, unde persolvant, potest concedere. >Accessit <, inquit, eum unus, qui debebat quingentos denarios, et aUus quinquaginta ; et cum non haberent, unde redderent, ambobus donavit <. Qui dominus erat ; iste vero, qui exactor est, non est dominus, sed a domino ad exigenda debita praepositus. Non fuisti dignus, ut tibi quingenti sive quinquaginta denarii donarentur, nec audire meruisti: >disunt sunt tibi delicta tua <: mitteris in carcerem et ibi exigeris per laborem et opera sive per poenas atque supphcia, et non inde exies, nisi reddideris >quadrantem < vel >novissimu quod graece >tenue < dici potest. Peccata nostra aut sunt — scribitur enim: >incrasssatum est cor popuh — aut ad comparationem majorum tenuia atque subtilia. Beatus est igitur primum, qui non peccat, secundo, ut in collationem ahquis

Μακάριος δὲ ὁ μηδὲν ὀφείλων ἤγουν ὁ μικρὰ ὀφείλων καὶ συγγνώμης ἄξια.

saltem tenue peccatum habeat. Et iiiter ipsa quoque tenuia atque subtilia est diversitas peccatorum. Nisi enim inter tenue subtile peccatum esset aliud subtilius, nunquam diceretur: >non inde, donec reddas novissimum quadrantem <. Quomodo, si diceret >novissimum minutum < — minutum, quod est nummus sive obolus sive stater — ; quid, si magnam pecuniam debuerimus sicut qui scribitur decem milia talenta debuisse ; quanto tempore claudamur in carcere, donec reddamus debitum — non possum manifeste pronuntiare. Si enim, qui parum debet, non egreditur, nisi exsolvat >minutum quadrantem <, utique, qui tanto obnoxius, infinita ei ad reddendum debitum saecula numerabuntur. Quapropter >demus operam, ut liberemur ab dum sumus in via, et jungamur Domino Jesu : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxxvi — De eo, quod scriptum est: >Qui voluerit animam suam perdet eam <, usque ad eum locum, ubi ait: >regnum vos est <

>Qui inquit, >animam suam salvare, perdiderit eam, salvabit eam <. Martyres quaerunt >salvare suam < propterea perdunt, ut salvent eam. Qui vero >salvare animam suam < et non >perdunt < eam, hi >et perdunt < pariter >in gehennam <. Quamobrem >timere eos, qui possunt corpus occidere, sed timete magis eum, qui potest ammam et corpus perdere in gehennam <. Hoc ad juxta vires ingenii nostri breviter dixerimus; >animalis autem homo non recipit ea, quae sunt spiritus <, et idcirco non potest. >Seminatur corpus animale, surgit corpus Porro >qui adhaeret Domino, spiritus unus < ; ergo, >qui Domino copulatur <, cum animalis esset, per id vertitur et >unus est spiritus <, nos quoque nostram, ut adhaerentes Domino in unum spiritum transformemur. Sed et de regno Dei interrogatus Salvator a Pharisaeis >quando venerit < respondit : >Non venit regnum neque dicunt: ecce hic, aut ecce ibi. Regnum enim Dei intra vos est <. Non omnibus Salvator dicit: >reg-

num Dei est <, siquidem in peccatoribus regnum peccati est et ulla ambiguitate aut regnum Dei in corde nostro imperat aut peccati. Unde sive quae facimus, sive quae loquimur, sive quae cogitamus, contemplemur attentius, et tunc videbimus, utrum Dei imperium regnet in nobis an imperium deUctorum. Quam diversitatem sciens esse Apostolus quosdam commonet, dicens: >non regnet peccatum m mortah vestro corpore < Si quis nostrum regnum Dei, regnatur ab eo; si quis avaritiae ardore cruciatur, regnatur ab avaritia. Porro qui justus est, justitiam reginam habet; qui vanae gloriae ambitione sustoUitur, regnat ei aura popularis. Qui moeret, qui aliquid reformidat, qui amat, qui desiderat, imperant ei singula, prout perturbationibus variis possidetur. Quae onmia cognoscentes, et quam multa sint genera regnorum, surgamus precemurque Deum, ut auferat a nobis regnum inimici, et possimus sub regno esse Dei omnipotentis, id est sub regno sapientiae, paeis, justitiae, veritatis, qiiae cuncta in unigenito Dei Filio intelleguntur : cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia Xxxvii — De eo, quod a discipulis puUus asinae solutus est

Lectum est in evangelio secundum Lucam, quomodo, cum venisset Salvator >Bethphage et Bethaniam juxta montem miserit duos e discipuhs suis <, ; ut solverent >pullum asinae <, erat, >super quem nuUus hominum ahquando sederat <. quidem mihi videtur magis ad altiorem inteUegentiam quam ad simphcem historiam pertinere. Asinus vinctus erat. Ubinam? >Contra Bethphage et e quibus Bethania interpretatur >domus vero >domus maxillarum <, quidam locus; maxiUae enim sacerdotibus dabantur, sicut in lege praecipitur. lUuc ergo, ubi, >oboedientia <, mancipatus <, mittit discipulos suos, ut solvant

Ἡ μέν Βηθανία ἑρμηνεύεται >οἶκος ὑπακοῆς <, ἡ δὲ Βηθφαγὴ ἱερατικός τις ὢν τόπος· αἱ γὰρ σιαγόνες τοῖς ἱερεῦσι ἐδίδοντο, ὡς ἐν τῷ νομῳ αναγεγραπται·

ἅπου οὖν ὑπακοὴ καὶ ἱερὸς τόπος, ἐκεῖ ἀποστέλλει ὁ κύριος τοὺς ἀποστόλους λύσοντας >πῶλον >pullum asinae, super quem hominum aliquando sederat <. Porro quid aliud super asinum sedere potest absque homine ? Volo paulisper exemplum sumere, ut, quod dicturus sum, possit intellegi. Scriptum est in Isaia: >visio quadrupedum in et angustia <, et reliqua usque ad eum locum, ubi >non proderunt eis divitiae aspidum <. Unusquisque quantas opes aspidum ante portaverit, quantas divitias bestiarum, et quomodo nunquam rationabilis homo sederit super asinum nostrum, non sermo Moysi, non Isaiae, non Hieremiae nec rehquorum omnium prophetarum, et videbit tunc sedisse super nos sermonem Dei atque rationem, quando venit Dominus Jesus et praecepit discipuUs suis, ut euntes solverent >pullum qui prius vinctus fuerat, ut liber incederet. Solutusitaque >pullus asinae < adducitur ad ad cujus solutionem mittens discipulos dixerat : >Si quis vos quare solvitis pullum ? dicite ei: quia Dominus necessa- rium illum habet <.

Multi domini hujus puUi, antequam Salvator eum haberet necessa- νον, ἐν ᾧ οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν>·

ἀντὶ τοῦ· οὐδέποτε ἄνθρωπος λογικὸς ἐπεκάθισεν, ἢ Μωϋσέως λόγος ἢ Ἡσαΐου οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν προφητῶν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ Χριστός, εἶπε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ἀπελθόντες λύσωσι τὸν πῶλον.

Εἶπε δὲ αὐτοῖς· >ἐάν τις ἐρωτᾷ· τί λύετε τὸν πῶλον, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει < >. Παρατηρητέον δέ, ὅτι ὁ μὲν Ἰησοῦς· >ἐάν τις < φησίν, >ὑμᾶς ἐρωτᾷ <, καὶ οὐκ ὠνόμασε κύριον, ὁ δὲ rium; postqnam vero ille coepit esse >dominus <, plures esse cessaverunt; nemo enim >potest Deo servire et mammonae <. malitiae servierimus, multis sumus passionibus vitiisque sub- jecti. Solvitur ergo pullus, >quia Dominus necessarium illum habet <. Etnunc Dominus >necessarium habet <. Vos estis asinae. Quid vestri Filius Dei >necessarium habet < ? quid a expetit ? Salutem vestram >necessariam habet <, cupit vos solvi peccatorum, Deinde mittunt discipuli >vestes suas super et sedere f aciunt Salvatorem. Assumunt Sermonem Dei et imponunt eum super animas audientium. Vestibus exuuntur, >substernunt < eas >in εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι >εἶπον κύριοι αὐτοῦ <. Πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ κύριοι του ὄνου προ του κυριευ θῆναι ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, ἴσμεν δέ, ὅτι ὁ τοῦ κυρίου ἅπαξ γενόμενος οὐ δύναται πολλοὺς κυρίους ἔχειν· ὅταν γὰρ τῇ κακίᾳ δουλεύῃ τις ἄνθρωπος, πολλῶν παθῶν δοῦλός ἐστιν.

Λαμβάνουσι τοίνυν τὸν λόγον οἱ μαθηταὶ καὶ ἐπικαθίζουσιν αὐτὸν ταῖς φυχαῖς τῶν ἀκουόντων· εἶτα εκδύονται τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν >καὶ ἐν τῇ ὁδῷ <.

Super nos sunt vestimenta apostolorum, opera eorum bona omamenta nostra sunt : volunt apostoli indumenta sua calcari a nobis. Et revera solutus a discipulis asinus et portans Jesum incedit super vestimenta apostolorum, quando doctrinam eorum imitatur et vitam. Quis nostrum sic beatus est, ut sedeat super illum Jesus, qui quamdiu in monte fuit, cum solis apostolis morabatur, quando vero coepit vicinus esse descensui, tunc occur- rit ei turba populorum ? Si non venisset ad descensum, non ei poterat occurrere multitudo. Descendit seditque super pullum asinae, et omnis populus voce consona laudabat Deum. Quod Pharisaei videntes dicebant Domino: >increpa eos <; ; quibus ille respondit : >Si isti tacuerint,

Ἐργον γάρ ἐστι τῶν λυόντων τὸν δεδεμένον πῶλον μαθητῶν ἀγαγεῖν λελυμένον πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ τὰ ἑαυτῶν ἱμάτια, ἐν οἷς ἐκοσμοῦντο, τοῦτ’ ἔστι τὰς πράξεις Λ·αὶ τοὺς λόγους, τὰ πλείονα ἐπιῤῥῖψαι τῷ πώλῳ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιβιάσαι καὶ ἐνιδρύσαι αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν καὶ πόλιν ὑποστρῶσαι τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, ἵν ἱματίων μαθητικῶν ἐπιβαίνῃ ὁ λελυμένος πῶλος, ᾧ ἐπιβέβηκεν ὁ Ἰησοῦς. Ἐπίκειται οὖν ἡμῖν τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων, αἱ πράξεις αὐτῶν αἱ καλαὶ καὶ οἱ λόγοι κοσμοῦσι ἱμᾶς· θέλουσι δέ οἱ μαθηταί, Λ·αὶ ἵνα πατῶ- μεν αὐτῶν τὰ ἱμίτια, τοῦτ’ ἔστιν ἵνα ἐξετάζωμεν τοὺς ἀποστολικοὺς λόγους.

Τοῦ μὲν >πλήθους τῶν μαθητῶν < μεγάλῃ αἰνούντων φωνῇ τὸν θεὸν σιωπῶσιν οἱ λίθοι· σιωπώντων lapides clamabunt < >. Quando loquimur, lapides silent, quando nos tacemus, lapides clamant; >potest enim Dominus de istis suscitare filios Abraham <. Quo tempore nos tacebimus? Quando >refrixerit multorum <, quando illud, a Salvatore praedicatum est, fuerit impletum : >putas, Filius hominis inveniet fidem super terram? < > Propterea misericordiam deprecemur, ne nobis tacentibus lapides clamitent, sed loquamur et laudemus Deum in Patre et Fiho et Spiritu sancto: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

δὲ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν, ὅπερ, >ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀποστασία < >, λίθοι κράζουσι.

Πότε δὲ ἡμεῖς σιωπῶμεν; Ὅταν >ψυγῇ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν <, γένηται τὸ ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένον· >ἆρά γε ἐλθὼν ὁ υἱὸς ἀνθρώπου εὑρίσκει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; < Τίνες δέ οἱ λίθοι, περὶ εἴρηται μὴ ἀδυνατεῖν τῷ θεῷ >ἐκ λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ <; Οἱ τοῖς λίθοις νοῦντες, τὰ ἔθνη τὰ πεπλανημένα.

Homilia Xxxviii — De eo, quod scriptum est : >Cum autem appropinquasset, vidit et flevit super eam <, usque ad eum locum, ubi >ejecit omnes vendentes columbas>

Cum appropinquasset Hierusalem Dominus noster atque Salvator, videns eam flevit et dixit: >si cognovisses et tu in die quae ad pacem sunt tibi; nunc autem absconditum est ab oculis tuis : quoniam venient dies super te et circumdabunt te inimici tui vallo <. Sacramenta sunt, quae dicuntur, et speramus Deo aperiri posse, quod latitat. Primum ergo de fletu ejus videndum. Omnes beatitudines, quas locutus est in evangelio Jesus, suo firmat exemplo et, quod docuit, proprio testimonio probat. >Beati <, inquit, >mites <. Huic simile de semetipso: >Discite a >quoniam mitis sum <. >Beati pacitici <. Et quis alius ita Dominus meus Jesus, qui >est pax nostra <, qui >solvit >in sua < eam >carne destruxit <? >Beati, qui persecutionem tur propter justitiam < >. Nemo sic persecutionem passus est justitiam ut Dominus Jesus, qui pro peccatis nostris crucifixus est. Omnes igitur beatitudines in semetipso Dominus ostendit; ad quam similitudinem etiam illud, quod dixerat : >beati flentes < — ipse flevit, ut hujus quoque beatitudinis jaceret fundamenta. Flevit autem Hierusalem >dicens: si cognovisses et tu in die quae ad pacem sunt tibi; nunc autem absconditum est. ab oculis tuis <, et reUqua usque ad eum locum, ubi ait: >eo cognoveris tempus visitationis tuae <. Dicat aliquis Manifestasunt, quae dicuntur, etopere completa de Hierusalem: circumdedit enim eam Romanus exercitus et ad internecionem usque vastavit, tempusque veniet, quando lapis super lapidem non relinquetur super eam. Non nego et illam quidem Hierusalem propter habitatorum scelera fuisse destructam, sed quaero, ne forte et ad hanc nostram Hierusalem fletus iste pettineat. Nos enim sumus Hierusalem, quae defletur, qui nobis videmur intuitum habere majorem. Quod si post mysteria veritatis, post sermo nem evangelii, post doctrinam ecclesiae et post visionem sacramento-

rum Dei aliquis e nobis peccaverit, plangetur atque defiebitur. Nemo enim gentilis fletur, sed ille, qui fuit de Hierusalem et esse cessavit. Fletur autem haec nostra Hierusalem, quod post peccata >circumdent < eam contrariae videhcet fortitudines, spiritus nequam, et immittant in circuitu ejus >vallum < obsideant eam >et lapidem lapidem non reliquant <, si post multam continentiam, post ahquot annos castitatis vic-

Ζντῶ, μήποτε καὶ ἐνταῦθα ἐφ’ ἡμᾶς ὁ κλαυθμὸς τοῦ κυρίου φθάνῃ. Ἡμρῖε γάρ ἐσμεν ἡ ’Ιερουσαλὴμ ἡ κλαιομένη, οἱ διορατικώτεροι. Ἐὰνμετὰ τὸ ἀποκαλυφθῆναι ἡμῖν τὰ μυστήρια τῆς ἀληθείας καὶ κηρυχθῆναι τὸν λόγον τῆς σωτηρίας ἁμαρτάνωμεν, κλαιόμεθα.

Οὐδεὶς γὰρ ἐθνικὸς κλαίεται, κλαίεται δὲ ἡ τοιαύτη Ἰερουσαλήμ, ἐπειδήπερ >οἱ ἐχθροὶ < αὐτῆς ἁμαρτάνουσαν αὐτὴν περιέξουσι κυκλόθεν, αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις, καὶ περιβαλοῦσιν >χάρακα < καὶ συνέξουσιν αὐτὴν >καὶ ἐπὶ λίθον οὐκ ἀφήσουσιν < ἐν ἐὰν γὰρ μετὰ πολὺν χρόνον σωφρο- νήσας τις ἢ ἄλλην ἀρετὴν ἐπι- τηδεύσας νικηθῇ, καθαιρεῖται αὐ- τοῦ ἡ οἰκοδομή.

tus quis fuerit et blandimentis carnis illectus patientiam. pudicitiae amiserit. Si fueris fornicatus, >lapidem super non relinquent in te < >. Ait in alio loco: >non priorum justitiarum ejus; in peccato cato suo, in quo deprehensus fueritjin ipso judicabo eum <. est ergo, quae defletur, Hierusalem. Post quae dicitur: >ingressus est in templum <, quod, fuisset ingressus, >ejecit eos, vendebant columbas <. Non ementes ; qui enim emit, quod emerit, possidet. Illos ejecit de templo patris Jesus, qui vendunt et abjiciunt, quod habuerant, in simihtudinem ilhus luxuriosi fihi, qui substantiam accepit a patre et universa perdidit nimie potando. Si quis ergo vendit, ejicitur, praecipue si vendebat >columbas < >. Quare ahas aves non posuit nisi columbas ? Hoc animal simplex est et decorum. Vereor, ne et in nobis istiusmodi vitium de- Οὐ γὰρ μὴ μνησθῶ <, φησί, προτέρων δικαιοσυνῶν αὐτοῦ· ἐν τῇ ἁμαρτᾳ αὐτοῦ, ἐν ᾗ καταλήψομαι αὐτόν, ἐν αὐτῇ κρινῶ αὐτόν <. Οὐκ ἐκβάλλει τοὺς ἀγοράζοντας — ὁ γὰρ ἀγοράζων συλλαμβάνει τὸ ἀγοραζόμενον — ἀλλὰ τοὺς διὰ τὸ πω- λεῖν ἀποδιδομένους τὰ ἴδια χρήσιμα καὶ λαμβάνοντας ἀντὶ αὐτῶν τὰ νενο- μισμένα εἶναι τίμια καὶ οὐ τὰ τίμια· ἴδιον δὲ πωλούντων τὸ μὲν ἀπὸ τῆς τέχνης τοῦ θεοῦ διδόναι ἢ καὶ τὰ ἄλλως εἰς τὸν βίον χρήσιμα, τὰ δὲ ἀνθρώπων καθ’ ἑαυτὰ εἰς οὐδὲν χρή- σιμα λαμβάνειν. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκ- βάλλει σε ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὁ σωτήρ· ἐὰν γὰρ λῇς, ὅμοιος ἔσῃ τῷ ἀσώτῳ υἱῷ, ὃς ἔλαβε τὸν βίον τὸν πατρικὸν prehendatur. Si enim ea, quae niihi a sancto Spiritu revelata sunt et credita, ut in vulgus efferrem, pretio vendidero et absque mercede non docuero, quid aUud facio, nisi columbas, id est Spiritum sanctum, vendo ? Quem cum vendidero, ejicior de templo Dei. Quapropter rogemus Dominum, ut omnes emamus potius, quam vendamus. Si enim non vendiderimus, cognoscemus et intellegemus salutem nostram; alioquin inimici circumdabunt urbem nostram. Quod si semel nos hostilis exercitus cinxerit, lacrimas Domini non merebimur. Surgamus ergo cUlu-

culo et obsecremus Deum, ut saltem micas, quae de mensa ejus cadunt, comedere possimus. Miratur scriptura reginma Saba venisse >ab extremo terrae, ut audiret Salomonis <; quae, cum vidisset prandium et supellectilem ministeria domus ejus, obstupuit et tota in miraculo fuit. Nos si tantas Domini nostri opes, tantam sermonis supellictilem et abundantiam doctrinarum non hbenter amplectimur, si non comedimus >penem vitae <, si non carnibus Jesu vescimur et cruore potamur, si contemnimus dapes Salvatoris nostri, scire debemus, quod habeat Deus et >benignitatem et severitatem <; benignitatem magis ejus nobis orare debemus, in Christo Jesu Domino nostro: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen. καὶ πάντα ἀπώλεσε· φοβοῦμαι μή- ποτε περί τινα εὑρεθῇ ἡμῶν τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ἐὰν γὰρ τὰ ἐξ ἁγίου πνεύ- ματος λελαλημένα μοι μισθοῦ πιπράσκω, τί ἄλλο ποιῶ ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μισθοῦ πιπράσκω;

Homilia Xxxix — De quaestione Sadducaeonim, quam proposuerunt Domino, mulieris ejus, quae septem viros habuit, et rursuni de denario, quem sibi Salvator jussit ostendi

Est haeresis Judaeis, quae dicitur Sadducaeorum : haec >resurrectionem mortuorum < negat et putat animam interire cum nec post mortem sensus ultra residere. Hi igitur quaestionem Domino proponentes composu erunt fabulam mulieris septem virorum, quae post primum virum, ad resuscitandum semen prioris, alterum duxerit, quo mortuo ter- tium quoque et rursum quartum, atque in hunc modum ad septimum usque pervenerit. Quaeritur ergo, >in resurrectione quis eam sibi e septem fratribus sit vindicaturus uxorem. I ἐμβαλεῖν Hoc autem problema insidiantes verbis Salvatoris eo tempore proposuerunt, quo eum viderunt de resurrectione docere discipulos. Quibus respondens Salvator ait : >Erratis, nescientes scripturas virtutem Dei. In resur- rectione enim mortuorum neque

Φασὶ γὰρ ἑπτὰ ἀδελφοὺς μιᾷ γυναικὶ γόμου νόμῳ συναφθῆναι, δηλονότι ἑνὶ ἑκάστω αὐτῶν τοῦ ἑτέρου ἀποβιοῦντος νομίμως συναπτομένῃ· ἔσχατον δέ φασι καὶ τὴν γυναῖκα ἀποθανεῖν. Ἐρωτῶσι τοίνυν· >ἐν τῇ ἀναστάσσει <, ἀνισταμένων, >τίνος αὐτῶν γυνή; < οἰόμενοι αὐτὸν εἰς

Τὸ ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ < >φησιν <, οὐχ ὅτι τοὺς ἔσεσθαι ἐν οὐρανῷ λέγει, ἀλλ’ ὡς τοὺς οὐρανίους ἀγγέλους, καθὰ δὴ καὶ Μᾶρκος ἔφρασε λέγων· ἀλλ’ εἰσὶν ὡς nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli in caelis<. erunt sicut angeli, utique angeli erunt. Simulque discendum, quod angeli connubia non habeant. Hic vero, ubi mors, et nuptiae et liberi necessarii sunt; ubi autem immortalitas, nec conjugio opus est nec filiis. Proponam mihi quaestionem valde molestam et, quae non facile solvitur, ex persona eorum, qui studiosissimi scripturarum sunt et >die <die meditantur in lege domini<. inquiunt, scriptum est, quia >nequenubent-nequenubentur> ? Tam vetus quam novum testamentum memoria ac mente per-

lustrans nusquam memini tale quid relatum. Quod si forte me fallit, qui plus novit, doceat, libenter disco, quod nescio; sed quantum ego existimo, nec in veteri nec in novo instrumento quidquam tale reperiet. Omnis ergo error eorum de prophetica, quam non intellegunt, lectione subrepsit — e quibus illud est in Isaia: >electi mei non τὸ ἀγγελικὸν πλῆθος πολὺ μὲν ὄν, οὐ μὴν ἐκ γενέσεως αὐξηθέν, ἀλλ᾽ ἐκ δημιουργίας ὑπάρχον, οὕτω δὴ καὶ τὸ ἀνιστάμενον πλῆθος.

Ἴσμεν δέ, ὅτι καὶ πρὸς τὴν λέξιν ταύτην οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος καὶ Οὐαλεντίνου ἔτι διαμάχονται εἰς ψυχὰς ἀνάγοντες τὸν λόγον· ταύτας γὰρ ζῆν καὶ περὶ τούτων εἰρηκέναι τὸν κύριον ὡς τούτων ὄντος θεοῦ τοῦ θεοῦ. Οὐδέπω δὲ Σαδδουκαίοις περὶ ψυχῶν ἦν ἡ ἀντιλογία, ἀλλὰ περὶ σωμάτων, ὥστε περὶ τούτων ἡ ἀπόκρισις. Λέγεται δέ τότε ἀνίστασθαι ὁ νεκρός, ὅτε μετὰ σώματος ἡ φυχῆς διαλελυμένης, ἀλλ᾽ ὡς ἀπρακτούσης καὶ τὰ τῆς ζωῆς ἴδια, ὅσα μετὰ σώματος, οὐκ ἐχούσης· ἓν γάρ τι τὸ συναμφότερόν ἐστιν, ἄνθρωπος, καὶ ἡ ζωὴ κοινή, καὶ ἑκατέρων δεῖ πρὸς τὸ τὴν ἐκ θανάτου ζωὴν πόλιν συστῆναι. Πρὸς τούτοις ἀναγινώσκοντές τινες τὰ προφητικὰ πλανῶνται περὶ τὸν νοῦν τῆς γραlibcros in maledictionem< et Deuteronomio in benedictionibus: >benedicti filii uteri tui< putant haec futura in resurrection, non intellegentes spiritales benedictiones esse praedictas. Paulus enim, >vas omnes has benedictiones, quae ponuntur in lege, spriitaliter interpretans et sciens non esse carnales, ad Ephesios loqui- tur: benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali< Erunt hae omnes benedictiones spiritaliter, cum a mortuis resurgentes aeternam beatitudinem consequeremur. Sed et in Psalmis simile quid reperientes eodem labuntur errore: <uxor> >tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae, filii tui novella olivarum in circuitu mensae tuae< usque ad eum ubi ait: >benedicat te Dominus ex Sion, et videas, quae bona HierusalenK. Ergo cum instructa f uerit Hierusalem et mstaurata in antiquum statum, tunc visurus est sanctus bona, quae scriptura commemorat. Qui spiritaliter intellegunt Hierusalem et de ea dici sciunt: >quae caelestis est, quae sursum est, quae est nostra<, videbunt bona illius, de quibus saepe diximus, et quod nunc de psalmo posuimus: >uxor tua sicut vitis abundans lateribus domus tuae, filii tui sicut novella ohvarum in circuitu mensae tuae<. Quae omnia intellegentibus Sadducaeis, qui erant portio Judaeorum, dicit Salvator: >neseitis neque virtutem Dei<.

φῆς — φέρε εἰπεῖν ἐκ τοῦ Ἠσαΐπυ· οι εκλεκτοι μου οὐ τεκνοποιήσουσιν εἰς , καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ἐν ταῖς εὐλογίαις· εὐλογημένα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας σου>· — >ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν ἔσεσθαι ταῦτα, μὴ νοοῦντες τὰς πνευματικὰς εὐλογίας.

Διὰ τοῦτο σωματικῶς ἐκδεχομένοις τοῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων Σαδδουκαίοις ἔλεγεν ὁ σωτήρ· πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς .

Haec de quaestione, quam Sadducaei Domino proposuerunt, breviter dicta sint. Porro quia adjectum est de imagine Caesaris, etiam super hoc debemus pauca perstringere. Putant quidani a Salvatore dictum esse simpliciter: <reddite,> quae

sunt Caesaris, id est: tributum reddite, quod debetis. Quis enim nostrum de tributis reddendis Caesari contradicit? Habet igitur locus quiddam mystici atque secreti. Duae sunt imagines in homine: una, quam accepit a Deo factus in principio, sicut in Genesi scriptum est: >juxta imaginem similitudinem Dei<, altera postea, quam propter inoboedientiam atque peccatum ejectus de paradiso assumpsit >principis saecuH hujus < suasus Sicut enim nummus sive denarius habet imaginem imperatorum niundi, sic qui facit opera >rectoris tenebrarum< portat imaginem ejus, cujus habet opera: quam praecepit hic Jesus esse reddendam et projiciendam de vultu nostro assumen- damque eam imaginem, juxta quam a principio ad simiUtudinem Dei conditi sumus. Atque ita fit, ut, quae Caesaris sunt, Caesari et, quae Dei, < <Ostendite>, inquit, >mihi nummum< pro scribitur <denarius>. Quem cum accepisset, ait: >cujus

Ὑψηλότερον δέ· ἐγένετο ἐν ἀρχῇ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐν τῇ Γενέσει γέγραπται, <κατ᾽ δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ παρακοὴν ἀνέλαβε καὶ εἰκόνα ·

ωσπερ γαρ το νομισμα εικονα ἔχει τοῦ βασιλεύοντος τῶν Μνῶν, οὕτως ὁ ποιῶν rd ἔργα τοῦ <κοσμοχράτορος> τὴν τὴν αὐτοῦ φορεῖ· ἣν παραινεῖ ὁ σωτὴρ ἀποδιδόναι καὶ ἀποτίθεσθαι καὶ φορεῖν τὴν ἐξ ἀρχῆς γενομένην εἰκόνα καθ᾽ ὁμοίωσιν τῷ θεῶ.

habet < Qui respondentes <Caesaris >. Ad quos <reddite >, inquit, >quae Caesaris, Caesari et, quae sunt Dei, Deo<. Quorum et Paulus locutus est dicens: >sicut portavimus choici, portemus et imaginem caelestis.<. Quod ergo ait: quae sunt Caesaris, Caesari<, hoc dicit: deponite personam <choici>, abjicite imaginem terrenam, ut possitis vobis caelestis imponentes reddere, >quae sunt Dei, Repetit nos Deus. Quidnam repetit ? Lege Moysen: et nunc quid Dominus Deus tuus repetit a te < et reUqua, quae Postulat igitur a nobis Deus et deprecatur, non quia necessarium habet ahquid, ut ei tribuamus, sed, postquam ei dederimus, nobis id ipsum tribuat in salutem. Quod ut manifestius fiat, ponam parabolam mnarum. Qui unam acceperat mnam et fecerat decem et obtuht Domino, a quo sibi credita mna fuerat, accepit et aliam,

Ἀκολούθως τούτοις καὶ ὁ Παῦλός φησιν· ὡς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, οὕτως φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ . Τοῦτο οὖν δηλοῖτό· >ἀπόδοτε τὰ Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῶ θεῶ>ῶ. Αἰτεῖ δὲ παρ᾽ ἡμῶν, οὐχ ὅτι χρείαν ἔχει τινός, ἀλλ᾽ ἵνα ἡμῖν ἀντιχαρίσηται τὰ αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τὴν μνᾶν δεκαπλασιάσας καὶ προσενέγκας τῷ δεδωκότι κυρίῳ, ἀπολαμβάνει σὺν ταῖς τοσαύταις καὶ ἑτέραν· ἐκείνου γὰρ τοῦ μὴ πολυπλασιάσαντος τὴν μνᾶν κελεύει ἀφαιρεθῆναι καὶ δοθῆναι τῷ ἔχοντι τὰς δέκα μνᾶς. >Ἄρατε , φησὶν τοῖς παρεστῶσιν, ἀπ᾽ αὐ- quam antea non habebat. Illius enim mnam, qui non multiplicaverat, quod accepit, jubet Dominus auferri et dari ei, qui alias habet; <tollite>, inquit, >mnam date ei, qui habet decem mnas<. Atque in hunc modum, quae dederimus Deo, nobis ea ipsa restituet cum his, quae antea non habueramus. Exigit et postulat a nobis Deus, ut habeat occasionem donandi, ut ipse tribuat, qui erogavit. Ipsius enim gratia dupUcata est mna, et dignis

quibusque plus datum est, quam sperabant. Quapropter surgentes oremus Deum, ut digni simus offerre ei munera, quae nobis restituat et pro terrenis caelestia largiatur, in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Exphciunt omehae triginta novem Adamantii Origenis in evangelium Lucae a beato Hieronymo presbytero de graeco in latinum translatae.

τοῦ τὴν , τοῦτ’ ἔστιν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπειδὴ οὐ δύναται ταύτην ἔχων κολασθῆναι, εἰ μὴ πρῶτον ταύτης γυμνωθῇ, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς . Ἀντιχαρίζεται γὰρ ἡμῖν ὁ θεὸς τὰ ἀγαθὰ μετὰ προσθήκης· τῷ γὰρ ποιήσαντι τὴν μίαν μνᾶν δέκα ἀντεχαρίσατο τὰς δέκα μνᾶς, προσθεὶς αὐταῖς καὶ ἄλλην μνᾶν τὴν τοῦ μὴ ἐργαζομένου. Ὁ μὲν γὰρ ἔχων, φησίν, ἀρετὴν ἐκ πόνων καὶ ἱδρώτων καὶ προσθήκην λαμβάνει παρὰ θεοῦ, οἷον πίστιν ἔχοντι τὴν ἐκ τοῦ ἐφ’ ἡμῖν δοθήσεται χάρισμα πίστεως, καὶ ἁπλῶς τῷ ἔχοντί > τῶν ἐκ κατασκευῆς φυσικῆς ἐνυπαρχόντων αὐτῷ βελτιωθὲν προσοχῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸ ἐνδέον ἀπὸ θεοῦ δοθήσεται· ὁ δὲ πονηρὸς καὶ μὴ μεταδιδοὺς εἰς πολλοὺς λόγον, οὗτος ἀποστερεῖται, οὗ εἶχεν, καὶ τιμωρεῖται.

Source. Greek text from the First Thousand Years of Greek project of the Open Greek and Latin project (digital edition of *Origenes Werke* edited by Max Rauer (Leipzig, J. C. Hinrichs’Sche Buchhandlung: 1930)), encoded in EpiDoc TEI XML. Digitised and corrected by the Open Greek and Latin team (University of Leipzig and partners); the text is taken from the printed edition by OCR with correction, so some errors may remain. SermonIndex has only divided it into short sections for reading; the critical notes, margin notes and apparatus of the printed edition are not shown here but are kept in the XML download.

Licence. Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0). You may share and adapt this text if you credit the Open Greek and Latin project and release your version under the same licence.